

Međudjelovanje individualnih obilježja partnera i interakcije u dijadi na percepciju svakodnevnoga stresa i održavanje kvalitetnih partnerskih odnosa

---

Mehulić, Jasmina

Doctoral thesis / Disertacija

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

<https://doi.org/10.17234/diss.2024.266578>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:208044>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jasmina Mehulić

**MEĐUDJELOVANJE INDIVIDUALNIH
OBILJEŽJA PARTNERA I INTERAKCIJE U
DIJADI NA PERCEPCIJU
SVAKODNEVNOGA STRESA I
ODRŽAVANJE KVALITETNIH
PARTNERSKIH ODNOSA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jasmina Mehulić

**MEĐUDJELOVANJE INDIVIDUALNIH
OBILJEŽJA PARTNERA I INTERAKCIJE U
DIJADI NA PERCEPCIJU
SVAKODNEVNOGA STRESA I
ODRŽAVANJE KVALITETNIH
PARTNERSKIH ODNOSA**

DOKTORSKI RAD

Mentorica: prof.dr.sc. Željka Kamenov

Zagreb, 2024.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Jasmina Mehulić

**INTERACTION BETWEEN PARTNERS'
INDIVIDUAL CHARACTERISTICS AND
DYADIC INTERACTIONS ON THEIR
EVERYDAY STRESS PERCEPTION AND
MAINTAINING QUALITY ROMANTIC
RELATIONSHIPS**

DOCTORAL DISSERTATION

Supervisor: Prof. Željka Kamenov, PhD

Zagreb, 2024

O mentorici

Prof. dr. sc. Željka Kamenov zaposlena je kao redovita profesorica u trajnom zvanju na Katedri za socijalnu psihologiju Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Znanstveni stupanj doktora znanosti iz socijalne psihologije stekla je 1998. godine obranom disertacije pod naslovom „Socijalna (ne)prikladnost prosudbe o uzrocima ponašanja temeljene na grupnoj pripadnosti“. Nastavnica je na preddiplomskom, diplomskom, specijalističkom i doktorskom studiju psihologije, a kao nastavnica iz područja socijalne psihologije, metodologije istraživanja i komunikacijskih vještina surađuje i na doktorskim studijima glotodidaktike, kineziologije i socijalnog rada. Zajedno s prof. dr. sc. Vesnom Vlahović-Štetić dobitnica je državne Nagrade Ivan Filipović za doprinos visokom školstvu u RH.

Njeni istraživački i stručni interesi usmjereni su na područje socijalne kognicije (pojam o sebi i drugima, atribucijski procesi, samoregulacija, kognitivni pristup stereotipima, stavovi, stigmatizacija, rodne uloge i stereotipi) kao i na područje bliskih odnosa (privrženost u odrasloj dobi; ljubavni, prijateljski i obiteljski odnosi u odrasloj dobi). Vodila je niz domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata, među kojima su „Percepcija, iskustvo i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH“, „Nacionalni i europski identitet“, „Rodne, generacijske i kulturalne razlike u izražavanju ljubavi među bračnim partnerima“, „Manjinski stres i mentalno zdravlje osoba homoseksualne i biseksualne orijentacije u Hrvatskoj“ te „Obilježja partnera i njihove međusobne interakcije koja doprinose održavanju kvalitetnih partnerskih odnosa u kontekstu destabilizacijskih izazova u suvremenom društvu“.

Pod njenim mentorstvom izrađeno je i obranjeno više od 120 diplomskih radova, dva znanstvena magistarska rada, dva specijalistička rada iz kliničke psihologije i 14 doktorskih disertacija. Objavila je više od 60 izvornih znanstvenih radova, urednica je i koautorica 8 znanstvenih knjiga, koautorica je udžbenika iz psihologije za gimnazije te 7 stručnih priručnika. Održala je dvadesetak pozvanih predavanja i podnijela više od 160 priopćenja na međunarodnim i domaćim znanstvenim i stručnim skupovima (<https://www.bib.irb.hr/pregled/profil/13522>). Članica je Hrvatske psihološke komore, Hrvatskog udruženja za bihevioralno-kognitivne terapije, Društva za psihološku pomoć, *International Association for Relationship Research* te *Stress, Trauma, Anxiety, and Resilience Society*.

Sažetak

Cilj ove doktorske disertacije bio je ispitati kako se svakodnevne fluktuacije u doživljenom stresu članova dijade odražavaju na njihova ponašanja u partnerskom odnosu, a samim time i na globalni doživljaj partnerskog odnosa. Pritom su se, u svrhu dobivanja potpunije slike procesa koji se, uslijed svakodnevnih fluktuacija u stresu događaju u partnerskom odnosu, provjeravali akter i partner efekti. Objedinilo se model ranjivost-stres-adaptacija, koji objašnjava procese koji održavaju ili narušavaju partnerske odnose, i sistemsko-transakcijski model kojim se istražuje djelovanje doživljenog stresa na ponašanje u odnosu i kvalitetu odnosa. Istraživanje je provedeno koristeći dijadnu dnevničku metodologiju sa 140 parova u raznorodnim vezama prosječne dobi 35.9 godina i prosječnog trajanja veze 11.9 godina ($SD = 10.75$). Parovi su u prosjeku zajedno živjeli 8.9 godina pri čemu je 45% parova bilo u braku, a 40% imalo djecu. Podaci su obrađeni u okviru modela međuzavisnosti aktera i partnera koristeći dinamičko strukturalno modeliranje. Stres se prelijevao iz prethodnoga dana u naredni i bio je pozitivno povezan s vlastitom komunikacijom stresa, a negativno sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Percipirani antagonizam partnera_ice i percipirana naklonost partnera_ice posredovali su odnosu između vlastitog stresa i vlastitog zadovoljstva partnerskim odnosom, kao i odnosu između vlastitog stresa i partnerovog_ičinog zadovoljstva partnerskim odnosom i kod muškaraca i kod žena. Dijadno nošenje sa stresom nije posredovalo odnosu između percipiranog stresa i zadovoljstva partnerskim odnosom, no bilo je negativno povezano s percepcijom antagonizma i pozitivno s percepcijom naklonosti partnera_ice. Zajedničko dijadno nošenje sa stresom bilo je pozitivno povezano sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Provjerene su individualne razlike u prosječnim razinama i prosječnim jačinama povezanosti navedenih varijabli s obzirom na dimenzije privrženosti kako bi se dobilo detaljniji uvid u procese kojima stres djeluje na partnerski odnos za različite pojedince. Anksioznost i izbjegavanje objašnjavale su razlike u doživljenom stresu, percepciji partnera_ice i zadovoljstvu odnosom kao i jačini povezanosti tih varijabli. Provedeno istraživanje prvo je takvo u Republici Hrvatskoj i ima teorijske, metodološke, analitičke i praktične doprinose području istraživanja partnerskih odnosa.

Ključne riječi: ranjivost-stres-adaptacija, dijadno nošenje sa stresom, stres, percepcija partnera_ice, zadovoljstvo odnosom, socioemocionalna klima, privrženost, dijadno dnevničko istraživanje, model međuzavisnosti aktera i partnera, dinamičko strukturalno modeliranje

Abstract

Introduction

Stress directly affects physical and mental health, as well as the quality of relationships and relationship satisfaction. According to the Vulnerability-Stress-Adaptation Model (VSA; Karney & Bradbury, 1995), stressful events and circumstances, as well as everyday stressors, influence individuals' behaviors in relationships. High perceived stress reduces the capacity for constructive and adaptive responses to events within the relationship and increases the likelihood of maladaptive reactions. Relationships characterized by hostility, negative behavior, poor communication, or physical violence increase levels of perceived stress. Stress is associated with negative communication within the relationship, reduced abilities to maintain the relationship and self-regulation. It is also linked to a negative global perception of relationships, and higher frequencies of emotional and physical aggression, as well as divorce or breakups. In stressful situations, partners tend to show less affection and spend less time together. Higher stress levels are associated with blaming the partner and focusing on the partner's negative behaviors. Stress also leads to negative attributions about the partner. Antagonistic behaviors, which include negative, hostile, or conflict-driven interactions like yelling, insulting, impatience, and hostility, are linked to lower relationship satisfaction because they create a negative emotional climate that undermines trust and intimacy. Conversely, relationship-enhancing behaviors reduce the perception of stress. Affectionate and positive behaviors, such as expressions of love, positive emotional expressions, tenderness, and support, are associated with greater relationship satisfaction. Such behaviors contribute to the development of intimacy and a sense of security within the partnership, which are crucial for the well-being of the relationship. Affection, mutual recognition, and empathy are protective factors that foster closeness and support in partnerships, ultimately leading to greater relationship satisfaction. Partners' behaviors in a relationship, or adaptive processes, have the strongest effect on relationship satisfaction and quality, and the perceived quality of the partnership reciprocally shapes individual behavior within the relationship.

Individual characteristics also affect one's behavior in a relationship. These characteristics can be strengths or enduring vulnerabilities that increase the likelihood of adaptive or maladaptive outcomes in a relationship. These strengths or vulnerabilities influence how individuals interpret daily events within the relationship, their partner's behavior, and the intensity of conflicts within

the relationship. A crucial individual characteristic impacting close relationships is the adult attachment style.

While the VSA model encompasses relevant aspects of the partner relationship, unfortunately, it does not consider the fact that partners strongly and enduringly influence each other in various life domains, especially in coping with stress. One partner's experience of stress is linked to the other partner's experience of stress. Simultaneously, one partner's resources can either enhance or diminish the resources of the other partner, affecting not only the quality of their relationship but also their partner's (Bodenmann, 1997). Models focused on studying the effects of daily stress or stressful events on partner relationships should view stress in partner relationships as an interpersonal rather than an intrapersonal phenomenon (Falconier et al., 2015). In other words, they should incorporate dyadic coping with stress into adaptive processes, as the Systemic-Transactional Model of Dyadic Coping does (Bodenmann, 1997). This model suggests that for relationship quality, it's essential to focus on the perceived positive or negative responses to one's stress and the reciprocity in stress coping. While the Systemic-Transactional Model encompasses the communication of stress, individual responses to a partner's stress signals, and collaborative coping with shared difficulties, it overlooks the socio-cultural context in which the relationship unfolds, as well as other adaptive processes within the romantic relationship. In sum, understanding how daily stressors affect couples' lives, identifying vulnerability factors and resilience to stress, and combining the Vulnerability-Stress-Adaptation Model and the Systemic-Transactional Model can provide a more comprehensive view of how stress impacts relationships. Therefore, with the goal of better understanding the impact of daily stress on couples' lives and identifying factors of vulnerability and resilience to stress, it is necessary to integrate the Vulnerability-Stress-Adaptation Model, which explains the processes that maintain or disrupt relationships, and the Systemic-Transactional Model, which explores the impact of perceived stress on behavior within relationships and relationship quality.

Study aim

The goal of this research was to contribute to a better understanding of the impact of daily stress on the lives of couples and to identify individual and relational vulnerability and resilience factors to stress. Specifically, this research aimed to examine how daily stress manifests in the behaviors of partners in an intimate relationship and how they perceive their relationship.

Methodology

In research on romantic relationships, including those related to the effects of stress on relationship outcomes, it is essential to use a dyadic methodology, considering that partners are not two entirely independent individuals. By belonging to the same social group, or dyad, they share something in common, which is referred to as non-independence (Kenny et al., 2006). The Actor-Partner Interdependence Model (APIM), developed by Cook & Kenny (2005), is one of the most common dyadic approaches in data analysis. It allows for modeling the interdependence of the results between dyad members. Since both members of the dyad respond to the same set of questions, this statistical model makes it possible to distinguish actor effects from partner effects.

The actor effect, or the actor's influence, is an intrapersonal effect in which an individual's values on the predictor variable are associated with their values on the criterion variable. The partner effect, on the other hand, is an interpersonal effect where an individual's values on the predictor variable are associated with their partner's values on the criterion variable (Kenny et al., 2006; Laurenceau & Bolger, 2012). In daily diary studies, participants respond to a set of questions every day, akin to keeping a diary. In such studies, we have two levels of data: the between-participants level and the within-participant level. For instance, at the between-participant level, we can say that individuals who experience more stress are less satisfied with their romantic relationships. At the within-participant level, on the days when individuals experience more stress than they typically do, they are less satisfied with their romantic relationships compared to their usual level of satisfaction.

Dyadic intensive longitudinal designs expand on intensive longitudinal designs by collecting data for both members of the dyad. These designs are characterized by two types of non-independence: non-independence of dyad members within dyads and non-independence associated with repeated measurements (Bolger & Laurenceau, 2013; Savord et al., 2023). However, up to 80% of research studies that collect dyadic intensive longitudinal data overlook these sources of non-independence by estimating the results for dyad members separately or averaging the results for each dyad (Planalp et al., 2017). Neglecting non-independence occurs due to the exceptional complexity of preparing dyadic intensive longitudinal data for analysis and the demanding nature of conducting appropriate statistical analyses (Savord et al., 2023). Given the complexity of performing these analyses, dyadic intensive longitudinal research often assesses only actor effects, disregarding partner effects (Bolger & Laurenceau, 2013).

Procedure

Couples were recruited for the study through personal contacts, mailing lists via social media platforms like Facebook, Instagram, and Reddit, and with the help of psychology and phonetics students in exchange for experimental hours. Before conducting the study, the couples who agreed to participate were informed about the mandatory introductory meeting where the research's purpose was explained to them collectively. The introductory meeting took place five times at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, lasting one hour. During this meeting, the research's purpose was explained, and participants were provided with informed consent forms with dyadic codes. A presentation on how to use the mobile application was shown, and the couples completed the baseline through the mobile app. The questionnaire took between 15 and 20 minutes to complete.

The daily data collection started the evening after the introductory meeting. For this purpose, a mobile application was used. Data in this study were collected depending on an interval-contingent schedule with fixed times for participants to answer questions, which was every evening between 7:00 PM and 11:59 PM. Participants received reminders via the application. To reduce participant burden, as no fluctuations in measured constructs were expected within a single day, data were collected only once daily for 14 days. Participants were rewarded with gift vouchers for their participation and had the opportunity to enter a lottery with a prize of a spa weekend package at thermal spas. They were also offered materials aimed at improving their relationship based on the research results.

Sample

The criteria for participating in the study were that couples, at the time of the research, were older than 22 years, in a serious, other-sex relationship lasting at least two years, and the couples needed to have lived together for at least three months. At least one member of the couple had to be employed or financially independent. In the initial data collection phases, participation was limited to couples living in Zagreb or the surrounding area. In the later stages of data collection, this requirement was removed. Therefore, the analytical sample consisted of 140 couples in diverse relationships ($n = 280$ individuals) with an average age of 35.9 years ($SD = 12.05$, range = 21 - 81 years) and an average relationship duration of 11.9 years ($SD = 10.75$) ranging from 1 year and 1 month to 54 years. On average, couples had lived together for nearly nine years ($M = 8.9$, $SD =$

10.38, range = 3 months – 52 years). Just under half of the couples were married ($n = 64$, 45.7%), and slightly more than a third of the couples had children ($n = 56$, 40%). The age range of children living in the household was from 4 months to 33 years ($M = 10.8$, $SD = 8.56$). The sample was heterogeneous in terms of participants' education, with the majority completing higher education levels ($n = 128$, 45.7%). Most participants were employed ($n = 244$, 87.1%) and lived in large cities ($n = 234$, 83.6%). Nearly half of the sample was born in one of the major cities of the Republic of Croatia ($n = 122$, 43.6%). Approximately the same number of participants assessed their socioeconomic status as average ($n = 120$, 42.9%). Finally, participants participated an average of 89.9% in the study ($SD = 13.28$, median = 92.86, range 21.43% - 100%), with women completing a slightly larger proportion of the study than men ($M_{\text{women}} = 91.7\%$; $M_{\text{men}} = 88\%$).

Instruments

All questionnaires were developed in two parallel versions for women and men to ensure the clarity of question phrasing. In the first step of the research, when participants completed the Basic Survey and Initial Survey, they answered sociodemographic questions, relationship-related questions, and the following instruments in their entirety: Modified Inventory of Experiences in Close Relationships (Kamenov & Jelić, 2003), Dyadic Coping Inventory (Bodenmann, 2008), Socioemotional Climate in Relationships (Huston et al., 2010), Love Scale (Braiker & Kelley, 1979), and a combined measure of relationship satisfaction consisting of one item related to the assessment of the quality of the relationship and the Couples Satisfaction Index (Funk & Rogge, 2007). For this doctoral dissertation, only the results from the Modified Inventory of Experiences in Close Relationships (Kamenov & Jelić, 2003) from the Initial Survey were used because the focus was on investigating daily partner behaviors. In other words, although data on general tendencies of partner behavior in the relationship were collected through the Initial Survey, only data from the Daily Surveys were used in the analysis.

Daily, couples responded to ten items from the Socioemotional Climate in Relationships instrument (Huston et al., 2010), one item from the Love Scale (Braiker & Kelley, 1979), four items from the combined measure of relationship satisfaction, and three questions from the Perceived Stress Scale (Cohen et al., 1983). Depending on the result of the Perceived Stress Scale selected questions from the Dyadic Coping Inventory (Bodenmann, 2008) were presented. Specifically, if participants reported experiencing stress, they were asked three questions from the

stress communication subscale and six questions related to their partner's dyadic coping with stress. Once a week, joint dyadic coping with stress was assessed from the same inventory.

Results

To address the research questions and hypotheses, dynamic structural equation modeling (DSEM; Asparouhov et al., 2018) with latent centering was employed. Dynamic structural equation modeling integrates techniques for time series analysis, multilevel modeling, structural equation modeling, and modeling time-varying effects (Asparouhov et al., 2018; Hamaker et al., 2018; McNeish & Hamaker, 2020; Savord et al., 2023). Dynamic structural equation modeling was developed to adequately investigate intensive longitudinal data, which is not achievable by each of these analyses separately (Hamaker et al., 2023).

There was a positive covariance among the members of the dyad in their levels of perceived stress, satisfaction with the relationship, perception of partner antagonism, perception of partner affection, experience of partner's dyadic coping with stress, and experience of shared dyadic coping with stress. At the individual level, there was covariation in daily stress levels between the dyad members. Stress spilled over from the previous day to the next for both men and women. Women and men reported higher levels of perceived stress with a unit increase in anxiety compared to the average of all women and men in the sample. Perceived stress was positively associated with individual stress communication for both men and women. On days when their partners experienced more stress, women communicated less of their own stress. Men in relationships with women who were more anxious than the average woman in the study had a stronger association between their own experienced stress and their communication of stress to their partner.

Satisfaction with the relationship and love for the partner also spilled over from the previous day to the next for both men and women. Perceiving the partner as antagonistic mediated the relationship between one's own experienced stress and one's own satisfaction with the relationship, as well as the relationship between one's own stress and the partner's satisfaction with the relationship, for both men and women. Additionally, the partner's perception of the actor's affection (both men and women) mediated the relationship between the actor's stress and the actor's satisfaction with the relationship, as well as the relationship between the actor's stress and the partner's satisfaction with the relationship.

Dyadic coping with stress did not mediate the relationship between the actor's perceived stress and the actor's and partner's satisfaction with the relationship. However, it was negatively associated with the perception of partner antagonism for both men and women and positively associated with the perception of partner affection for both men and women. In general, both men and women with higher levels of avoidance reported less experienced dyadic coping with stress. Women with higher levels of anxiety experienced less dyadic coping with stress compared to women with typical levels of anxiety. Shared dyadic coping with stress was positively associated with satisfaction in the relationship. Participants who reported higher levels of shared dyadic coping with stress were in relationships with partners who were more satisfied with their relationship. When actors were under more stress, they reported less shared dyadic coping with stress. The anxiety and avoidance of men explained part of the variability of the random intercepts of DCI.

Methodological limitations and contributions

In this study, the participants were couples who were mostly in satisfying romantic relationships and who experienced high levels of affection and supportive stress coping from their partners, along with low levels of antagonism. Such a phenomenon, where couples in well-functioning relationships participate in dyadic research, is not uncommon. However, while this is common, it is questionable whether the results of this research can be applied to couples in less satisfying or even maladaptive relationships with significantly higher levels of antagonism or violence. Additionally, the sample consisted of individuals who reported relatively low levels of daily experienced stress. According to Neff & Karney (2009), one would expect that higher levels of stress would have an even greater impact on partner relationships. Moreover, Laurenceau & Bolger (2005) pointed out that participating in a daily study may have positive or negative effects on the perception and evaluations of partners or partner relationships due to the daily focus on specific relationship characteristics and experiences.

The contribution of this study lies in enhancing and deepening the understanding of the dynamics of changes in the perception of daily stress and the relationship between these changes and the perception of a partner's behavior and global satisfaction in romantic relationships and love for the partner. This study provided insight not only into how daily changes in the perception of stress from day to day affect one's own relationship outcomes, but also into how they affect the

adaptive processes of both members of the couple, how partners experience these changes, and the mechanism through which perceived stress affects the satisfaction with the romantic relationship and love for the partner for both members of the dyad. Methodological contributions are related to methodological improvements enabled by the dyadic intensive longitudinal design. This approach allows for the examination of the interaction of stress perception and behavior from both partners, providing a more realistic picture of the relationship among the variables under investigation and insights into the dynamics of the connections of particular variables that are significant for maintaining quality romantic relationships in stressful contexts. This doctoral dissertation was the first such study in the Republic of Croatia, opening the way for further dyadic intensive longitudinal research. The data were processed using dynamic structural equation modeling (DSEM), a new analytical strategy that combines the advantages of time series analysis, multilevel modeling, and structural equation modeling within the Actor-Partner Interdependence Model (APIM). Results of this research have practical implications for counseling and therapy work with couples who have difficulties in mutual interaction, coping with their and their partner's stress, and who are dissatisfied with the relationship, as well as for those with risky attachment patterns.

Conclusion

By including dyadic stress coping as an adaptive process that occurs in a romantic relationship and using the Actor-Partner Interdependence Model (APIM) within which the data were processed, the mechanisms that occur in romantic relationships due to stress were described more accurately. The study aimed to examine how everyday stress affects the behaviors of partners in an intimate relationship and their perception of that relationship. To achieve this, a Vulnerability-Stress-Adaptation Model, which explains the processes that either maintain or undermine partner relationships, and a Systemic-Transactional Model of Dyadic Coping, which explores the impact of perceived stress on relationship behavior and quality, were combined. The focus on daily mechanisms of stress on behaviors in romantic relationships, relationship outcomes, and the examination of how the experiences of the previous day affect the following day for both members of the dyad provide a better insight into how daily interactions shape romantic relationships. Mediation models were tested to understand the effects of stress on satisfaction with the partner relationship through specific behaviors, as well as mediation models for the impact of dyadic coping with stress on the perception of stress the next day through perceptions of partner

antagonism and affection. In conclusion, this research contributes to a more comprehensive understanding of the interaction between everyday stress, one's own behavior, and the perception of the partner's behavior in the relationship.

Keywords: Vulnerability-Stress-Adaptation Model, Dyadic coping, Stress, Partner perception, Relationship satisfaction, Socioemotional climate in the relationship, Attachment dimensions, Dyadic diary study, Actor-Partner Interdependence Model, Dynamic structural equation modeling

Sadržaj

Uvod.....	1
Kako stres utječe na partnerski odnos?.....	2
Model ranjivost-stres-adaptacija.....	4
Individualne karakteristike i trajne ranjivosti	5
Adaptivni procesi	11
Zaključno o modelu ranjivost-stres-adaptacija	14
Dijadno nošenje sa stresom	15
Komunikacija stresa.....	16
Pozitivno i negativno dijadno nošenje sa stresom	17
Zaključno o sistemsko-transakcijskom modelu	20
Nacrti istraživanja partnerskih odnosa	23
Dijadna istraživanja	23
Model međuzavisnosti aktera i partnera	24
Nacrti istraživanja partnerskih odnosa u području VSA i STM modela	25
Intenzivni longitudinalni nacrti.....	28
Dijadni intenzivni longitudinalni nacrti	32
Cilj istraživanja	35
Problemi i hipoteze.....	36
Metoda.....	40
Nacrt istraživanja.....	40
Sudionici	40
Postupak.....	46
Prvi navrat prikupljanja podataka	46
Drugi navrat prikupljanja podataka	50
Instrumenti.....	51
Analitička strategija.....	58
Dinamičko strukturalno modeliranje	58
Dekompozicija i centriranje varijabli.....	61
Bajezijski procjenitelji	62
Nedostajući podaci.....	64
Pristajanje modela.....	64
Izgradnja DSEM modela.....	66
DSEM i Model međuzavisnosti aktera i partnera	66
Dinamičko strukturalno modeliranje i medijacija.....	71

Zaključno o dinamičkom strukturalnom modeliranju.....	73
Preliminarne analize	73
Provjera mjernih karakteristika instrumenata.....	73
Mjerna invarijantnost Modificiranog Inventara iskustava u bliskim vezama.....	76
Pouzdanost instrumenata	82
Deskriptivni podaci, koeficijent intraklasne korelacije i stacionarnost varijabli.....	85
Rezultati	92
Prvi problem	92
Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima	94
Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima	99
Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima i nagibima i prediktorom na razini među osobama	103
Medijacijska uloga vlastite komunikacije stresa u odnosu percipiranog stresa i partnerovog_ ičinog dijadnog nošenja sa stresom	106
Drugi problem.....	107
Medijacijska uloga antagonističnog ponašanja.....	109
Medijacijska uloga naklonosti	118
Medijacijska uloga percipiranog partnerovog dijadnog nošenja sa stresom	125
Treći problem	132
Medijacijska uloga antagonističnog ponašanja.....	132
Medijacijska uloga naklonog ponašanja	139
Četvrti problem.....	146
Rasprava	150
Stres i komunikacija stresa	151
Dijadno nošenje sa stresom	155
Zadovoljstvo odnosom	158
Percipirani antagonizam.....	160
Percipirana naklonost.....	162
Dijadno nošenje sa stresom i odnosni ishodi.....	163
Objedinjeni nalazi istraživanja	166
Metodološka ograničenja i smjernice za daljnja istraživanja	168
Znanstveni i praktični doprinosi istraživanja.....	170
Zaključak.....	173
Popis literature.....	175
Prilozi	200

Životopis.....	250
Popis publikacija	251

Uvod

Prema brojnim empirijskim pokazateljima, zadovoljavajući i podržavajući partnerski odnosi doprinose kvaliteti života i subjektivnoj dobrobiti (Be i sur., 2013). Osobe koje svoj odnos s partnerom procjenjuju bliskim i kvalitetnim sretnije su, zadovoljnije, a izvještavaju i o boljem mentalnom i fizičkom zdravlju (Vitetta i sur., 2006). Funkcija partnerskih odnosa dramatično se promijenila u posljednjih nekoliko generacija, naročito u zapadnim kulturama. Za razliku od nekad pragmatičnog partnerstva u kojem su partneri podršku nerijetko tražili u obiteljskim i prijateljskim odnosima, danas se od partnera očekuje ne samo da pruža podršku i ljubav, već i seksualnu ispunjenost i prostor za osobni rast (Fitzsimmons i Finkel, 2018). Brz i individualističan način života, često opterećen stresom i otuđen od obiteljskih i socijalnih mreža, stavlja posebne pritiske na partnerske odnose (Perel, 2006), pogotovo kada se u obzir uzme da je nekim pojedincima održavanje kvalitetnog partnerskog odnosa najvažniji cilj u životu (Karney i Bradbury, 2005). Pa ipak, i najsretniji odnosi doživljavaju fluktuacije u svakodnevnim interakcijama (McNulty i Karney, 2001). Ima dana kada su partneri većinom pozitivni, suportivni i s puno afektivnih interakcija, a ponekad su njihove interakcije ispunjene sukobima i negativnošću. Te fluktuacije odraz su individualnih stanja i karakteristika, ali i konteksta u kojem se odnos odvija, a taj kontekst pun je stresora. Brojna istraživanja o održavanju partnerskih odnosa usmjerena su na identifikaciju karakteristika pojedinaca ili vrsta interakcija koje predviđaju povoljne ishode odnosa, zanemarujući pritom stresne elemente konteksta u kojem se odnosi događaju (Neff i Karney, 2017), dok istraživanja usmjerena na djelovanje stresne svakodnevne na partnerske odnose nerijetko u obzir uzimaju samo iskustva jednog člana partnerskog odnosa, zanemarujući pritom da percipirani stres ne utječe samo na pojedinca koji ga doživljava (na njegovo ponašanje, individualnu dobrobit i doživljaj partnerskog odnosa) već da djeluje i na percipirani stres, ponašanje i dobrobit partnera.

Cilj ove doktorske disertacije bio je ispitati kako se svakodnevne fluktuacije u doživljenom stresu članova dijade odražavaju na njihova ponašanja u partnerskom odnosu, a samim time i na njihov globalni doživljaj partnerskog odnosa. Stoga će se u uvodnome dijelu izložiti kako stres djeluje na partnerske odnose, kao i predstaviti dva najčešća modela za istraživanje djelovanja stresa na ponašanja parova i njihov doživljaj partnerskog odnosa, model ranjivost-stres-adaptacija (Karney i Bradbury, 1995) te sistemsko-transakcijski model (Bodenmann, 1997). Naposljetku, izložit će se i metodologija istraživanja u partnerskim odnosima kao i važnost korištenja dijadnih intenzivnih longitudinalnih nacrtu u svrhu produblivanja razumijevanja interakcije dnevnog stresa,

individualnih karakteristika i percipiranog ponašanja partnera, koji zajedno doprinose zadovoljstvu partnerskim odnosom.

Kako stres utječe na partnerski odnos?

Osim što stres direktno djeluje na fizičko (Robles i Kiecolt-Glaser, 2003; Mastekaasa, 1994; Vitetta i sur., 2006) i psihičko zdravlje (Howe i sur., 2004; Proulx i sur., 2007), stres djeluje i na kvalitetu odnosa i zadovoljstvo odnosom (Bahun i Huić, 2017; Neff i Karney, 2009). Povezan je s negativnom komunikacijom u odnosu (Bodenmann, 1997; Williamson i sur., 2013), smanjenim kapacitetima za održavanje odnosa i smanjenim kapacitetima za samoregulaciju (Buck i Neff, 2012), negativnim globalnim doživljajem partnerskog odnosa (Neff i Karney, 2004) i općim nezadovoljstvom odnosom (Story i Bradbury, 2004), kao i s većom učestalošću emocionalne i fizičke agresije (Langer i sur., 2008).

Stresni događaji na dva načina mogu štetiti partnerskim odnosima (Neff i Karney, 2017). Prvo, vanjski stres stvara dodatne probleme i poteškoće koji mogu biti izvor sukoba i negativnosti u odnosu. Istovremeno, postojanje stresora može djelovati tako da smanjuje prostor za aktivnosti blagotvorne za odnos. Primjerice, dolazak kući s posla, za mnoge parove prilika je za intimnost i povezivanje, no ako su partneri izloženi vanjskim stresorima i brojnim zahtjevnima izvan odnosa, zajedničko vrijeme provodi se u rješavanju problema uzrokovanih stresorima (Randall i Bodenmann, 2009) i obilježeno je negativnošću (Repetti i sur., 2009) ili povlačenjem (Repetti, 1989). Tada su partneri manje responzivni (Story i Repetti, 2006) i manje vremena provode u ugodnim zajedničkim aktivnostima (Neff i Karney, 2017), u nježnosti i/ili seksualnoj intimnosti (Bodenmann i sur., 2010). Kada partneri nemaju dovoljno mogućnosti posvetiti se jedno drugome, nedostatak intimnosti može dovesti do uzajamnog osjećaja zanemarenosti i posljedično mijenjati stavove vezane uz odnos i partnera (Neff i Karney, 2004).

Drugi način na koji stres narušava partnerske odnose vezan je uz poteškoće koje se neminovno događaju unutar samog partnerskog odnosa poput nekompatibilnosti, sukoba ili neslaganja po pitanju vrijednosti, ciljeva, stavova i navika u različitim domenama poput odgoja djece, intimnosti, upravljanja financijama, osobnim granicama, slobodnom vremenu i slično. Vanjski stres smanjuje sposobnost samoregulacije i samokontrole (Baumeister, 2014) i samim time kapacitet partnera da na konstruktivan i adaptivan način odgovore na spomenute probleme vezane uz partnere ili partnerski odnos (Neff i Karney, 2017). Čak i parovi u dobro funkcionirajućim

odnosima nailaze na poteškoće u nošenju s razmiricama kada su pod stresom (Karney, 2010; Neff i Karney, 2017). Tada su, u dnevnim sukobima, reaktivniji (Neff i Karney, 2009), skloniji hostilnom ponašanju, zamjeranju i ljutnji (Masarik i sur., 2016), povlačenju i izraženijim zahtjevima od partnera (Barton i sur., 2015). Istovremeno, međusobno pokazuju manje topline (Cutrona i sur., 2003), imaju manje kapaciteta za opraštanje (Neff i Karney, 2004), a i podrška koju međusobno pružaju nije im dovoljna (Brock i Lawrence, 2014). Dodatna poteškoća može nastati jer se dnevni sukobi interpretiraju kao odraz kvalitete odnosa i povezuju s općim zadovoljstvom odnosom. Kada je vanjskih stresora manje, povezanost između učestalosti i sadržaja dnevnih sukoba te općenitog zadovoljstva odnosom, niža je (Neff i Karney, 2009). Partneri su skloniji negativna ponašanja partnera atribuirati vanjskim nego unutarnjim uzrocima, što sprječava da incidencija takvih ponašanja utječe na globalne procjene kvalitete odnosa (Karney, 2010).

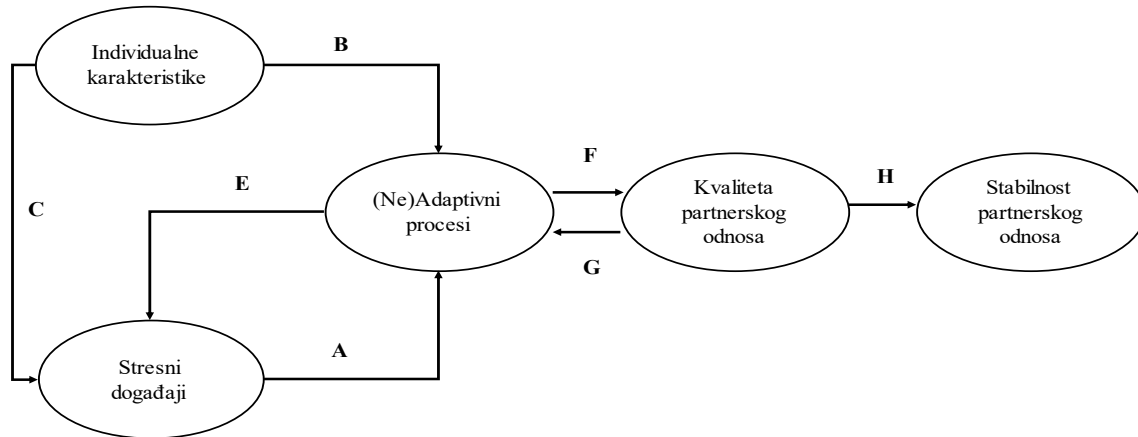
Drugim riječima, stres koji se doživljava izvan odnosa bitan je kontekstualni faktor koji djeluje na odnos, prelijevajući se u njega (Randall i Bodenmann, 2009). Tako su, primjerice, parovi lošijeg socioekonomskog statusa skloniji razvodu (Cherlin, 2010) i nezadovoljstvu brakom nego oni boljeg socioekonomskog statusa (Amato i sur., 2003), navodeći upravo ekonomske teškoće kao salijentan izvor stresa izvan samog odnosa i za sami odnos (Jackson i sur., 2016). Općenito, supružnici koji doživljavaju više stresa izvan odnosa, izvještavaju i o više teškoća unutar partnerskog odnosa. Te teškoće unutar odnosa, čak i više nego vanjski stresori, narušavaju zadovoljstvo odnosom (Ledermann i sur., 2010; Bodenmann i sur., 2006). Nezadovoljavajući partnerski odnosi, s lošom komunikacijom i uz nedovoljno podrške, uzrokuju daljnji stres pojedincima narušavajući njihovu fizičku (Wickrama i sur., 1997) i psihičku dobrobit (Beach i sur., 1998; Coyne i DeLongis, 1986). No, neće svi pojedinci jednako reagirati na stres niti će neku stresnu situaciju doživjeti jednako intenzivno stresnom (Karney, 2010). Za doživljaj stresa i nošenje s njim, prema transakcijskoj teoriji stresa Lazarusa i Folkmana (2004), bitne su dvije instance vezane uz individualne kognitivne i emotivne procese. U prvoj instanci pojedinci evaluiraju općeniti doživljaj stresa u nekoj situaciji – je li situacija stresna, a u drugoj procjenjuju imaju li resurse za nositi se s tom konkretnom stresnom situacijom. Ti kognitivni i emotivni procesi posljedično utječu na način nošenja sa stresom. Prema tome, doživljaj stresa rezultat je transakcije između pojedinca i njegove ili njezine okoline, a osjećaj doživljenog, subjektivnog, odnosno percipiranog stresa, znak je da su pojedinci procijenili da su njihovi resursi za nošenje sa stresom u nekoj situaciji slabi. Neovisno o tome koliko je neka situacija objektivno stresna, percipirani

stres, odnosno procjena uspješnosti nošenja sa stresnom situacijom, ono je što djeluje na ishode stresa po pojedinca. Visok percipirani stres negativno djeluje na psihičko zdravlje (Bovier i sur., 2004), na kvalitetu komunikacije u partnerskom odnosu (Conger i sur., 1999; Story i Bradbury, 2004), smanjuje zadovoljstvo odnosom (Neff i Karney, 2009), a povezan je i s većom učestalošću prekida ili razvoda (Cohan i Cole, 2002; Karney i sur., 2005). Očito je da je odnos između stresnih životnih događaja i adaptivnih procesa recipročan. „Loša adaptacija na stres omogućuje stresnim situacijama da perpetuiraju ili pogoršaju doživljaj stresa, dok adekvatan odgovor na stres pomaže umanjiti doživljeni stres“ (Karney i Bradbury, 1995, str. 24). Adekvatnost odgovora na stres razlikuje se od pojedinca do pojedinca i ovisi i o individualnim karakteristikama, sposobnostima i vještinama. Ranjivim pojedincima, s više rizičnih faktora, teže je adekvatno odgovoriti na stres i nositi se sa stresnim situacijama te održavati kvalitetne odnose u stresnim situacijama, u usporedbi s manje ranjivim pojedincima (Karney, 2010; Rauer i sur., 2008).

Partnerski odnosi ne događaju se u vakuumu. Oni su usko vezani uz kontekst u kojem se odvijaju, a koji je, u većini teorija partnerskih odnosa usmjerenih na individualne karakteristike ili ponašanja u odnosu, zanemaren (npr. Kelley i Thibaut, 1978; Rusbult, 1980). Istovremeno, partnerski odnosi grade se na individualnim karakteristikama i resursima koje pojedinci donose u odnos i koji oblikuju njihovo ponašanje, što znači da se ni njih, kao u primjerice Bronfenbrennerovom socioekološkom modelu (1979), ne smije izostaviti. Model ranjivost-stres-adaptacija (eng. *Vulnerability-Stress-Adaptation Model*; Karney i Bradbury, 1995) obuhvaća individualne stabilne karakteristike i situacijske faktore (stresni događaji i okolnosti) i objašnjava kako njihova kombinacija djeluje na ponašanja i interakciju s partnerima (adaptivni procesi) i kako interakcija tih elemenata djeluje na kvalitetu i stabilnost odnosa.

Model ranjivost-stres-adaptacija

Pregledom 115 longitudinalnih istraživanja, Karney i Bradbury (1995) razvili su model ranjivost-stres-adaptacija kako bi objasnili procese koji održavaju ili narušavaju partnerske odnose. Prema ovom modelu, stupanj u kojem vanjski stresni događaji i okolnosti (stresori izvan partnerskog odnosa) djeluju na partnerski odnos ne ovisi samo o prirodi stresnih događaja, već i o individualnim karakteristikama, koje, u kombinaciji s izloženošću stresorima, oblikuju ponašanja pojedinaca u odnosu i posljedično djeluju na kvalitetu i stabilnost odnosa (Slika 1).

Slika 1

Prikaz modela ranjivost-stres-adaptacija (Karney i Bradbury, 1995)

Kao što je opisano u prethodnom odlomku, stresni događaji (poput gubitka posla) i stresne okolnosti (poput siromaštva ili kronične bolesti) djeluju na ponašanja pojedinaca u odnosu (put A). Ukratko, ako je percipirani vanjski stres visok, partneri svoje zajedničko vrijeme provode u izolaciji ili u rješavanju problema uzrokovanih stresnim događajima i okolnostima, zbog čega manje vremena (kvalitetno) posvećuju jedno drugome, što se negativno odražava na odnos (Randall i Bodenmann, 2009). Istovremeno, percipirani stres smanjuje kapacitet za konstruktivne i za odnos adaptivne reakcije na događaje unutar odnosa (Baumeister, 2014; Neff i Karney, 2017) i povećava vjerojatnost po odnos neadaptivnih reakcija (Neff i Karney, 2009), a odnosi karakterizirani hostilnošću, negativnim ponašanjem, lošom komunikacijom ili fizičkim nasiljem povećavaju razine percipiranog stresa (Bodenmann, 2005; Langer i sur., 2008; Story i Bradbury, 2004). Primjerice, parovi koji izvještavaju o visokom percipiranom stresu, kada treba riješiti neki problem, manje su skloni zajedničkom rješavanju problema, što povratno djeluje na njihovu razinu percipiranog stresa (Woszidlo i Segrin, 2013). Suprotno, pozitivne atribucije vezane uz partnera i odnos, kao i ponašanja blagotvorna za odnos, djeluju na smanjenje percepcije stresa (put E; Karney, 2010).

Individualne karakteristike i trajne ranjivosti

Trajne ranjivosti također djeluju na ponašanja pojedinca u partnerskom odnosu (put B). Svi pojedinci u partnerski odnos ulaze s nekim trajnim ranjivostima, odnosno s nekim individualnim karakteristikama koje povećavaju vjerojatnost po odnos loših ishoda ili prekida. Zbog tih ranjivosti

pojedinci se razlikuju u načinu na koji interpretiraju svakodnevnicu odnosa, ponašanje partnera i intenzitet sukoba unutar odnosa. Ujedno te ranjivosti oblikuju način na koji se pojedinci ponašaju u odnosu. Štoviše, te ranjivosti utječu i na način na koji pojedinci percipiraju stres izazvan životnim promjenama i akutnim ili kroničnim stresorima (put C). Potencijalne trajne ranjivosti brojne su, a mogu biti vezane uz rod, dob, stupanj obrazovanja (Jose i Alfons, 2007), (dis)funktionalnost primarne obitelji (Story i sur., 2004), tip privrženosti (Cowan i Cowan, 2001), manje adaptivne osobine ličnosti poput neuroticizma (Fisher i McNulty, 2008; Gattis i sur., 2004) ili agresivnosti i impulzivnosti (Langer i sur., 2008), psihičke poremećaje (Lemmens i sur., 2007; Whisman i sur., 2004), negativni afekt (Hanzal i Segrin, 2009) te disfunkcionalne stavove o braku ili vezi (Uebelacker i Whisman, 2005).

Žene češće izjavljuju o problemima u odnosu i posljedično nižem zadovoljstvu odnosom (Guo i Huang, 2005; Jose i Alfons, 2007). Stupanj obrazovanja, dob i broj djece u kućanstvu mogu (Guo i Huang, 2005; Jose i Alfons, 2007), ali i ne moraju (Hill, 2009; Jose i Alfons, 2007) biti povezani s prilagodbom na brak i zadovoljstvom partnerskim odnosom. Pojedinci s anksioznim i depresivnim poremećajima doživljavaju svoje odnose kao manje zadovoljavajuće, pri čemu su efekti snažniji kod depresivnih pojedinaca, s time da nema rodnih razlika u jačini efekata (Lemmens i sur., 2007; Whisman i sur., 2004). Relevantno je i s kojim iskustvima pojedinci dolaze u odnos. Iskustva nasilja u obitelji, lošeg odnosa roditelja ili razvoda roditelja djeluju na individualnu dobrobit, samoefikasnost (Batinić, 2019), doživljaj partnerovog ičinog ponašanja, komunikaciju s partnerom iicom, dominantne strategije rješavanja problema i sukoba, negativnost, agresiju, ljutnju i zamjeranje (Story i sur., 2014) te dakako na kvalitetu partnerskog odnosa (Fincham i Beach, 1999) i njegovu stabilnost (Hetherington i Elmore, 2004). Negativni afekt povezan je s tendencijom korištenja disfunkcionalnih strategija rješavanja sukoba (Hanzal i Segrin, 2009), percepcijom izostanka socijalne podrške (Steptoe i sur., 2009) i s narušenijom kvalitetom partnerskog odnosa (Kelly i Conley, 1987). Agresivnost i impulzivnost povezane su s više fizičke agresije u partnerskom odnosu, koja zatim povratno uzrokuje povećanje u percipiranom stresu (Langer i sur., 2008). Slično je i s višim razinama neuroticizma, koje su povezane s rjeđom učestalošću zajedničkog rješavanja problema, pri čemu rjeđa učestalost zajedničkog rješavanja problema u odnosu povećava percipirani stres (Woszidlo i Segrin, 2013). Niže razine osobina ugodnosti i savjesnosti također nepovoljno djeluju po odnos (Gattis i sur., 2004). No, za

predviđanje kvalitete odnosa važnijim od osobina ličnosti pokazao se stil privrženosti partnera (Noftle i Shaver, 2006).

Privrženost. Privrženost u odrasloj dobi je ključan prediktor subjektivne dobrobiti i interpersonalnog funkcioniranja, kao i trenutnog i budućeg zadovoljstva vezom (Besharat, 2003) te stabilnosti partnerskog odnosa (Mikulincer i Shaver, 2007). To je tendencija traženja i održavanja bliskosti s nekom osobom, pogotovo u situacijama stresa (Bowlby, 1969). Mikulincer i Shaver (2007) postuliraju da odrasli ljudi, kao i djeca, traže bliskost s objektom privrženosti kada ne mogu sami zadovoljiti svoje potrebe. Tako privrženost u odrasloj dobi predstavlja osjećaj emocionalne vezanosti s bliskom drugom osobom, najčešće romantičnim partnerom (Hazan i Shaver, 1987). Privrženost se karakterizira željom za blizinom s objektom privrženosti, pogotovo u stresnim situacijama; osjećajem sigurnosti uslijed kontakta s objektom privrženosti te uznemirenošću zbog gubitka ili odvajanje od objekta privrženosti (Weiss, 1982).

Individualne razlike u privrženosti opisuju se kroz različite tipove privrženosti, a tipovi privrženosti razlikuju se s obzirom na unutarnje radne modele o sebi i drugima oblikovane kroz odnos s primarnim skrbnikom u ranom djetinjstvu (Hazan i Shaver, 1987). Ti unutarnji radni modeli o sebi i drugima, koji mogu biti pozitivni ili negativni, utječu na percepcije i reakcije u socijalnim situacijama (Mikulincer i Shaver, 2005). Privrženost uključuje vjerovanje o sebi kao osobi koja zavrjeđuje ili ne zavrjeđuje ljubav i poštovanje te vjerovanje da se na druge ljude može ili ne može osloniti. Na temelju toga je li radni model o sebi pozitivan ili negativan, i je li radni model o drugima pozitivan ili negativan, Bartholomewova (1990), nadograđujući na Hazanovu i Shavera (1987), razlikuje četiri tipa privrženosti u odrasloj dobi.

Za osobnu dobrobit i dobrobit odnosa najbolja je kombinacija pozitivnog modela o sebi i pozitivnog modela o drugima koja bi glasila „ja vrijedim i mogu se osloniti na druge“, poznata još i kao sigurna privrženost. Sigurna privrženost opći je zaštitni faktor tijekom cijeloga života pojedinca obuhvaćajući emocionalnu stabilnost, visoke razine samopoštovanja i pozitivni afekt na intrapersonalnom planu. Povezana je s kvalitetnijim, dugotrajnijim i ispunjenijim partnerskim odnosima (Mikulincer i Florian, 1998) karakteriziranima povjerenjem i predanošću (Feeney i sur., 1994). Sigurno privrženi pojedinci skloniji su otvorenoj komunikaciji (Davis i sur., 2006), kao i traženju podrške od svojih partnera kada su pod stresom i pružanju podrške partnerima kada su oni pod stresom (Mikulincer i Shaver, 2007; Simpson i sur., 2002). Oni općenito imaju adaptivnije

reakcije na stresne situacije u odnosu na nesigurne pojedince (Mikulincer i Shaver, 2007). Naposljetku, sigurno privrženi pojedinci osjećaju se ugodno i s intimnošću i s autonomijom u svojim odnosima (Hazan i Shaver, 1987), što ih razlikuje od nesigurno privrženih pojedinaca.

Pojedince koji imaju pozitivan radni model o sebi, a negativan radni model o drugima („ja vrijedim i ne mogu se osloniti na druge“) Bartholomewova (1990) opisuje kao odbijajuće privržene pojedince koji su samodostatni i izbjegavaju emocionalnu bliskost. Odbijajuće privrženi pojedinci umanjuju važnost socijalnih odnosa i intimnosti kako se ne bi morali suočiti s vlastitom ranjivošću, potencijalnim odbijanjem i vlastitim neugodnim emocijama koje se neminovno događaju u međuljudskim odnosima. Ovakav mehanizam Bartholomewova (1990) naziva defenzivnim nijekanjem vlastite potrebe za bliskošću s drugim ljudima. Odbijajuće privrženi pojedinci koriste deaktivirajuće strategije odnosno oni minimiziraju pojavu misli vezanih uz bliskost s drugima, emocionalno se distanciraju i izbjegavaju zavisiti o drugim ljudima (Cassidy i Kobak, 1988; Simpson i sur., 1992). Jerković (2005) pronalazi da su odbijajuće i sigurno privržene osobe (osobe s pozitivnim radnim modelom o sebi) izvještavale o višim razinama samopoštovanja od, niže opisanih, zaokupljeno privrženih pojedinaca. Lotar i Kamenov (2011) dodaju da je radni model o sebi umjereno povezan s dimenzijama samopoštovanja, samosviđanje i samokompetentnost, dok radni model o drugima nije.

Pojedince s negativnim radnim modelom o sebi, a pozitivnim radnim modelom o drugima („ja ne vrijedim i mogu se osloniti na druge“), Bartholomewova (1990) naziva zaokupljeno privrženima. Pojedinci sa zaokupljenom privrženošću, uslijed negativne slike o sebi, imaju veoma izraženu potrebu za odobravanjem i ovisni su o drugima za održavanje vlastitog osjećaja vrijednosti. Zbog negativne slike o sebi zaokupljeno privrženi pojedinci intenzivno se brinu o tome koliko su partnerima važni te hoće li ih partneri napustiti (Fraley i Waller, 1998). Svoju anksioznost oko odnosa umanjuju koristeći hiperaktivirajuće strategije (Cassidy i Kobak, 1988), tj. ulažući velike napore da bi održali bliskost s partnerom_icom. Aktivno pokušavaju smanjiti distancu između sebe i partnera_ice kako bi dobili ljubav i podršku pritom tražeći dokaze da ih partneri ustvari ne podržavaju (Simpson i sur., 1992).

Naposljetku, pojedinci s negativnim radnim modelom o sebi i negativnim radnim modelom o drugima („ja ne vrijedim i ne mogu se osloniti na druge“) plašljivo su privrženi (Bartholomew, 1990). Plašljivo privrženi pojedinci teže za bliskim odnosima i istovremeno se boje posljedica

bliskosti, poput straha od gubitka ili odbijanja koji će se, prema njihovom vjerovanju, neminovno dogoditi jer sebe smatraju nedovoljno vrijednima ljubavi i podrške.

Brennan i suradnici (1998) su, objedinjavanjem svih instrumenata za mjerenje privrženosti, predložili promatranje privrženosti kod odraslih kroz dvije kontinuirane dimenzije kompatibilne s konceptualnom shemom koju je predložila Bartholomew (1990). Te dimenzije nazvali su anksioznost i izbjegavanje. Anksioznost se odnosi na strah od odbijanja ili napuštanja vezan uz vlastitu negativnu sliku o sebi, dok se izbjegavanje odnosi na doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima. Pojedinci s visokim rezultatima na dimenziji anksioznosti izvještavaju o pretjeranom oslanjanju na druge za podršku i nerijetko se bave pitanjima dostupnosti, pažljivosti i responzivnosti svojih partnera za razliku od pojedinaca s niskim rezultatima na dimenziji anksioznosti koji osjećaju više sigurno u svojem odnosu. Osobe s visokim rezultatima na dimenziji izbjegavanja preferiraju se ne oslanjati na druge ili drugima emocionalno otvarati, one izbjegavaju intimnost i zavisnost radi vjerovanja da se na druge ustvari ne mogu osloniti. Osobe s niskim rezultatima na dimenziji izbjegavanja nemaju zadržke osloniti se na druge za podršku ili bivati u intimnim odnosima (Mikulincer i Shaver, 2012). Sigurno privržena osoba imala bi nizak rezultat na obje dimenzije. Novija istraživanja (npr. Fraley i Shaver, 2000) potvrđuju ovakvu strukturu. Općenito, dvodimenzionalni model privrženosti stabilan je kroz kulture (Mesman i sur., 2016) i vrijeme (Fraley i sur., 2013).

Nesigurno privrženi pojedinci izvještavaju o manjem zadovoljstvu odnosom (Candel i Turliuc, 2019; Cowan i Cowan, 2001; Friedman i sur., 2010) i o lošijim emocionalnim, kognitivnim i bihevioralnim indikatorima kvalitete partnerskog odnosa (Hadden i sur., 2014; Li i Chan, 2012). Štoviše, nesigurno privrženi parovi ili mješovito privrženi parovi (jedan član je nesigurno privržen, a drugi sigurno) procjenjuju kvalitetu svog odnosa nižom, a odnos manje stabilnim nego sigurno privrženi parovi (Kamenov i sur., 2006). I anksiozno i izbjegavajuće privrženi muškarci i žene su u, meta-analizi dijadnih istraživanja povezanosti dimenzija privrženosti i zadovoljstva partnerskim odnosom (Candel i Turliuc, 2019), izvještavali o nižem zadovoljstvu odnosom. Istovremeno, njihovi partneri su, bez obzira na vlastiti stil privrženosti, također bili manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom. Konkretno, anksiozna privrženost muškaraca i žena bila je negativno povezana sa zadovoljstvom odnosom njihovih partnera čak i kada se kontrolirala anksioznost partnera. Slično, izbjegavajuća privrženost muškaraca i žena bila je negativno povezana sa zadovoljstvom odnosom njihovih partnera čak i kada se kontrolirala izbjegavajuća privrženost

partnera. Li i Chan (2012), u svojoj meta-analizi, nalaze da je izbjegavajuća privrženost povezana s nižim zadovoljstvom partnerskim odnosom, osjećajem bliskosti i podrškom u odnosu na anksioznu privrženost, dok je anksiozna privrženost povezana s većom učestalošću sukoba u odnosu. Nakon sukoba, nesigurno privrženi pojedinci skloniji su atribucijama partnera koje povećavaju nesigurnosti (Simpson i sur., 1996) i općenito se osjećaju manje sigurnima u svojim partnerskim odnosima (Vedelago i sur., 2023). Dimenzije privrženosti povezane su s percepcijom partnera i disfunkcionalnim uvjerenjima o partnerskim odnosima. Pojedinci s višim razinama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti doživljavaju svoje partnere manje zadovoljnim i predanim nego što njihovi partneri izvještavaju da jesu (Rodriguez i sur., 2019). Istovremeno izbjegavajuće privrženi pojedinci manje su zadovoljni i predani u svom odnosu nego li bi to njihovi partneri procijenili (Rodriguez i sur., 2019). Što se disfunkcionalnih uvjerenja o partnerskim odnosima tiče poput „Prava ljubav je kad partner točno osjeća što ja mislim ili što želim“, Kamenov i Grgičević (2006) pronalaze da su anksioznije privrženi pojedinci imali više pogrešnih uvjerenja o pravoj ljubavi. Autorice nisu pronašle povezanost disfunkcionalnih uvjerenja i izbjegavajuće privrženosti.

U situacijama kada su njihovi partneri doživljavali bol, anksiozno privrženi pojedinci izvještavali su o većoj osobnoj uzrujanosti, dok je kod izbjegavajuće privrženih pojedinaca osobna uzrujanost na bol partnera bila manja (Monin i sur., 2010). Osim toga, nesigurna privrženost povezana je s učestalijim doživljajem fiziološkog stresa (Ditzen i sur., 2008) i povećanom reaktivnošću kortizola uslijed sukoba (Powers i sur., 2006). U stresnim situacijama, izrazito izbjegavajuće privrženi pojedinci neće tražiti podršku svojih partnera_ica (Simpson i sur., 1992), a u situacijama životnih tranzicija i stresnih događaja, poput rođenja djeteta, nesigurno privržene majke izvještavaju o nižem zadovoljstvu odnosom nego sigurno privržene majke, dijelom jer imaju doživljaj nedovoljne podrške svojih partnera u brizi oko kućanstva i djeteta (Trillingsgaard i sur., 2014). Nijssens i suradnici (2018) nalaze da su više razine roditeljskog stresa kod majki povezane s višim razinama anksiozne privrženosti, dok su više razine roditeljskog stresa kod očeva povezane s višim razinama odbijajuće privrženosti. Dobivene nalaze može se povezati s funkcioniranjem primarne obitelji. Kamenov i suradnici (2010) pronalaze da su pojedinci, koji su odrastali promatrajući loše roditeljske odnose, skloniji izbjegavanju bliskosti s roditeljima te da su, u kasnijim romantičnim odnosima, izvještavali o višim razinama anksioznosti od pojedinaca koji su odrastali uz roditelje čiji brak je bio kvalitetan ili roditelje koji su se razveli.

Što se rodnih razlika u privrženosti tiče, žene su anksioznije od muškaraca, dok su muškarci više izbjegavajući od žena (npr. Nijssens i sur., 2018; Schmitt i sur., 2003; Tadinac i sur., 2007; Weber i sur., 2022), što je u skladu s rodnim ulogama, tj. skupom dijeljenih kulturalnih očekivanja o prikladnim ponašanjima žena i muškaraca (Spence i Helmreich, 1978). Rudimentarno rečeno, tijekom socijalizacije kod dječaka se nerijetko više potiču nezavisnost i samodostatnost, aktivnosti usmjerene cilju i neizražavanje emocionalne bliskosti ili ranjivosti (npr. Archer, 1996), dok se djevojčice više potiče na aktivnosti usmjerene na odnose s drugima i brigu za druge (npr. Eagly i Wood, 1999). Prema tome, u odrasloj dobi, čak i u kvalitetnim partnerskim odnosima, žene su nešto anksioznije od muškaraca (Tadinac i sur., 2007). U nekvalitetnim partnerskim odnosima i muškarci i žene izjavljuju o višim razinama anksioznosti i izbjegavanja u odnosu na muškarce i žene u kvalitetnim partnerskim odnosima pri čemu je anksioznost muškaraca značajno viša od anksioznosti muškaraca u kvalitetnim vezama, ali i njihovih partnerica (Tadinac i sur., 2007).

Adaptivni procesi

Očito je da individualne karakteristike (rod, stupanj obrazovanja, prethodna iskustva, psihičke teškoće i poremećaji, osobine ličnosti, privrženost) djeluju na prilagodbu nekoj situaciji i nošenje s promjenom i izazovima izvan i unutar partnerskog odnosa. Drugim riječima, navedene individualne karakteristike od kojih su neke snage, a neke trajne ranjivosti direktno utječu na ponašanje prema partneru i ponašanje u odnosu (Slika 1). Ponašanja su jedini način na koji partneri direktno mogu utjecati jedan na drugoga jer upravo ponašanja oblikuju partnerski odnos i njegove karakteristike (Kelley, 1983). Ponašanja, tj. adaptivni procesi imaju najjači efekt na zadovoljstvo odnosom i kvalitetu odnosa (put F; Neff i Karney, 2009). Caughlin i Huston (2006), kao i Vangelisti i Huston (1994), ističu važnost interakcije partnera međusobno pretpostavljajući ciklički odnos između ponašanja i zadovoljstva u vezi što znači da su specifična ponašanja u partnerskom odnosu odrednica njegovog zadovoljstva. Karakteristike odnosa i percepcija odnosa zatim djeluju na to kako će se pojedinci dalje ponašati u odnosu (put G). Primjerice, pojedinci koji imaju osjećaj bivanja u ispunjavajućoj i kvalitetnoj vezi s toplim i afektivnim partnerom, ponašat će se toplije i responzivnije prema svojim partnerima. Drugim riječima, zadovoljstvo vezom reflektira se u načinu na koji se pojedinci ponašaju prema partneru, što zatim oblikuje zadovoljstvo odnosom stvarajući međuzavisan sustav (Huston i Vangelisti, 1991).

Socioemocionalna klima. Jedan od relevantnih adaptivnih procesa jest socioemocionalna klima. Socioemocionalna klima odraz je obrazaca komunikacije u partnerskom odnosu i obuhvaća dvije dimenzije ponašanja prema partneru – pokazivanje afektivnosti, tj. naklonosti i antagonizma (Caughlin i Huston, 2006; Huston i sur., 2010). Naklonost i pozitivna ponašanja, tj. izražavanje ljubavi, pozitivna emocionalna ekspresija, nježnost i podržavajuća ponašanja (davanje komplimenata, pružanje podrške, aktivno slušanje, fizička nježnost) povezani su s većim zadovoljstvom partnerskim odnosom. Ovakva ponašanja doprinose razvoju intimnosti i osjećaju sigurnosti u partnerskom odnosu koji su značajni za dobrobit partnerskog odnosa i njegovu dugotrajnosti. Antagonistička ponašanja, tj. negativne, hostile ili konfliktne interakcije (koje uključuju vikanje, vrijeđanje, nestrpljivost i netrpeljivost) povezane su s nižim zadovoljstvom partnerskim odnosom (Jelić i sur., 2014; Wills i sur., 1974) jer antagonistično ponašanje, tj. kritiziranje, defenzivnost i povlačenje, stvaraju negativnu emocionalnu klimu, koja narušava povjerenje i smanjuje razine intimnosti (Gottman i Levenson, 1992). Nezadovoljavajuće partnerske odnose karakterizira veći reciprocitet negativne komunikacije, neugodnih emocija i negativnih ponašanja u usporedbi sa sretnim odnosima (Rusbult i sur., 1991), pri čemu je bitno naglasiti da kvalitetni partnerski odnosi uključuju više od izostanka destruktivnih ponašanja u situacijama sukoba ili povrijeđenosti. Za kvalitetan partnerski odnos ujedno su bitne i svakodnevne pozitivne interakcije (Caughlin i Huston, 2006).

Socioemocionalna klima u odnosu povezana je s percipiranom partnerovom responzivnošću (Huston i Houts, 1998) te s doživljajem i interpretacijom partnerovih pozitivnih i negativnih ponašanja (Caughlin i Huston, 2006). U sretnim odnosima, u kojima parovi imaju puno pozitivnih interakcija, negativna i antagonistična ponašanja partnera manja su prijetnja kvaliteti odnosa nego kada se ta ista ponašanja događaju u odnosu s manje pozitivnih interakcija (Caughlin i Vangelisti, 2006; Jelić i sur., 2014). Istovremeno, u odnosima karakteriziranim naklonošću, partneri su skloniji odgovoriti pozitivnim ponašanjem na partnerova negativna ponašanja nego u odnosima obojanima antagonizmom. Drugim riječima, naklonost, međusobno priznanje i empatija zaštitni su faktori koji pridonose bliskosti i podršci u partnerskim odnosima, i koji posljedično vode do većeg zadovoljstva partnerskim odnosom (Bradbury i sur., 1998). Muškarci i žene podjednako pokazuju ljubav kroz afektivnost (Huić i sur., 2012), dok žene ljubav pokazuju kroz smanjenje u antagonističnim ponašanjima (Schoenfeld i sur., 2012, prema Jelić i sur., 2014). Jelić i sur. (2014)

ne pronalaze razlike u percepciji socioemocionalne klime u partnerskom odnosu među muškarcima i ženama.

Koristeći dimenzije naklonosti i antagonizma, Caughlin i Huston (2006; Jelić i sur., 2014) razlikuju četiri vrste emocionalne klime: a) visoka naklonost i niski antagonizam karakteriziraju toplu socioemocionalnu klimu u partnerskom odnosu; b) visoka naklonost i visoki antagonizam uobičajeni su u olujnim socioemocionalnim klimama; c) niska naklonost i visok antagonizam tipični su za hostile emocionalne klime i d) niska naklonost i niski antagonizam tipični su za mlake partnerske odnose. Partnerski odnosi koji se nalaze između olujnih i mlakih partnerskih odnosa i imaju podjednak broj pozitivnih i negativnih elemenata nazivaju se *mixed blessings*. Socioemocionalna klima operacionalizira se kao percipirano partnerovo ponašanje, tj. pojedince se pita kako su se njihovi partneri ponašali proteklih dana (Jelić i sur., 2014). Percepcija partnerovog ponašanja važan je prediktor vlastitog zadovoljstva partnerskim odnosom. Primjerice muškarci su izostanak afektivnih ponašanja skloni interpretirati hostile, dok su žene izostanak negativnih ponašanja (poput kritike) sklone interpretirati kao dokaz ljubavi (Huston i Vangelisti, 1991).

Sličnu tipologiju partnerskih odnosa pokazale su Mehulić i Kamenov (2021) analizom latentnih profila uzimajući u obzir socioemocionalnu klimu (Huston i sur., 2010), ljubav prema partneru (Braiker i Kelley, 1979), percipiranu partnerovu responzivnost (Reis i Carmichael, 2006) i poniznost (Mehulić i sur., 2020) te dijadno nošenje sa stresom (Bodenmann, 2008). Identificirale su tri vrste partnerskih odnosa- antagonistične, afektivne i ambivalentne - koji korespondiraju prethodno opisanim antagonističnim, afektivnim i *mixed blessings* partnerskim odnosima. Pojedinci u antagonističnim odnosima izvještavali su o najvišim razinama depresivnosti, anksioznosti i stresa, dok su pojedinci u afektivnim odnosima izvještavali o najmanje psihičkih poteškoća. Naime, socioemocionalna klima u odnosu nije relevantna samo za funkcioniranje partnerskog odnosa već i za individualnu dobrobit pojedinaca u tom odnosu (Huston i sur., 2010; Mehulić i Kamenov, 2021). Percepcija partnera_ice kao antagonističnog_e povezana je s većim percipiranim stresom i narušenim zdravljem kardiovaskularnog, endokrinog i imunskog sustava (Kiecolt-Glaser i Newton, 2001), dok je partnerova_ičina afektivna komunikacija povezana sa zdravijim dnevnim fluktuacijama kortizola, čak i u stresnim situacijama (Floyd i Riforgiate, 2008). Percepcija partnerove_ičine afektivnosti i antagonizma posreduju odnosu između stresnih okolnosti i kvalitete partnerskog odnosa te individualne dobrobiti, pri čemu je naklonost zaštitni, a antagonizam rizični faktor (Conger i sur., 1990).

Unatoč tome, u stresnim situacijama, partneri si pokazuju manje naklonosti i zajedno provode manje vremena (Neff i Karney, 2004). Veće razine stresa povezane su s optuživanjem partnera (Neff i Karney, 2004), tj. s antagonističnim ponašanja, što se odražava na to da ih i njihovi partneri, na dane kada doživljavaju više stresa na poslu, opisuju kao više iritabilne i ljute (Story i Repetti, 2006). Stres dovodi i do negativnih atribucija partnera (Neff i Karney, 2004) te do veće usmjerenosti na partnerova negativna ponašanja i zanemarivanje partnerovih pozitivnih ponašanja i kod muškaraca i kod žena (Neff i Buck, 2022).

Percepcija partnerovog ponašanja ovisi o nekim individualnim karakteristikama poput roda, a naročito privrženosti. Uz prethodno navedene karakteristike anksiozno i izbjegavajuće privrženih pojedinaca, bitno je napomenuti i da anksiozno privrženi i izbjegavajuće privrženi pojedinci rjeđe doživljavaju svoje partnere responzivnima za njihove potrebe (Segal i Fraley, 2015), a češće ih doživljavaju konfliktnima (Brassard i sur., 2009) ili pesimistično gledaju na svoj partnerski odnos (Kimmens i sur., 2015). Skloni su doživljaju da su njihovi partneri nedovoljno investirani u partnerski odnos (Londero-Santos i sur., 2020). Uz to, izbjegavajuće privrženi pojedinci izvještavaju o nižim razinama povjerenja i podrške (Mak i sur., 2010). Navedeno može umanjiti doživljaj afektivnosti, a povećati doživljaj antagonizma partnera_ice.

Zaključno o modelu ranjivost-stres-adaptacija

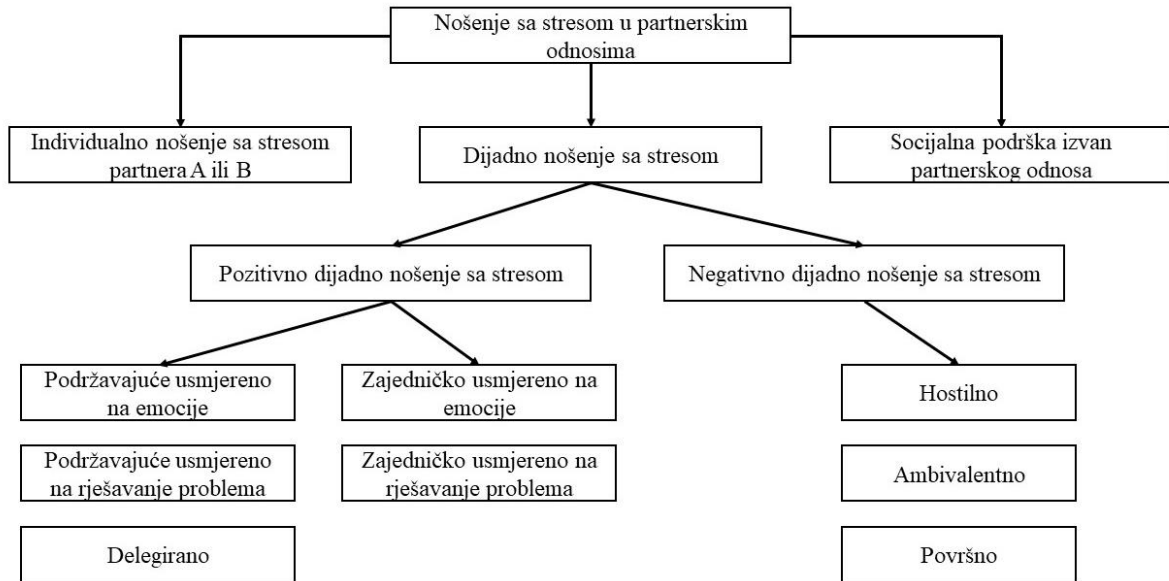
Model ranjivost-stres-adaptacija u obzir uzima kombinaciju razvojnih (promjene u kvaliteti odnosa i stabilnosti kroz vrijeme), kontekstualnih (vanjski faktori), intrapersonalnih (privrženost, ličnost i osobna povijest, percepcije partnera), ponašajnih (adaptivni procesi poput komunikacije) i kognitivnih (procjene kvalitete odnosa) faktora, što doprinosi spoznajnoj vrijednosti ovog teorijskog modela. Iako model uzima u obzir činjenicu da stres nastaje i u socijalnom kontekstu i da individualno nošenje sa stresom može imati utjecaj na kvalitetu odnosa i stabilnost odnosa (Neff i Karney, 2009; Karney i Bradbury, 1995), zanemaruje se činjenica da je stres u odnosu recipročan. Doživljaj stresa partnera međusobno je povezan jer stres jednog partnera postaje stresom drugog partnera (Bodenmann, 1995; Revenson i Lepore, 2012) djelujući i na partnerovo iskustvo i dobrobit (Falconier i sur., 2015; Neff i Karney, 2007; Story i Bradbury, 2004). Istovremeno, resursi jednog partnera mogu proširiti resurse drugog partnera (Bodenmann, 1995). Pretpostavka teorije međuzavisnosti (Kelley i sur., 1983) leži upravo u tome da partneri imaju snažan, čest i uzajaman međusobni utjecaj kroz različite životne domene pa tako i u situacijama stresa. Zato se nošenje sa

stresom u partnerskim odnosima treba promatrati kao interpersonalni, a ne intrapersonalni fenomen (Falconier i sur., 2015). To drugim riječima znači da u postavkama originalnog modela ranjivost-stres-adaptacija često nije uključen još jedan važan adaptivan proces – dijadno nošenje sa stresom.

Dijadno nošenje sa stresom

Početak 1990-tih teorijski pristupi počeli su proširivati tradicionalni individualni pristup stresu i nošenju sa stresom (Bodenmann i sur., 2016), pri čemu je Bodenmannov (1995) sistemsko-transakcijski model dijadnog nošenja sa stresom (eng. *Systemic-Transactional Model of Dyadic Coping*; STM) jedan od prvih kojim se pretpostavlja da su percipirani stres i nošenje sa stresom socijalni procesi ukorijenjeni u partnerskim odnosima. Bodenmann (1995) je u svom modelu primijenio sistemsku perspektivu na transakcijsku teoriju stresa Lazarusa i Folkmana (1984), naglašavajući međusobnu međuzavisnost partnera i recipročan utjecaj njihovog percipiranog stresa i nošenja sa stresom po vlastitu dobrobit, partnerovu dobrobit i dobrobit odnosa. Drugim riječima, prema sistemsko-transakcijskom modelu, procjene stresa, iskustva i nošenje sa stresom ovise o drugom partneru i stoga doživljaj stresa jednog pojedinca u odnosu i nošenje sa stresom tog istog pojedinca ne može biti shvaćeno bez uzimanja i partnerovih iskustava u odnos. Iako se pojedinci s doživljenim stresom mogu nositi individualno ili tražiti pomoć iz svoje okoline, za kvalitetu partnerskog odnosa bitan je doživljaj partnerove reakcije na vlastiti stres, kao i, u situacijama zajedničkog stresa, poput korone ili potresa, doživljaj zajedničkog nošenja s novonastalom i/ili stresnom situacijom (Slika 2).

Prema STM modelu (Bodenmann, 1995), međuzavisnost doživljaja stresa partnera i načina nošenja sa stresom ključna je. Kada pojedinci verbalno i neverbalno, implicitno i eksplicitno izjavljuju o svom stresu, pod uvjetom da su njihovi partneri uspješno percipirali i dekodirali komunikaciju stresa, ti isti partneri mogu reagirati na četiri načina: mogu ignorirati izjave stresa, komunicirati vlastiti stres zanemarujući partnerov, mogu postati preplavljeni partnerovim stresom zbog čega dolazi do zaraze stresom unutar odnosa ili mogu reagirati na partnerov stres što se naziva dijadnim nošenjem sa stresom. Dijadno nošenje sa stresom zajednički je proces koji može biti pozitivan ili negativan (Slika 2), a čiji je preduvjet komunikacija, odnosno samootkrivanje stresa.

Slika 2

Vrste nošenja sa stresom u partnerskim odnosima (Bodenmann, 2000)

Komunikacija stresa

U partnerskim odnosima u kojima partneri otvoreno komuniciraju vlastite osjećaje i brigu, partneri izvještavaju o višim razina zadovoljstva odnosom u odnosu na partnerske odnose u kojima eksplicitna elaboracija dnevnih događaja i osjećaja izostaje (Guerrero i sur., 2011). Na dane kada partneri više eksplicitno komuniciraju pozitivne događaje, tj. kada otvoreno razgovaraju o pozitivnom događaju, dodajući detalje o događaju, izražavaju vlastito stajalište i vlastite emocije, oni izvještavaju o većoj individualnoj i odnosnoj dobrobiti (Pagani i sur., 2015). Eksplicitnom komunikacijom, slušatelj ima dovoljno informacija za razumijevanje događaja i utjecaja koji je taj događaj imao na njihovog partnera_icu. Općenito, komunikacija koju karakteriziraju zajedničko rješavanje problema, izražavanje osjećaja, pokušaji razumijevanja partnerove_ičine perspektive vodi do većeg zadovoljstva odnosom (Caughlin, 2003). Suprotno tome, implicitna komunikacija može biti dvosmislena i dovesti do nesporazuma (Pagani i sur., 2019).

Komunikacija stresa ključan je element dijadnog nošenja sa stresom i treninga u dijadnom nošenju sa stresom (Bodenmann, 2005; Bodenmann i Shantinath, 2004; Falconier, 2015). Za kvalitetno dijadno nošenje sa stresom, o čemu će više riječi biti kasnije, nije dovoljno samo razumjeti da je partner pod stresom, već je potrebno uključiti se i pružiti adekvatan oblik podrške (Bodenmann, 2005). Adekvatan oblik podrške moguće je pružiti tek ako se razumije potrebe i

perspektivu partnera koji je pod stresom, a razumijevanje je znatno olakšano ako partner koji je pod stresom eksplicitno i jasno komunicira svoj stres (Kuhn i sur., 2017; Pagani i sur., 2019). Jasno i eksplicitna komunikacija stresa vezanog uz neki problem, povezana je s odgovorom partnera na način da će partner nuditi dijadno nošenje sa stresom usmjereno na rješavanje problema (Kuhn i sur., 2017). No, eksplicitna komunikacija stresa nije uvijek jednostavna. Naime, eksperimentalna istraživanja pokazuju da kvaliteta komunikacije značajno opada nakon doživljenog stresa (Bodenmann i Shantinath, 2004).

Iako je komunikacija stresa preduvjet za dijadno nošenje stresom, koje je povezano s većim zadovoljstvom partnerskim odnosom, ona nije direktno povezana sa zadovoljstvom odnosom, već indirektno preko percepcije partnera kao responzivnog za dijadno nošenje sa stresom (Pagani i sur., 2019). Pagani i suradnici (2019) ne pronalaze rodne razlike u komunikaciji stresa, dok Molgora i suradnici (2019) nalaze da žene značajno više komuniciraju svoj stres nego njihovi partneri.

Pozitivno i negativno dijadno nošenje sa stresom

U kvalitetnim i zadovoljavajućim odnosima, kada je partner A pod stresom, a partner B nije, partner B na stres partnera A reagira na jedan od tri načina – podržavajuće usmjereno na emocije, podržavajuće usmjereno na problem ili delegirano. Dijadno nošenje sa stresom koje je *podržavajuće i usmjereno na emocije* podrazumijeva da partner B, koji nije pod stresom, iskazuje empatiju, razumijevanje i suosjećanje i da partneru A, koji jest pod stresom, pruža podršku. Partner B pomaže partneru A smiriti se, pomaže mu ili joj vjerovati u sebe i sagledati situaciju iz drugog kuta, a pokazuje i fizičku nježnost. Cilj ove strategije nošenja sa stresom jest reducirati pobuđenost, neugodno raspoloženje kroz podršku partnerovim procesima samoregulacije. Drugi način na koji partner B može pomoći partneru A jest podržavajućim dijadnim nošenjem sa stresom koje je *usmjereno na rješavanje problema*. Tada partner B pomaže partneru A riješiti konkretni problem koji uzrokuje stres kroz pomoć i podršku u pronalaženju dodatnih informacija, traženju praktičnih rješenja ili davanje konstruktivnih i korisnih savjeta. Cilj je reducirati stres vezan uz konkretni problem kroz podršku partnerovim procesima rješavanja problema. Treći oblik pozitivnog nošenja sa stresom kada je samo jedan partner pod stresom jest *delegirano dijadno nošenje sa stresom*. Tada partner B na sebe preuzima neke zadatke partnera A kako bi ga_je rasteretio_la i pomogao_la reducirati pobuđenost izazvanu percipiranim stresom i neugodno raspoloženje. Podržavajući partner djeluje kao zaštitni faktor između pojedinca i stresnih događaja i okolnosti (Bird i Melville,

1994), a podržavajuće nošenje sa stresom povezano je s dugotrajnošću i stabilnošću odnosa (Bodenmann i Cina, 2005; Falconier i sur., 2015).

U situacijama kada su oba partnera izložena stresu, koji ima istog uzročnika i događa se u isto vrijeme, partneri koji se zajedno nose s tim stresom izvještaju o boljem psihičkom zdravlju, dobrobiti i kvaliteti odnosa (Bodenmann i sur., 2016), pri čemu zajedničko nošenje sa stresom također može biti usmjereno na emocije ili na problem. Ako je *usmjereno na emocije*, partneri se upuštaju u zajedničko opuštanje i međusobnu nježnost, uz samootkrivanje stresa i neugodnih emocija pokazujući si uzajamno empatiju, suosjećanje i pomažući si međusobno sagledati situacije koje uzrokuju stres iz drugih perspektiva. Cilj ove strategije je dijeljenje neugodnih emocija s pokušajem njihove zajedničke regulacije. Ako je zajedničko dijeljenje sa stresom *usmjereno na rješavanje problema*, partneri zajedno traže informacije koje bi im mogle pomoći u pronalasku rješenja za problem te se upuštaju u zajedničko rješavanje konkretnog/ih problema. Cilj je riješiti praktični problem koji uznemiruje oba partnera. Odluka o korištenju podržavajućeg naspram zajedničkog nošenja sa stresom ovisi o tome procjenjuje li se stresor kao zajednički ili ne (eng. *we oriented appraisal*). Svijest o odnosu, autentičnost u odnosu i uzajamnost povećavaju vjerojatnost doživljavanja nekog stresora zajedničkim naspram individualnim (Berg i Upchurch, 2007), a to su karakteristike vezane uz visoku razinu intimnosti, zadovoljstva i konstruktivnog rješavanja problema (Falconier i Kuhn, 2019).

Osim pozitivnog podržavajućeg nošenja sa stresom, partneri mogu na stres, zbog nedostatka kapaciteta ili sposobnosti, kao i nekih trajnih ranjivosti, reagirati negativnim nošenjem sa stresom. Parovi s takvim neadaptivnim strategijama nošenja sa stresom skloniji su razvodu (Bodenmann i Cina, 2006). Negativne strategije uključuju hostilno, ambivalentno i površno nošenje sa stresom. *Strategija hostilnog nošenja sa stresom* za cilj ima minimizirati ili izbjeći davanje podrške partneru u budućnosti i karakterizirana je izjavama o nevoljkosti pružanja pomoći, okrivljavanjem partnera za stres, ismijavanjem partnerovih razloga za stres, kritiziranjem partnera zbog načina na koji se nosi sa stresom, omalovažavanjem, distanciranjem, ruganjem, sarkazmom, otvorenom nezainteresiranošću ili umanjivanjem ozbiljnosti partnerovog doživljaja stresa. *Strategija ambivalentnog nošenja sa stresom* za cilj ima pružiti partneru podršku uz nisku razinu vlastite energije i ograničene vlastite resurse. Pritom se partneru pruža podrška, ali nevoljko i nemotivirano, što u primatelju podrške izaziva osjećaj tereta. *Strategija površnog nošenja sa stresom* za cilj ima pružiti tek toliko podrške koliko je partneru potrebno da se smiri kako bi se zadržao vlastiti mir.

Partneri koji koriste ovu strategiju svoju podršku pružaju neiskreno, bez motivacije, autentične empatije i istinskog razumijevanja. Primjerice, pojedinci bi mogli svoje uzrujane partnere pitati kako su, ali ne obraćati pažnju na njihov odgovor. Pozitivno podržavajuće i negativno dijadno nošenje sa stresom mogu se promatrati kao zasebni konstrukti ili se, rekodiranjem tvrdnji negativnog dijadnog nošenja sa stresom, može govoriti o podržavajućem dijadnom nošenju sa stresom. Naposljetku, iako nisu dio originalnih Bodenmannovih dijadnih strategija (2000), razvojno-kontekstualni model nošenja sa stresom (eng. *developmental-contextual coping model*; DCCM; Berg i Upchurch, 2007) razlikuje još dvije negativne strategije nošenja sa stresom. Jedna je *kontrolirajuća*, koja za cilj ima riješiti partnerov problem, što se čini dajući eksplicitne upute za rješavanje stresa ili problema na dominantan i agresivan način. Druga je *neuključena strategija*, tj. izostanak reakcije na partnerov stres i sudjelovanja u njemu.

Prema meta-analizi Falconier i suradnika (2015), kada se partneri nose sa stresom na način koji uvažava drugog partnera i njegovu dobrobit, kvaliteta odnosa i zadovoljstvo odnosom rastu bez obzira na rod, dob, trajanje veze, obrazovanje i nacionalnost partnera. U eksperimentalnim uvjetima, pozitivno dijadno nošenje sa stresom dovodi do bržeg oporavka kortizola od stresa (Meuwly i sur., 2012). Pritom je i kod pozitivnog i negativnog dijadnog nošenja sa stresom snažniji prediktor zadovoljstva odnosom partnerovo nego vlastito ponašanje (Falconier i sur., 2015). Fallachai i suradnici (2019) te Molgora i suradnici (2019) potvrđuju da dijadno nošenje sa stresom smanjuje negativne efekte doživljenog stresa na zadovoljstvo partnerskim odnosom, tj. da je čimbenik otpornosti u situacijama stresne svakodnevnice. Pozitivno dijadno nošenje sa stresom pospješuje i osjećaj bliskosti, povjerenja i intimnosti među partnerima te pozitivno djeluje na percepciju partnera (Bodenmann i sur., 2011) i njegove ili njezine nježnosti (Falconier i Kuhn, 2019), konstruktivnu komunikaciju, romantičnu ljubav, seksualno zadovoljstvo i strast (Falconier i Kuhn, 2019). Drugim riječima, pozitivno dijadno nošenje sa stresom moglo bi doprinijeti stvaranju pozitivne klime u partnerskom odnosu i percepciji partnera kao naklonog.

Što se rodnih razlika u dijadnom nošenju sa stresom tiče, rezultati su nejednoznačni. Neka istraživanja nalaze da žene češće komuniciraju stres i traže podršku, ali i istovremeno češće daju podršku te da je ta podrška veće kvalitete nego podrška koju pružaju njihovi partneri (npr. Bodenmann i sur. 2016; Molgora i sur., 2019; Neff i Karney, 2005; Tamres i sur., 2002). U nekim drugim istraživanjima (npr. Ko i Lewis, 2011; Verhofstadt i sur., 2007) nije pronađena razlika u dijadnom nošenju sa stresom između muškaraca i žena, no pronađena je razlika u doživljaju

učinkovitosti dijadnog nošenja sa stresom – muškarci ga doživljavaju učinkovitijim nego žene (Molgora i sur., 2019). Meier i suradnici (2020) naglašavaju da su rodne razlike relativno malene za opću populaciju. Bodenmann i suradnici (2015) opažanjem pronalaze da rodne razlike dolaze do izražaja kada se u obzir uzme razina stresa pod kojom se partneri, koju pružaju podršku, nalaze. U situacijama kada nisu bili pod stresom, muškarci i žene pružali su podjednake razine podrške svojem uznemirenom partneru_ici. U situacijama kada su sami pružatelji podrške također bili pod stresom, muškarci su pružali manje kvalitetnu podršku usmjerenu na emocije nego žene.

Kao što je ranije rečeno, u eksperimentalnim uvjetima pozitivno dijadno nošenje sa stresom povezano je s bržim oporavkom kortizola od stresa (Meuwly i sur., 2012), no jačina te povezanosti moderirana je dimenzijama privrženosti i rodom. Za visoko anksiozno privržene žene, partnerovo pozitivno dijadno nošenje s njezinim stresom bilo je slabije povezano s oporavkom od stresa nego kod manje anksiozno privrženih žena. Iako i veoma anksiozno i odbijajuće privrženi pojedinci često izvještavaju o negativnom doživljaju partnerove_ičine podrške i manje su zadovoljni tom podrškom te (npr. Bradford i sur., 2002; Campbell i sur., 2005; Collins i Feeney, 2004; Davila i Kashy, 2009; Gallo i Smith, 2001), Meuwly i sur. (2012) nisu pronašli moderirajuću ulogu izbjegavajuće privrženosti na odnos između pozitivnog dijadnog nošenja sa stresom i oporavka od stresa. Naposljetku, sigurno privrženi pojedinci rjeđe prakticiraju negativno dijadno nošenje sa stresom (Gagliardi i sur., 2013).

Zaključno o sistemsko-transakcijskom modelu

Bodenmannov sistemsko-transakcijski model (2005) dijadnog nošenja sa stresom obuhvaća kako partneri komuniciraju svoj stres, kako međusobno reagiraju na signale stresa partnera (npr. podržavajuće dijadno nošenje sa stresom) i kako se zajedno nose sa zajedničkim teškoćama (npr. zajedničko nošenje sa stresom). Naglašava važnost podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom koje uključuje davanje emocionalne i instrumentalne podrške u stresnim situacijama (Bodenmann i Shantinath, 2004). Dijadno nošenje sa stresom predstavlja izuzetno važan adaptivni proces koji je u originalnom modelu ranjivost-stres-adaptacija (Karney i Bradbury, 1995) zanemaren jer se u obzir ne uzima činjenica da percipirani stres ne utječe samo na pojedinca, njegovu dobrobit i ponašanje prema partneru, već da djeluje i na percipirani stres tog partnera i posljedično i na njegov ili njezin odgovor na doživljeni stres preko načina na koji se partneri individualno i zajedno nose sa stresom.

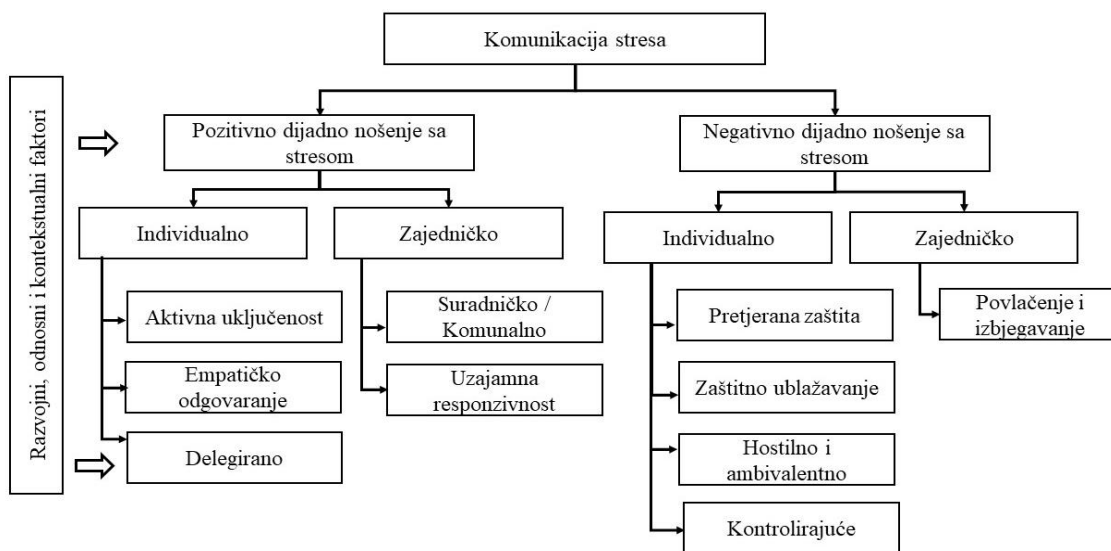
Unatoč brojnim doprinosima sistemsko-transakcijskog modela, bitno je naglasiti da u obzir uzima samo strategije nošenja sa stresom, a ne i procjene stresa ili percipirani stres (Falconier i Kuhn, 2019). Ne pretpostavlja prediktore adaptivnog odnosno neadaptivnog nošenja sa stresom (Leuchtmann i sur., 2018), ne obuhvaća druge adaptivne procese i ne uzima u obzir kulturalne faktore, odnosno širi kontekst nevezan za stres, u kojem se odnos odvija. Naime, moguće je da neki kontekstualni kulturološki faktori djeluju na način na koji parovi biraju dijadno nošenje sa stresom povrh drugih strategija nošenja sa stresom, s obzirom na to da postoje razlike u dijadnom nošenju sa stresom u različitim zemljama i kulturama (Falconier i sur., 2016). Berg i Upchurch (2007) pretpostavljaju potencijalnu važnost socio-kulturoloških čimbenika poput socioekonomskih uvjeta (npr. nezaposlenost, visina prihoda), kulturoloških vrijednosti (npr. individualizam naspram kolektivizma) ili religioznih vjerovanja. Za sada se čini da u ne-zapadnim populacijama, kao i u zapadnoj kulturi, pozitivno podržavajuće i zajedničko dijadno nošenje sa stresom doprinose individualnoj dobrobiti i dobrobiti za odnos u situacijama općeg stresa, stresnih okolnosti i događaja (Hilpert i sur., 2016).

U posljednja dva desetljeća osmišljeni su brojni modeli dijadnog nošenja sa stresom: model kongruentnosti (eng. *congruence model*; Revenson, 1994), model usmjeren na odnos (eng. *relationship-focused model*; Coyne i Smith, 1991), model zajedničkog nošenja sa stresom (eng. *communal coping model*; Lyons i sur., 1998), sistemsko-transakcijski model (Bodenmann, 1995, 1997), odnosno-kulturalni model (eng. *relational-cultural model*; Kayser i sur., 2007) i razvojno-kontekstualni model nošenja sa stresom (eng. *developmental-contextual coping model*; Berg i Upchurch, 2007). Iako je svaki značajno pridonio razumijevanju procesa dijadnog nošenja sa stresom, među njima postoje konceptualna preklapanja (Falconier i Kuhn, 2019). Prema tome, bila je moguća konceptualna integracija svih dimenzija dijadnog nošenja sa stresom kao i faktora koji doprinose tom procesu uz obuhvaćanje i razvojne, odnosne i kontekstualne varijable (Slika 3; Falconier i Kuhn, 2019).

Ovaj model veoma je sličan originalnom sistemsko-transakcijskom modelu (Bodenmann, 2000). Dijadno nošenje sa stresom može biti pozitivno ili negativno i podržavajuće ili zajedničko. *Aktivna uključenost* (Coyne i Smith, 1991) kombinacija je strategija usmjerenih na rješavanju problema i emocije (Falconier i sur., 2015). Pritom je odgovornost na pojedincu koji nije pod stresom da primijeti partnerov stres i potakne ga ili je na dijeljenje istog. *Empatičko odgovaranje* za cilj ima održati povezanost s partnerom kroz zauzimanje perspektive, dubokog razumijevanja

partnerovih osjećaja i misli, a dijelom se preklapa s Bodenmannovim (2000) dijadnim nošenju sa stresom usmjerenim na emocije. *Delegirano* je identično onom opisanom u Bodenmann (2000). Slično, *suradničko/komunalno zajedničko nošenje sa stresom* odgovara zajedničkom nošenju sa stresom usmjerenom na rješavanje problema iz originalnog Bodenmannovog modela (2000), a *uzajamna responzivnost* odgovara zajedničkom dijadnom nošenju usmjerenom na emocije. Kod negativnog nošenja sa stresom, u integrativnom modelu (Falconier i Kuhn, 2019) razlikuje se individualno i zajedničko negativno nošenje sa stresom. *Individualno negativno nošenje sa stresom* u skladu je s negativnim nošenjem sa stresom iz originalnog modela (Bodenmann, 2000) i obuhvaća *hostilno i ambivalentno* nošenje sa stresom, ranije spomenuto *kontrolirajuće nošenje sa stresom* (Berg i Upchurch, 2007) uz dodatak strategija *pretjerane zaštite* i *zaštitnog ublaživanja* koje su preuzete iz modela usmjerenog na odnos (Coyne i Smith, 1991). Pretjerana zaštita je strategija nošenja sa stresom u kojoj pojedinac podcjenjuje resurse partnera nudeći nepotrebnu praktičnu i emocionalnu podršku. Zaštitno ublažavanje podrazumijeva skrivanje vlastitih briga i stresora, nijekane istih i popuštanje partneru kako bi se izbjeglo neslaganje i eventualni sukob. Ove strategije, iako naizgled dobronamjerne, nisu povezane s pozitivnim ishodima po pojedince ili odnos (Langer i sur., 2009). *Zajedničko negativno nošenje sa stresom* karakterizirano je uzajamnim povlačenjem i izbjegavanjem (Badr i sur., 2010). Naposljetku, modelom su reprezentirane sve eventualne kontekstualne promjene.

Slika 3

Vrste nošenja sa stresom u partnerskim odnosima (Falconier i Kuhn, 2019)

Unatoč tome što je u ovaj model uključena mogućnost djelovanja razvojnih, odnosnih i kontekstualnih faktora na dijadno nošenje sa stresom, ni ovaj model ne uzima u obzir druge adaptivne procese ili međudjelovanje dijadnog nošenja sa stresom i drugih adaptivnih procesa. Za razliku od modela ranjivost-stres-adaptacija ne pretpostavlja cikličnu povezanost između adaptivnih procesa i doživljaja kvalitete odnosa, a njegova kratka primjena (2019) iziskuje provjeru i eventualnu daljnju modifikaciju. U cilju boljeg razumijevanja djelovanja stresne svakodnevnice na živote parova i identifikacije čimbenika ranjivosti i otpornosti na stres, trebalo bi objediniti model ranjivost-stres-adaptacija koji objašnjava procese koji održavaju ili narušavaju partnerske odnose i sistemsko-transakcijski model kojim se istražuje djelovanje doživljenog stresa na ponašanje u odnosu i kvalitetu odnosa. Drugim riječima, u model ranjivost-stres adaptacija mogla bi se dodati komponenta dijadnog nošenja sa stresom i međuzavisnosti među partnerima. Na taj način mogla bi se dobiti cjelovita spoznaja o međudjelovanju svakodnevnog stresa i vlastitog ponašanja te percepcije partnerovog_ičnog ponašanja u odnosu.

Nacrti istraživanja partnerskih odnosa

Dijadna istraživanja

U istraživanjima partnerskih odnosa, pa tako i onima vezanima uz djelovanje stresa na ishode partnerskih odnosa, nužno je da je metodologija dijadna, odnosno da se u obzir uzima činjenica da partneri nisu dvije u potpunosti nezavisne jedinice, već da samim time što pripadaju istoj socijalnoj grupi, tj. dijadi, oni dijele nešto zajedničko (Kenny i sur., 2006). To zajedničko što partneri dijele naziva se ne-nezavisnost (eng. *nonindependence*; Kenny i sur., 2006). Kenny i Judd (1986) razlikuju četiri izvora ne-nezavisnosti dijada: kompozicijski efekt (eng. *compositional effect*), partner efekt (eng. *partner effect*), međusobni utjecaj (eng. *mutual influence*) i zajednička sudbina (eng. *common fate*). Kompozicijski efekt opisuje se kao pojavu da su članovi dijade bili slični čak i prije nego su se uparili. Primjerice, čak i prije nego dvoje ljudi stupi u partnerski odnos, oni dijele neke sličnosti vezane uz npr. razinu obrazovanja, socioekonomski status, religioznost (Epstein i Guttman, 1984, prema Kenny i sur., 2006) ili politička uvjerenja i socijalni krug u kojem se kreću. Jedna od odrednica privlačnosti jest upravo međusobna sličnost (Aronson i sur., 2005). Partner efekt se događa kada neke karakteristike ili ponašanja jedne osobe u dijadi (osobe A) djeluju na drugu osobu u dijadi (osobu B). Primjerice, doživljaj stresa osobe A povezan je s doživljajem stresa njezinog partnera B (Neff i Karney, 2009) jer percipirani stres ne utječe samo

na njezino ponašanje i dobrobit pojedinca koji ga doživljava, već djeluje i na percipirani stres, ponašanje i dobrobit njezinog partnera. Kada bi doživljeni stres partnera A djelovao na partnera B i zatim povratno na partnera A, to bi bio primjer efekta međusobnog utjecaja. Naposljetku, efekt zajedničke sudbine javlja se kada su oba člana dijade izložena istim kontekstualnim faktorima.

Statistički gledano, posljedica ne-nezavisnosti uslijed pripadanja istoj dijadi jest da procjene i rezultati članova para nisu nezavisni jedno od drugoga, čime je narušen temeljni preduvjet nezavisnosti rezultata za provođenje većine analiza standardnih linearnih modela poput t-testova, analiza varijance, regresijskih analiza i sl. (Kenny i Judd, 1986). Provođenje spomenutih analiza ne uzimajući u obzir ne-nezavisnost rezultata članova dijade može rezultirati pristranosti prilikom procjena parametara i standardnih pogrešaka i povećanjem pogreške tipa I ili pogreške tipa II ovisno o razini i smjeru efekata (Kenny i sur., 2006).

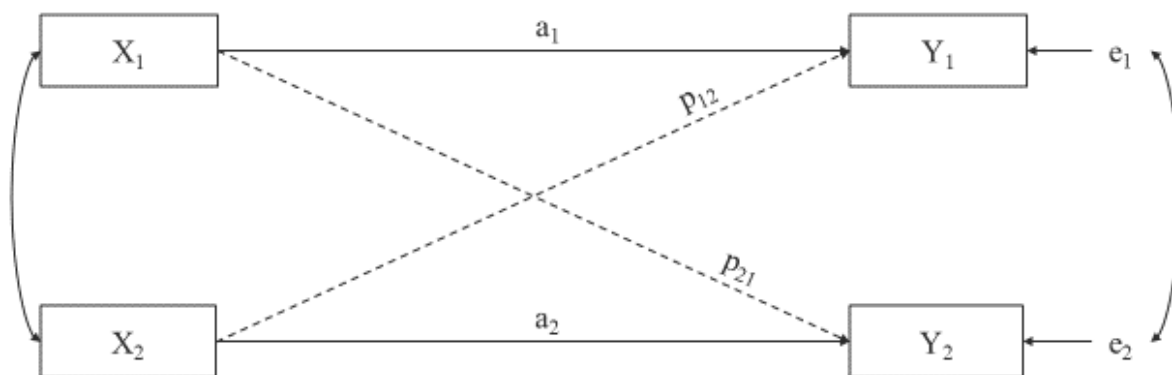
Uzimanje dijadne ne-nezavisnosti u obzir jedan je od izazova u partnerskim istraživanjima (Kenny i sur., 2006), zbog čega nije rijetka pojava da se rezultati, iako prikupljeni na dijadama, analiziraju odvojeno za članove dijade (Kenny i Cook, 1999). Takvim postupcima izbjegava se problem međusobne zavisnosti rezultata članova dijade, no ujedno se i onemogućuje odgovaranje na relevantna pitanja vezana uz povezanost rezultata članova jedne dijade, objašnjavanje te povezanosti drugim varijablama ili djelovanje rezultata jednog člana dijade na drugog. Još jedan od načina na koje se izbjegava izazov modeliranja međusobne ne-nezavisnosti članova dijade jest uprosječivanje rezultata članova dijada. Time se za oba člana dijade dobiva samo jedan rezultat, što može narušiti valjanost rezultata. Naime, isti prosječni rezultat imala bi dijada u kojoj su oba člana imala prosječni rezultat na nekoj varijabli, ali i dijada u kojoj su članovi dijade imali potpuno suprotne rezultate (Kenny i sur., 2006). Jedan od boljih (prikladnijih, opravdanijih,...) načina na koje se u obzir može uzeti ne-nezavisnost rezultata članova dijade je korištenjem modela međuzavisnosti aktera i partnera (eng. *Actor-Partner Interdependence Model*, APIM, Kenny i sur., 2006).

Model međuzavisnosti aktera i partnera

Model međuzavisnosti aktera i partnera (eng. *Actor-Partner Interdependence Model*; APIM; Cook i Kenny, 2005; Kenny i Ledermann, 2010; Kenny i sur., 2006) jedan je od najčešćih dijadnih pristupa u obradi podataka koji omogućuje modeliranje međusobne zavisnosti u rezultatima članova dijade. S obzirom na to da oba člana dijade odgovaraju na isti set pitanja, ovim

statističkim modelom moguće je razlučiti efekte aktera od efekata partnera. Efekt, tj. učinak aktera je intrapersonalni efekt kod kojeg su pojedinačne vrijednosti na prediktorskoj varijabli povezane s pojedinačevim vrijednostima na kriterijskoj varijabli. Efekt partnera je interpersonalni efekt kod kojeg su pojedinačne vrijednosti na prediktorskoj varijabli povezane s partnerovim ičinim vrijednostima na kriterijskoj varijabli (Kenny i sur., 2006; Laurenceau i Bolger, 2012).

Na Slici 4 nalazi se shematski prikaz standardnog oblika APIM modela. Za svakog od članova dijade postoje dvije varijable, jedna prediktorska i jedna kriterijska. Prediktorske varijable su varijable X_1 i X_2 , a kriterijske Y_1 i Y_2 pri čemu indeksi označavaju članove dijade. X i Y mogu predstavljati različite konstrukte ili mogu predstavljati isti konstrukt odmjeren u dvije vremenske točke (X je vrijeme 1, a Y je vrijeme 2; Savord i sur., 2023). Efekt aktera, odnosno povezanost vlastitih rezultata na X varijabli s vlastitim rezultatima na Y varijabli označen je slovom a . Iz slike je vidljivo da postoje dva akter efekta, po jedan za svakog člana dijade. Efekt partnera, odnosno povezanost vlastitih rezultata na X varijabli s rezultatima partnera na Y varijabli označen je slovom p . U skladu s Kenny i suradnici (2006), partner efekti su indeksirani tako da je prvo označen kriterij, a zatim prediktor. Na Slici 1 vidljive su i dvije zakrivljene strelice koje predstavljaju korelaciju između prediktora X_1 i X_2 te korelaciju između reziduala e_1 i e_2 . Obje korelacije doprinose procjenjivanju ne-nezavisnosti rezultata članova dijade (Kashy i Kenny, 2000; Kenny i sur., 2006).

Slika 4

Shematski prikaz APIM modela (Kenny i sur., 2006)

Nacrti istraživanja partnerskih odnosa u području VSA i STM modela

Istraživanja u području partnerskih odnosa, a samim time i u području VSA i STM modela, najčešće su korelacijska zbog njihove jednostavnije organizacije i manjeg financijskog tereta

(Mashek i sur., 2006). Međutim, njihov nedostatak jest da ne omogućuju donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnim vezama između varijabli. Istraživanja koja omogućuju donošenje uzročno-posljedičnih zaključaka, odnosno istraživanja kojima se može odgovoriti na pitanje koliko promjena u jednoj varijabli uzrokuje promjenu u drugoj varijabli, eksperimentalna su. Eksperimentalna istraživanja nužno uključuju manipulaciju nezavisnom varijablom i slučajnu podjelu sudionika u skupine (Mashek i sur., 2006). U području istraživanja djelovanje individualnih karakteristika i doživljaja stresa na ponašanje partnera i doživljaj kvalitete odnosa, eksperimentalna istraživanja provedena su uglavnom na način da se eksperimentalno induciralo stres (npr. Bodenmann i Perrez, 1992; Kuhn i sur., 2017; Meuwly i sur., 2012). Primjerice, Meuwly i suradnici (2012) ispitivali su, među ostalim, utjecaj pozitivnog dijadnog nošenja sa stresom partnera_ice na brzinu oporavka nakon stresa. Jedan od načina induciranja stresne reakcije bio je zadatkom samopredstavljanja koji je nalikovao razgovoru za posao, pri čemu su procjenjivači namjerno bili izuzetno hladni i nezainteresirani. Po završetku testa, sudionici su se smjeli priključiti partnerima koji su ih čekali i tada se opažalo dijadno nošenje sa stresom, tj. opažalo se koliko su partneri bili podržavajući prema sudionicima koji su upravo doživjeli stres. Sudionici čiji su partneri pokazivali više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom brže su se oporavljali od stresa. Ovakva istraživanja, osim što nude informaciju o kauzalnom odnosu varijabli i naglašavaju unutarnju valjanost, informativna su i zanimljiva, no njima se ne mogu obuhvatiti sve relevantne varijable velikih modela poput VSA i STM modela. Uz to, njihova problematika leži u tome da ih ponekad nije praktično, etično ili financijski isplativo provoditi. Ona su nerijetko vremenski i organizacijski zahtjevna.

Zbog navedene zahtjevnosti provedbe eksperimentalnih istraživanja, većina se istraživača u području partnerskih odnosa okreće korelacijskim istraživanjima, kako transverzalnim tako i longitudinalnim (Cooper i Sheldon, 2002; Mashek i sur., 2006). No, unatoč njihovoj brojnosti (npr. Beck i sur., 2013; Bodenmann i sur., 2007; Bolger i sur., 1996; Chaves i sur., 2019; Hagedoorn i sur., 2000; Hoekstra-Weebers i sur., 1998; Karney i sur., 2005; Papp i Witt, 2010; Repetti i Wood, 1997; Schultz i sur., 2004; Whiffen i Gotlib, 1989; Williams, 1995), transverzalna korelacijska istraživanja ne mogu odgovoriti na pitanja vezana uz: promjene u individualnim karakteristikama ili karakteristikama partnerskih odnosa, razvoj odnosa, dugotrajnost učinaka ili na pitanja o posredujućem djelovanju medijatorskih varijabli.

Odgovore na navedena pitanja mogu ponuditi longitudinalna korelacijska istraživanja (Karney i Bradbury, 1995). Njima se ujedno može prikupiti dovoljno dokaza u prilog uzročno posljedičnom odnosu dviju varijabli da bi se proveli eksperimentalni nacrti (Mashek i sur., 2006). Istraživačima u području VSA i STM modela od velikog su interesa dugotrajni učinci stresa na individualnu dobrobit partnera i dobrobit njihovog odnosa (npr. Bodenmann i sur., 2006; Rusu, 2015; Rusu, 2020). Bodenmann je tako još 1997. pokazao kako parovi koji dugotrajno doživljavaju stres imaju čak 40%-no smanjenje u kvaliteti dijadnih interakcija. U brojnim istraživanjima dugoročni stres značajan je prediktor negativnog funkcioniranja partnerskih odnosa i povećava vjerojatnost prekida ili razvoda (Karney, 2020; Stephenson i DeLongis, 2018). Uz to, od interesa su i individualne karakteristike i karakteristike odnosa koje ublažavaju ili povećavaju efekte stresa kao što su neke sociodemografske karakteristike (npr. Zissimopoulou i sur., 2013), samoregulacija (Buck i Neff, 2012), otpornost (Turcotte, 2020), rezpozivnost (Bodenmann, 2007), privrženost (Edwards i sur., 2017), iskustva iz primarne obitelji (Knapp i sur., 2015), međusobna sličnost partnera (Gonzaga i sur., 2007), njihove interakcije (Hilpert i sur., 2013), njihove komunikacije i zajedništva u jeziku (Lau i sur., 2019), sposobnost jasnog prepoznavanja partnerovih ićinih osjećaja (Leuchtmann i sur., 2018) i brojne druge (npr. Bodenmann i Cina, 2006; Bradbury i sur., 1998; Burr i Klein, 1994; Donato i sur., 2015; Greaves, 2017; Johnson i sur., 2014; Lavner i sur., 2016; Neff i Karney, 2004).

Prednosti longitudinalnih nacrtu su njihova procjena trenutnih ponašanja, vjerovanja i stavova u više vremenskih toćaka, njihov prospektivni fokus, no izražena je vjerojatnost osipanja sudionika, a njihova veliĉina uzorka ograniĉena je, što moće ograniĉiti snagu kojom bi se mogli detektirati i manji, ali znaĉajni efekti (Kenny i sur., 2006). Osim toga, za valjanost rezultata od izuzetne su vaćnosti vremenski razmak izmeću pojedinih toćaka prikupljanja podataka, kao i sam broj toćaka prikupljanja podataka koji bi trebali biti teorijski i empirijski utemeljeni (Bolger i Laurenceau, 2013).

Koristeći nekoliko mjerenja u više vremenskih toćaka, tradicionalni longitudinalni nacrti mogu ispitivati proces promjene. No, ako istraćivaĉe zanima, primjerice, kako intimnost fluktuira u partnerskom odnosu, longitudinalni nacrt s manjim brojem toćaka u većim vremenskim razmacima vjerojatno bi bio neadekvatan nacrt s obzirom na teorijsku pretpostavku Reisa i Shavera (1988, prema Bolger i Laurenceau, 2013), prema kojoj intimnost fluktuira na dnevnoj razini u dnevnim interakcijama. Drugim rijeĉima, uĉestalost mjerenja treba korespondirati teorijskim

pretpostavkama o fluktuacijama u razini i varijabilitetu mjerenih konstrukata. Slično, ako istraživače zanima kako globalne mjere zadovoljstva odnosom fluktuiraju iz dana u dan i kako ta fluktuacija djeluje na predanost i stabilnost odnosa (Arriaga, 2001); ako istraživače zanima povezanost eksplicitne komunikacije dnevnih stresnih događaja sa dnevnim zadovoljstvom odnosom (Pagani i sur., 2019) ili ako ih zanima posreduje li stres u odnosu povezanosti između dnevnog stresa na poslu i komunikacije u odnosu i kvaliteti odnosa (Ledermann, 2010), tradicionalni longitudinalni nacrti s većim vremenskim razmakom među točkama mjerenja neće moći ponuditi odgovore na ta pitanja. Tada je potrebno da istraživači usmjere pažnju na svakodnevna iskustva i koriste intenzivne longitudinalne nacрте.

Intenzivni longitudinalni nacrti

Intenzivni longitudinalni nacrti su nacrti s dovoljnim brojem uzastopnih mjerenja kako bi se moglo zahvatiti i opisati proces koji se događa unutar pojedinca (Bolger i Laurenceau, 2013). Podaci se prikupljaju često, od jednom do više puta dnevno, tijekom kraćeg vremenskog razdoblja, što omogućava istraživačima uvid u svakodnevne procese i promjene u tim procesima (Bolger i sur., 2003). Tradicionalni longitudinalni nacrti, u usporedbi, imaju manji broj ponavljanja s većim razmacima među njima. Intenzivnim longitudinalnim nacrtima moguće je ispitivati misli, osjećaje, ponašanja, ali i fiziološke reakcije u njihovom prirodnom, spontanom kontekstu. Zbog minimiziranog vremena između doživljaja i izvještavanja o doživljaju okarakterizirani su smanjenim narušavanjem valjanosti uslijed dosjećanja (eng. *recall bias*) kojima su često podložne globalne procjene u longitudinalnim istraživanjima (Bolger i Laurenceau, 2013). Dodatno, intenzivnim longitudinalnim nacrtima moguće je opažati i opisivati procese promjena koje se ne bi mogle zahvatiti tradicionalnim nacrtima, kao što je razumijevanje dinamike individualnog ponašanja tijekom vremena. Unatoč tome, zaključci o procesima unutar osoba često se donose na temelju istraživanja koja su rađena među ljudima, što rezultira ekološkom pogreškom poput Simpsonovog paradoksa (Schönbront i sur., 2021). Korelacije među skalama na razini između osoba ne zahvaćaju procese unutar osoba (Molenaar, 2008) i mogu se razlikovati ovisno o tome na kojoj se razini analize provjeravaju (Shrout i Lane, 2012, Schönbront i sur., 2021).

Konkretno, u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima varijanca se može podijeliti na dva dijela – varijabilnost među osobama (eng. *between person variability*) i varijabilnost unutar osoba (eng. *within-person variability*; Bolger i Laurenceau, 2013; Rush i sur., 2020; Sadikaj i sur.,

2021). Varijabilnost među osobama obuhvaća stabilne individualne razlike, dok se varijabilnost unutar osobe odnosi na kratkotrajne fluktuacije ili promjene unutar pojedinca. Varijabilnost među osobama odnosi se na razlike među pojedincima s obzirom na njihov prosječni rezultat na nekoj varijabli. Varijabilnost unutar osoba odnosi se na promjene koje se događaju unutar pojedinca tijekom vremena, odnosno koliko pojedinčev rezultat na nekoj varijabli u svakoj vremenskoj točki odstupa od njegovog ili njezinog prosjeka na toj varijabli.

Primjerice, Bolger i Laurenceau (2013) ispitali su kako je doživljeni stres na poslu povezan s doživljajem nezadovoljstva u partnerskim odnosom. Pronašli su da su žene koje općenito doživljavaju više stresa na poslu ujedno i manje zadovoljne svojim partnerskim odnosima. To je rezultat na razini između osoba (eng. *between-person*). Istovremeno, procijenili su povezanost stresa na poslu i nezadovoljstva partnerskim odnosom na razini unutar osobe (eng. *within-person*) te pronašli da su, na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego li ga prosječno doživljavaju, manje zadovoljne svojim partnerskim odnosom nego li su prosječno njime zadovoljne. U kros-sekcijskim istraživanjima i svim istraživanjima koja nisu istinski longitudinalna, rezultati su većinom mješavina stabilnih razlika među pojedincima i procesa unutar osoba (Hamaker, 2012).

Način prikupljanja podataka. Najčešći oblik intenzivnih longitudinalnih nacrtu su dnevničke studije (eng. *diary studies*; iako su dnevničke studije metoda prikupljanja podataka, a ne naziv nacrtu) jer sudionici svaki dan kroz neki vremenski period odgovaraju na postavljena pitanja kao da vode dnevnik. Primjerice, u istraživanju povezanosti percipiranog stresa i globalne te specifične procjene partnerskog odnosa sudionici u braku su tijekom sedam dana svaku večer popunjavali dnevnik (Neff i Karney, 2009) s pitanjima o kvaliteti odnosa i specifičnim aspektima partnerskog odnosa (poput afektivnosti partnera, podrške partnera, partnerovog sudjelovanja u kućanskim poslovima, zajednički provedenog vremena i načina rješavanja dnevnih sukoba), pri čemu su mogli odabrati žele li instrumente popunjavati u papir-olovka formatu ili koristeći elektroničke uređaje. U slučaju papir-olovka formata sudionici su na prvom susretu dobili sve individualne dnevničke i adresirane kuverte s markicom kako bi po popunjavanju dnevnika iste sutradan mogli poslati poštom. Nerijetko sudionici dobivaju i dojavljivače (eng. *pager*) kojima im se signalizira kada bi trebali ispuniti dnevnik. Papir-olovka format najjednostavnija je metoda primjene dnevničkih studija (Laurenceau i Bolger, 2013), no ona je ujedno opterećena individualnim karakteristikama

sudionika poput zaboravljivosti, motivacije za sudjelovanje, kao i pitanjima povjerljivosti u slučaju gubitka dnevnika (Shiffman i sur., 2000). Sudionici koji su u istraživanju Neff i Karneyja (2009) odabrali koristiti elektronički uređaj ustvari su koristili svoje računalo kako bi s individualnom šifrom pristupili web-stranici s anketom. Osim web-stranica s dnevnim anketama, postoji još nekoliko metoda elektroničkog prikupljanja dnevničkih podataka. Prva je korištenje dlanovnika (mini osobnog računala koje stane u dlan ili mobilnog telefona) zvanog osobni digitalni asistent (eng. *personal digital assistant*). Na dlanovniku su prikazana pitanja na koja sudionici trebaju odgovoriti, a koja se po odgovaranju čuvaju u dlanovniku. Osim dlanovnika i web-stranica, moguće je koristiti i aplikacije na mobilnim uređajima.

Intervali prikupljanja podataka i trajanje prikupljanja podataka. Intervali prikupljanja podataka u intenzivnim longitudinalnim nacrtima mogu se podijeliti u tri kategorije (Laurenceau i Bolger, 2005): a) ovisno o intervalu (eng. *interval-contingent*), s fiksnim vremenima u kojima sudionici odgovaraju na pitanja sa ili bez podsjetnika (primjerice, svaki dan u 18h), što je korisno kada se mjere konstrukti kojih se lako dosjetiti i kojima dosjećanje ne ugrožava valjanost (Conner i Lehman, 2007); b) ovisno o signalu (eng. *signal-contingent*), pri čemu sudionici ne znaju kada će dobiti signal da trebaju odgovoriti na pitanja, što može biti korisno u mjerenju raspoloženja kako bi se izbjeglo udešavanje; c) ovisno o događaju (eng. *event-contingent*), pri čemu sudionici trebaju odgovoriti na pitanja nakon nekog, od strane istraživača, prethodno definiranog događaja (primjerice nakon sukoba s partnerom_icom), za koji ni sudionici ni istraživači ne znaju kada će se i kojom učestalosti događati, što može biti korisno u istraživanju antecedenata i posljedica događaja od interesa, no tada je ključno prethodno dobro definirati i sudionicima objasniti taj događaj (Tablica 1).

Tablica 1

Vrste intervala prikupljanja podataka u dnevničkim studijama

Vrsta	Opis	Signal	Razlog za uporabu
Ovisno o intervalu / fiksni vremenski razmaci	Sudionici odgovaraju na pitanja svaki dan u isto vrijeme, jednom ili više puta dnevno	Poželjno, ali nije nužno	Istraživanje čestih ili ponavljajućih događaja kada dosjećanje ne djeluje na valjanost rezultata.

Ovisno o signalu / varijabilni vremenski razmaci	Sudionici odgovaraju na pitanja nakon signala na aplikaciji bez da znaju kada će se taj signal oglasiti	Da	Kada bi dosjećanje događaja moglo djelovati na valjanost rezultata ili kada se ispituju promjenjive varijable poput raspoloženja.
Ovisno o događaju	Sudionici odgovaraju na pitanja po završetku nekog događaja	Ne	Istraživanje situacijskih faktora rijetkih ili relativno rijetkih događaja.

Sljedeće relevantno pitanje vezano je uz samo trajanje prikupljanja podataka i učestalost prikupljanja podataka u danu i ono ovisi o četiri relevantna faktora (Conner i sur., 2003): a) o broju opservacija potrebnih za stabilnu procjenu parametara nekog fenomena unutar osobe, tj. sudionika; b) o incidenciji ispitivanih događaja i stanja; c) o opterećenju koje sudjelovanje u istraživanju ima za sudionike i d) o očekivanoj suradnji sudionika. Broj opservacija značajno se razlikuje među provedenim istraživanjima, od jednom dnevno tijekom sedam dana (Gable i sur., 2000; Neff i Karney, 2009) do tri puta dnevno u periodu od 90 dana (Feldman Barrett, 1998, prema Conner i sur., 2003). Učestalost prikupljanja podataka ovisi o pretpostavljenoj učestalosti ispitivanih događaja i opterećenja za sudionike. Conner i suradnici (2003) nalaze da je u nacrtima u kojima se podaci prikupljaju ovisno o intervalu uz metodu papir-olovka riješenost barem 95% ako se na pitanja odgovara jednom ili dva puta dnevno. U istraživanjima dijadnog nošenja sa stresom običavaju se koristiti fiksni vremenski intervali prikupljanja podataka i to tako da sudionici na pitanja odgovaraju jednom dnevno, obično predvečer (npr. Neff i Karney, 2009), no sa svakim novim istraživanjem poželjno je provesti analizu snage kako bi se ustanovio broj potrebnih opservacija po sudioniku da bi se mogli ispitati željeni efekti unutar sudionika, unutar para i među sudionicima i parovima.

Kod prikupljanja podataka ovisnom o intervalu i ovisnom o signalu, opservacije bi trebale biti dovoljno česte da se zahvate važne fluktuacije u mjerenoj varijabli, ali ne toliko česte da bi ometale sudionike bez inkrementalne dobiti (Reis i Gable, 2000). Delespaul (1992) savjetuje izbjegavanje mjerenja učestalijeg od šest puta dnevno u periodu dužem od tri tjedna, osim ako su ankete kraće od dvije minute. Prosječni broj opservacija kod prikupljanja podataka ovisnom o signalu je između 56 i 168 za istraživanja koja traju jedan do dva tjedna što čini između 8 i 12

signala po danu (Reis i Gable, 2000). Najniži postotak odgovaranja od prosječno 70% je u nacrtima u kojima se podaci prikupljaju ovisno o signalu više od osam puta dnevno, a zbog variranja u stupnju odgovaranja Conner i suradnici (2003) predlažu provođenje predistraživanja. Kada se podaci prikupljaju ovisno o događaju tada bi broj opservacija trebao biti takav i toliko dug da zahvati očekivani N opservacija događaja. Naposljetku, treba računati s nedostajućim podacima. Ako sudionici odgovore na primjerice svega 75% pitanja, tada bi trebalo razmisliti o produžetku prikupljanja podataka (Conner i sur., 2003).

Teško je prikupiti velik uzorak ili dugo motivirati ljude na svakodnevno popunjavanje dnevnika, što rezultira većinom kratkoročnim istraživanjima kojima se ne mogu obuhvatiti dugotrajnije sustavne promjene u partnerskom funkcioniranju (Bolger i Laurenceau, 2013). Problematično je i što intenzivni longitudinalni nacrti podrazumijevaju kompleksan način prikupljanja podataka i kompleksne obrade podataka te, dakako, ne nude informaciju o uzročno-posljedičnom odnosu varijabli kao što to čine eksperimenti.

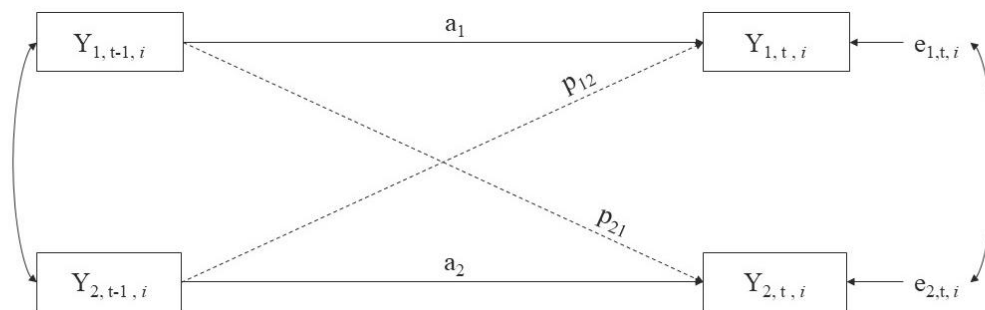
Dijadni intenzivni longitudinalni nacrti

Dijadni intenzivni longitudinalni nacrti proširenje su intenzivnih longitudinalnih nacrti na način da se podaci prikupljaju za oba člana dijade. Takvi nacrti karakterizirani su s dvije vrste ne-nezavisnosti: ne-nezavisnost članova dijade unutar dijada, kao i ne-nezavisnost vezanu uz ponovljena mjerenja (Bolger i Laurenceau, 2013; Savord i sur., 2023). Unatoč tome, čak 80% istraživanja u kojima su prikupljeni dijadni intenzivni longitudinalni podaci zanemaruje ove izvore ne-nezavisnosti na način da se rezultati članova dijada procjenjuju zasebno ili da se rezultati za svaku dijadu uprosječuju (Planalp i sur., 2017). Zanemarivanje ne-nezavisnosti javlja se kao posljedica izuzetne kompleksnosti pripreme dijadnih intenzivnih longitudinalnih podataka za obradu kao i zahtjevnost provođenja adekvatnih statističkih analiza (Savord i sur., 2023). Radi kompleksnosti u provođenju analiza, u dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanjima nerijetko se procjenjuju i samo akter efekti zanemarujući pritom partner efekte (Bolger i Laurenceau, 2013).

Postoji nekoliko konceptualnih modela koji omogućuju istovremenu procjenu akter i partner efekata na longitudinalnim podacima (Kenny i sur., 2006). Na Slici 5 vidljiv je shematski prikaz križnog modela (eng. *cross-lagged regressions model*) kojim se isti konstrukt mjeri u dvije vremenske točke za oba člana dijade. Efekti aktera a_1 (od $Y_{1,t-1}$ do $Y_{1,t}$) te a_2 (od $Y_{2,t-1}$ do $Y_{2,t}$)

ustvari su autoregresijske povezanosti kojima se modeliraju stabilnost i prijenos iz jedne vremenske točke u drugu. Efekti partnera p_{12} (od $Y_{2,t-1}$ do $Y_{1,t}$) te p_{21} (od $Y_{1,t-1}$ do $Y_{2,t}$) predstavljaju križne povezanosti, tj. djelovanje rezultata partnera u prethodnoj vremenskoj točki na rezultat aktera u narednoj vremenskoj točki. Ovim modelom rezultat odmjeren u prethodnoj vremenskoj točki previđa rezultat u sljedećoj vremenskoj točki i za aktera i za partnera. Zbog toga što se radi o longitudinalnim podacima, ovaj model može se procijeniti za sve dijade što je vidljivo iz indeksa i u shematskom prikazu. Prema tome, parametar a_1 bio bi akter efekt koji se odnosi na, primjerice, prosječnu stabilnost svih žena u istraživanju, dok bi a_{1i} bila stabilnost žene u dijadi i . Jačine ovih povezanosti mogu biti konstantne ili varijabilne kroz vrijeme i kroz dijade (Savord i sur., 2023).

Reziduali označeni slovima e kovariraju između aktera i partnera kako bi se u obzir uzela ne-nezavisnosti među rezultatima članova jedne dijade u nekoj vremenskoj točki. Ova korelacija (nazvana još i r_{ee}) mjeri stupanj u kojem na neki dan rezultati aktera i partnera kovariraju kada se u obzir uzmu njihove prethodne vrijednosti. Korelacija reziduala različita je od korelacije s lijeve strane između prediktora aktera i partnera koja predstavlja korelaciju u odsječcima između aktera i partnera (nazvanu još i r_{cc}). Korelacija među odsječcima mjeri stupanj u kojem su akteri koji imaju viši rezultat u vezi s partnerima koji imaju viši rezultat.

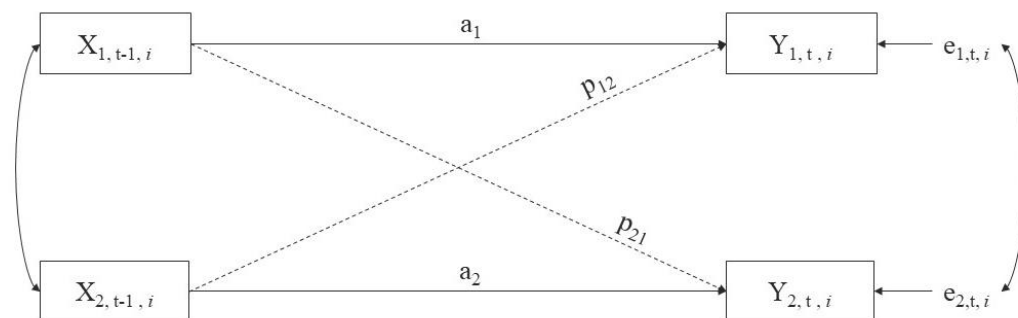
Slika 5

Shematski prikaz križnog APIM-a (Kenny i sur., 2006)

Sljedeći relevantan model, koji omogućuje istovremenu procjenu akter i partner efekata na longitudinalnim podacima, naziva se standardni longitudinalni APIM (eng. *overtime standard APIM*; Bolger i Laurenceau, 2013; Kenny i sur., 2006; Laurenceau i Bolger, 2012). U ovom modelu prediktor X odmjeren u vremenskoj točki t ili $t-1$ previđa kriterij Y u vremenskoj točki t (Slika 6). Efekti aktera su a_1 (od $X_{1,t-1}$ do $Y_{1,t}$) te a_2 (od $X_{2,t-1}$ do $Y_{2,t}$), a efekti partnera p_{12} (od $X_{2,t-1}$ do $Y_{1,t}$)

te p_{21} (od $X_{1,t-1}$ do $Y_{2,t}$). S obzirom na to da su istraživači češće zainteresirani za povezanost različitih konstrukata, a ne promjene u istom konstrukt kroz vrijeme (što omogućuje križni APIM), longitudinalni standardni APIM najčešći je model u dijadnim dnevničkim istraživanjima (Kenny i sur., 2006). Unatoč tome, longitudinalni standardni APIM ima jedan važan nedostatak.

Naime, u križnom modelu, rezultat na varijabli Y u prethodnoj točki djeluje na rezultat na varijabli Y u narednoj točki mjerenja čime se u obzir uzimaju efekti stabilnosti i prijenosa rezultata iz jedne vremenske točke u drugu. Drugim riječima, u obzir se uzima autoregresija. Kao što je vidljivo iz Slike 6, u standardnom longitudinalnom APIM-u vrijednosti prethodnih mjerenja prediktorskih varijabli ne djeluju na rezultate narednih mjerenja prediktorskih varijabli, kao što ni prethodna mjerenja kriterijskih varijabli ne djeluju na rezultate narednih mjerenja kriterijskih varijabli. Time se gubi vremenska ne-nezavisnost podataka što narušava valjanost dobivenih rezultata. Kako bi se ovome doskočilo i kako bi se modeliralo da X_{t-1} djeluje na X_t te da Y_{t-1} djeluje na Y_t , u standardnim longitudinalnim APIM modelima dozvoljava se autokorelacija pogrešaka.

Slika 6

Shematski prikaz longitudinalnog standardnog APIM-a

Na Slici 5 prikazan je model u kojem je na oba člana dijade mjeren isti konstrukt kroz dvije vremenske točke, a na Slici 6 model u kojem jedan konstrukt u istoj ili prethodnoj vremenskoj točki predviđa drugi konstrukt. Kako bi se uistinu zahvatili procesi unutar aktera ili partnera te unutar dijade, idealno bi bilo kombinirati križni i standardni longitudinalni model. Kenny i sur. (2006) navode da bi takav model mogao biti prekompleksan za procjenu. Srećom, nedavni napreci u statističkim analizama (npr. dinamičko strukturalno modeliranje) i programima za obradu podataka omogućuju kombinaciju ova dva modela što će biti vidljivo i u ovoj doktorskoj disertaciji.

Zaključno, u dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanjima prisutan je veći broj mjerenja na više dijada, nerijetko s više mjerenih konstrukta (Bolger i Laurenceau, 2013). Time dijadni intenzivni longitudinalni nacrti mogu pružiti odgovore na razna pitanja poput primjerice: koja je prosječna razina neke varijable Y i koji je njezin varijabilitet kroz vrijeme za svakog člana dijade; kako se neka varijabla mijenja kroz vrijeme za članove dijade i kroz različite dijade; kako promjene na nekoj varijabli kovariraju među partnerima; kako su promjene jednog partnera na nekoj varijabli povezane s promjenama drugog partnera u toj ili nekoj drugoj varijabli te koje individualne karakteristike i karakteristike odnosa djeluju na izraženost tih promjena (Bolger i Laurenceau, 2013).

Cilj istraživanja

Stresni događaji i stresne okolnosti mijenjaju dinamiku unutar odnosa, čineći održavanje ispunjavajućeg i kvalitetnog partnerskog odnosa zahtjevnijim. Prema modelu ranjivost-stres-adaptacija, stresni događaji različito intenzivno djeluju na partnerski odnos, s obzirom na interakciju individualnih karakteristika (trajnih ranjivosti), ponašanja u odnosu (adaptivnih procesa) i kvalitete odnosa. Odnos između trajnih ranjivosti, stresora i adaptivnih i neadaptivnih ponašanja djeluje na prilagodbu u odnosu i posljedično stabilnost odnosa. Model ne uzima u obzir činjenicu da partneri međusobno snažno i trajno utječu jedni na druge u brojnim životnim domenama. Doživljaj stresa jednog partnera povezan je s doživljajem stresa drugog partnera. Partnerov odgovor na vlastiti stres može povećati ili smanjiti percipirani stres i djeluje na iskustvo i dobrobit oba člana odnosa, kao i na karakteristike samog odnosa. Modeli usmjereni na proučavanje efekata stresne svakodnevnice ili stresnih događaja na partnerske odnose trebali bi obuhvatiti taj dodatni interpersonalni aspekt kao što je to u sistemsko-transakcijskom modelu. Sistemsko-transakcijski model obuhvaća komunikaciju stresa, reakciju pojedinca na partnerove signale stresa i zajedničko nošenje sa zajedničkim teškoćama, no zanemaruje socio-kulturološki kontekst u kojem se odnos odvija kao i druge adaptivne procese u partnerskom odnosu. Iako je nedavno osmišljen integrativni model nošenja sa stresom kojim su obuhvaćeni svi dosadašnji modeli dijadnog nošenja sa stresom, model ne objašnjava procese kojim stresna okolina i stresni doživljaji ili drugi razvojni, odnosni i kulturološki faktori djeluju na adaptivni proces nošenja sa stresom niti u obzir uzima druge adaptivne procese i karakteristike odnosa.

Cilj ovog istraživanja je doprinijeti većem razumijevanju djelovanja stresne svakodnevnice na živote parova, kao i identificirati individualne i odnosne čimbenike ranjivosti i otpornosti na stres. Konkretno, cilj je provjeriti kako se svakodnevni stres odražava na ponašanja partnera u intimnoj vezi i njihov doživljaj tog odnosa. U te svrhe objedinit će se model ranjivost-stres-adaptacija koji objašnjava procese koji održavaju ili narušavaju partnerske odnose i sistemsko-transakcijski model kojim se istražuje djelovanje doživljenog stresa na ponašanje u odnosu i kvalitetu odnosa. Za pretpostaviti je da bi se na taj način mogla dobiti cjelovita spoznaja o međudjelovanju svakodnevnog stresa i vlastitog ponašanja te percepcije partnerovog_ičinog ponašanja u odnosu.

Problemi i hipoteze

P1: Ispitati paralelnu dinamiku promjene u svakodnevnom percipiranom stresu, promjene u komunikaciji vlastitog stresa i promjene u percepciji partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom kao i ovisi li povezanost tih varijabli o dimenzijama privrženosti.

H1a: Percipirani stres bit će negativno povezan s percepcijom partnerovog_ičinog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom i pozitivno s vlastitom komunikacijom stresa partneru_ici.

H1b: Vlastita komunikacije stresa partneru_ici bit će pozitivno povezana s percepcijom partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom.

H1c: Povezanost svih prethodno navedenih odnosa ovisit će o dimenzijama privrženosti anksioznosti i izbjegavanju, tj. postojat će međurazinska interakcija.

P2: Ispitati posreduju li ponašanja partnera u intimnoj vezi odnosu između percipiranog stresa i njihovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici te ovisi li povezanost tih varijabli o dimenzijama privrženosti.

H2a: Percipirani stres aktera bit će negativno povezan s akterovim razinama zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2b: Akterova percepcija partnerovog antagonizma posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru. Akterova percepcija partnerovog antagonizma bit će pozitivno povezana s akterovim percipiranim stresom i negativno s akterovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2c: Akterova percepcija partnerove naklonosti posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru. Akterova percepcija partnerove naklonosti bit će negativno povezana s akterovim percipiranim stresom i pozitivno s akterovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2d: Partnerova percepcija akterovog antagonizma posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru. Partnerova percepcija akterovog antagonizma bit će pozitivno povezana s akterovim percipiranim stresom i negativno s akterovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2e: Partnerova percepcija akterove naklonosti posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru. Partnerova percepcija akterove naklonosti bit će negativno povezana s akterovim percipiranim stresom i pozitivno s akterovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2f: Percipirani stres aktera bit će negativno povezan s partnerovim razinama zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

H2g: Akterova percepcija partnerovog antagonizma posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru. Akterova percepcija partnerovog antagonizma bit će pozitivno povezana s akterovim percipiranim stresom i negativno s partnerovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

H2h: Akterova percepcija partnerove naklonosti posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru. Akterova percepcija partnerove naklonosti bit će negativno povezana s akterovim percipiranim stresom i pozitivno s partnerovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

H2i: Partnerova percepcija akterovog antagonizma posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru. Partnerova percepcija akterovog antagonizma bit će pozitivno povezana s akterovim percipiranim stresom i negativno s partnerovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

H2j: Partnerova percepcija akterove naklonosti posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru. Partnerova percepcija akterove naklonosti bit će negativno povezana s akterovim percipiranim stresom i pozitivno s partnerovim zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

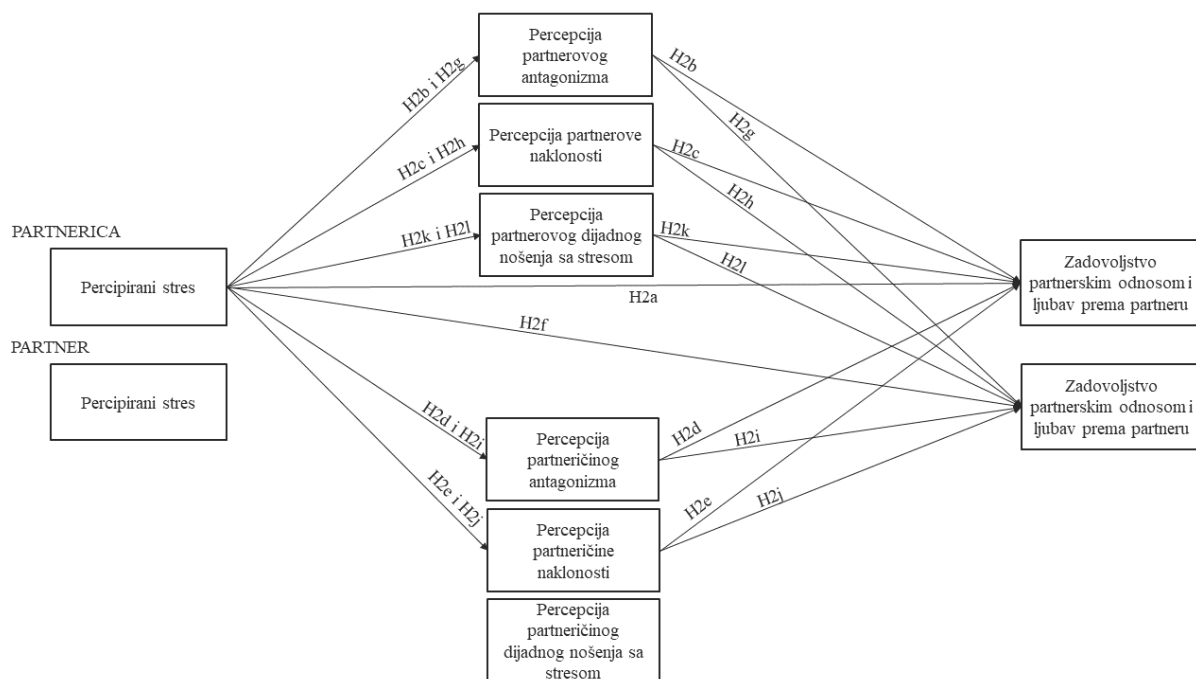

H2k: Akterov doživljaj partnerovog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H2l: Akterov doživljaj partnerovog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom posredovat će odnosu između akterovog percipiranog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema akteru.

H2m: Povezanost svih prethodno navedenih odnosa ovisit će o dimenzijama privrženosti anksioznosti i izbjegavanju, tj. postojat će međurazinska interakcija.

Na Slici 7 nalazi se shematski prikaz Problema 2. U shematskom prikazu su, radi preglednosti, prikazane samo povezanosti za žene. No, u svim modelima bit će procijenjene povezanosti i za muškarce. Utjecaj dimenzija privrženosti na odnose u modelu nije prikazan ovim shematskim prikazom jer je pretpostavljeno da će dimenzije privrženosti djelovati na sve prosječne vrijednosti slučajnih odsječaka i sve prosječne vrijednosti slučajnih nagiba o čemu će više riječi biti kasnije.

Slika 7

Shematski prikaz drugog problema

P3: Ispitati povezanost akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i akterovog i partnerovog doživljenog stresa naredni dan preko akterove percepcije partnerovog ponašanja s obzirom na privrženost oba partnera.

H3a: Akterova percepcija partnerovog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom bit će negativno povezana s akterovim doživljenim stresom sutradan.

H3b: Akterova percepcija partnerovog antagonističnog ponašanja posredovat će odnosu između akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i akterovog doživljenog stresa sutradan. Akterova percepcija partnerovog antagonizma bit će negativno povezana s akterovom percepcijom partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i pozitivno povezana s akterovim doživljenim stresom sutradan.

H3c: Akterova percepcija partnerovog naklonog ponašanja posredovat će odnosu između akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i akterovog doživljenog stresa sutradan. Akterova percepcija partnerove naklonosti bit će pozitivno povezana s akterovom percepcijom partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i negativno povezana s akterovim doživljenim stresom sutradan.

H3d: Akterova percepcija partnerovog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom bit će negativno povezana s partnerovim doživljenim stresom sutradan.

H3e: Akterova percepcija partnerovog antagonističnog ponašanja posredovat će odnosu između akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i partnerovog doživljenog stresa sutradan. Akterova percepcija partnerovog antagonizma bit će negativno povezana s akterovom percepcijom partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i pozitivno povezana s partnerovim doživljenim stresom sutradan.

H3f: Akterova percepcija partnerovog naklonog ponašanja posredovat će odnosu između akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i partnerovog doživljenog stresa sutradan. Akterova percepcija partnerove naklonosti bit će pozitivno povezana s akterovom percepcijom partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i negativno povezana s partnerovim doživljenim stresom sutradan.

H3g: Povezanost prethodno navedenih odnosa ovisit će o dimenzijama privrženosti anksioznosti i izbjegavanju, tj. postojat će međurazinska interakcija.

P4: Ispitati povezanost zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom i percipiranog stresa te doživljaja zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru s obzirom na privrženost.

H4a: Zajedničko dijadno nošenje sa stresom aktera bit će pozitivno povezano s akterovim doživljajem zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru.

H4b: Percipirani stres aktera bit će negativno povezan sa zajedničkim dijadnim nošenjem sa stresom aktera i partnera.

H4c: Povezanost prethodno navedenih odnosa ovisit će o dimenzijama privrženosti anksioznosti i izbjegavanju, tj. postojat će međurazinska interakcija.

Metoda

Nacrt istraživanja

Kako bi se ostvario cilj istraživanja i odgovorilo na sve postavljene probleme provedeno je predistraživanje i glavno istraživanje. U oba istraživanja koristila se dijadna metodologija i intenzivni longitudinalni nacrt, a podaci su bili prikupljeni metodom dnevničkih studija s fiksnim vremenskim intervalima među točkama mjerenja, jednom dnevno tijekom dva tjedna koristeći mobilnu aplikaciju.

Sudionici

Uvjeti za sudjelovanje u istraživanju bili su da su parovi, u trenutku provođenja istraživanja, stariji od 22 godine, u ozbiljnoj raznorodnoj vezi koja traje barem dvije godine pri čemu je bilo nužno da parovi žive zajedno barem tri mjeseca. Barem jedan od članova para trebao je biti zaposlen, odnosno financijski neovisan. U početnim fazama prikupljanja podataka sudjelovanje je bilo ograničeno na parove koji su živjeli u Zagrebu ili okolici Zagreba. U kasnijim fazama prikupljanja podataka ovaj uvjet je ukinut, o čemu će više riječi biti u dijelu postupka. Ovakav uzorak odabran je iz nekoliko razloga. U istraživanjima djelovanja individualnih karakteristika i doživljenog stresa na vlastito i partnerovo_ičino ponašanje i doživljaj kvalitete odnosa koja koriste dijadnu metodologiju parovi su većinom u raznorodnim vezama zbog manjeg broja i teže dostupnosti parova u istorodnim vezama, ali i zbog poteškoća u obradi podataka kada su sudionici i u raznorodnim i u istorodnim vezama (Kenny i sur., 2006).

Proces pripreme i analiziranja dijadnih podataka ovisi o mogućnosti razlikovanja članova jedne dijade po nekoj varijabli (eng. *distinguishability*; Kenny i sur., 2006; Woody i Sadler, 2005).

U raznorodnim vezama, članove dijade moguće je razlikovati zbog njihovog roda što znači da se svaka dijada sastoji od jednog muškarca i jedne žene. Slično je i s dijadama majka-dijete u kojima majke i djeca imaju veoma različite uloge i karakteristike poput primjerice dobi, kognitivnih kapaciteta ili odgovornosti. Stoga se pretpostavlja i da će se članovi dijade, u ovom primjeru majke i djeca, razlikovati u razinama relevantnih varijabli. U istraživanjima jednojajčanih blizanaca, članove dijade nije moguće razlikovati prema njihovom rodu, ali ih je moguće razlikovati prema redosljedju rođenja. No, u istorodnim vezama, ne postoji smislen način za razlikovanje članova dijade ni po socijalnim ulogama ni po nekim drugim definirajućim karakteristikama. Zbog toga što se članove ovakvih dijada ne može jednostavno karakterizirati kao osobe različitih uloga, Selig i suradnici (2008) napominju da ne postoji *a priori* razlog zbog kojeg bi se očekivalo da će se članovi takve dijade razlikovati u svojim razinama varijable ili jačinama efekata. Takve dijade, u kojima nije moguće razlikovati članove dijade (eng. *indistinguishable dyads*) nije opravdano pretvoriti u dijade u kojima jest moguće razlikovati članove dijade (eng. *distinguishable dyads*) već ih se treba analizirati na drugačiji način (Kenny i sur., 2006). Analize podataka koje su prikladne za analiziranje dijada koje jest moguće razlikovati i onih koje nije moguće razlikovati nisu uvijek istovjetne (Woody i Sadler, 2005), kao što je to slučaj u ovom istraživanju. Shodno tome, uključivanje istorodnih parova u ovo istraživanje podrazumijevalo bi prikupljanje duplo većeg broja parova kako bi se odvojeno mogle analizirati dvije vrste dijada. S obzirom na ograničene resurse, ovo istraživanje, kao i brojna druga dijadna istraživanja (i.e. Sakaluk i sur., 2021) provelo se samo na raznorodnim parovima, uz punu svijest da su i binarna operacionalizacija roda i isključivi fokus na parove u raznorodnim vezama ograničavajući.

Što se ostalih uvjeta za sudjelovanje tiče, u istraživanjima djelovanja stresa na partnerski odnos, važno je usmjeriti se na parove koji žive zajedno jer imaju veću mogućnost vidjeti i reagirati na parterov_ičin stres (Karney i Bradbury; 1995), a ako su istraživanja vezana uz održavanje kohabitirajućih veza, parovi bi u vezi trebali biti barem dvije godine i živjeti zajedno neko vrijeme (Le i Agnew, 2003) kako bi se izbjegli efekti poput početne zaljubljenosti i elana ili stresa zbog zajedničkog useljenja. Originalno u ovo istraživanje nisu trebali biti uključeni parovi koji ne žive u Zagrebu, primarno zbog nemogućnosti dolaska na uvodni sastanak na Filozofski fakultet u Zagrebu. Sudjelovanje u uvodnom sastanku omogućavalo je osiguravanje valjanosti provedbe istraživanja kroz ispravno uparivanje članova dijade, preuzimanje mobilne aplikacije za prikupljanje podataka, edukaciju o korištenju mobilne aplikacije, upoznavanje s tijekom

istraživanja i odgovaranje na eventualna pitanja. Tijekom provedbe istraživanja dosegnut je plato u broju parova koji su bili voljni sudjelovati u istraživanju zbog potrebne veće motivacije za dolaskom na uvodni sastanak. Stoga se cijelo istraživanje, uključujući i uvodni sastanak, u kasnijoj fazi prikupljanja podataka provodilo u potpunosti online, što je značilo da parovi više nisu morali prebivati samo u Zagrebu ili okolici Zagreba te je time taj uvjet za sudjelovanje ukinut. Kasnije o tekstu bit će više riječi o oba postupka prikupljanja podataka (postupku koji je uključivao uvodni sastanak i postupku koji nije uključivao uvodni sastanak).

U istraživanje se javilo 325 pojedinaca, od toga 170 u prvoj fazi prikupljanja podataka u kojoj je bio obavezan dolazak na uvodni sastanak, a 155 u drugoj fazi prikupljanja podataka u kojoj je ukinut obavezni dolazak na uvodni sastanak. Pritom se šest osoba prijavilo u istraživanje, ali nije odgovorilo niti na jedno pitanje. Ukupno 13 pojedinaca nije bilo moguće upariti s njihovim partnerima (proces uparivanja članova jednoga para, tj. dijade bit će detaljnije objašnjen u postupku) te su oni isključeni iz daljnje obrade jer se njihove individualne podatke, bez podataka partnera, ne može koristiti u dijadnim istraživanjima. Radilo se o 10 žena ($M_{dob} = 37.1$, $SD_{dob} = 10.42$) i 3 muškarca ($M_{dob} = 34.7$, $SD_{dob} = 15.53$). Obrisano je i deset dupliciranih unosa (ovaj broj ne ulazi u prethodno navedeni broj sudionika koji su pristupili istraživanju). Sve preostale sudionike bilo je moguće upariti i svi su odgovorili barem na sociodemografska pitanja, što je činilo 153 para, 80 parova u prvoj fazi i 73 para u drugoj fazi prikupljanja podataka. Od ta 153 para, tri para nisu ispunila niti jednu dnevnu anketu, a u dodatnih deset parova, barem jedan član para riješio je niti jednu, samo jednu (7% istraživanja) ili samo dvije dnevne ankete (14% istraživanja). Tih 13 parova isključeno je iz obrade podataka jer su sudjelovali u manje od 20% istraživanja, što je stroži kriterij nego u nekim drugim istraživanjima (npr. DiGiovanni i sur., 2023).

Kako bi se provjerile moguće pristranosti u samo-selekciji sudjelovanja u istraživanju, provedena je multivarijatna logistička regresijska analiza s binarnim ishodom sudjelovanja u do dvije dnevne ankete odnosno sudjelovanja u više od dvije dnevne ankete. Nezavisne varijable bile su dob, najviši završeni stupanj obrazovanja, veličina mjesta prebivališta, socioekonomski status, bivanje u braku naspram vezi, imanje djece, trajanje veze i trajanje kohabitacije. Sudionici koji su duže bili u vezi imali su veće izgledne za sudjelovanje u više od dvije dnevne ankete u istraživanju ($AOR = 0.77$, $p = .02$). Preostale nezavisne varijable nisu bile povezane s izglednošću za sudjelovanje u više od dvije dnevne ankete ($AOR_{dob} = 1.04$, $p_{dob} = .38$; $AOR_{obrazovanje} = 0.71$, $p_{obrazovanje} = .17$; $AOR_{prebivalište} = .40$, $p_{prebivalište} = .30$; $AOR_{socioekonomski\ status} = 1.08$, $p_{socioekonomski\ status}$

= .78; $AOR_{\text{bivanje u braku}} = 2.43$, $p_{\text{bivanje u braku}} = .23$; $AOR_{\text{imanje djece}} = 0.35$, $p_{\text{imanje djece}} = .14$; $AOR_{\text{trajanje kohabitacije}} = 1.07$, $p_{\text{trajanje kohabitacije}} = .60$).

Provjerene su i brzina rješavanja, valjanost odgovora, kao i jesu li parovi zadovoljili zadane kriterije za sudjelovanje. Nitko od sudionika nije odgovarao brzinom većom od 1 sekunde po čestici. Odgovaranje brzinom većom od 1 sekunde po čestici povezano je s narušenom kvalitetom rezultata (Wood i sur., 2017). Svi parovi bili su u raznorodnim vezama te je u svim parovima barem jedan član para bio financijski neovisan. Oba člana dijade su, u svim dijadama, izvještavala o istom statusu veze i broju djece. No, u istraživanju su, unatoč navedenim kriterijima za sudjelovanje u pozivnome pismu i u suglasnosti za sudjelovanje, sudjelovala i četiri para koja su u vezi bila manje od 2 godine ($M_{\text{prvi par}} = 1$ godinu i 1 mjesec; $M_{\text{drugi par}} = 1$ godinu i 4 mjeseca; $M_{\text{treći par}} = 1$ godinu i 8 mjeseci; $M_{\text{četvrti par}} = 1$ godinu i 11 mjeseci). S obzirom na to da su ovi parovi zadovoljavali uvjet za minimalnom kohabitacijom od tri mjeseca, zadržani su u istraživanju. Dodatno, u jednoj dijadi, sudionica je imala 21 godinu, što je manje od donje granice za sudjelovanje koja je iznosila 22 godine. S obzirom na to da je ova dijada zadovoljila sve druge kriterije za sudjelovanje, zadržana je u istraživanju.

Analički uzorak se, prema tome, sastojao od 140 parova u raznorodnim vezama ($n = 280$ osoba) prosječne dobi 35.9 godina ($SD = 12.05$, raspon = 21 – 81 godine) i prosječnog trajanja veze od 11.9 godina ($SD = 10.75$) u rasponu od 1 godine i 1 mjeseca do 54 godine (Tablica 2). Parovi su u prosjeku zajedno živjeli gotovo devet godina ($M = 8.9$, $SD = 10.38$, raspon = 3 mjeseca – 52 godine). Malo manje od polovice parova bilo je u braku ($n = 64$, 45.7%), a malo više od trećine parova imalo je djecu ($n = 56$, 40%). U kućanstvu je većinom živjelo jedno dijete. Raspon dobi djece koja su živjela u kućanstvu bio je od 4 mjeseca do 33 godine ($M = 10.8$, $SD = 8.56$). Uzorak je bio heterogen s obzirom na obrazovanje sudionika, pri čemu je većina sudionika imala visoku stručnu spremu ($n = 128$, 45.7%). Pritom su žene imale nešto viši stupanj završenog obrazovanja nego muškarci ($t(277) = -2.23$, $p = .03$; $M_{\text{žene}} = 3.54$, $M_{\text{muškarci}} = 3.27$). Sudionici su uglavnom bili zaposleni ($n = 244$, 87.1%) i živjeli u velegradu ($n = 234$, 83.6%). Muškarci su nešto češće bili zaposleni nego žene (Tablica 2). Gotovo polovica uzorka rođena je u jednom od velegradova Republike Hrvatske ($n = 122$, 43.6%). Otprilike jednako toliko sudionika procijenilo je svoj socioekonomski status prosječnim ($n = 120$, 42.9%). Naposljetku, sudionici su prosječno sudjelovali u 89.9% istraživanja ($SD = 13.28$, medijan = 92.86, raspon 21.43% - 100%) pri čemu su žene sudjelovale u nešto većem udjelu istraživanja nego muškarci ($M_{\text{žene}} = 91.7\%$; $M_{\text{muškarci}} =$

88%). Postotak riješenosti izračunat je kao aritmetička sredina svih postotaka riješenosti za sve sudionike. Svaki individualni postotak riješenosti predstavlja omjer broja dana koje je pojedini sudionik sudjelovao u istraživanju i maksimalnog broja mogućih dana sudjelovanja u dnevničkom dijelu istraživanja (14 dana).

Veličina ovog uzorka u skladu je s veličinom uzoraka u drugim istraživanjima ovoga tipa (npr. Bar-Kalifa i sur., 2022; Berli i sur., 2018; Bolger i Laurenceau, 2005; DiGiovanni i sur., 2023; Fenech i sur., 2022; Johnson-Siegel., 2017; Katzenelenbogen i sur., 2022; Lüscher i sur., 2018; Newsom, 2002; Savord i sur., 2023; Schwaninger i sur., 2021; Stadler i sur., 2023).

Tablica 2

Struktura analitičkog uzorka

	Ukupno ^a (<i>n</i> = 280)	Žene ^a (<i>n</i> = 140)	Muškarci ^a (<i>n</i> = 140)	Usporedba ^b
Status veze^c				
U ozbiljnoj vezi	152 (54.3%)	76 (54.3%)	76 (54.3%)	
U braku	128 (45.7%)	64 (45.7%)	64 (45.7%)	
Imanje djece				
Da	112 (40%)	56 (40%)	56 (40%)	
Ne	168 (60%)	84 (60%)	84 (60%)	
Broj djece u kućanstvu				
Jedno	40 (14.3%)	20 (14.3%)	20 (14.3%)	
Dvoje	25 (8.9%)	12 (8.6%)	13 (9.3%)	
Troje	12 (4.3%)	6 (4.3%)	6 (4.3%)	
Četvero	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
Petero	2 (0.7%)	1 (0.7%)	1 (0.7%)	
Ne želim se izjasniti		1 (0.7%)		
Veličina mjesta rođenja				
Selo	57 (20.4%)	27 (19.3%)	30 (21.4%)	<i>t</i> (277) = .50, <i>p</i> = .62
Manji grad (do 20 000 stanovnika)	38 (13.6%)	22 (15.7%)	16 (11.4%)	
Grad srednje veličine (20-100 000 stanovnika)	45 (16.1%)	25 (17.9%)	20 (14.4%)	
Veliki grad (100-150 000 stanovnika)	17 (6.1%)	8 (5.7%)	9 (6.4%)	
Velegrad (više od 500 000 stanovnika)	122 (43.6%)	58 (41.4%)	64 (45.7%)	

Ne želim se izjasniti	0 (0%)	0 (0%)	1 (0.7%)	
Veličina mjesta prebivališta^d				
Selo	15 (5.4%)	8 (5.7%)	7 (5%)	$t(278) = .80, p = .91$
Manji grad(do 20 000 stanovnika)	9 (3.2%)	4 (2.9%)	5 (3.6%)	
Grad srednje veličine (20-100 000 stanovnika)	15 (5.4%)	8 (5.7%)	7 (5%)	
Veliki grad (100-150 000 stanovnika)	7 (2.5%)	3 (2.1%)	4 (2.9%)	
Velegrad (više od 500 000 stanovnika)	234 (83.6%)	117 (83.6%)	117 (83.6%)	
Najviši završeni stupanj obrazovanja				
Osnovna škola	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	$t(277) = -2.23, p = .03$
Srednja škola	78 (27.9%)	30 (21.4%)	48 (34.3%)	
Viša škola ili preddiplomski studij	41 (14.6%)	22 (15.7%)	19 (13.6%)	
Fakulteti li diplomski studij	128 (45.7%)	70 (50%)	58 (41.4%)	
Specijalizacija, magisterij, doktorat	32 (11.4%)	18 (12.9%)	14 (10%)	
Ne želim se izjasniti	1 (0.4%)	0 (0%)	1 (0.7%)	
Zaposlenje				
Nezaposlen_a ili u mirovini	27 (9.6%)	19 (13.6%)	8 (5.7%)	$\chi^2(1, 271) = 4.89, p = .03$
Zaposlen_a	244 (87.1%)	117 (83.6%)	127 (90.7%)	
Ne želim se izjasniti	9 (3.2%)	4 (2.9%)	5 (3.6%)	
Socioekonomski status				
Znatno ispod prosjeka	3 (1.1%)	1 (0.7%)	2 (1.4%)	$t(277) = .84, p = .40$
Nešto ispod prosjeka	25 (8.9%)	13 (9.3%)	12 (8.6%)	
Prosječan	120 (42.9%)	66 (47.1%)	54 (38.6%)	
Nešto iznad prosjeka	108 (38.6%)	49 (35%)	59 (42.1%)	
Znatno iznad prosjeka	23 (8.2%)	11 (7.9%)	12 (8.6%)	
Ne želim se izjasniti	1 (0.4%)	0 (0%)	1 (0.7%)	
Dob				
	35.9 (12.05)	34.9 (11.73)	37.0 (12.31)	$t(276) = 1.45, p = .15$
Trajanje partnerskog odnosa				
	11.9 (10.75)			
Trajanje kohabitacije				
	8.9 (10.38)			

Postotak riješenosti^c   89.9 (13.28)   91.7 (10.93)   88.0 (15.09) $t(278) = 2.33, p = .02$

^aZbrajanje postotaka ne čini uvijek 100 zbog zaokruživanja. ^bU svrhu evaluacije grupnih razlika između muškaraca i žena na kontinuiranim varijablama korišten je t-test za nezavisne uzorke, a na kategorijalnim varijablama hi-kvadrat. ^cKada su vrijednosti za muškarce i žene jednake, one su navedene u stupcu Ukupno. ^dParovi su kohabitirali u istome mjestu, pretpostavljeno je da je do razlike došlo zbog pogrešne procjene veličine mjesta prebivališta.

Postupak

Istraživanje se provelo u dva navrata. Prvi navrat identičan je načinu na koji je provedeno predistraživanje te će oni stoga biti opisani zajedno. U prvom navratu, prvi dio istraživanja provodio se uživo na uvodnom sastanku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a drugi putem mobilne aplikacije. U drugom navratu prikupljanja podataka, nije više bilo obavezno dolaziti na uvodni sastanak na Filozofski fakultet u Zagrebu te je cijelo istraživanje provedeno putem mobilne aplikacije. U oba navrata prikupljanja podataka, parovi su u istraživanje regrutirani iz osobnih kontakata, mailing lista svima@ffzg.hr, pomoću društvenih mreža poput Facebooka, Instagrama i Reddita i pomoću studenata psihologije u zamjenu za eksperimentalne sate. U Prilogu 1 nalaze se napomene vezane uz razlike između nacрта istraživanja i provedenog doktorskog istraživanja.

Prvi navrat prikupljanja podataka

Različite verzije poziva za sudjelovanje u istraživanju objavljene su na društvenim mrežama (FaceBook, Instagram, Reddit; Prilog 2), putem mailing lista Filozofskog fakulteta svima@ffzg.hr (Prilog 2), na forum.hr te putem osobnih kontakata preko Whatsapp. Pozivi su se dalje prosljeđivali putem profila na Facebooku, *storija* na Instagramu i poruka na Whatsappu. Zainteresirani parovi su se, koristeći ove pozive, sami mogli prijaviti u istraživanje. Parovi koji su se sami prijavljivali u istraživanje su, slijedeći poveznicu iz poziva, mogli otići na posebno napravljenu web-stranicu s anketom (www.soscisurvey.de/parovi/) kako bi pročitali objašnjenje istraživanja, tijekom istraživanja, odgovorili na nekoliko pitanja kako bi se provjerilo odgovaraju li zadanim kriterijima za sudjelovanje te odabrali termine u kojima bi, zajedno s partnerom_icom, mogli doći na Filozofski fakultet u Zagrebu na obavezni uvodni sastanak (strukturu web-stranice s anketom možete pogledati u Prilogu 3). U slučaju da parovi nisu zadovoljavali zadane kriterije za sudjelovanje već na spomenutoj web-stranici ih se, uz zahvalu, o tome obavijestilo. Parove se zatim obavijestilo o terminu u kojem bi trebali doći na sastanak. Prije samog uvodnog sastanka, parovi

su dobili podsjetnik o sudjelovanju (Prilog 4).

Pozivi za pomoć u regrutaciji parova objavljeni su i preko sustava učenja na daljinu studija psihologije i oglasnoj ploči Odsjeka za fonetiku kako bi studenti_ce psihologije i fonetike mogli sudjelovati u regrutaciji parova u zamjenu za eksperimentalne sate. Ako su željeli sudjelovati u regrutaciji, trebali su se zapisati u tablicu i doći na jedan od sastanaka organiziran za studente_ce. Zainteresiranim studentima_icama poslan je dokument s detaljnim uputama o tijeku istraživanja, karakteristikama parova i njihovim zadacima (Prilog 5) te pozivno pismo koje su trebali proslijediti parovima, a u kojem je pisala njihova studentska šifra (Prilog 6). Dva dana prije početka provedbe istraživanja, istraživačica je svim studentima poslala mail s podsjetnikom o provedbi istraživanja i studentskom šifrom koju su studenti_ce trebali proslijediti svojim parovima. Studenti_ce su za regrutaciju jednog para dobili 2 eksperimentalna sata, odnosno 1 bod na kolegiju Neeksperimentalna psihologijska metodologija nositeljice prof.dr.sc. Željke Kamenov.

Uvodni sastanak održao se u pet navrata na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u trajanju od sat vremena. Na tom sastanku parovima se, po objašnjenju cilja i tijeka istraživanja pomoću PowerPoint prezentacije, podijelila tiskana suglasnost s dijadnim šiframa (Prilog 7). Zatim je održana kratka edukacija o preuzimanju i korištenju mobilne aplikacije ExpiWell pomoću koje se provodilo istraživanje. Ova edukacija održana je kako bi se spriječilo da sudionici, zbog tehničkih razloga, odustanu od istraživanja. Po završetku edukacije, sudionici su preuzeli aplikaciju s Google Play store-a ili Apple store-a i upisali šifru istraživanja kako bi mu se priključili. Sudionici su, potom, riješili nekoliko probnih pitanja kako bi se bolje upoznali s aplikacijom i zatim još dvije ankete. Prvo su riješili anketu Osnovne informacije (Prilog 8) koju su trebali upisati svoju dijadnu šifru, šifru studenta_ice ako su ih regrutirali studenti_ce Odsjeka za psihologiju ili fonetiku te odgovoriti na neka sociodemografska pitanja. Vrijeme rješavanja Osnovne ankete prosječno je iznosilo 6 minuta. S obzirom na njihov odgovor o tome jesu li muškarac ili žena u Osnovnoj anketi, prikazala im se sljedeća anketa naziva Početna anketa žene (Prilog 9), odnosno Početna anketa muškarci. Ove ankete razlikovale su se samo po rodu u kojem su pitanja pisana radi osiguravanja jasnoće pitanja. Vrijeme rješavanja Početne ankete iznosilo je oko 20 minuta. Kroz cijeli postupak, istraživačica i demonstratori bili su dostupni za pomoć u slučaju eventualnih poteškoća s preuzimanjem aplikacije, korištenjem aplikacije ili sadržajem pitanja. Uz navedeno, istraživačica je omogućila pristup internetu kako bi sudionici mogli sami preuzeti aplikaciju. Po završetku rješavanja Početne ankete, parovima je objašnjeno kako će teći dnevničko prikupljanje podataka.

Samo dnevničko prikupljanje podataka započelo je navečer sljedećeg dana nakon uvodnog sastanka. Podaci u ovom istraživanju prikupljali su se ovisno o intervalu (eng. *interval-contingent*) s fiksnim vremenima u kojima su sudionici odgovarali na pitanja što je bilo svaku večer između 19 i 23,59h. Sudionici su putem mobilne aplikacije dobivali podsjetnik za sudjelovanje u 19h i zatim ponovno u 21h i tada su trebali riješiti Dnevnu anketu žene (Prilog 10), odnosno Dnevnu anketu muškarcima. Prosječno vrijeme rješavanja dnevne ankete bilo je 3 minute i 44 sekunde za žene, odnosno 4 minute za muškarce. Na šesti i na trinaesti dan istraživanja, sudionici su umjesto Dnevne ankete rješavali Tjednu anketu koja je imala dva dodatna pitanja u odnosu na Dnevnu anketu (Prilog 10, plavo označena pitanja). Prosječno vrijeme rješavanja Tjedne ankete iznosilo je 4 minute i 53 sekunde za žene i 5 minuta i 37 sekundi za muškarce.

Mobilna aplikacija ExpiWell odabrana je za prikupljanje podataka jer je omogućavala prikazivanje samo relevantnih pitanja za pojedinog sudionika, korištenje podsjetnika, informaciju o tome kada je sudionik odgovorio na pitanja, prikupljanje podataka i kada sudionik nije na mreži te dobru sigurnost podataka i enkripciju podataka te mogućnost udaljenog odjavljivanja iz aplikacije (eng. *remote sign out*) u slučaju gubitka mobilnog uređaja. Uz navedeno, u aplikaciju je bilo moguće dodati relevantne materijale za istraživanje te su tako sudionicima tijekom cijelog istraživanja bile dostupne informacije o istraživanju, suglasnost na koju su pristali, kontakti za psihološku pomoć i kontakt istraživačice. Aplikacija je odabrana i jer je omogućavala komunikaciju između sudionika i istraživačice putem poruka ili objavljivanja pitanja na forumu bez da istraživačica zna ime, prezime ili e-mail adresu sudionika, što je bilo u skladu s etičkom prijavom. Mogućnost odgovaranja na pitanja sudionika bila je ključna za valjanost istraživanja. Zbog poteškoća s aplikacijom, sudionici nisu sami mogli poslati poruku istraživačici te je stoga na početku dnevničkog dijela istraživanja, istraživačica ručno poslala poruku svim sudionicima kako bi otvorila kanal komunikacije. Na kraju istraživanja, istraživačica je, koristeći isti pristup poruka sudionicima poslala poruku svim sudionicima koji su riješili preko 60% istraživanja kako bi ih obavijestila o načinu preuzimanja poklon bonova. Sudionici su za svoje sudjelovanje biti nagrađeni poklon bonovima u vrijednosti od 100HRK (~13 EUR) te su, ako su to željeli, imali i mogućnost sudjelovanja u nagradnom izvlačenju s nagradom spa vikend paketa u termama. Uz navedeno, parovima će se ponuditi i materijali usmjereni ka poboljšanju partnerskog odnosa temeljeni na rezultatima ovog istraživanja. Naposljetku, parovi su u više navrata izjavili kako im je sudjelovanje u ovome istraživanju poslužilo, kao što je to i bilo najavljeno u pozivnome pismu, za inventuru

partnerskoga odnosa kroz koju su uvidjeli što im se sviđa u vlastitom i partnerovom_ičinom ponašanju, ali i na čemu još mogu poraditi.

Općenito, elektroničko prikupljanje dnevničkih podataka ima prednost nad formom papir-olovka jer se podaci ne mogu zagubiti i jer su osigurane sigurnost podataka i pridržavanje sudionika zadanim vremenskim intervalima odgovaranja na dnevnu anketu. Metoda prikupljanja podataka ovisna o intervalu korisna je kada se mjere konstrukti kojih se lako dosjetiti i kojima dosjećanje ne ugrožava valjanost (Conner i Lehman, 2007) zbog čega je najčešća u istraživanjima stresne svakodnevnice (npr. Neff i Karney, 2009). Kako bi se smanjilo opterećenje sudionika s obzirom na to da se nisu očekivale fluktuacije u mjerenim konstruktima unutar jednog dana, podaci su se prikupljali samo jednom dnevno tijekom 14 dana.

Prethodno spomenute dijadne šifre ključne su za dijadna istraživanja jer je to jedini način za upariti podatke članova para. Postoje dva načina šifriranja, jedan jest da se parovima dodijele šifre, a drugi jest da parovi sami osmisle šifru po zadanome ključu. U ovome dijelu istraživanja, korištena su oba načina šifriranja. Konkretno, parovima je po dolasku na uvodni sastanak rečeno da trebaju sjesti jedno pored drugoga, pritom ostavljajući jedno prazno mjesto između sebe. Na vrhu suglasnosti pisala je šifra za svaku osobu. Svi sudionici su pristali sudjelovati u istraživanju te su, po prijavi u istraživanje na mobilnoj aplikaciji, trebali prepisati šifru sa suglasnosti u jedno od pitanja u Osnovnoj anketi. Parovi su se zatim zamijenili za suglasnosti i u sljedeće pitanje u anketi upisali šifru svog partnera. Šifre na suglasnostima sastojale su se od tri slova i tri broja koji su bili slučajno generirani u programu Excel. Istraživačica je osigurala da se niti jedna od šifri ne ponavlja i da su šifre tako osmišljene da bi čak i s pogrešnim unosom dva od šest znakova bilo moguće upariti dijade. U procesu pripreme podataka za obradu, koristeći R (verzija 4.2.2; R Core Team, 2022) i pakete „dplyr“ (Wickham i sur., 2023), „tidyverse“ (Wickham i sur., 2019) i „stringr“ (Wickham, 2022), napisana je matematička funkcija za uparivanje članova dijade. Nekolicina sudionika pogrešno je prepisala dijadnu šifru, no zbog prethodno opisanog načina šifriranja, bilo ih je moguće upariti s partnerima_icama.

Drugi način šifriranja, koji je, kao mjera predostrožnosti, također korišten u ovom istraživanju zahtijevao je od sudionika da napišu šifru po zadanome ključu. Ključ je glasio: „Šifra se sastoji od 8 znakova, a formira se na sljedeći način: 1. upisujete prvo i treće slovo Vašeg imena bez korištenja hrvatskih znakova (npr. ako se zovete Željka, upisujete ZL); 2. upisujete dvije brojke koje predstavljaju dan u mjesecu Vašeg rođenja (npr. ako ste rođeni 2. veljače, upisujete 02);

3. upisujete prvo i treće slovo imena Vašeg partnera (npr. ako Vam se partner zove Marko, upisujete MR); 4. upisujete dvije brojke koje predstavljaju dan u mjesecu rođenja Vašeg partnera (npr. ako je Vaš partner rođen u 5. lipnja, upisujete 05). Molimo pišite velikim tiskanim slovima. Dakle, u primjeru navedenom u zagradama konačna šifra bila bi: ZL02MR05“. Iz navedenoga slijedi da bi za partnera u navedenome primjeru šifra glasila MR05ZL02 te je ponovno koristeći R pakete bilo moguće napisati matematičku funkciju za uparivanje članova dijade. Ključ za šifriranje pomno je osmišljen koristeći informacije koje partneri zasigurno jedni o drugima znaju napamet (naspram npr. korištenja broja mobilnog telefona), koje su zajedničke svim ljudima (naspram npr. da se šifra osmišljava koristeći inicijale roditelja koje osobe možda nemaju ili ne znaju ili da se traži četvrto slovo imena, a osoba se zove Iva), koje ne ugrožavaju osjećaj povjerljivosti u istraživanju (naspram npr. cijelog imena i prezimena) te kako bi se osiguralo što manje potencijalno preklapanje među sudionicima iz različitih dijada (što bi se dobilo korištenjem prva dva slova imena).

Iz svega navedenog slijedi nekoliko razloga za provođenje uvodnog sastanka, tj. osobnog dolaska na Filozofski fakultet koji uključuju osiguravanje točnosti dijadnih šifri, osiguravanje točnog preuzimanje aplikacije, upoznavanje s aplikacijom, upoznavanje s istraživanjem i odgovaranje na eventualne nejasnoće.

Drugi navrat prikupljanja podataka

Nakon prikupljenih 80 parova u prvom navratu provedbe glavnog istraživanja, dosegnut je plato u broju parova koji su bili voljni sudjelovati u istraživanju te je stoga proveden drugi navrat prikupljanja podataka. Ovaj proces prikupljanja podataka bio je gotovo identičan prvome uz tri izuzetka. Prvo, u želji da se dođe do što većeg broja parova, ukinula se obaveza dolaska na Filozofski fakultet u Zagrebu na uvodni sastanak. Sve informacije s uvodnog sastanka bile su objavljene na web-stranici www.soscisurvey.de/istrazivanje_parovi na kojoj se, uz pisane upute, nalazio i kratki video s uputama za preuzimanje aplikacije, prijavljivanje u istraživanje i sudjelovanje u istraživanju. Video je snimila i uredila istraživačica. Sudionici su web-stranici mogli pristupiti putem pozivnih pisama koja su se slala putem mailing liste ffzg@svima.hr, ali i mailing liste Sveučilišta u Zadru, preko studenata_ica, ili putem infografike (Prilog 11) koja se dijelila na društvenim mrežama FaceBook, Instagram, Whatsapp, Telegram i kroz osobne kontakte. U ovom navratu prikupljanja podataka sudionici su sami čitali upute, odnosno gledali video s uputama za preuzimanje aplikacije i sudjelovanje u istraživanju. Istraživačica je, i u ovom slučaju, ručno slala

poruku svim novo prijavljenim sudionicima kako bi otvorila kanal komunikacije u slučaju eventualnih pitanja. Drugo, s obzirom na to da više nije bilo obavezno doći na uvodni sastanak na Filozofski fakultet u Zagrebu, ukinut je kriterij vezan uz prebivalište u Zagrebu i okolici Zagreba. Drugim riječima, u istraživanju su mogli sudjelovati parovi iz svih dijelova Republike Hrvatske. Treće, s obzirom na to da sudionici više nisu dolazili na uvodni sastanak i nisu mogli dobiti tiskane verzije suglasnosti, prva anketa Osnovne informacije izmijenjena je tako da je uključivala suglasnost na koju su sudionici morali pristati ako su željeli sudjelovati u istraživanju. Također, parove se više nije moglo uparivati kroz šifru na vrhu tiskane suglasnosti te je korišten samo drugi, prethodno opisan, način uparivanja dijada koristeći samostalno osmišljavanje šifre po zadanome ključu. Zaključno, istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (Prilog 12).

Instrumenti

Svi upitnici rađeni su u dvije paralelne verzije za žene i muškarce kako bi formulacija pitanja bila jasnija. U prvom koraku istraživanja, pri rješavanju Osnovne ankete i Početne ankete, sudionici su odgovarali na sociodemografska pitanja, pitanja o vezi i na sljedeće instrumente u njihovoj cijelosti: *Modificirani Inventar iskustava u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003), *Inventar dijadnog nošenja sa stresom* (Bodenmann, 2008), *Socioemocionalna klimu u odnosu* (Huston i sur., 2010), *Skala ljubavi* (Braiker i Kelley, 1979) i kombinirana mjera zadovoljstva partnerskim odnosom koja se sastojala od jedne čestice vezane uz procjenu kvalitete partnerskog odnosa i instrumenta za ispitivanje zadovoljstva partnerskim odnosom *Couples Satisfaction Indeks* (Funk i Rogge, 2007). U svrhu ove doktorske disertacije, iz Početne ankete koristili su se samo rezultati na *Modificiranom Inventaru iskustava u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003) jer je u fokusu ispitivanje svakodnevnog ponašanja partnera. Drugim riječima, iako su prikupljeni i podaci o općenitim tendencijama ponašanja partnera u odnosu kroz Početnu anketu, u analizi su se koristili samo podaci iz Dnevni anketa.

Na dnevnoj bazi, parovi su odgovarali na deset čestica instrumenata *Socioemocionalna klima u odnosu* (Huston i sur., 2010), jednu česticu iz *Skale ljubavi* (Braiker i Kelley, 1979), četiri čestice kombinirane mjera zadovoljstva partnerskim odnosom te na tri pitanja iz *Skraćene skale percipiranog stresa* (Cohen i sur., 1983). Uz navedeno, sudionike_ice se svaki dan pitalo jesu li njihovi partneri doživjeli stres koji oni sami nisu doživjeli. Ovisno o rezultatu na skali percipiranog

stresa i o tome jesu li partneri doživjeli stres koji sudionici sami nisu doživjeli, prikazivala su se odabrana pitanja iz *Inventara dijadnog nošenja sa stresom* (Bodenmann, 2008). Konkretno, ako su sudionici izvještavali o vlastitom doživljenom stresu, postavila su im se tri pitanja iz podskale komunikacije stresa i šest pitanja vezana uz partnerovo dijadno nošenje sa stresom. Ako su sudionici izvještavali o tome da je partner_ica doživio_la stres, postavila su im se tri pitanja iz podskale partnerove_ičine komunikacije stresa i osam pitanja vezana uz vlastito dijadno nošenje sa stresom partnera_ice. Jednom tjedno ispitivalo se zajedničko dijadno nošenje sa stresom iz istog inventara (Slika 8).

U dnevničkim istraživanjima (npr. Ben-Ari i Lavee, 2007; Buck i Neff, 2012; Cohan i Bradbury, 1997; Falconier i sur., 2014; Ledermann i sur., 2010; McNulty i Karney, 2001; Neff i Karney, 2009), običava se koristiti skraćene verzije postojećih instrumenata. Proces odabira tvrdnji u skraćene verzije instrumenata ovisi o cilju i istraživačkog tima s pojedinim instrumentom. Primjerice, u istraživanjima dijadnog nošenja sa stresom Hilpert i suradnike (2018) zanimalo je podržavajuće dijadno nošenje sa stresom usmjereno na emocije zbog čega su oni koristili samo dvije čestice na koje su sudionici svakodnevno odgovarali. Xu i suradnike (2018) zanimalo je akterovo ponašanje tako da su oni koristili čestice kojima su obuhvatili akterovo podržavajuće nošenje sa stresom i delegirano nošenje sa stresom. Breitenstein i suradnici (2017) usmjerili su se pak na podržavajuće, delegirano i negativno nošenje sa stresom oba člana dijade. Osim što se odabire manji broj tvrdnji, čestice i sama uputa mijenjaju se tako da umjesto „općenitih“ obrazaca ponašanja ili doživljaja ispituju „dnevne“ obrasce ponašanja i doživljaje. Primjerice, sudionike se umjesto „Kako se Vaš partner uobičajeno ponaša prema Vama?“ pita „Kako se Vaš partner danas ponašao prema Vama?“ Cjelokupni prikaz svih instrumenata i njihov slijed prikazivanja u Početnoj, Dnevnoj i Tjednoj anketi nalazi se u Prilozima 9 i 10.

Slika 8

Prikaz tijeka zadavanja instrumenata

Sociodemografske varijable i podaci o vezi prikupili su se u okviru Osnovne ankete i uključivali su podatke o dobi, obrazovnom statusu, zaposlenju, materijalnom statusu, trajanju trenutnog partnerskog odnosa u mjesecima, trajanju kohabitacije u mjesecima, imanju djece, broju djece u kućanstvu i statusu veze (kohabitacija ili brak).

Privrženost se mjerila *Modificiranim Inventarom iskustava u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003) koji sadrži 18 čestica raspoređenih na dvije podskale – skalu anksioznosti i skalu izbjegavanja. Anksioznost/plašljivost odnosi se na strah od odbijanja ili napuštanja, dok se izbjegavanje odnosi na doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima. Tvrdnja „Jako se bojim da ću izgubiti partnera“ primjer je tvrdnje na skali anksioznosti, dok je tvrdnja „Pokušavam izbjeći veliko zblizavanje s partnerom“ primjer tvrdnje na skali izbjegavanja. Sudionici su procjenjivali kako se općenito osjećaju u vezama s ljubavnim partnerima te na skali od 1 do 7 izražavali svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom pri čemu 1 = „uopće se ne slažem“, a 7 = „u potpunosti se slažem“. Rezultat na Inventaru prikazuje se po dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja, a na temelju rezultata na te dvije dimenzije moguće je razlikovati četiri tipa privrženosti. Fraleyjeva i Wallerova (1998) taksonomska analiza pokazala je da je privrženost u odrasloj dobi najbolje mjeriti i konceptualizirati u terminima dimenzija (prema Kamenov i Jelić,

2003), stoga se rezultati interpretiraju po dimenzijama, umjesto kategorijalnim varijablama. A te dimenzije zasebni su, izuzetno slabo povezani konstrukti, radi čega se tretiraju ortogonalnima (Brennan i sur., 1998). U validacijskom istraživanju (Kamenov i Jelić, 2003), u kojem su dimenzije privrženosti tretirane kao ortogonalne, pouzdanosti unutarnje konzistencije izražene Cronbachovim alfa koeficijentom bile su zadovoljavajuće i iznosile .78 i za muškarce i za žene na dimenziji anksioznosti te .83 za muškarce i .80 za žene na dimenziji izbjegavanja. U dnevničkim studijama kojima se istraživala privrženost, poput onog Birnbaum i suradnika (2006), privrženost se mjerila ovim instrumentom prije početka samog istraživanja, a ne svakodnevno, i instrument je primijenjen u svojoj cijelosti. Isto je učinjeno i u ovome istraživanju te se ovaj instrument primijenio jednom, na svim sudionicima, prije početka dnevničkog dijela istraživanja.

Socioemocionalna klima u odnosu koja se mjeri instrumentom *Marital climate/Socio-emotional behaviour Inventory of Affection and Antagonism in Marriage* (Huston i sur., 2010) odraz je obrazaca komunikacije i ponašanja u partnerskom odnosu i obuhvaća dvije dimenzije ponašanja prema partneru – pokazivanje afektivnosti, tj. naklonosti i antagonizma (Caughlin i Huston, 2006; Huston i sur., 2010). U Početnoj anketi socioemocionalna klima mjerila se procjenom partnerovog ičinog ponašanja u proteklih mjesec dana koristeći 20 čestica poput „Učinio/la je za Vas nešto lijepo što niste očekivali“ i „Izgledao/la je nezainteresirano ili kao da se dosaduje dok ste Vi pričali“ na koje su sudionici odgovarali na skali od sedam stupnjeva pri čemu 1 = „niti jednom“, a 7 = „redovito“. Viši rezultati na dimenziji naklonosti ukazuju na veću učestalost partnerovog pokazivanja naklonosti, a viši rezultat na dimenziji antagonizma ukazuju na veću učestalost partnerovog pokazivanja antagonizma. Pouzdanost tipa unutarnja konzistencije obje podskale za je obje dimenzije u prethodnim kros-sekcijskim istraživanjima (npr. Mehulić i Kamenov, 2021) zadovoljavajuća je (Cronbachov $\alpha_{\text{naklonost}} = .91$ i $\alpha_{\text{antagonizam}} = .85$).

U Dnevnoj anketi sudionici su izvještavali o učestalosti nekih afektivnih i antagonističnih ponašanja koja su taj dan doživjeli od svojih partnera_ica. Iz cjelokupnog *Inventara socioemocionalne klime u odnosu*, u dnevničkom dijelu istraživanja, svaki dan korišteno je istih pet čestica za mjerenje naklonosti i istih pet čestica za mjerenje antagonizma. Čestice su odabrane s obzirom na relevantnost sadržaja te na temelju njihove zasićenosti faktorima naklonosti i antagonizma u prethodnim istraživanjima. Provođenjem eksploratorne faktorske analize, prije početka prikupljanja podataka, a na temelju rezultata prikupljenih u sklopu istraživanja *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone* (Jokić-Begić i sur., 2020; Jokić-Begić i sur., 2021) dobiveno je

da faktor naklonosti najbolje predstavljaju čestice „Vaš partner Vam je pružio utjehu“, „Vaš partner je pokazao interes za Vaše probleme“, „Vaš partner je pohvalio ili komplimentirao nešto što ste učinili“, „Vaš partner je pokazivao svoju naklonost fizičkim dodirima – grljenje, ljubljenje, maženje (ali ne kao dio seksualnog odnosa)“ i „Vaš partner je učinio ili rekao nešto kako bi Vas nasmijao/oraspoložio“. U istom istraživanju, faktorom antagonizma bile su najviše zasićene čestice „Pokazao/la je nestrpljenje ili ljutnju tako da se obrecnuo/la, podigao/la gas ili vikao/la na Vas“, „Kritizirao/la je ili se žalio/la na nešto što jeste ili niste učinili“, „Dominirao/la je u razgovoru s Vama tako da Vas je prekidao/la ili Vam nije pružio/la priliku da govorite“, „Izgledao/la je nezainteresirano ili kao da se dosađuje dok ste Vi pričali“ i „Učinio/la je nešto znajući da Vas to smeta“. U svrhu prilagodbe ovih čestica za dnevničko prikupljanje podataka, potka (uputa) je promijenjena tako da se od sudionika tražilo da označe u kojoj mjeri se njihov_a partner_ica danas ponašao_la na opisani način pri čemu je 1 = „nimalo“, a 7 = „izrazito puno“.

Percipirani stres se u Početnoj i u Dnevnoj anketi mjerio *Skraćenom skalom percipiranog stresa* (eng. *Short Form Perceived Stress Scale*; PSS-4; Cohen i sur., 1983) kojom se mjeri stupanj u kojem se životne situacije doživljavaju stresnima i kao da su izvan vlastite kontrole. U Početnoj anketi sudionici su procjenjivali svoj stupanj doživljenog stresa u posljednjih mjeseca dana, dok su u Dnevnoj anketi izvještavali „kako su se danas osjećali“. Po uzoru na Switzer i sur. (2020) sudionici su izvještavali u kojem su stupnju osjećali da „se teškoće nagomilavaju“, „se osjećaju preplavljeno“ i da „imaju osjećaj da ne mogu kontrolirati važne stvari u svom životu“ na skali od 1 = „nimalo“ do 7 = „izrazito puno“. Uz navedeno, u dnevničkom dijelu istraživanja, sudionike se pitalo i „Ako uzmete prethodno pitanje u obzir, koliko biste rekli da ste danas bili pod stresom?“ na istoj skali za davanje odgovora. Ukupni rezultat računao se kao suma odgovora na četiri tvrdnje.

Dijadno nošenje sa stresom ispituje se *Inventarom dijadnog nošenja sa stresom* (eng. *The Dyadic Coping Inventory*; DCI; Bodenmann, 2008). Inventar sadrži 37 čestica kojima se ispituje kako se sudionici nose sa stresom svojih partnera, kako se partneri nose s njihovim stresom i kako, u slučaju zajedničkog stresora, sudionici i njihovi partneri zajedno reaguju na doživljeni stres. Inventar dijadnog nošenja sa stresom multidimenzionalan je i sadrži šest dijelova: komunikacija pod stresom partnera_ice A (4 čestice, npr. „Otvoreno kažem partneru/ci kako se osjećam te da bih cijenio/la njegovu/njezinu potporu“), podržavajuće dijadno nošenje partnera_ice A (5 čestica, npr. „Pokazujem empatiju i razumijevanje za njega/nju“), delegirano dijadno nošenje partnera_ice A (2 čestice, npr. „Preuzimam na sebe poslove i obaveze koje su inače njegove/njezine kako bih mu/joj

pomogao/la“), negativno dijadno nošenje partnera_ice A (4 čestice, npr. „Okrivljujem njega/ju što se ne nosi dobro sa stresom“), komunikacija pod stresom partnera_ice B (4 čestice, npr. „Svojim ponašanjem pokazuje mi da nije dobro ili da ima nekih problema“), podržavajuće dijadno nošenje partnera_ice B (5 čestica, npr. „Pomaže mi da stresnu situaciju vidim u drugačijem svjetlu“), delegirano dijadno nošenje partnera_ice B (2 čestice, npr. „Kada sam previše zaposlen/a, moj partner/ica mi pomaže“), negativno dijadno nošenje partnera_ice B (4 čestice, npr. „Ne doživljava moj osjećaj stresa ozbiljno“), zajedničko dijadno nošenje (5 čestica, npr. „Trudimo se zajedno nositi s problemom i pronaći najbolje rješenje“) i zadovoljstvo dijadnim nošenjem sa stresom (2 čestice, npr. „Mislim da se kao par uspješno nosimo sa stresom“). Spomenute vrste dijadnog nošenja sa stresom detaljno su opisane u uvodu. U Početnoj anketi sudionici su izvještavali koliko se oni i njihovi partneri ponašaju na načine opisane česticama na skali od 1 = „nikada ili vrlo rijetko“ do 7 = „vrlo često“. Ukupni rezultat uobičajeno se računa kao zbroj svih čestica na prvih pet dijelova nakon obrnutog kodiranja negativnih čestica pri čemu viši rezultat ukazuje na bolje dijadno nošenje sa stresom. Dvije čestice iz dijela vezanog uz zadovoljstvo dijadnim nošenjem sa stresom često se ne uključuju u ukupni rezultat (Bodenmann, 2008). Ukupni rezultat, ovisno o cilju istraživanja, može se računati i zasebno za pojedine dimenzije instrumenta (Bodenmann, 2008). Koeficijenti pouzdanosti za različite podskale u literaturi (Falconier i sur., 2015) se kreću od $\alpha = .71$ do $\alpha = .92$ pri čemu je pouzdanost nešto veća za žene.

U Dnevnoj anketi, u slučaju da su sudionici prethodno izvijestili o vlastitom stresu, ispitala se a) njihova komunikacija stresa parteru_ici koristeći tri čestice poput „Otvoreno sam rekla partneru kako se osjećam te da bih cijenila njegovu potporu.“, b) partnerovo pozitivno dijadno nošenje sa stresom koristeći tri čestice poput „Pokazao je empatiju i razumijevanje za mene“ i c) partnerovo negativno dijadno nošenje sa stresom koristeći tri čestice poput „Nije doživljavao moj osjećaj stresa ozbiljno“. Ukupni rezultat za dimenziju vlastite komunikacije stresa računao se kao prosjek odgovora na tri čestice vlastite komunikacije stresa. Ukupni rezultat partnerovog pozitivnog dijadnog nošenja sa stresom računao se kao prosjek odgovora na šest čestica kojima se ispitalo partnerovo dijadno nošenje sa stresom nakon obrnutog kodiranja negativnih čestica. Sudionike se dodatno, iako to nije obuhvaćeno hipotezama, svaki dan pitalo koliko su im partneri komunicirali svoj stres koristeći tri čestice poput „Svojim ponašanjem pokazao mi je da nije dobro ili da ima nekih problema“. Ako su sudionici izjavili da su im partneri taj dan komunicirali svoj stres prikazala su se pitanja o tome kako su se sudionici ponašali kada im je partner_ica dao_la do

znanja da je pod stresom koristeći četiri čestice kojima se ispituje podržavajuće dijadno nošenje sa stresom poput „Dala sam mu do znanja da sam na njegovoj strani“ i četiri čestice kojima se ispituje negativno dijadno nošenje sa stresom poput „Okrivila sam ga što se ne nosi dobro sa stresom“.

Jednom tjedno, u Tjednoj anketi, sudionike se pitalo „Koliko ste u proteklih tjedan dana Vi i Vaš partner_ica doživjeli nekih zajedničkih stresora?“ na koje su sudionici davali odgovore na skali od 1 = „nimalo“ do 7 = „izrazito puno“. Ako su dali odgovor veći od 1 = „nimalo“ prikazalo im se svih pet pitanja iz podskale zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom i dva pitanja vezana uz zadovoljstvo dijadnim nošenjem sa stresom. Ukupni rezultat računao se kao prosjek sedam čestica pri čemu viši rezultat ukazuje na veće razine zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom. Preostale odmjerene dimenzije nisu bile od interesa u ovome istraživanju.

Ljubav prema partneru mjerila se *Podskalom ljubavi* (eng. *Love Scale*; Braiker i Kelley, 1979) iz upitnika *Relationship Questionnaire* koja mjeri osjećaje pripadanja, bliskosti i privrženosti u ljubavnim odnosima. Sastoji se od devet čestica poput „Koliko se osjećate blisko svojoj partnerici?“ Sudionici su izražavali svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na skali od 1 do 7 procjenjujući pritom svoje trenutno stanje u odnosu. Pri tome 1 = „uopće ne“, a 7 = „izrazito puno“. Ukupni rezultat računao se kao prosjek odgovora na devet čestica. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u prethodnim kros-sekcijskim istraživanjima (npr. Mehulić i Kamenov, 2021) iznosi .94. U dnevničkom dijelu istraživanja korištena je jedna čestica za ispitivanje ljubavi prema partneru_ici koja je glasila „Koliko danas osjećate da volite svog partnera_icu?“ na skali od 1 = „nimalo“ do 7 = „izrazito puno“.

Doživljeno zadovoljstvo partnerskim odnosom u Početnoj anketi mjerilo se kombinacijom jedne čestice kojom se ispituje kvaliteta partnerskog odnosa i instrumentom *4-item Couples Satisfaction Index* (CSI-4; Funk i Rogge, 2007) kojim se mjere sreća i zadovoljstvo u partnerskom odnosu kao i stupanj u kojem sudionici taj odnos opisuju toplim i nagrađujućim. U Početnoj anketi čestica za ispitivanje kvalitete partnerskog odnosa glasila je „Kakva je kvaliteta Vaše veze s partnerom_icom?“ na skali od 1 = „izrazito loša“ do 7 = „izrazito dobra“. Nadalje, u Početnoj anketi uputa za CSI-4 glasila je: „Razmišljajući općenito o svojoj vezi/braku“, a čestice: „Koliko ste sretni u svojoj vezi/braku?“, „Biste li rekli da imate topao odnos s partnerom_icom?“, „Koliko je Vaš odnos s partnerom_icom nagrađujuć za Vas?“ i „Općenito, koliko ste zadovoljni svojom vezom/brakom?“. Sudionici su odgovarali na skali od 1 = „nimalo“ do 7 = „izrazito puno“.

U Dnevnoj anketi kvaliteta partnerskog odnosa ispitivala se pitanjem „Kakva je danas kvaliteta Vaše veze s partnerom_icom?“ na skali od 7 stupnjeva pri čemu 1 = „izrazito loša“ do 7 = „izrazito dobra“, a koje visoko korelira s višečestičnim mjerama kvalitete partnerskog odnosa (Niehus i sur., 2022). Doživljeno zadovoljstvo partnerskim odnosom mjereno je koristeći tri čestice iz CSI-4 koje su za dnevničku uporabu promijenjene tako da su uključivale riječ „danas“. Primjerice, „Biste li danas rekli da imate topao odnos s partnerom_icom?“. Ukupni rezultat računao se kao prosjek odgovora na tri tvrdnje iz CSI-4, pitanju vezanom za kvalitetu partnerskog odnosa i pitanju o ljubavi prema partneru iz prethodnog odlomka pri čemu viši rezultat ukazuje na više razine zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici.

Zajednički kontakt ispitivao se pitanjem „Koliko vremena ste danas proveli s partnerom (uživo, online, telefonski, putem poruka) do ovog trenutka, tj. do trenutka ispunjavanja ove ankete?“ s opcijama odgovora: „do sada nismo bili u kontaktu“, „manje od jednog sata“, „1-3 sata“, „4-8 sati“ i „gotovo cijeli dan smo proveli zajedno“. Zajednički kontakt koristio se kao kovarijata kako bi se kontroliralo za vrijeme provedeno zajedno s obzirom na to da postoji razlika u tome je li odgovor partnera na stres izostao kao posljedica negativnog dijadnog nošenja sa stresom ili jer partneri nisu imali prilike reagirati zbog nedovoljno vremena provedenog zajedno.

Analitička strategija

Dinamičko strukturalno modeliranje

Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme i provjerile hipoteze korišteno je dinamičko strukturalno modeliranje (DSEM; Asparouhov i sur., 2018), koje objedinjuje tehnike za analizu vremenskih serija, višerazinsko modeliranje, modeliranje strukturalnim jednadžbama i modeliranje efekata promjenjivih kroz vrijeme (Asparouhov i sur., 2018; Hamaker i sur., 2018; McNeish i Hamaker, 2020, Savord i sur., 2023). Dinamičko strukturalno modeliranje razvijeno je kako bi se adekvatno moglo ispitati intenzivne longitudinalne podatke, što svakom od ovih analiza zasebno nije moguće (Hamaker i sur., 2023). U vremenskim serijama ista pojava opetovano se mjeri i povezuje s rezultatima iz prethodnih mjerenja, kako bi se objasnili određeni trendovi ili fluktuacije u vremenu za $N = 1$ (eng. *lagged relationships*, Hamilton, 1994). Tehnike za analizu vremenskih serija većinom se koriste u ekonomiji, seizmologiji i meteorologiji, gdje su od interesa trendovi, ciklusi i serijalna zavisnost mjerenja (autokorelacijska struktura; Hamaker i sur., 2023). No,

tehnikama za analizu vremenskih serija nije moguće ispitivati odnose varijabli na uzorku većem od $N = 1$ (Hamaker i sur., 2023).

Višerazinsko modeliranje omogućuje analizu većeg broja slučajeva istovremeno ($N > 1$) i koristi se za analizu ugniježđenih podataka, tj. podataka u hijerarhijski organiziranim klasterima poput učenika u školama ili parova u dijadama. Primjerice, zbog selekcijskog procesa i zajedničke povijesti individualna mjerenja učenika u školama nisu potpuno nezavisna (Hox i sur., 2018). Učenici unutar jedne škole međusobno su sličniji nego što su slični učenicima iz drugih škola. Posljedično, prosječna korelacija između mjerenih varijabli veća je među učenicima iste škole nego među učenicima različitih škola, što narušava preduvjete vezane uz međusobnu nezavisnost podataka potrebnih za provedbu tradicionalnih statističkih analiza (Hox i sur., 2018). Kao što je rečeno u uvodu, pojedinci koji su u romantičnom odnosu također su međusobno ne-nezavisni zbog efekata komplementarnosti, međusobnog utjecaja te partner efekata (Kenny i sur., 2006). Višerazinsko modeliranje omogućuje modeliranje dijadne ne-nezavisnosti. U intenzivnim longitudinalnim istraživanjima, u kojima se podaci prikupljaju jednom ili više puta dnevno, sve vremenske procjene za jednu osobu međusobno su zavisne i ugniježdene u toj osobi. Drugim riječima, višerazinskim modeliranjem moguće je modelirati varijabilnost među različitim klasterima (školama, dijadama, pojedincima) i varijabilnost unutar tih klastera (Raudenbush i Bryk, 2002).

Primjerice, u uvodu je spomenuti primjer intenzivnog longitudinalnog istraživanja Bolgera i Laurenceaua (2013) u kojem su ispitali kako je doživljeni stres na poslu povezan s doživljajem nezadovoljstva partnerskim odnosom. Varijanca varijabli u istraživanju podijeljena je na varijancu između osoba (stabilne karakteristike) i unutar osoba (fluktuacije od prosjeka za svaku osobu na svaki dan). Bolger i Laurenceau (2013) pronašli su da su žene koje općenito doživljavaju više stresa na poslu ujedno i manje zadovoljne svojim partnerskim odnosima. To je rezultat na razini između osoba (eng. *between-person*) koji ima svoju srednju vrijednost i varijancu. Istovremeno, procijenili su i povezanost stresa na poslu i doživljaj nezadovoljstva partnerskim odnosom na razini unutar osobe (eng. *within-person*) te pronašli da su na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego li ga prosječno doživljavaju, manje zadovoljne svojim partnerskim odnosima. U višerazinskim modelima model specificiran na razini unutar osobe odnosi se na sve osobe u istraživanju, tj. za sve se žene procjenjivala povezanost stresa na poslu s doživljajem nezadovoljstva partnerskim odnosom. Moguće je postaviti model tako da je jačina te povezanosti ista za sve žene u istraživanju,

no, moguće je i dozvoliti da se jačina te povezanosti razlikuje od žene do žene u istraživanju, odnosno moguće je dozvoliti procjenu slučajnih efekata nagiba (eng. *random slope effects*) i zatim povezivati te slučajne efekte s drugim varijablama kako bi se, na razini između osoba, objasnilo zbog čega je za neke žene ta povezanost jača, a za neke slabija. S obzirom na to da dinamičko strukturalno modeliranje inkorporira višerazinsko modeliranje, procjene slučajnih nagiba moguće su i koristeći dinamičko strukturalno modeliranje.

No, višerazinskim modeliranjem u obzir nije moguće uzeti procjenu autoregresivnih (prethodno mjerenje varijable X povezano je s rezultatima u sljedećem mjerenju varijable X) i križnih (eng. *cross-lagged*) efekata (prethodno mjerenje varijable X povezano je s rezultatima u sljedećem mjerenju varijable Y). Najvažniji doprinos dinamičkog strukturalnog modeliranja u odnosu na višerazinsko modeliranje jest upravo u tome što omogućuje procjenu ovih efekata, kao i što dozvoljava da su oni promjenjivi kroz vrijeme. Mogućnost korištenja autoregresivnih i križnih efekata doprinosi mogućnosti istraživanja procesa inercije između X_{t-1} i X_t , ali i prelijevanja između X_{t-1} i Y_t . Tada je moguće govoriti i o tome kako X djeluje na Y kada se kontrolira za prethodne razine obje varijable. Time se u dinamičkim strukturalnim modelima na nižoj razini analize, razini unutar osobe, koristeći vremenske serije, modelira dinamika unutar osobe, dok se na razini analize između osoba procjenjuju individualne razlike u pojedinim parametrima (McNeish i Hamaker, 2020). Drugim riječima, dinamičkim strukturalnim modeliranjem istovremeno se procjenjuju procesi unutar osobe (eng. *within-person processes*) tijekom vremena, kao i razlike među osobama u tim procesima (eng. *between-person differences*; McNeish i Hamaker, 2020).

Uz sve navedeno, dinamičko strukturalno modeliranje, za razliku od višerazinskog modeliranja, dozvoljava i modeliranje slučajnih reziduala varijanci (eng. *random residual variances*) što znači da rezidualna varijanca ne mora biti jednaka za sve sudionike u istraživanju i da je se može, pomoću nekih drugih varijabli, pokušati objasniti (Asparouhov i sur., 2018; McNeish i Hamaker, 2020). Rezidualna varijanca odnosi se na varijabilitet u opaženim podacima koji nije objašnjen modelom. Dozvoljavanje da je rezidualna varijanca slučajna, tj. da može varirati među sudionicima, moguće je zahvatiti heterogenost u podacima.

Dinamičko strukturalno modeliranje nova je metoda analize koja omogućuje a) modeliranje dinamike (autoregresivnih i križnih efekata) unutar osobe tijekom vremena koristeći tehnike za analizu vremenskih serija i b) procjenjivanje dinamike za više od jedne osobe uz istovremeno povezivanje individualnih razlika u tipičnim vrijednostima i dinamici kao i njihovo predviđanje

(Hamaker i sur., 2023). Osim toga, kao što je prethodno spomenuto, u DSEM je integrirano i modeliranje strukturalnim jednadžbama što olakšava strukturiranje podataka za analizu, omogućuje istovremeno procjenjivanje većeg broja ishoda i omogućuje modeliranje latentnih varijabli (McNeish i Hamaker, 2020).

Dekompozicija i centriranje varijabli

U intenzivnim longitudinalnim istraživanjima, vrijednosti na prediktorima i kriterijima mogu varirati među osobama. Primjerice, u ranije spomenutom primjeru istraživanja povezanosti doživljenog stresa i doživljaja nezadovoljstva partnerskim odnosom (Bolger i Laurenceau, 2013), sudionica A može izjavljivati o manje doživljenog stresa nego sudionica B. Istovremeno, vrijednosti na prediktorima i kriterijima mogu varirati unutar osoba. Sudionica A na neke dane može doživljavati više stresa, dok na neke druge dane može doživljavati manje stresa. Kako bi se moglo odgovoriti na pitanja vezana uz procese unutar osoba (eng. *within-person effects*), ili na pitanja vezana uz procese među osobama (eng. *between-person effects*), potrebno je razdvojiti varijancu varijable u dvije komponente, komponentu između osoba (stabilna prosječna vrijednost za svaku osobu na varijabli od interesa) i komponentu unutar osobe (temporalna devijacija za svaku osobu u svakoj vremenskoj točki od njezine stabilne prosječne vrijednosti na nekoj varijabli od interesa; Hamaker i Grasman, 2015).

Razdvajanje varijable, tj. dekompozicija varijable na komponentu unutar osoba i komponentu između osoba obično se radi ručno na temelju dobivenih podataka u istraživanju (npr. Bolger i Laurenceau, 2013) i to tako da se izračuna prosječna vrijednosti na varijabli X u svim vremenskim točkama za svaku osobu zasebno (eng. *person-mean*). Taj prosjek se oduzima od dnevnog rezultata osobe na varijabli X. Analize se tada rade s dvije varijable X, jednom koja predstavlja razlike među osobama i drugom koja predstavlja devijacije od prosjeka osobe (eng. *within-subjects deviations*).

Opisani postupak oduzimanja dnevnih rezultata osobe A na varijabli X od prosjeka osobe A kako bi se dobila devijacija dnevnih rezultata od prosjeka naziva se centriranje (Bolger i Laurenceau, 2013 Sadikaj i sur., 2021), točnije centriranje prema aritmetičkoj sredini osobe (eng. *person-mean centering*; Curran i Bauer, 2011). Važnost centriranja prema aritmetičkoj sredini osobe ilustrirana je primjerom. Hipotetska osoba A ima relativno nizak rezultat na *Skali percipiranog stresa*. Taj rezultat niži je od prosječnog rezultata u istraživanju. Na sedmi dan

istraživanja, osoba A doživjela je prilično stresnu situaciju. Na taj dan, njezin percipirani stres bio je veoma visok u odnosu na njezin prosječno nizak rezultat. Kada bi se podaci promatrali samo na razini između osoba, rezultat osobe A, na dan kada je veoma pod stresom, bio bi prosječan u odnosu na stres drugih ljudi. No, na razini unutar osobe, taj rezultat nije prosječan jer on jako odstupa od prosjeka te osobe. U intenzivnim longitudinalnim istraživanjima moguće je vidjeti koliko prosjek svake osobe na nekoj varijabli odstupa od prosjeka svih ljudi u istraživanju, ali i koliko rezultat svakoga dana odstupa od prosjeka osobe. Centriranjem se varijable reskaliraju tako da na razini unutar osobe, 0 predstavlja prosjek za tu osobu. To znatno olakšava interpretaciju rezultata.

U intenzivnim longitudinalnim istraživanjima običaj je ručno centrirati, tj. reskalirati podatke i na razini između osoba u svrhu olakšavanja interpretacije rezultata (Bolger i Laurenceau, 2013; Raudenbush i Bryk, 2002). Naime, u analizama se procjenjuje odsječak (eng. *intercept*) koji predstavlja predviđenu vrijednost kriterija kada su sve druge varijable nula. No, nula ponekad nije legitimna vrijednost (npr. dob nula nije legitimna vrijednost). Tada je znatno smislenije nuli dati interpretabilnu vrijednost. U intenzivnim longitudinalnim istraživanjima, nuli se daje vrijednost prosjeka svih sudionika u istraživanju. To se čini provođenjem centriranja prema zajedničkoj aritmetičkoj sredini (eng. *grand-mean centering*) odnosno izračunavanjem prosječne vrijednosti svih sudionika i oduzimanjem individualnih prosjeka od zajedničkog prosjeka. Tada je odsječak jednak vrijednosti u kriteriju kada je prediktor jednak svojoj aritmetičkoj sredini. Drugim riječima, odsječak predstavlja vrijednost u kriteriju za osobu koja ima tipičnu vrijednost na prediktoru.

Ovakva metoda ručne dekompozicije, tj. centriranja sklona je pristranostima (npr. Nickellova pristranost [1981, prema Asparouhov, 2018] ili Lüdkeova pristranost [2008, prema Asparouhov, 2018] koje se mogu izbjeći centriranjem oko latentnih aritmetičkih sredina (Asparouhov i sur., 2018). Centriranjem oko latentnih aritmetičkih sredina moguće je razdvojiti varijancu između osobe od varijance unutar osobe uzimajući u obzir pogreške mjerenja i nepouzdanosti u mjerenju (Asparouhov i Muthén, 2019; McNeish i sur., 2023; Sadikaj i sur., 2021). Koristeći dinamičko strukturalno modeliranje, sve varijable s varijabilitetom na razini unutar osoba i na razini među osobama, latentno se centriraju (Asparouhov i sur., 2018).

Bajezijski procjenitelji

Modeli koji se procjenjuju dinamičkim strukturalnim modeliranjem veoma su kompleksni radi čega tradicionalnim metodama za procjenu parametara, poput metode maksimalne

vjerojatnosti (eng. *maximum likelihood estimation*, ML), često nije moguće procijeniti odabrane modele radi komputacijskih zahtjeva (McNeish i Hamaker, 2020). Stoga se u dinamičkom strukturalnom modeliranju parametri procjenjuju koristeći bajezijanske Monte Carlo Markovljeve lance (eng. *Bayesian Markov Chain Monte Carlo*; MCMC; Asparouhov i sur., 2018; McNeish i Hamaker, 2020; McNeish i MacKinnon, 2022). Bajezijanski MCMC procjenitelji općenito su otporni na multikolinearnost (Can i sur., 2014) i odstupanja od normalnosti distribucija (Hox i sur., 2018), ali i rješavaju poteškoće s malim uzorcima na višim razinama višerazinskog modeliranja (Hox i sur., 2018).

Primarna razlika između ML i bajezijanskog MCMC je u tome što ML kao rezultat daje samo jednu procjenu za svaki nepoznati parametar, dok MCMC proizvodi cijelu aposteriornu distribuciju mogućih vrijednosti za svaki nepoznati parametar (McNeish i Hamaker, 2020). Ovakva distribucija formira se ažuriranjem prethodnih (apriornih) vjerovanja istraživača o vrijednostima parametara prije analize podataka s informacijama, tj. vjerojatnostima iz podataka (istim vjerojatnostima kao i u ML; Hox i sur., 2018; McNeish i Hamaker, 2020). Ako istraživači nemaju prethodnih vjerovanja o vrijednostima parametara, statistički program Mplus u kojem se provodi DSEM, dodjeljuje apriorne distribucije koje ne pružaju nikakvu informaciju o vrijednostima parametara. Time su sve vrijednosti parametara jednako vjerojatne. Kako MCMC, za razliku od ML ne nudi samo jednu procjenu za svaki nepoznati parametar, već cijelu aposteriornu distribuciju, vrijednosti te distribucije sumiraju se koristeći mjere centralne tendencije poput aritmetičke sredine, medijana ili dominantne vrijednosti; Muthén, 2010). Stoga će se u ovoj disertaciji, kao i u drugim radovima koji koriste bajezijanski MCMC (npr. McNeish i sur., 2023), za medijan aposteriorne distribucije govoriti procjena parametra ili veličina parametra (eng. *estimate*). Umjesto standardnih pogrešaka i intervala pouzdanosti (eng. *confidence intervals*), MCMC nudi standardnu devijaciju aposteriorne distribucije i intervale vjerodostojnosti (eng. *credible interval*). Razlika između intervala pouzdanosti i intervala vjerodostojnosti je u tome što je cilj intervala pouzdanosti odrediti granice unutar kojih bi se našle vrijednosti prave populacije određeni postotak vremena kada bi se istraživanje ponovilo bezbroj puta. S druge strane, intervalom vjerodostojnosti se sažima nesigurnost u procjenama parametara s obzirom na podatke i apriorna očekivanja (McNeish i sur., 2023). Granice 95% intervala vjerodostojnosti su 2.5 i 97.5 percentila aposteriorne distribucije (Muthén, 2010). Naposljetku, kod bajezijanskog MCMC

procjenitelja nema p vrijednosti. Umjesto toga se, kako bi se provjerilo je li vrijednost parametra nula u populaciji, promatra nalazi li se 0 unutar 95% intervala vjerodostojnosti.

Nedostajući podaci

Nedostajući podaci veoma su uobičajeni i česti u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima (Hamaker i sur., 2023). Koristeći bajezijanske MCMC procjenitelje nedostajući podaci tretiraju se kao slučajni efekti i parametri modela, tj. sa svakom iteracijom MCMC algoritma, nedostajuće vrijednosti uzorkuju se iz aposteriorne distribucije koja u obzir uzima autokorelacijsku strukturu rezultata pojedinca. Konkretno, ako nekom sudioniku nedostaje vrijednost na varijabli X u vremenskoj točki t , algoritam zvan Kalmanov filter (Hamaker i Grasman, 2012) izračunat će distribuciju vrijednosti koje nedostaju koristeći susjedne rezultate ($t-1$ i $t+1$), autoregresivni parametar tog sudionika u trenutnoj iteraciji MCMC algoritma i nesigurnost koja je izražena rezidualnom varijancom. Procjene distribucija nedostajućih vrijednosti pouzdane su (Hamaker i sur., 2023), a korištenjem Kalmanovog filtera nije potrebno imputirati nedostajuće podatke niti ih isključivati iz analize (McNeish i MacKinnon, 2022).

Pristajanje modela

Evaluacija pristajanja modela podacima trenutno je izazov u dinamičkom strukturalnom modeliranju (Hamaker i sur., 2023). Pristajanje modela podacima kod bajezijanskih MCMC procjenitelja ne može se procijeniti koristeći indikatore pristajanja koji se koriste uz procjenitelj maksimalne vjerojatnosti (npr. RMSEA, CFI, TLI ili SRMR; McNeish i Hamaker, 2020). Umjesto toga može se koristiti DIC (eng. *deviance information criteria*, Spiegelhalter i sur., 2002, prema Asparouhov i sur., 2018) temeljen na razlici između stvarnih podataka i predviđenih vrijednosti modela. Niže vrijednosti ovog kriterija upućuju na bolje pristajanje modela podacima. DIC se može koristiti za usporedbu bilo kojeg broja modela, čak i onih koji nisu ugniježđeni ako modeli imaju isti broj latentnih varijabli (Asparouhov i sur., 2018). No, Hamaker i suradnici (2023), Asparouhov i suradnici, (2018) te McNeish i Hamaker (2020) upozoravaju da se ne treba pretjerano oslanjati na vrijednosti DIC-a zbog nestabilnosti procjena DIC-a kada su parametri latentne varijable. Parametri su latentne varijable kada se modeliraju slučajni nagibi i slučajne rezidualne varijance ili kada se od manifestnih varijabli procjenjuju latentne varijable u njihovoj pozadini. Drugim riječima, u istraživanjima poput ovoga, u kojem se modeliraju slučajni nagibi kao latentne varijable

i zatim slučajne rezidualne varijance kao latentne varijable, usporedbe procjena DIC-a nisu informativne jer se modeli ne baziraju na istom broju latentnih varijabli. Usporedbe, štoviše, mogu dovesti do pogrešnih zaključaka (Hamaker i sur., 2023). Hamaker i suradnici (2023) naglašavaju potrebnu za dodatnim napredcima u procjeni DIC-a.

U modeliranju strukturalnim jednadžbama, svaki model koji se specificira ugniježđen je u saturirani model. No, kod dinamičkog strukturalnog modeliranja ne postoji saturirani model zbog toga što ponavljajuća mjerenja nisu međusobno nezavisna i zbog toga što se sve matrice kovarijanci pokušava objasniti modelom. Stoga se u literaturi o vremenskim serijama pristajanje modela procjenjuje na dva načina: a) provjerom postojanja preostale autokorelacije reziduala (ako autokorelacija postoji, to znači da model nije u potpunosti uzeo u obzir sve vremenske zavisnosti koje postoje u podacima i da ga se treba poboljšati) i b) kroz predviđanje (eng. *forecasting*), odnosno kriterijsku valjanost. U dinamičkom strukturalnom modeliranju, ovisno o cilju istraživanja, model ne mora moći uzeti u obzir sve temporalne zavisnosti, što znači da autokorelacija reziduala ne mora biti adekvatan indikator pristajanja modela. Jednako tako, modeli koji dobro predviđaju ne moraju nužno dobro opisivati procese unutar osoba (Hamaker i sur., 2023).

Iako se algoritmi za procjenu pristajanja DSEM modela još uvijek razvijaju, koristeći intervale vjerodostojnosti moguće je provjeriti postoje li dokazi za specifične parametre u modelu (Hamaker i sur., 2023). Uz to, modeli koji su neadekvatno specificirani, neidentificirani, imaju premale varijance, imaju previše nedostajućih podataka, premalene veličine klastera s obzirom na broj slučajnih efekata ili druge karakteristike koje bi ugrožavale valjanost interpretacija rezultata, u statističkom programu Mplus neće konvergirati (Asparouhov i Muthén, 2022, McNeish i sur., 2023). McNeish i suradnici (2023) to nazivaju svojevrsnim Mplusovim ugrađenim zaštitnim mehanizmom. Kako bi se provjerilo konvergiranje modela, standardne postavke u Mplusu baziraju se na procjeni dva bajezijska MCMC lanca koristeći *potential scale reduction metodu* (Gelman i Rubin, 1992). Tom metodom utvrđuje se je li simulacija Monte Carlo Markovljevog lanca dosegla svoju stacionarnu distribuciju kroz usporedbu varijance između lanaca s varijancom unutar svakog lanca. Ako lanci nisu konvergirali, varijanca između lanaca veća je od varijance unutar svakog lanca što rezultira vrijednošću PSR većom od 1 (Asparouhov i sur., 2018). Ako je vrijednost PSR manja od 1, blizu 1, ili čak do 1.3, smatra se da je model konvergirao (Asparouhov

i sur., 2018). Nadalje, kako bi se provjerilo konvergiranje modela moguće je pogledati različite grafičke prikaze (npr. *trace plots*, *autocorrelation plots* i *density plots*).

Izgradnja DSEM modela

Asparouhov i Muthén (2022) sugeriraju da se dvorazinski DSEM modeli grade u fazama, od jednostavnijih prema kompleksnijim modelima kako bi se izbjegli problemi s konvergiranjem. Oni predlažu specificiranje prvo običnog dvorazinskog modela bez autoregresivnih parametara, a zatim dvorazinskog DSEM modela u kojima odsječci variraju po slučaju, a svi drugi parametri su fiksni (eng. *two-level DSEM model with random intercepts only*). U sljedećem modelu se dodaju slučajni nagibi pri čemu su svi odsječci i nagibi međusobno nepovezani (eng. *two-level DSEM model with uncorrelated random intercepts and slopes*). Zatim se procjenjuje dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima i nagibima kojima je na razini između osoba dozvoljeno koreliranje (eng. *two-level DSEM model with correlated random intercepts and slopes*) čemu slijedi model u kojem i rezidualne varijance mogu slučajno varirati među sudionicima (eng. *two-level DSEM model with random intercepts, slopes and variances*). Naposljetku se procjenjuje model sa slučajnim odsječcima, slučajnim nagibima, slučajnim rezidualnim varijancama i kovarijancama (eng. *two-level DSEM model with random intercepts, slopes, variances and covariances*). McNeish (osobna komunikacija, 20. rujna, 2023) modele specificira na sličan način: prvo procjenjuje modele u kojima samo odsječak varira po slučaju, zatim modele u kojima odsječci i nagibi variraju po slučaju i naposljetku, u slučaju da je to od predmeta interesa, modele u kojima i odsječak i nagibi i rezidualne varijance variraju po slučaju navodeći da je važno prvo procijeniti stabilnije parametre poput odsječaka i nagiba u odnosu na manje stabilne parametre poput rezidualnih varijanci. Nadalje, procjena slučajnih rezidualnih varijanci zahtijeva velike uzorke i otežava konvergiranje modela što, ako se oni procjenjuju prije odsječaka i nagiba, može pridonijeti donošenju pogrešnih zaključaka (McNeish, osobna komunikacija, 20. rujna, 2023).

DSEM i Model međuzavisnosti aktera i partnera

Dijadni intenzivni longitudinalni podaci naročito su zahtjevni za analizu (Savord i sur., 2023) zbog dvije vrste ne-nezavisnosti u podacima, ne-nezavisnost vezana uz ponovljena mjerenja i ne-nezavisnost zbog ugniježđenosti članova para u dijade (Gistelink i Loevs, 2019). Konceptualno gledano, intenzivni longitudinalni dijadni podaci trebali bi imati tri razine analize:

par, osoba unutar para i vrijeme unutar osobe. Međutim, u kontekstu dijada, to nije dobar analitički odabir. Naime, centralna ideja višerazinskih modela pa tako i modela u dinamičkom strukturalnom modeliranju jest da na svakoj razini analize mora postojati slučajni varijabilitet. No, na razini osobe unutar para nema dodatnog slučajnog varijabiliteta jer osoba može poprimiti samo vrijednost partner jedan ili partner dva. Zbog toga se podaci u dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanjima analiziraju na dvije, a ne na tri razine (Bolger i Laurenceau, 2013; Kenny i sur., 2006). Nadalje, zbog toga što je prvi dan istraživanja uvijek isti za članove jedne dijade, njihovi rezultati, iako ugniježđeni u dijadu, analiziraju se kao ukriženi čime se, kroz korelaciju reziduala, može modelirati specifične međuzavisnosti među članovima dijade za svaki dan istraživanja (Bolger i Laurenceau, 2013; Kenny i sur., 2006; Laurenceau i Bolger, 2012).

Iz shematskih prikaza longitudinalnih Modela međuzavisnosti aktera i partnera (Kenny i sur., 2006) u vodu vidljivo je da se Model međuzavisnosti aktera i partnera procjenjuje tako da se za svakog člana dijade pišu zasebne jednadžbe. U kontekstu višerazinskog modeliranja, pa tako i dinamičkog strukturalnog modeliranja, u kojima postoje ugniježđeni podaci, tj. razina unutar para i razina između para, za svakog člana dijade pišu se zasebne jednadžbe na svakoj razini analize, a korelacijama među rezidualima i korelacijama među odsječcima aktera i partnera modelira se međuzavisnost članova dijade, što je opisano u uvodu. Kada bi se ranije spomenuti primjeru istraživanja povezanosti doživljenog stresa i doživljaja nezadovoljstva partnerskim odnosom (Bolger i Laurenceau, 2013) proširio tako da su u njega uključena oba člana dijade, na razini unutar para postojala bi jednadžba koja je vezana uz akter efekt žene, tj. dnevnu povezanost doživljenog stresa i doživljaja nezadovoljstva partnerskim odnosom žene; zatim jednadžba koja je vezana uz akter efekt muškarca, tj. dnevnu povezanost doživljenog stresa i doživljaja nezadovoljstva partnerskim odnosom muškarca; zatim partner efekt žene i partner efekt muškarca. Ove jednadžbe vremenski su povezane (ukrižene) jer su oba člana dijade na isti dan odgovarali na pitanja jedno o drugome i o njihovom partnerskom odnosu, radi čega reziduali žene i reziduali muškarca za svaku vremensku točku trebaju korelirati. Korelacija reziduala mjeri stupanj u kojem na neki dan rezultati aktera i partnera kovariraju kada se u obzir uzmu njihove prethodne vrijednosti. Korelacija među odsječcima mjeri stupanj u kojem su akteri koji imaju viši rezultat u vezi s partnerima koji imaju viši rezultat. U slučaju da su od interesa za istraživanje i slučajni nagibi i varijance, jednadžbe za njihovo procjenjivanje također se raspisuju zasebno za muškarce i za žene. Svi slučajni elementi specificirani na razini unutar para, procjenjuju se kao latentne varijable na razini među parovima.

Iz navedenoga slijedi da, u kontekstu dijada, ne bi bilo opravdano procjenjivati drugi model iz prethodnog poglavlja, model sa slučajnim odsječcima i nagibima koji su međusobno nepovezani (eng. *two-level DSEM model with uncorrelated random intercepts and slopes*) jer je postavka ne-nezavisnosti dijada upravo u tome da su odsječci i reziduali članova dijada povezani (npr. Savord i sur., 2023). Iako Savord i suradnici (2023) u svojem didaktičkom radu o analiziranju Modela međuzavisnosti aktera i partnera koristeći DSEM ne slijede faze u izgradnji modela koje Asparouhov i Muthén (2022) ili McNeish (osobna komunikacija, 20. rujna, 2023) sugeriraju, već podatke analiziraju samo koristeći najkompleksniji model, u ovoj disertaciji Model međuzavisnosti aktera i partnera bit će analiziran po sugeriranim fazama bez modela sa slučajnim odsječcima i nagibima koji su međusobno nepovezani. Osim navedenog, neće se analizirati model sa slučajnim rezidualnim varijancama jer to nije obuhvaćeno postavljenim problemima i hipotezama. U problemima koji ne uključuju medijaciju, modeli će se specificirati na niže opisan način. Modeli koji uključuju medijaciju bit će opisani kasnije u tekstu.

Kako bi se provjerila paralelna dinamika između relevantnih varijabli postaviti će se nekoliko sukcesivnih modela imenovanih ranije u tekstu. Prvi model je *dvorazinski DSEM model međuzavisnosti aktera i partnera sa slučajnim odsječcima za muškarce i žene*. Ovim modelom procijenit će se četiri slučajna odsječka: odsječak za prediktorsku varijablu žene, odsječak za prediktorsku varijablu muškarca, odsječak za kriterijsku varijablu žene i odsječak za kriterijsku varijablu muškarca. Odsječci predstavljaju prosječnu vrijednost na kriterijskoj varijabli tijekom svih 14 dana istraživanja kada su vrijednosti svih drugih varijabli nula. Uslijed latentnog centriranja oko latentnih aritmetičkih sredina, nula će predstavljati prosječnu vrijednost svih muškaraca, odnosno svih žena u istraživanju. Odsječci aktera i partnera bit će povezani kako bi se u obzir uzela ne-nezavisnost članova dijade. Zbog toga što se radi o modelu sa slučajnim odsječcima, odsječci će moći varirati među parovima. Procijenit će se i korelacija reziduala aktera i partnera na svim varijablama unutar para. Reziduali su slučajni efekti kojim se zahvaća devijacija svakog odsječka dijade od fiksnog efekta odsječka svih dijada. Uz navedeno, procijenit će se i nekoliko fiksnih efekata:

a) efekti prediktora aktera na kriterij aktera u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost u odstupanju rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s

odstupanjem rezultata na kriterijskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na kriterijskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka);

b) efekti prediktora partnera na kriterij aktera u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost u odstupanju rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T od partnerovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s odstupanjem rezultata na kriterijskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na kriterijskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka);

c) autoregresijski efekti akterovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov prediktor u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost u odstupanju rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T-1 od akterovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s odstupanjem rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka);

d) autoregresijski efekti akterovog kriterija u vremenskoj točki T-1 na akterov kriterij u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost u odstupanju rezultata na kriterijskoj varijabli u vremenskoj točki T-1 od akterovog prosjeka na kriterijskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s odstupanjem rezultata na kriterijskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na kriterijskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka);

e) autoregresijski efekti partnerovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov prediktor u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost partnerovog odstupanja rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T-1 od partnerovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s odstupanjem rezultata na akterovoj prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka);

f) autoregresijski efekti partnerovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov kriterij u vremenskoj točki T (odnosno, za svakog aktera, procijenit će se povezanost partnerovog odstupanja rezultata na prediktorskoj varijabli u vremenskoj točki T-1 od partnerovog prosjeka na prediktorskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka, s odstupanjem rezultata na akterovoj kriterijskoj varijabli u vremenskoj točki T od akterovog prosjeka na kriterijskoj varijabli tijekom svih vremenskih točaka).

Model sa slučajnim odsječcima podrazumijeva da su svi odnosi jednaki za sve žene i muškarce u istraživanju. Drugim riječima, svi nagibi jednaki su za sve žene i svi nagibi jednaki su

za sve muškarce. Varijabilitet je jednak za sve žene i varijabilitet je jednak za sve muškarce. Varijabilitet žena i muškaraca nije jednak jer su odvojeno modelirani, različitim jednadžbama.

Sljedeći procijenjeni model bit će *dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima za muškarce i žene i slučajnim nagibima kojima je na razini između osoba dozvoljeno koreliranje*. Ovim modelom procijenit će se ista četiri slučajna odsječka pri čemu će odsječci aktera i partnera biti korelirani. Odsječci će moći varirati među parovima. Procijenit će se i korelacija reziduala aktera i partnera na svim varijablama unutar para. Uz navedeno, procijenit će se svi regresijski koeficijenti (efekti) procijenjeni u prethodnom modelu. Dakle, procijenit će se svi efekti prediktora aktera na kriterij aktera i kriterij partnera u vremenskoj točki T, svi autoregresijski efekti akterovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov prediktor u vremenskoj točki T, autoregresijski efekti akterovog kriterija u vremenskoj točki T-1 na akterov kriterij u vremenskoj točki T, autoregresijski efekti partnerovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov prediktor u vremenskoj točki T, autoregresijski efekti partnerovog prediktora u vremenskoj točki T-1 na akterov kriterij u vremenskoj točki T. No, ovim modelom dozvoljeno je da nagibi, tj. jačine povezanosti između varijabli mogu varirati među ženama u istraživanju, odnosno muškarcima u istraživanju. To, primjerice, znači da je kod nekih akter efekt prediktorske na kriterijsku varijablu mogao biti jači, a kod nekih slabiji. Dozvoljavanje da se nagibi razlikuju među sudionicima znači da se oni tretiraju kao latentna varijabla s aritmetičkom sredinom i varijancom na razini modela između osoba. Bit će dopušteno da svi slučajni odsječci međusobno koreliraju, ali ne i slučajni nagibi, radi mogućih nepouzdanosti u procjenama korelacija u slučaju velikog broja slučajnih nagiba (McNeish, 2019) Naposljetku, varijabilitet je jednak za sve žene i varijabilitet je jednak za sve muškarce. Varijabilitet žena i muškaraca nije jednak jer su odvojeno modelirani.

Posljednji model bit će *dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima, nagibima i varijancama i kovarijatama*. Ovaj model identičan je prethodnom uz dodatak u vidu kovarijata koje su usmjereno povezane sa slučajnim nagibima i slučajnim odsječcima, tj. s latentnim varijablama koje predstavljaju slučajne nagibe i slučajne odsječke kako bi se ispitalo utjecaj kovarijata na varijabilitet odsječaka i nagiba. Ovakvim modelom može se provjeriti mogu li neke individualne karakteristike članova dijade objasniti razlike u jačini efekata i varijabilnosti među ženama i muškarcima.

Dinamičko strukturalno modeliranje i medijacija

Provjeravanje medijacijskih modela longitudinalnim podacima ima brojne prednosti pred provjeravanjem medijacijskih modela kros-sekcijskim podacima, jer je moguće modelirati vremenski redosljed varijabli, tj. provjeriti smjer kauzalnosti (Kraemer i sur., 2008). U te svrhe najčešće se koriste, prethodno opisani, tradicionalni longitudinalni nacrti kod kojih se isti konstrukti mjere nekoliko puta kroz duži vremenski period. U takvim istraživanjima naglasak je na razvojnim procesima, tj. na promjeni u aritmetičkim sredinama odsječaka i nagiba kroz vrijeme (McNeish i Hamaker, 2020). Kod intenzivnih longitudinalnih podataka, promjena u aritmetičkim vrijednostima kroz vrijeme rijetko je u fokusu, jer kraći intervali prikupljanja podataka ne omogućuju zahvaćanje razvojnih procesa (Jongerling i sur., 2015), već je u fokusu intraindividualni proces, tj. fluktuacije u bihevioralnim ishodima koje se manifestiraju u dnevnim ponašanjima (Ram i Gerstorf, 2009).

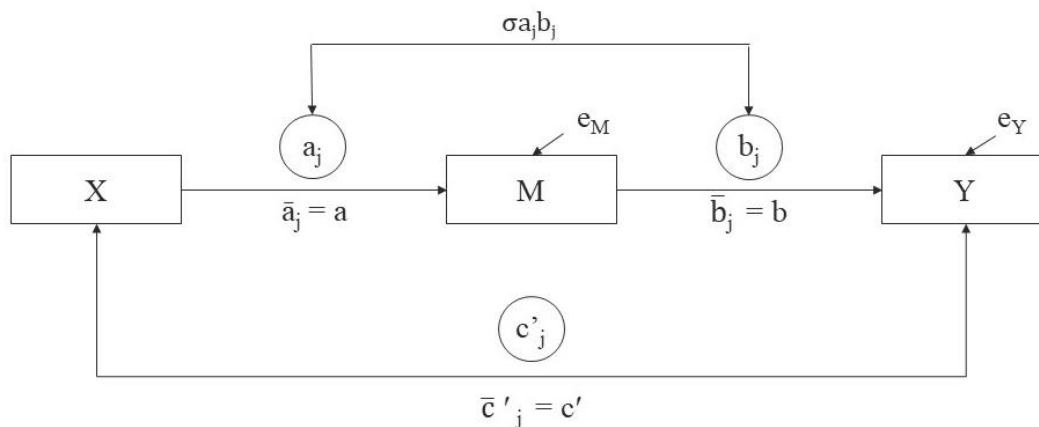
Tradicionalne metode procjenjivanja medijacijskih utjecaja nisu primjenjive na intenzivne longitudinalne ili na dijadne intenzivne longitudinalne podatke s ugniježđenim podacima jer medijacijski proces, ovisno o tome na kojoj su razini varijable odmjerene, može poprimiti nekoliko različitih oblika (Bolger i Laurenceau, 2013). Krull i MacKinnon (2001) opisuju različite scenarije višerazinske medijacije, od kojih je jedan posebno relevantan za intenzivne longitudinalne podatke. Taj scenarij podrazumijeva da su i prediktor i medijator i kriterij odmjereni na najnižoj razini, razini unutar osoba i on se naziva 1-1-1 medijacija (Kenny i sur., 2003; Krull i MacKinnon, 2001). 1-1-1 medijacijskim modelom moguće je ispitivati procese unutar osoba kao i procijeniti razlike u tim procesima među pojedincima. Kako bi se procijenilo razlike među pojedincima u procesima koji se unutar njih događaju koriste se slučajni efekti (Laurenceau i Bolger, 2013). Drugim riječima, unutar pojedinaca postavljaju se medijacijski modeli u kojima je dozvoljeno da i odsječci i nagibi variraju među sudionicima. Tada i direktni i indirektni efekti mogu biti različiti među sudionicima (McNeish i MacKinnon, 2022). Dozvoljavanje heterogenosti u medijacijskim putevima omogućuje realističniju konceptualizaciju i provjeru psiholoških i interpersonalnih procesa (Bolger i Laurenceau, 2013). Takav medijacijski model u kojem se sudionici razlikuju u svojim medijacijskim procesima McNeish i MacKinnon (2022) nazivaju *person-specific mediation*.

Jednadžbe za procjenjivanje indirektnih efekata u 1-1-1 medijacijskom procesu koji se može razlikovati među sudionicima (eng. *person specific mediation*) razlikuju se od konvencionalnih jednadžbi za procjenjivanje medijacije. Kada se dozvoljava da nagibi slučajno

variraju među sudionicima, tj. da su efekti drugačiji za različite sudionike, u jednadžbu je nužno uključiti i kovarijancu između a i b puta. Tada formula za računanje medijacije ne glasi $c = c' + ab$ (Baron i Kenny, 1986) već glasi: $c = c' + ab + \sigma_{a_j b_j}$. (Bolger i Laurenceau, 2013; Kenny i sur., 2003; McNeish i MacKinnon, 2022). Iz te jednadžbe slijedi da je c jednak zbroju: 1) umnoška između puteva a i b za tipičnog sudionika (tj. umnošku koeficijenata X-na-M i M-na-Y za tipičnog sudionika), 2) koeficijentu c' koji predstavlja direktan dio odnosa X-na-Y za tipičnog sudionika i 3) kovarijance u razlikama između sudionika u X-na-M i M-na-Y odnosima (Bolger i Laurenceau, 2013). Uključivanje spomenute kovarijance ključno je za dobivanje točnih parametara (Bolger i Laurenceau, 2013; Kenny i sur., 2003; McNeish i MacKinnon, 2022). Zbog postojanja kovarijance između a i b puta, može postojati ne-nulti indirektni efekt čak i kada su vrijednosti a i b puta nula (Kenny i sur., 2003). Elementi medijacije unutar osoba u kojoj su efekti različiti za različite sudionike vidljiv je iz Slike 9.

Slika 9

Shematski prikaz medijacije unutar osoba (Bolger i Laurenceau, 2013)

U slučaju da su slučajni efekti značajni i da postoji varijabilitet u indirektnim efektima među sudionicima moguće je provesti i moderiranu medijaciju, tj. u model je moguće dodati faktore koji objašnjavaju taj varijabilitet (Kenny i sur., 2003) i koji objašnjavaju zašto se indirektni efekti razlikuju među sudionicima. Ti faktori su obično interindividualne razlike među sudionicima odmjerene na razini 2 (razini među sudionicima), što znači da jačina indirektnih efekata na razini 1 ovisi o moderatoru na razini 2. Ova vrsta moderirane medijacije naziva se međurazinskom interakcijom (McNeish i MacKinnon, 2022).

Zaključno o dinamičkom strukturalnom modeliranju

U trenutku pisanja ove disertacije (2023. godina) korištenje dinamičkog strukturalnog modeliranja u kontekstu modela međuzavisnosti aktera i partnera rijetkost je, što zbog kompleksnosti prikupljanja i analiziranja dijadnih intenzivnih longitudinalnih podataka, što zbog toga što je DSEM nova analiza (Asparouhov i sur., 2018). Primjerice, Iida i suradnici iste godine (2023) opisuju DSEM kao jednu od kvalitetnih *novih* opcija u analizi dijadnih podataka, a Savord i suradnici (2023) objavljuju rad s uputama za analiziranje modela međuzavisnosti aktera i partnera koristeći dijadno dinamičko strukturalno modeliranje. Stoga ne čudi da je i broj radova koji, u trenutku pisanja ove disertacije, koriste APIM i DSEM malen i da nije isključivo vezan uz partnerske odnose. APIM uz DSEM korišten je u području istraživanja roditeljskih odnosa (Rodrigues, 2021), nošenja s terminalnim bolestima (Kroemeke i sur., 2019) te u procjeni terapijskog saveza (Escudero i sur., 2022).

Unatoč tome što je DSEM nov način analiziranja podataka i što postoji prostor za nadogradnju analize poput uvođenja drugačijih indikatora pristajanja modela, prednosti korištenja DSEM-a nad drugim analizama brojne su (npr. Asparouhov i sur., 2018; Hamaker i sur., 2023; McNeish i sur., 2023). Time što DSEM objedinjuje vremenske serije moguće je modelirati vrijeme, dinamike promjena u vremenu, što nije moguće pristupima poput višerazinskog modeliranja i modeliranja strukturalnim jednadžbama. Time što DSEM integrira u sebe višerazinsko modeliranje, moguće je analizirati ugniježdene podatke što nije moguće ni tehnikama za analizu vremenskih serija ni modeliranjem strukturalnim jednadžbama, a time što DSEM integrira u sebe i modeliranje strukturalnim jednadžbama znači da je moguće koristiti latentne varijable, više ishoda i jednostavniju strukturu podataka što ne bi bilo moguće koristeći tradicionalnim višerazinskim pristupom. Zaključno, DSEM omogućuje dubinsko promatranje i objašnjavanje procesa koji se događaju unutar i između pojedinaca, a može biti naročito koristan kada se kombinira s modelom međuzavisnosti aktera i partnera kako bi se dobilo uvid u dinamiku parova.

Preliminarne analize

Provjera mjernih karakteristika instrumenata

U metodologiji istraživanja partnerskih odnosa, osmišljavanju dijadnih istraživanja i analizi dijadnih podataka ključna je ne-nezavisnost članova dijade, što je rezultiralo brojnim paradigmatama za analizu dijadnih podataka poput spomenutog Modela međuzavisnosti aktera i partnera (Cook i

Kenny, 2005). Prema Sakaluk i suradnicima (2021), ne-nezavisnost među članovima dijade treba se reflektirati i u samim instrumentima, točnije u provjeri funkcioniranja instrumenata i opravdanosti korištenja nekog instrumenta za uspoređivanje rezultata članova dijade. U psihometrijskoj literaturi (npr. Flake i sur., 2017; Meuleman i sur., 2022; Millsap, 2011; Vandenberg i Lance, 2000) uspoređivanje rezultata članova različitih grupa ili istih pojedinaca kroz vrijeme opravdano je ako se postigne mjerna invarijantnost. Postizanje mjerne invarijantnosti ukazivalo bi na to da isti statistički i teorijski procesi objašnjavaju obrasce odgovora članova različitih grupa (Vandenberg i Lance, 2000). Pretpostavka jest da se, ako su parametri u faktorskom modelu jednaki (invarijantni) među grupama, može govoriti o tome da čestice imaju jednako značenje među grupama (npr. Meulemann i sur., 2022). Dijadna mjerna invarijantnost se, prema tome, odnosi na to jesu li isti konstrukti mjereni i analizirani za članove svake dijade (Sakaluk i sur., 2021).

Postoje različite razine mjerne invarijantnosti (Putnick i Bornstein, 2016) i dijadne mjerne invarijantnosti (Sakaluk i sur., 2021): konfiguralna, slaba, snažna i stroga. U konfiguralnoj invarijantnosti broj latentnih varijabli i faktorska struktura iste su kod svih grupa, u ovom slučaju i kod muškaraca i kod žena u dijadi. Kod slabe odnosno metričke invarijantnosti veličina faktorskih zasićenja svake pojedine čestice prisilno se čini jednakom za muškarce i žene unutar jedne dijade, što bi značilo da su čestice usporedivo ili u jednakom stupnju povezane s njihovim latentnim faktorima u obje grupe. Postignuta slaba mjerna invarijantnost trebala bi omogućiti uspoređivanje odnosa latentnih varijabli između partnera, veličine latentnih varijanci, kovarijance i regresijskih nagiba među grupama (Little, 2013). Kod snažne odnosno skalarne invarijantnosti, i faktorska zasićenja i odsječci za svaku pojedinu česticu isti su kod muškaraca i žena unutar jedne dijade, što bi trebalo omogućiti usporedbu prosjeka latentnih varijabli između partnera (Chen, 2007; Sakaluk i sur., 2021). Postizanjem snažne mjerne invarijantnosti može se zaključiti da aritmetičke sredine latentnih faktora zahvaćaju jednako količinu varijacije u obje grupe (Putnick i Bornstein, 2016). Konačno, kod stroge invarijantnosti faktorska zasićenja, odsječci i pogreške rezidualnih varijanci za svaku pojedinu česticu isti su kod muškaraca i žena. Reziduali se sastoje od slučajnog i sistematskog varijabiliteta koji nije objašnjen modelom. Prisilno izjednačavanje slučajnog varijabiliteta među grupama nije smisleno (Sakaluk i sur., 2021) radi čega Little (2013) invarijantnost reziduala smatra nepotrebnom. Kako bi se u obzir uzelo ne-nezavisnost članova dijade, koreliraju se latentni faktori i greške istih čestica kod oba partnera. Provjera dijadne mjerne

invarijantnosti rijetka je pojava radi zahtjevnosti analitičkih postupaka kojima se u obzir uzima ne-nezavisnost članova dijade (Sakaluk i sur., 2021).

U području intenzivnih longitudinalnih nacrti provjera mjerne invarijantnosti još je rjeđa pojava od analiziranja dijadne mjerne invarijantnosti radi svoje prilične analitičke zahtjevnosti (McNeish i sur., 2021). Naime, u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima mjerna invarijantnost obuhvaća mjernu invarijantnost kroz vrijeme i među ljudima. Postignuta mjerna invarijantnost kroz vrijeme značila bi da je neka čestica jednako dobar reprezentant konstrukta u svim vremenskim točkama. U suprotnom, promjene u rezultatima ne može se razlučiti od promjena u instrumentu (Widaman i sur., 2010), tj. bilo bi moguće da neka čestica ima različito značenje za sudionike te da različito zahvaća konstrukt u različitim vremenskim točkama. Druga mjerna invarijantnost koja treba biti postignuta je invarijantnost među ljudima što bi značilo da različiti ljudi jednako interpretiraju neku česticu te da ona za različite ljude jednako dobro zahvaća neki konstrukt (McNeish i sur., 2021). McNeish i suradnici (2021) tek nedavno objavljuju rad s uputama za provjeru mjerne invarijantnosti u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima.

U dijadnim intenzivnim longitudinalnim i dijadnim dnevničkim istraživanjima mjerna invarijantnost obuhvaćala bi istovremenu provjeru mjerne invarijantnosti kroz vrijeme, među članovima dijade i među dijadama, uzimajući u obzir ne-nezavisnost članova jedne dijade. Niti jedan rad, prema saznanjima autorice, u trenutku pisanja ove disertacije (2023. godina), nije tematizirao ili provjeravao dijadnu dnevničku mjernu invarijantnost, a vrhunski stručnjaci u području dnevničkih i dijadnih dnevničkih istraživanja poput Bolgera (16.5.2023., osobna komunikacija) i Laurenceaua (16.5.2023., osobna komunikacija), koji su objavili didaktički udžbenik za provedbu i analizu intenzivnih longitudinalnih podataka (Bolger i Laurenceau, 2013), navode da za sada još ne postoje adekvatni statistički postupci za provjeru mjerne invarijantnosti u dijadnim dnevničkim istraživanjima.¹ Činjenice da Sakaluk i suradnici (2021) pozivaju na provjeru dijadne mjerne invarijantnosti u kros-sekcijskim istraživanjima te da McNeish i suradnici (2021) objavljuju rad s uputama za provjeru intenzivne longitudinalne mjerne invarijantnosti pokazatelji su zanemarenosti provjere mjerne invarijantnosti u dijadnim kros-sekcijskim istraživanjima, kao i u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima. S obzirom na to da se mjerna invarijantnost u ovim nacrtima ne provjerava u stupnju u kojem bi trebala, nije neobično da analitičke strategije za

---

¹ Stručnjaci kao Sakaluk (14.2.2023, osobna komunikacija), Taylor (9.2.2023, osobna komunikacija), Curran (15.5.2023, osobna komunikacija), Bauer (15.5.2023., osobna komunikacija) i Little (5.6.2023, osobna komunikacija) to potvrđuju. Drugi znanstvenici u području poput Stadler (8.2.2023, osobna komunikacija) i Walla (31.6.2023, osobna komunikacija) nisu odgovorili na ovaj upit.

njezinu provjeru u znatno kompleksnijim, dijadnim dnevničkim i dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanjima, u potpunosti izostaju.

Ponekad mjerna invarijantnost nije ili ne može biti postignuta radi teorijskih razlika među grupama (npr. razlike u interpretaciji čestica među muškarcima i ženama radi socijalizacije ili razlike u interpretaciji čestica radi pripadnosti etničkim skupinama). Tada autori nerijetko koriste parcijalnu mjernu invarijantnost (Byrne i sur., 1989), odnosno otpuštaju neke parametre dozvoljavajući da, za neke čestice, faktorska zasićenja i/ili odsječci nisu jednaki među grupama. Odluke o tome koje parametre otpustiti često su arbitrarne (Robitzsch i Lüdtke, 2023). Robitzsch i Lüdtke (2023) postuliraju da je važnost postizanja mjerne invarijantnosti precijenjena i da ona ne bi trebala biti preduvjet za donošenje zaključaka o razlikama među grupama, razlikama među vremenskim točkama ili, u slučaju višerazinskih analiza, među različitim razinama analize.

Neslaganja oko relevantnosti provjere i postizanja mjerne invarijantnosti recentna su te je stoga, u ovoj doktorskoj disertaciji, ipak provjerena dijadna mjerna invarijantnost za instrument *Inventar iskustava u bliskim odnosima* koji je mjeren jednom na oba člana dijade u Početnoj anketi. Zbog nedovoljnih analitičkih napredaka u području testiranja dijadne dnevničke mjerne invarijantnosti te zbog toga što ni zanemarivanje temporalne mjerne invarijantnosti i usmjeravanje samo na dijadnu mjernu invarijantnost, kao ni zanemarivanje dijadne mjerne invarijantnosti i usmjeravanje samo na temporalnu mjernu invarijantnost, ne bi bilo opravdano, u ovom istraživanju, kao i u drugim istraživanjima u području (npr. Bar-Kalifa i sur., 2022; Berli i sur., 2018; Bolger i Laurenceau, 2005; Fenech i sur., 2022; Johnson-Siegel., 2017; Katzenelenbogen i sur., 2022; Lüscher i sur., 2018; Newsom, 2002; Savord i sur., 2023; Schwaninger i sur., 2021; Stadler i sur., 2023) nije testirana dijadna dnevnička mjerna invarijantnosti niti dijadna dnevnička faktorska struktura. Umjesto toga, u navedenim istraživanjima, prikazuje se procjena pouzdanosti na razini između parova i unutar para, o čemu će više riječi biti kasnije.

Mjerna invarijantnost Modificiranog Inventara iskustava u bliskim vezama

Dijadna mjerna invarijantnost provjerava se modeliranjem strukturalnim jednadžbama unutar latentnog Modela međuzavisnosti aktera i partnera (Sakaluk i sur., 2021) nalik na provjeru longitudinalne mjerne invarijantnosti u latentnim panel modelima (Little, 2013). U svrhu evaluacije pristajanja konfiguralnog modela podacima, kao i u svrhu usporedbe konfiguralnog modela sa sve restriktivnijim modelima (s više dodatnih parametara modela koji su ograničeni da budu jednaki

kod oba partnera) koriste se kombinacije sljedećih pokazatelja, tj. indikatora pristajanja modela: RMSEA (eng. *Root Mean Square Error of Approximation*), SRMR (eng. *Standardized Root Mean Square Residual*), robusni CFI (eng. *Robust Comparative Fit Index*), robusni TLI (*Robust Tucker-Lewis Index*). RMSEA i SRMR absolutni su indikatori pristajanja modela podacima, dok su CFI i TLI relativni indikatori pristajanja modela podacima (McDonald i Ho, 2002). Korištena je metoda procjene parametara maksimalne vjerojatnosti s robusnim standardnim pogreškama (eng. *maximum likelihood with robust standard errors*, MLR; Li i Bentler, 2006) koja je također otporna na multivarijatnu nenormalnost u podacima (Bischi i sur., 2016; Li i Bentler, 2006). U svrhu tretiranja nedostajućih podataka korištena je *full information maximum likelihood* metoda (Newman, 2014) koja daje preciznije procjene parametara u odnosu na druge metode tretiranja nedostajućih podataka i minimizira gubitak statističke snage (Enders, 2010; Newman, 2014).

Za prihvatljivu usklađenost između pretpostavljenih modela i postojećih podataka, vrijednosti SRMR-a i RMSEA-e trebaju biti ispod 0.08, a vrijednosti CFI-a i TLI-a jednake ili veće od 0.90 (Hu i Bentler, 1999). CFI i TLI manji od 0.08 smatraju se lošima (Portela, 2012). Kako bi se statistički usporedilo pristajanje sve restriktivnijih modela (npr. kako bi se usporedio pristajanje restriktivnijeg modela snažne mjerne invarijantnosti s manje restriktivnim modelom slabe mjerne invarijantnosti), koristi se Yuan–Bentler skalirani χ^2 -test razlike (Yuan i Bentler, 2000) i razlika u komparativnom indeksu prilagodbe (Δ CFI) s granicom < 0.01 (Chen, 2007; Cheung i Rensvold, 2002), u kombinaciji s Δ RMSEA ≤ 0.015 i Δ SRMR ≤ 0.03 za slabu invarijantnost, te Δ SRMR ≤ 0.015 za snažnu ili strogu invarijantnost (Chen, 2007). Yuan–Bentler skalirani χ^2 -test razlike uzima u obzir multivarijatnu nenormalnost u podacima. Provjera dijadne mjerne invarijantnosti rađena je u statističkom programu R (verzija 4.2.2; R Core Team, 2022) koristeći pakete „dplyr“ (Wickham i sur., 2023) i „lavaan“ (Rosseel, 2012).

U svrhu provjere konfiguralne mjerne invarijantnosti instrumenta za mjerenje privrženosti prvo su specificirana dva konfiguralna modela, jedan za dimenziju izbjegavanja i jedan za dimenziju anksioznosti. Svi konfiguralni modeli specificirani su tako da je faktorska struktura jednaka za muškarce i za žene kako bi se provjerilo jesu li isti indikatori u podlozi latentnih varijabli anksioznosti i izbjegavanja i kod muškaraca i kod žena, tj. kako bi se provjerilo imaju li jednaku strukturu. Latentni faktori i greške istih čestica korelirani su kod oba partnera (Sakaluk i sur., 2021). U konfiguralnim modelima svi parametri (faktorska zasićenja, odsječci i pogreške) mogli su varirati među muškarcima i ženama. Kako bi se moglo usporediti različite modele i testirati

značajnost aritmetičkih sredina i varijanci latentnih varijabli, latentne varijable identificirane su fiksiranjem varijance na konstantnu vrijednost od jedan. Prikazani su standardizirani parametri.

U konfiguralnom modelu za dimenziju izbjegavanja, svih 9 čestica kojima se mjerilo izbjegavanje žena bile su značajno povezane s latentnim faktorom izbjegavanja žena. Svih 9 čestica kojima se mjerilo izbjegavanje muškaraca bile su značajno povezane s latentnim faktorom izbjegavanja muškaraca. Standardizirana faktorska zasićenja u modelu za žene kretala su se od $\lambda = .41$ do $\lambda = .83$, a za muškarce od $\lambda = .33$ do $\lambda = .70$. Latentni faktori izbjegavanja kod muškaraca i žena nisu bili statistički značajno povezani ($r = .17$, $p = .16$). Pristajanje ovog modela nije bilo zadovoljavajuće: $\chi^2(125) = 254.37$, $p < .001$, robusni CFI = .82, robusni TLI = .78, RMSEA = .09, SRMR = .09, Yuan-Bentler korekcija = 1.15. U skladu s Brown (2015), iz modela je potrebno isključiti sve čestice sa standardiziranim faktorskim zasićenjima manjima od .40 jer one nisu dobar reprezentant latentnog faktora. Isključivanjem obrnuto kodirane čestice „Obracam se partneru iz puno razloga, uključuju utjehu i smirivanje.“ s faktorskim zasićenjem manjim od .40 ($\lambda = .33$; Brown, 2015), pristajanje modela podacima poboljšalo se: $\chi^2(95) = 197.99$, $p < .001$, robusni CFI = .84, robusni TLI = .80, RMSEA = .09, SRMR = .08, Yuan-Bentler korekcija = 1.14. No, u ovom respecificiranom modelu, obrnuto kodirana čestica „Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom.“ imala je faktorsko zasićenje $\lambda = .398$, radi čega je bilo potrebno specificirati novi model koji ne uključuje ni ovu česticu. Konfiguralni model koji nije uključivao dvije navedene čestice pokazivao je gotovo prihvatljivo pristajanje podacima $\chi^2(69) = 123.34$, $p < .001$, robusni CFI = .90, robusni TLI = .87, RMSEA = .08, SRMR = .07, Yuan-Bentler korekcija = 1.18. Unatoč tome, i u ovom modelu jedna čestica imala je faktorsko zasićenje manje od .40 radi čega ju je trebalo isključiti i ponovno specificirati model. Radilo se o obrnuto kodiranoj čestici „Gotovo sve govorim svojim partnerima.“ s faktorskim zasićenjem $\lambda = .377$. Time je bilo potrebno isključiti sve obrnuto kodirane čestice iz modela. Novija istraživanja u području konstrukcije instrumenata (npr. Dueber i sur., 2021; García-Fernández i sur., 2022; Suárez-Alvarez i sur., 2018; Weijters i Baumgartner, 2012) ukazuju na to da korištenje pozitivnih i obrnuto kodiranih čestica u istome instrumentu narušava pouzdanost i unosi dodatne izvore varijance koji mogu promijeniti faktorsku strukturu, tako da nije neobično da su obrnuto kodirane čestice pokazale niža faktorska zasićenja i time trebale biti isključene iz konfiguralnog modela dijadne mjerne invarijantnosti.

Konfiguralni model bez obrnuto kodiranih čestica imao je prihvatljivo pristajanje podacima: $\chi^2(47) = 89.55$, $p < .001$, robusni CFI = .92, robusni TLI = .89, RMSEA = .08, SRMR

= .06, Yuan-Bentler korekcija = 1.15. U ovom modelu faktorska zasićenja za žene kretala su se od $\lambda = .53$ do $\lambda = .85$, a za muškarce od $\lambda = .50$ do $\lambda = .74$. Pouzdanost instrumenta sačinjenog od šest čestica iznosi .78 za muškarce i .84 za žene, slično pouzdanostima iz validacijskog istraživanja Kamenov i Jelić (2013). Rezultati konfirmatornih modela nalaze se u Prilogu 13.

S obzirom na to da su indikatori pristajanja konfiguralnog modela podacima bili zadovoljavajući, bilo je moguće prijeći na testiranje metrijske mjerne invarijantnosti. U svrhu testiranja metrijske mjerne invarijantnosti sva faktorska zasićenja prisilno se čine jednakima među muškarcima i ženama te se pristajanje ovog modela uspoređuje s pristajanjem konfiguralnog modela podacima. Standardizirana faktorska zasićenja kretala su se od $\lambda = .52$ do $\lambda = .86$ za žene, i od $\lambda = .56$ do $\lambda = .71$ za muškarce. Iako su nestandardizirana faktorska zasićenja jednaka za muškarce i žene (što je učinjeno njihovim fiksiranjem na jednakost), nestandardizirana nisu. Indikatori pristajanja modela podacima bili su zadovoljavajući: $\chi^2(51) = 89.25$, $p < .001$, robusni CFI = .93, robusni TLI = .90, RMSEA = .08, SRMR = .06, Yuan-Bentler korekcija = 1.19. Izjednačavanje faktorskih zasićenja među muškarcima i ženama nije statistički značajno narušilo pristajanje modela (skalirani $\Delta\chi^2 = 1.70$, $\Delta df = 4$, $p = .79$; $\Delta CFI = .01$, $\Delta TLI = .01$, $\Delta RMSEA = 0$ i $\Delta SRMR = 0$) štoviše robusni CFI i TLI pokazali su bolje pristajanje podacima u odnosu na konfiguralni model. Time je ostvarena dijadna metrijska mjerna invarijantnost.

Kako bi se provjerila snažna, tj. skalarna dijadna mjerna invarijantnost za dimenziju izbjegavanja odsječci istih čestica izjednačeni su među muškarcima i ženama te je tako specificiran model uspoređen s modelom dijadne metrijske mjerne invarijantnosti. Indikatori pristajanja modela podacima bili su nešto lošiji u odnosu na one metrijskog modela: $\chi^2(56) = 118.32$, $p < .001$, robusni CFI = .87, robusni TLI = .85, RMSEA = .09, SRMR = .08, Yuan-Bentler korekcija = 1.17. Izjednačavanje odsječaka među muškarcima i ženama značajno je narušilo pristajanje modela podacima u odnosu na manje restriktivni metrijski model (skalirani $\Delta\chi^2 = 31.67$, $\Delta df = 5$, $p < .001$; $\Delta CFI = .06$, $\Delta TLI = .05$, $\Delta RMSEA = .01$ i $\Delta SRMR = .02$). Dijadna skalarna mjerna invarijantnost nije postignuta za dimenziju izbjegavanja. To znači da je, zbog postignute dijadne metrijske mjerne invarijantnosti, moguće uspoređivati odnose među latentnim varijablama za muškarce i žene, a da zbog, nepostignute skalarne mjerne invarijantnosti, nije opravdano uspoređivati prosjeke latentnih varijabli između partnera. U Tablici 3 nalaze se indikatori pristajanja za svaki od mjernih modela za dimenziju izbjegavanja.

Tablica 3*Modeli za testiranje dijadne mjerne invarijantnost za dimenziju izbjegavanja*

Model	χ^2	df	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	ΔC	ΔT	ΔR	ΔS	$\Delta\chi^2$
Konf.	89.55*	47	.92	.89	.08	.06	-	-	-	-	-
Metrijski	89.25*	51	.93	.90	.08	.06	.01	.01	0	0	1.70
Skalarni	118.32*	56	.87	.85	.09	.08	.06	.05	.01	.02	31.67*

Legenda. Konf. = konfiguralni model dijadne mjerne invarijantnosti; $\Delta C = \Delta CFI$; $\Delta T = \Delta TLI$; $\Delta R = \Delta RMSEA$; $\Delta S = \Delta SRMR$; * $p < .001$.

U prvom konfiguralnom modelu anksioznosti, svih 9 čestica kojima se mjerila anksioznost žena bile su značajno pozitivno povezane s latentnim faktorom anksioznosti žena. Jednako tako svih 9 čestica kojima se mjerila anksioznost muškaraca bile su značajno pozitivno povezane s latentnim faktorom anksioznosti muškaraca. Dva latentna faktora nisu bila statistički značajno povezana ($r = .18$, $p = .10$). Faktorska zasićenja u modelu za žene kretala su se od $\lambda = .25$ do $\lambda = .70$, a za muškarce od $\lambda = .38$ do $\lambda = .69$. Pristajanje ovog modela nije bilo zadovoljavajuće: skalirani $\chi^2(125) = 224.74$, $p < .001$, robusni CFI = .78, robusni TLI = .73, robusna RMSEA = .08, SRMR = .08, Yuan-Bentler korekcija = 1.05. U skladu s Brown (2015), isključene su čestice zasićenja manjih od .40: „Kada nisam u vezi, osjećam se pomalo tjeskobno i nesigurno.“ sa zasićenjem $\lambda_{\text{žene}} = .25$ i $\lambda_{\text{muškarci}} = .38$ i „Zamjeram partneru kada provodi vrijeme odvojeno od mene.“ sa zasićenjem $\lambda_{\text{žene}} = .35$. Pristajanje modela bez navedenih čestica bilo je prihvatljivije od pristajanja prethodnog modela, no i dalje nezadovoljavajuće: skalirani $\chi^2(69) = 143.74$, $p < .001$, robusni CFI = .81, robusni TLI = .75, robusna RMSEA = .09, SRMR = .07, Yuan-Bentler korekcija = 1.03. U tom modelu faktorska zasićenja za anksioznost žena kretala su se od $\lambda = .40$ do $\lambda = .67$, a muškaraca od $\lambda = .43$ do $\lambda = .71$, a korelacija između latentnih faktora anksioznosti žena i muškaraca iznosila je $r = .23$ ($p = .04$). S obzirom na nezadovoljavajuće vrijednosti indikatora pristajanja modela podacima, izračunom razlike u standardiziranim faktorskim zasićenjima pojedinih čestica kod muškaraca i žena, dobiveno je da se muškarci i žene najviše razlikuju na čestici „Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokazuju više osjećaja, više obvezivanja.“ sa zasićenjem ($\lambda_{\text{žene}} = .43$, $\lambda_{\text{muškarci}} = .71$, $\Delta\lambda = .28$).

Stoga je konfiguralni model ponovno specificiran bez tri navedene čestice. Indikatori pristajanja modela podacima ukazivali su na bolje pristajanje ovog konfiguralnog modela u odnosu na prethodni, no njihove vrijednosti su i dalje bile nezadovoljavajuće: skalirani $\chi^2(47) = 85.48, p < .001$, robusni CFI = .87, robusni TLI = .82, robusna RMSEA = .08, SRMR = .06, Yuan-Bentler korekcija = 1.01. Uz to, u ovom modelu čestica „Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.“ imala je faktorsko zasićenje manje od .40 ($\lambda_{\text{žene}} = .37$) radi čega ju je trebalo isključiti i ponovno specificirati model (Brown, 2015). Isključivanjem četvrte čestice, pristajanje modela nije se bitno promijenilo: skalirani $\chi^2(29) = 62.25, p < .001$, robusni CFI = .88, robusni TLI = .81, robusna RMSEA = .09, SRMR = .06, Yuan-Bentler korekcija = 1.01. Indikator pristajanja robusni CFI ukazivao je na bolje pristajanje, dok je robusni TLI ukazivao na lošije pristajanje. Unatoč tome, pristajanje modela i dalje je bilo nezadovoljavajuće. Inspekcijom razlike u standardiziranim faktorskim zasićenjima pojedinih čestica između muškaraca i žena, utvrđeno je da se na čestici „Postanem nezadovoljan / nezadovoljna kad moji partneri nisu na raspolaganju kada ih trebam.“ muškarci i žene najviše razlikuju ($\lambda_{\text{žene}} = .64, \lambda_{\text{muškarci}} = .44, \Delta\lambda = .20$). Isključivanjem te čestice pristajanje modela podacima postalo je savršeno jer je model tek identificiran: skalirani $\chi^2(15) = 14.02, p < .001$, robusni CFI = 1.00, robusni TLI = 1.02, robusna RMSEA = 0.00, SRMR = .05, Yuan-Bentler korekcija = 1.04. Iz navedenoga slijedi da nije postignuta konfirmatorna dijadna mjerna invarijantnost za dimenziju anksioznosti. Pouzdanost unutarnje konzistencije samo za navedene četiri čestice iznosi .69 za žene i .65 za muškarce. Rezultati svih konfirmatornih modela nalaze se u Prilogu 14.

Modificirani Inventar iskustava u bliskim vezama najpoznatiji je i najčešće korišten instrument za mjerenje dimenzija privrženosti u partnerskim odnosima (Fraley, 2018; Gillath i sur., 2016; Guzmán-González i sur., 2020) i jedini je instrument validiran u te svrhe na hrvatskom jeziku (Kamenov i Jelić, 2013). No, on nije konstruiran za dijadnu upotrebu (Sakaluk i sur., 2021). Štoviše, Sakaluk i suradnici (2021) su, uslijed svog poziva za konstrukciju i validaciju instrumenata za dijadnu upotrebu, provjerili dijadnu mjernu invarijantnost brojnih instrumenata uključujući i engleske verzije Modificiranog Inventara iskustava u bliskim vezama. Njihovi rezultati ukazali su na izostanak konfiguralne dijadne mjerne invarijantnosti ovog instrumenta. Izostanak konfiguralne dijadne mjerne invarijantnosti bi, kako sami Sakaluk i suradnici (2021) napominju, mogao biti indikator rodni razlika u dimenzijama privrženosti koje se odražavaju i na same mjerne karakteristike instrumenata ili bi mogao biti indikator toga da instrument, iako izvrstan za

monadnu, nije namijenjen za dijadnu uporabu. Dodatno, na temelju nezadovoljavajuće konfiguralne dijadne mjerne invarijantnosti nije moguće procijeniti radi li se o tome da je specificirani mjerni model loše pristajao podacima za oba partnera ili da je različito pristajao podacima za muškarce i žene (Jorgensen i sur., 2018). Odvojena provjera dijadne mjerne invarijantnosti, zasebno na muškarcima i zasebno na ženama nije opravdana jer u obzir ne uzima ne-nezavisnost podataka, što može dovesti do pogrešnih procjena parametara (Kenny i sur., 2006; Sakaluk i sur., 2021).

Izostanak postignute konfiguralne dijadne mjerne invarijantnosti u ovom istraživanju znači da je faktorska struktura dimenzije anksioznosti različita za muškarce i za žene te da se treba oprezno pristupiti usporedbi odnosa latentnih varijabli anksioznosti između partnera, veličini latentnih varijanci i kovarijanci anksioznosti te regresijskih nagiba među muškarcima i ženama (Little, 2013). S obzirom na to da je privrženost u ovome istraživanju varijabla na razini među parovima i da se dimenzije anksioznosti i izbjegavanja žena koriste u objašnjenju varijance slučajnih nagiba među različitim ženama u višerazinskom dijelu analize dok se dimenzije anksioznosti i izbjegavanja muškaraca koriste u objašnjenju varijance slučajnih nagiba muškaraca, izostanak mjerne invarijantnosti za dimenziju anksioznosti nije problematičan. Pogotovo kada se u obzir uzmu novi nalazi poput onih Robitzsch i Lüdtke (2023) o upitnosti relevantnosti provjere mjerne invarijantnosti općenito. Stoga će se dimenziju anksioznosti u glavne analize uključiti kao prosjek rezultata na svih 9 čestica anksioznosti, zasebno za muškarce i zasebno za žene jer je pouzdanost unutarnje konzistencije veća nego li na samo četiri čestice koje nisu dijadno mjerno invarijantne (Cronbachov $\alpha = .79$ za muškarce i Cronbachov $\alpha = .73$ za žene) što je u skladu s Kamenov i Jelić (2013) validacijskom studijom *Modificiranog Inventara iskustava u bliskim vezama*.

Unatoč navedenom, u budućnosti bi bilo poželjno provesti istraživanja na temelju kojih bi se moglo ustvrditi je li mjerna invarijantnost bitan preduvjet za usporedbu rezultata među grupama. Ako jest, tada bi bilo poželjno provesti dijadna transverzalna validacijska istraživanja u svrhu provjere dijadnog funkcioniranja raznih instrumenata koristeći reprezentativne uzorke, uključujući i Modificiranog Inventara iskustava u bliskim vezama.

Pouzdanost instrumenata

Kao i u kros-sekcijskim i tradicionalnim longitudinalnim istraživanjima, i u dijadnim dnevničkim istraživanjima potrebno je procijeniti pouzdanost korištenih instrumenata (Cranford i

sur., 2006; DiGiovanni i sur., 2023, Schönbrodt i sur., 2021). U dijadnim dnevničkim i dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanjima instrumenti se koriste na manifestnoj razini, kao prosjek ili suma odgovora na nekoj dimenziji instrumenta, a kao indikator opravdanosti korištenja instrumenta koristi se procjena pouzdanosti (npr. Bar-Kalifa i sur., 2022; Berli i sur., 2018; Bolger i Laurenceau, 2005; Fenech i sur., 2022; Johnson-Siegel., 2017; Katzenelenbogen i sur., 2022; Lüscher i sur., 2018; Newsom, 2002; Savord i sur., 2023; Schwaninger i sur., 2021; Stadler i sur., 2023). No, s obzirom na to da u dijadnim intenzivnim longitudinalnim istraživanja postoji više razina analize, procijenjena pouzdanost može se razlikovati ovisno o tome koja razina analize se promatra (Schönbrodt i sur., 2021), odnosno radi li se o razini među parovima, o razini unutar para ili o razini unutar osobe. Procjena pouzdanosti temelji se na teoriji generalizabilnosti (eng. *generalizability theory*; Cronbach i sur., 1972; Shavelson i Webb, 1991), uz proširenja za intenzivna longitudinalna istraživanja (Cranford i sur., 2006) te ugniježđenost osoba u dijade (DiGiovanni i sur., 2023; Schönbront i sur., 2021). Teorija generalizabilnosti proširenje je klasične teorije testa prema kojoj se stvarna varijanca raščlanjuje na više komponenti i njihove međusobne interakcije (Cronbach i sur., 1972; Shavelson i Webb, 1991). Koristeći procjene varijance izvedene iz ove raščlambe, tj. dekompozicije, moguće je izračunati četiri vrste pouzdanosti kompozitnih rezultata: a) stabilnost između parova, b) stabilnost između osoba (tj. pojedinaca unutar parova), c) promjene unutar para i d) promjene unutar osobe (koja je unutar-para; DiGiovanni i sur., 2023). U ovom istraživanju od interesa su pouzdanost vezana uz stabilnost između parova i stabilnost između osoba te promjene unutar osobe tijekom trajanja istraživanja. Kako bi se raščlanila varijanca svih varijabli, korišten je sljedeći višerazinski model DiGiovanni i suradnika (2023) gdje je kriterij za osobu O ugniježđen u par P te korespondira čestici I na dan D. Model se formulom može prikazati ovako:

$$Y_{podi} = \mu + P_p + O_{o(p)} + D_d + I_i + (P * D)_{pd} + (P * I)_{pi} + (O * D)_{o(p)d} + (O * I)_{o(p)i} + (D * I)_{di} + (P * D * I)_{pdi} + e_{podi}$$

Pritom je odsječak μ centriran prema zajedničkoj aritmetičkoj sredini (eng. *fixed grand mean effect*) i ne varira po slučaju dok P, O, D i I mogu biti tretirani kao učinci koji variraju po slučaju (eng. *random effects*). Nasumični učinak osobe O ugniježđen je unutar slučajnog učinka para dok su nasumični učinci dana, osobe i čestice ukršteni tako da je svaka osoba imala rezultat

za svaku česticu svakoga dana. Zbog ugniježđenosti osoba u parove, komponentu između osoba (komponentu O) tumači se kao razliku između dviju osoba unutar jednoga para. Time su bilo kakve rodne, dispozicijske ili druge razlike među osobama unutar jednoga para objašnjene komponentom osobe O (DiGiovanni i sur., 2023). Konkretno formule za procjenu svake od pojedinih vrsta pouzdanosti nalaze se u prilogu (Prilog 15), a formirane su po uzoru na DiGiovanni i suradnike (2023). Naposljetku, u skladu s DiGiovanni i sur., (2023), komponente para P i osobe O tretirane su kao slučajni efekti, dok su komponente čestica I i dana D tretirane kao fiksni efekti iz čega proizlazi da se procjene pouzdanosti odnose na iste čestice korištene tijekom 14 dana. Model je procijenjen u R statističkom softveru (verzija 4.02, 2022) pomoću paketa „lme4“ (Bates i sur., 2015), a podaci su restrukturirani pomoću paketa „tidyverse“ (Wickham i sur., 2019) iz dugog u ekstra dugi format (svaka čestica je u zasebnom redu).

Niže su prikazane pouzdanosti instrumenata korištenih u dnevničkom dijelu istraživanja (Tablica 4). Svi relevantni dnevnički instrumenti pokazuju izvrsnu pouzdanost na razini između osoba, a unutar para (tj. između članova jedne dijade) s $R_{BP} = .93 - .99$. Pouzdanost unutar sudionika kroz 14 dana trajanja istraživanja zadovoljavajuća je ($R_{WPD} = .60 - .92$). Pouzdanost između parova najniža je ($R_{BC} = .41 - .73$). No, i ova i prethodna procjena pouzdanosti uobičajeno su niže u odnosu na procjene pouzdanosti između osoba unutar para, kao i u odnosu na procjene pouzdanosti u transverzalnim istraživanjima (što je vidljivo iz Schönbrodt i sur., 2021). Nadalje, na procjene pouzdanosti komunikacije vlastitog stresa i partnerovog ičinog dijadnog nošenja s vlastitim stresom djelovao je veći broj nedostajućih podataka u odnosu na druge varijable jer se, u svrhu procjena pouzdanosti, nedostajući podaci ne imputiraju, već brišu iz baze podataka (DiGiovanni i sur., 2023). Naime, sudionicima su se instrumenti komunikacije vlastitog stresa i procjene partnerovog ičinog dijadnog nošenja sa stresom prikazivali samo u slučaju da su izjavili o doživljenom stresu. Zaključno, procjene relevantnih pouzdanosti zadovoljavajuće su i u skladu s uobičajenim procjenama pouzdanosti. Raščlambe varijance na temelju kojih su računane procjene pouzdanosti nalaze se u Prilogu 16.

Tablica 4

Predikcije pouzdanosti za kompozitne rezultate na razini između parova, između osoba unutar para te unutar osobe (koja je unutar para)

Varijabla	Procjena pouzdanosti		
	Između osoba (unutar para)	Unutar osobe (unutar para)	Između parova
Naklonost	.98	.73	.72
Antagonizam	.97	.65	.54
Zadovoljstvo partnerskim odnosom	.99	.84	.73
Percipirani stres	.99	.92	.48
Komunikacija vlastitog stresa	.97	.69	.41
Partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom	.97	.60	.44
Zajedničko dijadno nošenje	.93	.74	.68

Deskriptivni podaci, koeficijent intraklasne korelacije i stacionarnost varijabli

U Tablici 5 nalaze se deskriptivni podaci za sve sudionike te za muškarce i žene zasebno. Aritmetičke sredine i standardne devijacije odvojeno za muškarce i žene izračunate su uzimajući u obzir ugniježđenost partnera u dijade. Dodatno je izračunata i prosječna unutar-dijadna razlika u rezultatima, tj. izračunat je prosjek svih razlika između rezultata muškarca i žene u dijadi. Unutar-dijadna razlika izračunata je, u skladu s Kenny i suradnici (2006), koristeći dvije analize. Prvo su kreirane dvije nove varijable, razlika u rezultatima između muškarca i žene u dijadi i razlika u rodu između članova dijade. Razlika u rezultatima između muškarca i žene u dijadi kreirana je na način da su se od rezultata žene, za svaku od relevantnih varijabli zasebno, oduzeli rezultati muškarca. Razlika u rodu među članovima dijade izračunata je tako da se vrijednost roda žene oduzela od vrijednosti roda muškarca. Te vrijednosti arbitrarno su dodijeljene tijekom pripreme baze podataka za obradu i to tako da su žene imale vrijednost 1, a muškarci 0. Kako bi se provjerilo je li ta razlika u rezultatima na varijablama u Tablici 5 statistički značajno različita od nule prvo je izračunat t-test u kojem je zavisna varijabla bila varijabla razlike u rezultatima, a zatim je provedena linearna

regresijska analiza bez procijenjenog odsječka (eng. *no-intercept linear regression analysis*) s kriterijskom varijablom razlike u rezultatima muškaraca i žena i prediktorskom varijablom razlike u rodu. Iako su rezultati u obje analize identični, Kenny i suradnici (2006) preporučuju provedbu obje analize u svrhu sigurnosti u dobivene rezultate.

Rezultati ukazuju na to da se partneri međusobno razlikuju na svim varijablama osim na varijabli dijadnog nošenja sa stresom, što potvrđuje opravdanost tretiranja članova dijade kao različitih (eng. *distinguishable*, Kenny i sur., 2005). Konkretno, tijekom 14 dana istraživanja, žene su, u prosjeku, doživljavale svoje partnere kao da su im više nakloni nego li su njihovi partneri doživljavali da su im one (žene) naklone ($M_{\text{žene}} = 4.31$, $M_{\text{muškarci}} = 4.11$, $\Delta M = .20$, $t[1537] = 4.49$, $p < .001$). Istovremeno, žene su svoje partnere vidjele kao manje antagonistične nego li su njihovi partneri njih (žene) doživjeli antagonističnima ($M_{\text{žene}} = 1.42$, $M_{\text{muškarci}} = 1.66$, $\Delta M = -.23$, $t[1497] = -9.10$, $p < .001$). Žene su, tijekom istraživanja, izvještavale o višim razinama stresa nego njihovi partneri ($M_{\text{žene}} = 2.37$, $M_{\text{muškarci}} = 1.99$, $\Delta M = .38$, $t[1641] = 9.26$, $p < .001$) i češće su komunicirale svoj stres nego njihovi partneri ($M_{\text{žene}} = 2.94$, $M_{\text{muškarci}} = 2.40$, $\Delta M = .54$, $t[665] = 7.03$, $p < .001$). No, parovi su općenito izvještavali o niskom antagonizmu tijekom svih 14 dana istraživanja ($M = 1.55$ na skali od 1 do 7) kao i o niskim razinama stresa. Žene su u prosjeku bile više zadovoljne svojim partnerskim odnosom nego li su njihovi partneri bili zadovoljni tim istim odnosom ($M_{\text{žene}} = 6.00$, $M_{\text{muškarci}} = 5.86$, $\Delta M = .13$, $t[1639] = 4.46$, $p < .001$). Naposljetku, žene su, u odnosu na svoje partnere, izvještavale o višim razinama anksiozne ($M_{\text{žene}} = 2.97$, $M_{\text{muškarci}} = 2.59$, $\Delta M = .38$, $t[138] = 3.33$, $p = .001$) i nižim razinama izbjegavajuće privrženosti ($M_{\text{žene}} = 1.86$, $M_{\text{muškarci}} = 2.14$, $\Delta M = -.28$, $t[138] = -2.50$, $p = .01$). Rezultati na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti su relativno niski uzimajući u obzir da je raspon mogućih rezultata bio od 1 do 7.

U Tablici 5 također je vidljiv koeficijent intraklasne korelacije (ICC; Kenny i sur., 2006). Koeficijentom intraklasne korelacije provjerava se stupanj ne-nezavisnosti rezultata članova para (Kenny i sur., 2006). Kao što je detaljno opisano u uvodu, procjene i rezultati članova para nisu nezavisni jedno od drugoga, tj. članovi dijade su međusobno ne-nezavisni zbog pripadanja istoj dijadi, tj. ugniježđenosti u istu dijadu. Provođenje analiza ne uzimajući u obzir ne-nezavisnost rezultata članova dijade može rezultirati pristranosti prilikom procjena parametara i standardnih pogrešaka i povećanjem pogreške tipa I ili pogreške tipa II ovisno o razini i smjeru efekata (Kenny i sur., 2006). Čak i veoma male razine ne-nezavisnosti mogu djelovati na rezultate (Kenny i sur., 2006; Musca i sur., 2001). Koeficijent intraklasne korelacije daje uvid u to koja proporcija ukupne

varijance u individualnim rezultatima objašnjiva pripadanjem grupi (Hox i sur., 2018; Lüdtke i sur., 2008; Raudenbush i Bryk, 2002). U slučaju dijada koeficijent intraklasne korelacije ukazuje na to koja proporcija ukupne varijance u individualnim rezultatima članova dijade se nalazi na razini dijade i ujedno reflektira prosječno slaganje između članova dijade u procjenama nekog konstrukta (Kenny i sur., 2006). Prema González-Romà i Hernández (2017) te Lüdtke i suradnicima (2008), ICC vrijednost veća od .05 opravdava korištenje višerazinskog modeliranja, dok Byrne (2011) navodi vrijednost od .10. Preacher i suradnici (2011) koeficijente intraklasne korelacije od .05, .10 i .15 interpretiraju kao malen, srednji i veliki intraklasni efekt.

Iz Tablice 5 vidljivo je da je nužno provoditi višerazinsko modeliranje. Svi koeficijenti intraklasne korelacije veliki su, što znači da je dio varijance svih individualnih rezultata objašnjen pripadanjem istoj dijadi. Primjerice, vrijednosti ICC = .46 za doživljenu naklonost partnera_ice znači da je 46% individualnih rezultata odraz toga da partneri pripadaju istoj dijadi. Intraklasne korelacije za percipirani dnevni stres, vlastitu komunikaciju stresa i partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom, iako i dalje velike, nešto su niže od intraklasnih korelacija za odnosne varijable poput percepcije naklonosti, percepcije antagonizma i zadovoljstva partnerskim odnosom uslijed toga da su partneri tijekom dana ipak izloženi različitim kontekstualnim faktorima i različitim stresorima. Intraklasne korelacije izračunate su koristeći statistički program Mplus 8.10 (Muthén i Muthén, 2023).

Tablica 5

Prosječne vrijednosti, standardna devijacija i koeficijenti intraklasne korelacija za sve varijable korištene u dnevničkom dijelu istraživanja i dimenzije privrženosti

Varijabla	Svi zajedno		Muškarci		Žene		Razlika među članovima dijade	ICC
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Naklonost partnera_ice	4.18	1.71	4.11	1.70	4.31	1.69	$\Delta M = .20, t(1537) = 4.49, p < .001$	.46
Antagonizam partnera_ice	1.55	0.89	1.66	.95	1.42	.78	$\Delta M = -.23, t(1497) = -9.10, p < .001$	.34
Zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici	5.92	1.23	5.86	1.25	6.00	1.19	$\Delta M = .13, t(1639) = 4.46, p < .001$	.53

Percipirani dnevni stres	2.17	1.36	1.99	1.21	2.37	1.48	$\Delta M = .38, t(1641) = 9.26, p < .001$	.29
Vlastita komunikacija stresa partneru_ici	2.62	1.45	2.40	1.29	2.94	1.53	$\Delta M = .54, t(665) = 7.03, p < .001$	.19
Dijadno nošenje sa stresom partnera_ice	5.22	1.07	5.16	1.02	5.26	1.14	$\Delta M = .09, t(596) = 1.69, p = .09$	.32
Zajedničko dijadno nošenje sa stresom i evaluacija dijadnog nošenja sa stresom	4.84	1.32	4.82	1.32	4.99	1.19	$\Delta M = .16, t(197) = 2.16, p = .03$	.65
Anksioznost	2.78	1.02	2.59	.99	2.97	1.02	$\Delta M = .38, t(138) = 3.33, p = .001$	.53
Izbjegavanje	2.00	0.10	2.14	1.00	1.86	.98	$\Delta M = -.28, t(138) = -2.50, p = .01$	.54

Legenda. Za sve varijable osim za dimenzije privrženosti anksioznost i izbjegavanje, prosječne vrijednosti izračunate su na temelju dnevnih rezultata tijekom 14 dana istraživanja. Deskriptivni podaci za dimenzije anksioznosti i izbjegavanja izračunate su na temelju rezultata u Početnoj anketi koju su sudionici popunjavali samo jednom. Raspon svih vrijednosti sezao je od 1 do 7.

U Tablici 6 nalazi se matrica korelacija svih varijabli na razini unutar osoba i između osoba. Sve korelacije izračunate su višerazinskom analizom kako bi se u obzir uzela ugniježđenost dnevnih rezultata u pojedince i dijade koristeći statistički program Mplus 8.10 (Muthén i Muthén, 2023). Na razini unutar osoba doživljaj partnerove_ičine naklonosti pozitivno je povezan sa zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici ($r = .45, p < .001$), vlastitom komunikacijom stresa ($r = .25, p < .001$) i partnerovim_ičinim dijadnim nošenjem sa stresom ($r = .55, p < .001$), a negativno s doživljajem partnera_ice antagonističnim_om ($r = -.23, p < .001$). Doživljavanje partnera_ice antagonističnim_om pozitivno je povezano s doživljenim stresom ($r = .18, p < .001$), nižim razinama zadovoljstva odnosom i ljubavi ($r = -.41, p < .001$) te nižim razinama partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom ($r = -.31, p < .001$). Drugim riječima, na one dane kada su sudionici doživljavali svoje partnere i partnerice kao da su im više nakloni ujedno su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosom i osjećali više ljubavi prema partneru_ici. Na one dane kada su sudionici doživjeli svoje partnere kao da su im više nakloni, ujedno su ih doživjeli i kao da su manje antagonistični prema njima. Na one dane kada su sudionici svoje partnere doživjeli kao više antagonistične izvještavali su o višim razinama doživljenog stresa i bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom. Kada su sudionici, tijekom istraživanja, bili više pod stresom bili su

skloniji komunicirati svoj stres partnerima ($r = .39, p < .001$), a na dane kada su sudionici više komunicirali svoj stres partnerima doživjeli su da se partneri podržavajuće dijadno nose s njihovim stresom ($r = .31, p < .001$).

Na razini među sudionicima rezultati su slični. Sudionici koji su općenito svoje partnere_ice doživljavali više naklonima ujedno su izvještavali o višim razinama zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici ($r = .66, p < .001$), većoj učestalosti vlastite komunikacije stresa partneru_ici ($r = .43, p < .001$), većem doživljaju partnerovog_ičinog podržavajućeg ($r = .80, p < .001$) i zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom ($r = .74, p < .001$). Doživljeni stres nije bio povezan s doživljajem partnerove_ičine naklonosti ($r = -.01, p = .84$), no bio je povezan s doživljajem partnerovog_ičinog antagonizma ($r = .30, p < .001$). Sudionici koji su svoje partnere_ice doživljavali antagonističnima izvještavali su o nižim razinama zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici ($r = -.54, p < .001$) i vidjeli su svoje partnere kao manje podržavajuće tijekom stresa ($r = -.56, p < .001$).

Sudionici koji su izvještavali o višim razinama izbjegavajuće privrženosti doživljavali su svoje partnere kao da su im manje nakloni ($r = -.22, p < .001$) i više antagonistični ($r = .31, p < .001$). Više anksiozno i izbjegavajuće privrženi sudionici bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosima i osjećali su manje ljubavi prema partneru_ici ($r_{anksioznost} = -.20, p = .002$; $r_{izbjegavanje} = -.40, p < .001$), doživljavali su svoje partnere više antagonističnima ($r_{anksioznost} = .21, p = .001$; $r_{izbjegavanje} = .33, p < .001$), manje podržavajućima tijekom vlastitog stresa ($r_{anksioznost} = -.16, p = .01$; $r_{izbjegavanje} = -.31, p < .001$), a izvještavali su i o višim razinama doživljenog stresa ($r_{anksioznost} = .36, p < .001$; $r_{izbjegavanje} = .20, p = .004$). Više anksiozno privrženi pojedinci su, za razliku od više izbjegavajuće privrženih pojedinaca, bili skloniji komunikaciji vlastitog stresa ($r_{anksioznost} = .27, p < .001$; $r_{izbjegavanje} = -.04, p = .60$). Uz navedeno izbjegavajuće privrženi pojedinci bili su skloni vidjeti svoje partnere kao manje im naklone, što za anksiozno privržene pojedince nije bio slučaj ($r_{anksioznost} = -.09, p = .11$; $r_{izbjegavanje} = -.22, p < .001$).

Tablica 6*Matrica korelacija unutar osoba i između osoba*

									Stacionarnost	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	M	Ž
1. Naklonost partnera_ice	1	-.23*	.45*	-.04	.25*	.55*	.28*		$\beta = -.06,$ SE = .02, $p = .01$	$\beta = -.07,$ SE = .02, $p = .01$
2. Antagonizam partnera_ice	-.30*	1	-.41*	.18*	.16*	-.31*	-.21*		$\beta = -.03,$ SE = .02, $p = .17$	$\beta = -.01,$ SE = .01, $p = .10$
3. Zadovoljstvo odnosom i ljubav prema partneru_ici	.66*	-.54*	1	-.22*	-.03	.36*	.42*		$\beta = -.00,$ SE = .02, $p = .94$	$\beta = -.03,$ SE = .02, $p = .18$
4. Percipirani dnevni stres	-.01	.30*	-.16*	1	.39*	.01	-.04		$\beta = -.08,$ SE = .01, $p < .001$	$\beta = -.10,$ SE = .03, $p < .001$
5. Komunikacija stresa partneru_ici	.43*	.08	.13	.40*	1	.31*	.05		$\beta = .02,$ SE = .03, $p = .57$	$\beta = -.08,$ SE = .03, $p = .01$
6. DCI partnera_ice	.80*	-.56*	.69*	-.10	.40*	1	.24*		$\beta = -.07,$ SE = .03, $p = .02$	$\beta = -.05,$ SE = .03, $p = .09$
7. Zajedničko DCI i evaluacija DCI	.74*	-.50*	.75*	-.10	.24*	.67*	1		$\beta = -.00,$ SE = .05, $p = .94$	$\beta = -.02,$ SE = .04, $p = .61$
8. Anksioznost	-.09	.21*	-.20*	.36*	.27*	-.16*	-.12	1		
9. Izbjegavanje	-.22*	.33*	-.40*	.20*	-.04	-.31*	-.27*	.27*		

Legenda. Korelacije unutar osoba nalaze se iznad dijagonale, a korelacije između osoba ispod dijagonale. Anksioznost i izbjegavanje mjerene su samo na razini između osoba jednom u Početnoj anketi. M = muškarci, Ž = žene. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom. SE = standardna pogreška. * $p < .01$

U Tablici 6 nalaze se i informacije o stacionarnosti svake varijable. U svrhu provođenja dinamičkog strukturalnog modeliranja, zbog toga što se bazira na tehnikama za modeliranje vremenskih serija, poželjno je provjeriti stacionarnost varijabli (Asparouhov i sur., 2018; Hamaker i sur., 2018; McNeish i Hamaker, 2020, Savord i sur., 2023). Stacionarnost varijabli je pretpostavka da su aritmetičke sredine, varijance i kovarijance između varijabli jednake kroz sve vremenske točke, te da su autokorelacije između svake vremenske točke $t-1$ i t jednake (Ferrer i Zhang, 2009).

Drugim riječima, ako su podaci stacionarni, statističke karakteristike procesa ne mijenjaju se kroz vrijeme i bilo koji vremenski period od $t-1$ do t jednako je dobar reprezentant cijelog procesa. To znači da ne postoji djelovanje vremenskih trendova na podatke (McNeish i Hamaker, 2020). U dnevničkim istraživanjima, bez obzira na to obrađuju li se dinamičkim strukturalnim modeliranjem (Asparouhov i sur., 2018) ili višerazinskim modeliranjem (npr. Bolger i Laurenceau, 2013), vrijeme je ključna varijabla u istraživanju. Naime, podaci prikupljeni u vremenu $t-1$ uvijek prethode podacima prikupljenima u vremenu t što znači da su podaci jasno strukturirani s obzirom na vremenski slijed prikupljanja podataka. Zbog toga što postoji vremenski slijed među podacima moguće je da su istovremene promjene u varijabli X i varijabli Y ustvari odraz protoka vremena istraživanja (Bolger i Laurenceau, 2013). Prema McNeish i Hamaker (2020), stacionarnost se može provjeriti provođenjem linearne regresijske analize s vremenom kao jedinim prediktorom. Značajan β koeficijent indikator je ne-stacionarnosti varijable.

U Tablici 6 prikazani su standardizirani regresijski koeficijenti vremena na relevantne varijable. Vrijeme u ovom istraživanju poprima vrijednosti od 0 = „prvi dan dnevničkog istraživanja“ do 1 = „posljednji dan dnevničkog istraživanja“. Pri izračunu regresijskih koeficijenata koristeći program Mplus 8.10 M (Muthén i Muthén, 2023) u obzir se uzela ugniježđenost sudionika u dijade. Sve varijable osim percepcije partnerovog_ičinog antagonizma za muškarce i žene, zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici za muškarce i žene, vlastite komunikacije stresa muškaraca i procjena partnerovog dijadnog nošenja sa stresom žena ne-stacionarne su. Kada varijable nisu stacionarne, potrebno je napraviti *detrending* podataka odnosno učiniti ih stacionarnima (McNeish i Hamaker, 2020). Postoji nekoliko načina na koje se to može učiniti. Bolger i Laurenceau (2013) u svojoj knjizi ističu da se djelovanje vremena isključuje uvođenjem prediktorske varijable vremena na sve ishode u procijenjenim modelima. McNeish i Hamaker (2020) to potvrđuju uz sugestiju da se, umjesto dinamičkog strukturalnog modeliranja, provodi rezidualno dinamičko strukturalno modeliranje (eng. *residual dynamic structural equation modeling*, RDSEM; Asparouhov i Muthén, 2020). RDSEM je izuzetno sličan DSEM analizi uz iznimku da se umjesto autoregresijskih povezanosti procjenjuju autoregresijske korelacije reziduala. To znači da se ne procjenjuje kako rezultati u varijabli X u vremenskoj točki $t-1$ djeluju na rezultate u varijabli X u vremenskoj točki t , već da se procjenjuje kako rezidual varijable X u vremenskoj točki $t-1$ djeluje na rezidual varijable X u vremenskoj točki t . Kada se provodi RDSEM sve autoregresijske povezanosti između varijabli moraju se zamijeniti

autoregresijskim povezanostima reziduala, tj. nije moguće procjenjivati i autoregresijske povezanosti i autoregresije reziduala (Asparouhov i Muthén, 2020; Muthén, osobna komunikacija, 26.09.2023; McNeish, osobna komunikacija, 26.09.2023). S obzirom na to da se, u ovom istraživanju, podaci obrađuju u okviru Modela međuzavisnosti aktera i partnera te da se procjenjuje i medijacija s ishodima koji su u $t+1$, vrijeme će se kontrolirati korištenjem metode Bolgera i Laurenceaua (2013). Naime, kada bi se koristio RDSEM tada se ne bi moglo procijeniti kako npr. stres muškarca u $t-1$ djeluje na zadovoljstvo odnosom njegove partnerice u t već bi se moglo govoriti samo o tome kako je rezidual stresa muškarca u $t-1$ povezan s rezidualom zadovoljstva njegove partnerice u t , što nije predmet istraživanja ove disertacije.

Rezultati

Prvi problem

Ispitati paralelnu dinamiku promjene u svakodnevnom percipiranom stresu, promjene u komunikaciji vlastitog stresa i promjene u percepciji partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom kao i ovisi li povezanost tih varijabli o dimenzijama privrženosti.

Kako bi se odgovorilo na prvi problem zasebno je analizirana dinamika između percipiranog stresa i komunikacije stresa, zatim percipiranog stresa i percepcije aktera o partnerovom_ičinom dijadnom nošenju sa stresom te naposljetku komunikacije stresa i partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom. Iako se hipoteze odnose samo na akter efekte, u svim modelima procijenjeni su i partner efekti. Primjerice, u skladu s hipotezom, provjeravalo se kako je percipirani stres aktera povezan s komunikacijom stresa aktera partneru. No, dodatno je provjeravano i kako je percipirani stres partnera povezan s akterovom komunikacijom stresa partneru. U sve modele uključeni su i autoregresijski efekti kako bi se kontrolirala inercija varijabli aktera i djelovanje partnerovih rezultata iz prethodnog mjerenja na akterove rezultate u sadašnjem mjerenju. Modeli su analizirani koristeći dinamičko strukturalno modeliranje (Asparouhov i sur., 2018) s latentnom dekompozicijom varijabli i latentnim centriranjem varijabli. Korišten je Bayesov MCMC procjenitelj s dva lanca i minimumom od 50000 MCMC iteracija bez informiranih apriornih vrijednosti. Korištene su bazne postavke u Mplus 8.10 programu (Muthén i Muthén, 2023). Rezultati nisu standardizirani kako bi ih se lakše interpretiralo, odnosno kako bi oni bili ovisni o skali na kojoj su mjereni (Hamaker i sur., 2023).

Ako 95% intervala vjerodostojnosti (CI) aposteriorne ne sadrže nulu, efekti su interpretirani kao značajni (tj. ne-nulti). Konvergiranje modela provjereno je koristeći *potential scale reduction* vrijednosti. Kao što je rečeno ranije, ako je vrijednost PSR manja od 1, blizu 1, ili čak do 1.3, smatra se da je model konvergirao (Asparouhov i sur., 2018). Kada su *potential scale reduction* vrijednosti ukazale na postojanje konvergencije, broj MCMC iteracija povećan je, u skladu s preporukom (Asparouhov i Muthén, 2020; Schultzberg, i Muthén, 2018), za duplo (100000 iteracija) kako bi se provjerila stabilnost konvergencije (Asparouhov i Muthén, 2020). Općenito, poželjan je što veći broj MCMC iteracija pri čemu je 100000 maksimalni broj iteracija koje je moguće procijeniti. Dodatno je osigurano i da se procjene razlikuju za maksimalno 10% između modela temeljenog na početnom broju MCMC iteracija i modela temeljenog na duplo većem broju MCMC iteracija, kako bi se izbjegla relativna pristranost procjena parametara (McNeish, 2016). Djelovanje vremena na ne-stacionarne varijable kontrolirano je na način da je vrijeme uvedeno kao prediktor svih relevantnih varijabli u modelu (Bolger i Laurenceau, 2013). Kako bi se kontroliralo za količinu zajedničkog kontakta koju su članovi jedne dijade imali na pojedini dan istraživanja, u svim modelima kontroliralo se za zajednički kontakt na način da je varijabla zajedničkog kontakta regresirana na kriterij.

U svrhu odgovora na prvi problem prvo je provedeno devet različitih modela, po tri modela za svaki od ispitivanih odnosa, pri čemu je prvo testiran model sa slučajnim odsječcima, zatim model sa slučajnim odsječcima i nagibima i zatim model sa slučajnim odsječcima i nagibima i prediktorom na razini između dijada. Ujedno su provedena i dodatna tri modela u kojima su svi relevantni odnosi objedinjeni. S obzirom na to da se rezultati između zasebnih modela i objedinjenog modela ne razlikuju te da su tablice za dinamičko strukturalno modeliranje unutar APIM modela, kao što će biti vidljivo niže, izuzetno dugačke, u svrhu sažetosti prikaza, prikazat će se tri objedinjena umjesto devet zasebnih modela.

Naposljetku je provjereno i posreduje li vlastita komunikacija stresa odnosu između vlastitog percipiranog stresa i vlastitog doživljaja partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom unatoč tome što ovo pitanje nije obuhvaćeno postavljenim problemima i hipotezama. Eksplicitna komunikacija stresa povezana je s doživljajem partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom (Donato i sur., 2021), a prema Bodenmann (2005) tek kada partneri komuniciraju svoj stres, mogu doživjeti podržavajuće dijadno nošenje sa stresom od partnera_ice. Stoga je relevantno provjeriti je li taj mehanizam primjenjiv i na svakodnevne fluktuacije u stresu.

Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima

Objedinjeni model konvergirao je s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.005, što grafički prikazi Bajezijanskih aposteriornih distribucija parametara potvrđuju. Rezultati ovog modela vidljivi su iz Tablice 7. Gornji dio tablice (odsječci, akter efekti i partner efekti) odnosi se na fiksne efekte modela, tj. prosječne rezultate za sve muškarce i za sve žene. U donjem dijelu tablice s varijancama i kovarijancama vidljivi su slučajni efekti, tj. koliko svaki muškarac i žena odstupaju od fiksnih efekata. U analize su uključeni oni dani kada su sudionici izjavili da su doživjeli stres, odnosno kada nisu na svim česticama kojima se mjeri doživljeni stres označili da su „nimalo“ pod stresom. Naime, ako sudionici nisu bili pod stresom, nisu im se prikazala pitanja vezana uz komunikaciju stresa i partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

Žene su, na skali od 1 do 7, izjavljivale da su više pod stresom nego muškarci (2.58 naspram 2.12), više su komunicirale svoj stres (2.91 naspram 2.09) i izvještavale su o višim razinama partnerovog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom nego li su muškarci izvještavali o partneričinom dijadnom nošenju sa stresom (5.37 naspram 5.20). Drugim riječima žene su, više nego muškarci, doživljavale da su njihovi partneri podržavajući kada su one (žene) bile pod stresom nego li su muškarci doživljavali da su njihove partnerice bile podržavajuće kada su oni (muškarci) bili pod stresom.

Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je da su muškarci koji doživljavaju više stresa u vezi sa ženama koje doživljavaju više stresa (.24, [.07, .45]). Muškarci koji doživljavaju više stresa više komuniciraju svoj stres partnericama (.32, [.17, .52]) i više doživljavaju da su njihove partnerice podržavajuće kada su oni pod stresom (.15, [-.01, .31]). Žene koje doživljavaju više stresa također doživljavaju svoje partnere više podržavajućima (.27, [.12, .46]). Muškarci koji doživljavaju više razine partneričinog dijadnog nošenja sa stresom u vezi su sa ženama koje doživljavaju više razine partnerovog dijadnog nošenja sa stresom (.17, [.05, .32]). Kovarijanca reziduala stresa značajna je (.16, [.11, .21]), što znači da postoji kovariranje u doživljenom stresu između članova jedne dijade unutar dana. Drugim riječima, na one dane kada žene doživljavaju više stresa nego obično i njihovi partneri doživljavaju više stresa nego obično, i obrnuto. Isto je pronađeno i za dijadno nošenje sa stresom (.09, [.04, .13]).

Zajednički kontakt značajno je povezan s komunikacijom stresa i kod žena (.24, [.16, .33]) i kod muškaraca (.18, [.11, .25]). Na one dane kada su partneri provodili više vremena zajedno nego li uobičajeno provode zajedno, više su međusobno komunicirali vlastiti stres. Općenito, na

dane koji su bili prosječni po pitanju svih odmjerenih varijabli, žene su, na skali od 0 = „nismo bili u kontaktu do sada“ do 4 = „gotovo cijeli dan smo proveli zajedno“ izjavljivale o razini kontakta od 2.71, a muškarci o razini kontakta od 2.77. U instrumentu je vrijednost 2 označavala opciju „1-3 sata“, a vrijednost 3 opciju „4-8 sati“. Na dane kada su parovi provodili više vremena zajedno nego li je to za njih uobičajeno, bili su manje pod stresom u odnosu na svoj prosječni stres (-.18, [-.24, -.14] za žene i -.10, [.11, .25] za muškarce).

Gotovo svi autoregresijski akter efekti značajni su. Stres prethodnog dana prelijeva se u stres narednog dana i kod žena (.25, [.19, .30]) i kod muškaraca (.21, [.15, .26]). Drugim riječima, ako su žene prethodni dan izjavile o stresu većem za jednu jedinicu na instrumentu u odnosu na svoj prosjek, naredni dan izvještavale su o .25 većem stresu na instrumentu u odnosu na svoj prosjek. Ako su muškarci prethodni dan doživjeli jedinično povećanje u stresu u odnosu na svoj prosjek, naredni dan izvještavali su o .21 većem doživljenom stresu u odnosu na svoj prosjek. Komunikacija vlastitog stresa prethodnog dana djelovala je na komunikaciju stresa narednog dana i kod žena (.16, [.10, .23]) i kod muškaraca (.17, [.09, .25]). Ako su prethodni dan žene komunicirale stres za jednu jedinicu više nego li to inače čine, naredni dan su komunicirale svoj stres partneru .16 jedinica češće nego prosječno. Kod muškaraca se radi o povećanju od .17 jedinica. Također, ako su muškarci prethodni dan doživjeli da su njihove partnerice podržavajuće reagirale na njihov stres (stres muškaraca), to se prelilo i na naredni dan s povećanjem od .12 ([.15, .26]) jedinica. Značajan je i jedan *t-1* na *t* partner efekt. Točnije, ako je partner prethodni dan komunicirao svoj stres više nego što to obično čini, njegova partnerica je naredni dan također više komunicirala svoj stres nego što to obično čini (.13, [.04, .23]).

I muškarci i žene su komunicirali svoj stres partnerima na dan kad su ga doživjeli. Konkretno, uz kontrolu zajedničkog kontakta, stresa doživljenog prethodni dan i komunikacije stresa prethodni dan, na dane kada su žene doživjele jedinično povećanje u stresu u odnosu na svoj prosjek, one su komunicirale svoj stres partneru .48 jedinica ($CI = .42, .55$) više nego obično. Uz iste kontrole, na dane kada su muškarci doživjeli jedinično povećanje u stresu u odnosu na svoj prosjek, oni su komunicirali svoj stres partnerici .29 jedinica ($CI = .32, .46$) više nego obično. Na dane kada su i muškarci i žene više komunicirali svoj stres doživljavali su da se njihovi partneri više podržavajuće nose s njihovim stresom (.21, [.16, .25] za žene i (.26, [.21, .32] za muškarce). Istovremeno, na dane kada su i muškarci i žene više komunicirali svoj stres, njihovi partneri su ih

doživljavali kao manje dostupne za podržavajuće dijadno nošenje sa stresom (-.07, [-.14, -.002] za žene i (-.05, [-.01, -.001] za muškarce). Pritom je bitno napomenuti da su ti efekti granično značajni.

Varijance odsječaka i rezidualne varijance, kao i sve varijance, moraju biti pozitivne, što znači da, koristeći Bajezijanske procjenitelje, njihovi intervali vjerodostojnosti nikada ne uključuju 0. S obzirom da njihovi intervali vjerodostojnosti ne uključuju 0, varijance su uvijek statistički značajne. O važnosti varijance, umjesto intervala vjerodostojnosti, može se zaključiti na temelju odnosa između medijana aposteriorne distribucije varijance i aposteriorne standardne devijacije (Asparouhov i Muthén, 2022). Ako je taj odnos veći od tri, radi se o supstancijalnoj varijanci. U suprotnom, varijancu se može doživjeti stabilnom, a ne varirajućom. Varijanca odsječaka čiji omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije prelazi tri znači da, primjerice, neke žene imaju konzistentno viši ili niži vlastiti prosjek na doživljenom stresu i komunikaciji vlastitog stresa (eng. *person-mean*) u odnosu na zajednički prosjek (eng. *grand-mean*) svih žena. Sve varijance odsječaka ukazuju na postojanje varijabiliteta u odgovorima između različitih žena i muškaraca u istraživanju radi čega bi se moglo provjeriti može li se dio tog varijabiliteta objasniti uvođenjem prediktora na razini između muškaraca i između žena. Nadalje, iz raspona vjerodostojnosti vidljivo je unutar kojeg intervala, s 95%-tnom vjerojatnošću, leži prava vrijednost parametara.

Tablica 7

Rezultati dvorazinskog DSEM model sa slučajnim odsječcima za muškarce i žene uz kontrolu zajednički provedenog vremena

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.58	.11	[2.38, 2.79]	2.12	.09	[1.94, 2.29]
	Vlastita komunikacija stresa	2.91	.11	[2.69, 3.13]	2.09	.10	[1.90, 2.28]
	Doživljeni DCI partnera_ice	5.37	.09	[5.20, 5.54]	5.20	.09	[5.03, 5.36]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.81]	2.77	.05	[2.67, 2.87]
Autoregresivni akter efekti $t-1 \rightarrow t$	$\text{Stres}_{t-1} \rightarrow \text{Stres}_t$	.25	.03	[.19, .30]	.21	.03	[.15, .26]
	Kom. stresa $_{t-1} \rightarrow$ Kom. stresa $_t$	.16	.04	[.10, .23]	.17	.04	[.09, .25]
	$\text{DCI}_{t-1} \rightarrow \text{DCI}_t$	.08	.04	[-.00, .15]	.12	.05	[.02, .21]
Akter efekti $X_t \rightarrow Y_t$	$\text{Stres}_t \rightarrow$ Kom. stresa $_t$	.48	.03	[.42, .55]	.39	.04	[.32, .46]
	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	-.05	.02	[-.10, -.01]	-.09	.03	[-.16, -.03]

Autoregresivni partner efekti $t-1 \rightarrow t$	Kom. stresa _t → DCI _t	.21	.02	[.16, .25]	.26	.03	[.21, .32]
	Stres _{t-1} → Stres _t		.03	[-.04, .10]	.01	.02	[-.03, .05]
Partner efekti $X_t \rightarrow Y_t$	Kom. stresa _{t-1} → Kom. stresa _t	.13	.05	[.04, .23]	-.01	.03	[-.07, .05]
	DCI _{t-1} → DCI _t		.01	[-.08, .10]	-.01	.04	[-.09, .07]
	Stres _t → Kom. stresa _t	-.09	.05	[-.18, -.01]	.02	.03	[-.04, .07]
Kontakt	Stres _t → DCI _t	-.06	.03	[-.12, .01]	-.01	.03	[-.06, .04]
	Kom. stresa _t → DCI _t	-.07	.04	[-.14, -.002]	-.05	.03	[-.01, -.001]
	Kontakt _t → Kom. stresa _t	.24	.04	[.16, .33]	.18	.04	[.11, .25]
	Kontakt _t → Stres _t	-.18	.03	[-.24, -.14]	-.10	.02	[-.14, -.05]
	Kontakt _t → Doživljen DCI _t	.02	.03	[-.04, .08]	.05	.03	[-.01, .11]
Vrijeme	Vrijeme → Kom. stresa _t	-.14	.12	[-.38, .10]	.05	.10	[-.14, .24]
	Vrijeme → Stres _t	-.37	.09	[-.54, -.20]	-.22	.07	[-.36, -.09]
	Vrijeme → Doživljeni DCI _t	-.08	.08	[-.25, .08]	-.22	.08	[-.38, -.05]
Varijanca odsječka	Vlastita komunikacija stresa	.67	.13	[.46, .97]	.67	.11	[.49, .93]
	Percipirani stres	.95	.14	[.71, 1.28]	.81	.12	[.62, 1.08]
	Doživljeni DCI partnera_ice	.64	.10	[.48, .86]	.55	.09	[.40, .76]
	Zajednički kontakt	.25	.04	[.18, .34]	.27	.04	[.20, .37]
Kovarijanca slučajnih odsječaka	Komunikacija stresa muškaraca i komunikacija stresa žena	.05	.09	[-.12, .23]			
	Komunikacija stresa žena i stres žena	.18	.10	[-.01, .39]			
	Komunikacija stresa žena i stresa muškaraca	-.05	.09	[-.22, .11]			
	Komunikacija stresa žena i doživljenog DCI žena	.27	.09	[.12, .46]			
	Komunikacija stresa žena i doživljenog DCI muškaraca	.02	.08	[-.14, .17]			
	Komunikacija stresa muškaraca i stresa žena	.06	.09	[-.12, .24]			

	Komunikacija stresa muškaraca i stresa muškaraca	.32	.09	[.17, .52]			
	Komunikacija stresa muškaraca i doživljenog DCI žena	.06	.08	[-.09, .21]			
	Komunikacija stresa muškaraca i doživljenog DCI muškaraca	.15	.08	[.01, .31]			
	Stres žena i stres muškaraca	.24	.10	[.07, .45]			
	Stres žena i doživljeni DCI žena	-.07	.09	[-.24, .11]			
	Stres žena i doživljeni DCI muškaraca	.03	.08	[-.13, .19]			
	Stres muškaraca i doživljeni DCI žena	-.08	.08	[-.24, .06]			
	Stres muškaraca i doživljeni DCI muškaraca	-.07	.07	[-.22, .07]			
	Doživljeni DCI muškaraca i doživljeni DCI žena	.17	.07	[.05, .32]			
Rezidualna varijanca	Vlastita komunikacija stresa	1.33	.06	[1.22, 1.46]	.81	.04	[.74, .90]
	Percipirani stres	1.19	.04	[1.11, 1.28]	.69	.03	[.64, .74]
	Doživljeni DCI partnera_ice	.57	.03	[.52, .63]	.48	.03	[.44, .54]
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Vlastite komunikacije stresa	-.04	.04	[-.13, .05]			
	Stresa	.16	.02	[.11, .21]			
	Doživljenog DCI partnera_ice	.09	.02	[.04, .13]			

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima

Iz prethodnog modela vidljivo je da postoji varijabilitet među odsječcima žena i da postoji varijabilitet među odsječcima muškaraca te da su rasponi intervala vjerodostojnosti unutar kojih, s 95%-tnom vjerojatnošću, leži prava vrijednost parametara široki. Stoga su ovim modelom specificirani slučajni nagibi. Specificiranje slučajnih nagiba ključno je ako se u kasnijem trenutku želi provjeriti međurazinska interakcija (Heisig i sur., 2019). Kao što je rečeno ranije, dodavanje slučajnih efekata nagiba znači da jačine povezanosti među varijablama više ne moraju biti fiksne za sve žene i sve muškarce, već da mogu varirati. Time nagibi (svi akter i partner efekti) postaju latentne varijable na razini između dijada i imaju svoju prosječnu vrijednost i varijancu. U ovom modelu slučajni odsječci međusobno koreliraju, ali nisu uključene druge moguće korelacije između slučajnih efekata (primjerice između svih nagiba), s obzirom na zahtjeve veličine uzorka za pouzdano procjenjivanje korelacije između slučajnih efekata (McNeish, 2019; Rast i Hofer, 2014). Kada bi se procjenjivale i sve moguće korelacije između slučajnih efekata bilo bi potrebno procijeniti više od stotinu korelacija slučajnih nagiba.

Model je konvergirao s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.013. U Tablici 8 nalaze se prosječne vrijednosti nagiba akter i partner efekata koji su mogli varirati po slučaju. Prosječne vrijednosti akter i partner slučajnih efekata većinom se nisu značajno razlikovale od prosječnih vrijednosti nagiba akter i partner efekata koji nisu varirali po slučaju (Tablica 7) te se stoga neće posebno interpretirati. Činjenica da se rezultati nisu mijenjali indikator je stabilnosti dobivenih procjena (Hamaker i sur., 2023). Tome su iznimka tri efekta. Komunikacija stresa partnera više nije bila značajno povezana s akterovim doživljajem partnerovog dijadnog nošenja sa stresom ni kod žena (-.05, [-.12, .03]) ni kod muškaraca (-.04, [-.10, .01]), no ti efekti su bili granično značajni u prethodnom modelu tako da je ova promjena zanemariva. Naposljetku, muškarčev doživljaj partneričinog dijadnog nošenja sa stresom prethodnog dana više nije bio povezan s njegovim doživljajem njezinog dijadnog nošenja sa stresom naredni dan (.08, [-.02, .19]). Hamaker i Muthén (2020) navode da, kada je fiksni nagib značajan, a slučajni nagib nije, to znači da nezavisna varijabla ima dosljedan učinak na zavisnu varijablu kod svih pojedinaca u analizi, tj. da se pojedinci ne razlikuju značajno u svom prosječnom nagibu.

Kovarijance slučajnih odsječaka i kovarijance reziduala stresa nisu se promijenile. Dozvoljavanje slučajnih efekata nagiba, tj. dozvoljavanje da jačine povezanosti među varijablama mogu varirati među muškarcima i ženama smanjilo je veličinu varijanci odsječaka i rezidualnih

varijanci. Smanjenje rezidualnih varijanci indikator je da je varijanca neobjašnjena ovim modelom manja za svaku od varijabli. Iz Tablice 8 vidljivo je da su varijance odsječaka unatoč tome i dalje značajne (omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije prelazi tri; Asparouhov i Muthén, 2022) što znači da neke žene i neki muškarci i dalje imaju konzistentno viši ili niži prosjek u odnosu na zajednički prosjek svih žena odnosno muškaraca, radi čega je poželjno provjeriti može li se nekim faktorom, po kojem se sudionici međusobno razlikuju, objasniti dio tog varijabiliteta. Stoga će se u sljedećem koraku provjeriti može li se dimenzijama privrženosti objasniti dio varijabiliteta slučajnih odsječaka, tj. postoji li međurazinska interakcija. Naposljetku, varijance slučajnih nagiba akter i partner efekata većinom su neznačajne s iznimkom nagiba stres_{t-1} na stres_t kod muškaraca (.10, [.06, .15]). To znači da se pojedinačni nagibi muškaraca i žena većinom ne razlikuju od prosječnog nagiba svih žena i svih muškaraca (Bolger i Laurenceau, 2013; Hox i sur., 2018).

Tablica 8

Rezultati dvorazinskog DSEM model sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima za muškarce i žene uz kontrolu zajednički provedenog vremena

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.57	.11	[2.36, 2.78]	2.00	.09	[1.83, 2.18]
	Vlastita komunikacija stresa	2.91	.11	[2.69, 3.13]	2.00	.10	[1.80, 2.19]
	Doživljeni DCI partnera_ice	5.45	.09	[5.28, 5.63]	5.19	.08	[5.02, 5.35]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.81]	2.77	.05	[2.67, 2.87]
Autoregresivni akter efekti $t-1 \rightarrow t$	$\text{Stres}_{t-1} \rightarrow \text{Stres}_t$	.27	.05	[-.19, .35]	.27	.05	[-.19, .36]
	Kom. stresa $t-1 \rightarrow$ Kom. stresa $_t$	.15	.04	[.07, .22]	.15	.05	[.06, .24]
	$\text{DCI}_{t-1} \rightarrow \text{DCI}_t$	.08	.05	[-.01, .18]	.08	.05	[-.02, .19]
Akter efekti $X_t \rightarrow Y_t$	$\text{Stres}_t \rightarrow$ Kom. stresa $_t$	.50	.04	[.42, .58]	.44	.05	[.35, .54]
	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	-.08	.03	[-.14, -.02]	-.10	.04	[-.18, -.01]
	Kom. stresa $_t \rightarrow \text{DCI}_t$	.22	.03	[.17, .28]	.25	.04	[.17, .33]
Autoregresivni partner efekti $t-1 \rightarrow t$	$\text{Stres}_{t-1} \rightarrow \text{Stres}_t$	.03	.04	[-.05, .11]	.00	.02	[-.05, .05]
	Kom. stresa $t-1 \rightarrow$ Kom. stresa $_t$	.12	.05	[.02, .22]	-.01	.03	[-.07, .05]
	$\text{DCI}_{t-1} \rightarrow \text{DCI}_t$	.03	.07	[-.10, .16]	.02	.06	[-.09, .14]

Partner efekti $X_t \rightarrow Y_t$	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	-.11	.05	[-.20, -.02]	.02	.03	[-.04, .09]
	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	-.06	.04	[-.13, .01]	.01	.03	[-.05, .06]
	$\text{Kom. stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	-.05	.04	[-.12, .03]	-.04	.03	[-.10, .01]
Kontakt	$\text{Kontakt}_t \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	.26	.04	[.17, .34]	.19	.04	[.11, .26]
	$\text{Kontakt}_t \rightarrow \text{Stres}_t$	-.19	.03	[-.24, -.13]	-.10	.02	[-.15, -.06]
	$\text{Kontakt}_t \rightarrow \text{Doživljen DCI}_t$	.02	.03	[-.04, .08]	.07	.03	[.01, .12]
Vrijeme	$\text{Vrijeme} \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	-.15	.12	[-.40, .09]	.08	.10	[-.11, .28]
	$\text{Vrijeme} \rightarrow \text{Stres}_t$	-.30	.09	[-.47, -.13]	-.11	.06	[-.24, .01]
	$\text{Vrijeme} \rightarrow \text{Doživljeni DCI}_t$	-.15	.08	[-.31, .01]	-.18	.08	[-.34, -.03]
Varijanca odsječka	Vlastita komunikacija stresa	.61	.13	[.40, .91]	.58	.12	[.39, .84]
	Percipirani stres	.89	.15	[.64, 1.22]	.54	.12	[.35, .82]
	Doživljeni DCI partnera_ice	.50	.09	[.35, .71]	.55	.10	[.39, .77]
	Zajednički kontakt	.25	.04	[.18, .34]	.27	.04	[.20, .37]
Varijanca akter efekata $t-1 \rightarrow t$	$\text{Stres}_{t-1} \rightarrow \text{Stres}_t$	.06	.02	[.03, .09]	.10	.02	[.06, .15]
	$\text{Kom. stres}_{t-1} \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	.02	.01	[.00, .05]	.03	.02	[.00, .04]
	$\text{DCI}_{t-1} \rightarrow \text{DCI}_t$	.05	.03	[.01, .11]	.04	.03	[.00, .10]
Varijanca akter efekata $X_t \rightarrow Y_t$	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	.05	.02	[.01, .10]	.06	.03	[.02, .13]
	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	.02	.01	[.00, .04]	.07	.03	[.03, .12]
	$\text{Kom. stres}_t \rightarrow \text{DCI}_t$	.02	.01	[.01, .05]	.05	.03	[.02, .11]
Varijanca partner efekata $t-1 \rightarrow t$	$\text{Stres}_{t-1} \rightarrow \text{Stres}_t$	.01	.02	[.00, .06]	.01	.01	[.00, .03]
	$\text{Kom. stres}_{t-1} \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	.01	.02	[.00, .04]	.01	.01	[.00, .11]
	$\text{DCI}_{t-1} \rightarrow \text{DCI}_t$	.13	.05	[.05, .24]	.13	.05	[.06, .24]
Varijanca partner efekata $X_t \rightarrow Y_t$	$\text{Stres}_t \rightarrow \text{Kom. stres}_t$	.02	.02	[.00, .06]	.02	.01	[.00, .05]

	Stres _t → DCI _t	.01	.01	[.00, .03]	.01	.01	[.00, .02]
	Kom. stresa _t → DCI _t	.01	.01	[.00, .05]	.01	.01	[.00, .02]
Kovarianca slučajnih odsječaka	Komunikacija stresa muškaraca i komunikacija stresa žena	.06	.09	[-.11, .23]			
	Komunikacija stresa žena i stres žena	.15	.10	[-.04, .36]			
	Komunikacija stresa žena i stresa muškaraca	.02	.08	[-.14, .17]			
	Komunikacija stresa žena i doživljenog DCI žena	.28	.09	[.13, .46]			
	Komunikacija stresa žena i doživljenog DCI muškaraca	.03	.08	[-.13, .19]			
	Komunikacija stresa muškaraca i stresa žena	.07	.09	[-.11, .26]			
	Komunikacija stresa muškaraca i stresa muškaraca	.21	.09	[.06, .41]			
	Komunikacija stresa muškaraca i doživljenog DCI žena	.05	.08	[-.09, .20]			
	Komunikacija stresa muškaraca i doživljenog DCI muškaraca	.18	.08	[.04, .34]			
	Stres žena i stres muškaraca	.27	.10	[.10, .47]			
	Stresa žen i doživljeni DCI žena	-.03	.09	[-.21, .14]			
	Stres žena i doživljeni DCI muškaraca	.02	.08	[-.15, .18]			
	Stres muškaraca i doživljeni DCI žena	-.06	.07	[-.20, .07]			
	Stres muškaraca i doživljeni DCI muškaraca	-.08	.07	[-.21, .05]			
	Doživljeni DCI muškaraca i doživljeni DCI žena	.20	.07	[.08, .35]			
Rezidualna varijanca	Vlastita komunikacija stresa	1.24	.07	[1.12, 1.37]	.71	.04	[.63, .79]
	Percipirani stres	1.13	.04	[1.05, 1.22]	.65	.03	[.60, .70]
	Doživljeni DCI	.41	.03	[.36, .48]	.30	.03	[.25, .37]

	partnera_ice						
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Vlastite komunikacije stresa	-.07	.04	[-.15, .01]			
	Stresa	.15	.02	[.11, .20]			
	Doživljenog DCI partnera_ice	.06	.02	[.03, .10]			

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

Dvorazinski DSEM model sa slučajnim odsječcima i nagibima i prediktorom na razini među osobama

Prije specifikacije modela u kojima se procjenjuje međurazinska interakcija bilo je potrebno centrirati rezultate na svakoj od dimenzija privrženosti prema zajedničkoj aritmetičkoj sredini zasebno za muškarce i žene na način opisan u poglavlju Analitička strategija (Bolger i Laurenceau, 2013; Raudenbush i Bryk, 2002). Centriranje se provodi kako bi odsječak predstavljao vrijednost u kriteriju za osobu koja ima tipičnu vrijednost na prediktoru, tj. na dimenzijama privrženosti. Model iz prethodnog koraka je modificiran tako da se na temelju dimenzija privrženosti muškaraca i žena predviđalo slučajne odsječke i slučajne nagibe.

Iako je uobičajeno objašnjavati varijabilitet samo onih slučajnih efekata koji imaju supstancijalnu varijancu, što bi u ovom slučaju bili svi slučajni odsjecci i samo jedan slučajni nagib, u ovom modelu je, u svrhu boljeg razumijevanja podataka, provjerena međurazinska interakcija i za sve slučajne nagibe. Drugim riječima, provjereno je 12 povezanosti dimenzija privrženosti i slučajnih odsječaka te 96 povezanosti dimenzija privrženosti i slučajnih nagiba. U Tablici 9 prikazani su rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti i slučajnih odsječaka, a u Tablici 10 prikazani su samo značajni efekti privrženosti na slučajne nagibe.

Iz Tablice 9 vidljivo je da dimenzije privrženosti objašnjavaju dio varijabiliteta u slučajnim odsječcima. Konkretno, žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu u uzorku, izvještavale su o .24 višim razinama stresa. Kod muškaraca se radilo o povećanju od .22. Muškarci, koji su za jednu jedinicu (na skali od 1 do 7) bili više anksiozni od prosječnih sudionika, .21 jedinica češće su komunicirali svoj stres partnericama nego muškarci s

prosječnom razinom anksioznosti. Žene s višim rezultatima na skali anksioznosti i na skali izbjegavanja doživljavale su manje podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom u odnosu na žene s prosječnim rezultatima na skalama anksioznosti i izbjegavanja (-.21 jedinica za anksioznost i -.23 jedinice za izbjegavanje). Muškarci s višim rezultatima na skali izbjegavanja su također doživljavali manje podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom od strane svojih partnerica u odnosu na muškarce s prosječnim rezultatima na skali izbjegavanja (-.22 jedinice).

Varijance odsječaka su se, uvođenjem dimenzija privrženosti kao prediktora na višoj razini analize, smanjile u odnosu na rezultate u Tablici 8, što znači da se dimenzijama privrženosti uspješno objasniti dio varijabiliteta u prosječnim vrijednostima na relevantnim varijablama. No, kao što je vidljivo iz Tablice 9, varijance odsječaka i dalje su značajne, što znači da je dio varijabiliteta ostao neobjašnjen dimenzijama privrženosti.

Tablica 9

Rezultati dvorazinskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima te prediktorom na razini među osobama – slučajni odsječci

		Žene			Muškarci		
	Slučajni odsječak	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost →	Vlastita komunikacija stresa	-.12	.09	[-.05, .29]	.21	.09	[.07, .38]
	Percipirani stres	.24	.08	[.07, .40]	.22	.08	[.07, .39]
	Doživljeni DCI partnera_ice	-.21	.07	[-.25, -.08]	-.04	.07	[-.19, .10]
Izbjegavanje →	Vlastita komunikacija stresa	-.18	.10	[-.27, .01]	-.08	.09	[-.25, .10]
	Percipirani stres	.20	.09	[.01, .39]	.15	.08	[-.01, .30]
	Doživljeni DCI partnera_ice	-.23	.08	[-.25, -.10]	-.22	.08	[-.37, -.06]
Varijanca odsječaka	Vlastita komunikacija stresa	.60	.13	[.39, .90]	.59	.11	[.40, .84]
	Percipirani stres	.77	.13	[.55, 1.07]	.58	.12	[.38, .86]
	Doživljeni DCI partnera_ice	.45	.09	[.31, .65]	.41	.08	[.31, .65]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. DCI = dijadno nošenje sa stresom partnera_ice.

Naposljetku je provjereno objašnjavaju li dimenzije privrženosti dio varijabiliteta u slučajnim nagibima. U Tablici 10 prikazani su samo značajni efekti privrženosti na slučajne nagibe. Anksiozna privrženost mijenja slučajni nagib od muškarčevog stresa do muškarčeve komunikacije stresa (.11, [.01, .21]). Kada su muškarci u vezi sa ženom koja izjavljuje o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu u ovom istraživanju, njihova povezanost doživljenog stresa i komunikacije stresa je za .11 jedinica jača. Drugim riječima, anksiozna privrženost partnerice činila je muškarce sklonijima komunicirati vlastiti stres kada su bili pod stresom. Kada su žene u vezi s muškarcem s jediničnim povećanjem na dimenziji anksioznosti, u odnosu na prosječnu anksioznost muškaraca u istraživanju, njihova povezanost vlastite komunikacije stresa i doživljenog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom od strane partnera je .06 jedinica jača. Kod istih muškaraca, povezanost vlastite komunikacije sa stresom i doživljenog dijadnog nošenja sa stresom od strane partnerice za -.10 jedinica je slabija nego li je za muškarce s prosječnim razinama anksioznosti. To znači da su anksiozni muškarci doživljavali manje benefita (u vidu podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom) kada su komunicirali stres u odnosu na manje anksiozne muškarce. Naposljetku, kod njih je odnos doživljenog stresa i doživljaja partneričinog dijadnog nošenja sa stresom za .11 jače povezan nego li je kod muškaraca s prosječnom razinom anksioznosti.

Tablica 10

Rezultati dvorazinskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima te prediktorom na razini među osobama – značajni slučajni nagibi

Privrženost	Nagib	Est.	SD	95% CI
Anksioznost žene → Stres _M → Kom. stres _M		.11	.05	[.01, .21]
Anksioznost muškarca → Stres _M → Doživljeni DCI _M		.11	.04	[.02, .19]
Anksioznost muškarca → Kom. stresa _ž → Doživljeni DCI _ž		.06	.03	[.01, .13]
Anksioznost muškarca → Kom. stres _M → Doživljeni DCI _M		-.10	.04	[-.18, -.02]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni.

Medijacijska uloga vlastite komunikacije stresa u odnosu percipiranog stresa i partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom

U sklopu Problema 1 dodatno je provjereno i posreduje li vlastita komunikacija stresa odnosu između vlastitog percipiranog stresa i vlastitog doživljaja partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom. U te svrhe specificiran je jedan medijacijski model sa slučajnim odsječcima i nagibima te međurazinskom interakcijom. Iz Tablice 11 vidljivo je da vlastita komunikacija stresa posreduje odnosu vlastitog percipiranog stresa i vlastitog doživljaja partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom i kod muškaraca i kod žena (.12, [.08, .16] za žene i .10, [.05, .15] za muškarce). Konkretno, vlastiti percipirani stres direktno je i indirektno povezan s doživljenim dijadnim nošenjem sa stresom preko povećanja u komunikaciji stresa kod žena te indirektno, također preko povećanja u komunikaciji stresa kod muškaraca. Pritom se jačina tih odnosa razlikuje s obzirom dimenziju anksioznosti kod muškaraca u istom smjeru kao i u prethodnom modelu u Tablici 10. Vidljive su sitne razlike u samim vrijednostima parametara između Tablice 10 i Tablice 11 čemu je razlog postavljanje drugačijeg modela s drugačijim očekivanim povezanostima (Muthén, osobna komunikacija, 29. rujna, 2023).

Tablica 11

Medijacijska uloga vlastite komunikacije stresa u odnosu vlastitog percipiranog stresa i partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Stres _ž → Komunikacija stresa _ž	.47	.04	[.39, .55]	.05	.02	[.01, .11]
Komunikacija stresa _ž → Doživljeno DCI _ž	.23	.03	[.18, .29]	.03	.01	[.10, .05]
Stres _ž → Doživljeno DCI _ž	-.08	.03	[-.14, -.02]	.02	.01	[.01, .04]
Kovarijanca	-.01	.01	[-.01, .03]			
Indirektni efekt	.12	.02	[.08, .16]			
Stres _M → Komunikacija stresa _M	.46	.05	[.35, .56]	.12	.04	[.06, .22]
Komunikacija stresa _M → Doživljeno DCI _M	.27	.04	[.20, .35]	.05	.02	[.02, .10]
Stres _M → Doživljeno DCI _M	-.08	.05	[-.17, .00]	.07	.03	[.03, .14]
Kovarijanca	-.03	.02	[-.06, .01]			

Indirektni efekt	.10	.03	[.05, .15]				
	Anksioznost				Izbjegavanje		
	Est.	SD	Est.	SD	Est.	SD	
Stres _Ž → Komunikacija stresa _Ž	.04	.04	[-.04, .12]	-.02	.04	[-.10, .07]	
Komunikacija stresa _Ž → Doživljeno DCI _Ž	-.03	.03	[-.09, .02]	.02	.03	[-.05, .08]	
Stres _Ž → Doživljeno DCI _Ž	.02	.03	[-.03, .08]	.01	.03	[-.05, .07]	
Stres _M → Komunikacija stresa _M	-.08	.05	[-.18, .02]	-.05	.06	[-.16, .06]	
Komunikacija stresa _M → Doživljeno DCI _M	-.09	.04	[-.16, -.02]	.00	.04	[-.07, .09]	
Stres _M → Doživljeno DCI _M	.10	.04	[.01, .18]	-.03	.05	[-.12, .07]	

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

Drugi problem

Ispitati posreduju li ponašanja partnera u intimnoj vezi odnosu između percipiranog stresa i njihovog zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici te ovisi li povezanost tih varijabli o dimenzijama privrženosti.

Kako bi se odgovorilo na dio problema vezan uz medijacijsku ulogu percepcije partnerovog_ičinog antagonizma i percepcije partnerove_ičine naklonosti prvo je postavljeno 8 različitih *person-specific* medijacijskih modela u kojima su odsječci i nagibi mogli varirati među sudionicima, a zatim dodatnih 8 modela u kojima su dimenzije privrženosti uključene kao kovarijata na razini između dijada. Postavljeni modeli ispitivali su, kao što je prikazano na Slici 8, sljedeće medijacijske efekte: 1) vlastiti stres – vlastita percepcija partnerovog antagonizma – vlastito zadovoljstvo odnosom i ljubav prema partneru; 2) vlastiti stres – partnerova percepcija akterovog antagonizma – vlastito zadovoljstvo odnosom i ljubav prema partneru; 3) vlastiti stres –

vlastita percepcija partnerovog antagonizma – partnerovo zadovoljstvo odnosom i ljubav prema akteru i 4) vlastiti stres – partnerova percepcija akterovog antagonizma – partnerovo zadovoljstvo odnosom i ljubav prema aktera. Isti modeli procijenjeni su i kada je medijacijsku ulogu imala percipirana naklonost partnera_ice. Modeli su se procjenjivali zasebno jer nije bilo moguće izračunati sve σ_{ajb_j} kovarijance u razlikama između sudionika u X-na-M i M-na-Y odnosima zajedno (Muthén, osobna komunikacija, 21. rujna, 2023). Naime, isti putevi bi se trebali koristiti u računanju različitih kovarijanci, što komputacijski trenutno nije izvedivo. Naposljedku su postavljena dodatna četiri modela kojima se ispitala medijacijska uloga partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom na vlastito i partnerovo_ičino zadovoljstvo odnosom.

U sve modele uključeni su autoregresijski efekti kako bi se kontroliralo djelovanje akterovih i djelovanje partnerovih rezultata na prethodnome mjerenju na akterove rezultate i partnerove rezultate u sadašnjem mjerenju. Modeli su analizirani koristeći dinamičko strukturalno modeliranje (Asparouhov i sur., 2018) s latentnom dekompozicijom varijabli i latentnim centriranjem varijabli. Korišten je Bayesov MCMC procjenitelj s dva lanca i minimumom od 100000 MCMC iteracija bez informiranih apriornih vrijednosti. Rezultati nisu standardizirani kako bi ih se lakše interpretiralo, odnosno kako bi oni bili ovisni o skali na kojoj su mjereni (Hamaker i sur., 2023). Ako 95% intervala vjerodostojnosti (CI) aposteriorne ne sadrže nulu, efekti su interpretirani kao značajni (tj. ne-nulti). Konvergiranje modela je provjereno koristeći *potential scale reduction* vrijednosti. Djelovanje vremena na ne-stacionarne varijable kontrolirano je na način da je vrijeme uvedeno kao prediktor u modelu (Bolger i Laurenceau, 2013). Kako bi se kontroliralo za količinu zajedničkog kontakta koju su članovi jedne dijade imali na pojedini dan istraživanja, u svim modelima kontroliralo se za zajednički kontakt na način da je varijabla zajedničkog kontakta regresirana na kriterij.

S obzirom na to da su u svrhu provjere hipoteze vezane uz medijacijsku ulogu percepcije antagonizma specificirana četiri zasebna modela u koje nije bila uključena kovarijata dimenzija privrženosti, oni bi trebali biti zasebno prikazani kroz četiri tablice. No, kako se rezultati slučajnih odsječaka, varijance slučajnih odsječaka, kovarijance slučajnih odsječaka, kovarijance reziduala i autoregresijski efekti varijable aktera X_{t-1} na varijablu aktera X_t i autoregresijski efekti varijable partnera X_{t-1} na varijablu aktera X_t ne razlikuju značajno u modelima, u svrhu preglednosti i smanjenja redundantnosti, u tekstu su prvo opisani ti parametri. Zatim su opisani i relevantni medijacijski putevi.

Naposljetku, u svrhu provjere hipoteza vezanih uz to objašnjavaju li dimenzije privrženosti razlike u slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima, također su specificirana četiri modela. Ni u njima se prethodno opisani parametri međusobno nisu razlikovali, radi čega su opisani samo jednom. Nakon toga su opisani i tablicama prikazani svi relevantni medijacijski putevi s međurazinskom interakcijom. Po istom principu su opisani i prikazani rezultati s medijatorom naklonosti i dijadnog nošenja sa stresom.

Medijacijska uloga antagonističnog ponašanja

Modeli su konvergirali s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.003 - 1.005. Žene, su na skali od 1 do 7, kao i u prethodnim modelima, izjavljivale da su više pod stresom nego muškarci (2.58 naspram 2.10) te su ujedno bile više zadovoljne svojim partnerskim odnosom i osjećale više ljubavi za partnera nego muškarci (6.05 naspram 5.84). Vrijednosti se malo razlikuju od onih u prethodnim modelima jer su modeli specificirani koristeći različite varijable. Muškarci su svoje partnerice doživljavali više antagonističnima nego žene svoje partnere (1.72 naspram 1.48). Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je da su žene, koje su zadovoljnije svojim partnerskim odnosom i osjećaju više ljubavi prema partneru, bile u vezi s muškarcima koji su zadovoljniji partnerskim odnosom i osjećaju više ljubavi prema partnerici (.72, [.50, 1.01]). I žene i muškarci koji su više zadovoljni svojim partnerskim odnosom rjeđe su svoje partnere_ice doživljavali antagonističnima (-.33, [-.48, -.22]; -.43, [-.64, -.27]) i njihovi partneri_ce su njih rjeđe doživljavali antagonističnima (-.30, [-.47, -.17]; -.25, [-.40, -.13]). Muškarci, koji su bili više pod stresom, bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom (-.27, [-.49, -.07], što nije bio slučaj za žene (-.09, [-.30, .10]). Ti muškarci su češće doživljavali svoje partnerice antagonističnima (.29, [.17, .45]). Žene, koje su svoje partnere percipirale više antagonističnima, bile su u vezi s muškarcima koji su njih (žene) percipirali više antagonističnima (.18, [.11, .29]). Kao i u Problemu 1, žene, koje su doživljavale više stresa, bile su u vezi su s muškarcima koji su doživljavali više stresa (.24, [.07, .45]).

Kovarijanca reziduala stresa, kao i u svim modelima u Problemu 1, bila je značajna (.18, [.13, .23]) što znači da je postojalo kovariranje u doživljenom stresu između članova jedne dijade unutar dana. Bile su značajne i kovarijance reziduala percepcije partnerovog_ičinog antagonizma (.12, [.09, .14]) te zadovoljstva partnerskim odnosom (.05, [.03, .06]). Drugim riječima, na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego obično, kada su svoje partnere doživljavale više

antagonističnima nego obično ili kada su bile više zadovoljne partnerskim odnosom u odnosu na svoj prosjek i njihovi partneri su doživljavali više stresa, percipirali ih kao više antagonistične ili su bili više zadovoljni partnerskim odnosom u odnosu na svoj prosjek. Na dane kada su partneri provodili više vremena zajedno, bili su više zadovoljni svojim partnerskim odnosima i osjećali su više ljubavi jedno za drugo (.13, [.10, .16] i .11, [.08, .14]).

Svi autoregresijski akter efekti bili su statistički značajni. Stres prethodnog dana prelijevao se u stres narednog dana i kod žena (.26, [.21, .32]) i kod muškaraca (.21, [.16, .27]), što je pokazano i Problemom 1. Doživljavanje partnera_ice antagonističnim_om prethodnoga dana povećavalo je doživljaj partnera_ice antagonističnim_om narednoga dana i kod žena (.18, [.12, .24]) i kod muškaraca (.12, [.06, .18]). Nadalje, ako su prethodni dan žene izjavljivale o jediničnom povećanju zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru u odnosu na svoj prosjek, naredni dan bile su zadovoljne odnosom i osjećale ljubav prema partneru .21 jedinica više u odnosu na svoj prosjek. Kod muškaraca se radilo o povećanju od .20 jedinica u odnosu na vlastiti prosjek. Statistički je bio značajan i jedan autoregresijski partner efekt. Ako su prethodni dan sudionici doživljavali svoje partnere više antagonističnima, njihovi partneri su njih naredni dan doživljavali manje antagonističnima (-.07, [-.12, -.01] za žene i -.07, [-.13, -.01] za muškarce).

Iz Tablice 12 vidljivo je da su sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri, tj. da je postojao varijabilitet u njihovim medijanima aposteriorne distribucije radi čega se, nakon testiranja medijacijskih hipoteza, provjerilo može li se dimenzijama privrženosti objasniti dio tog varijabiliteta slučajnih odsječaka.

Tablica 12

Rezultati dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirani antagonizam partnera_ice

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.58	.11	[2.38, 2.79]	2.10	.09	[1.94, 2.29]
	Percipirani antagonizam partnera_ice	1.48	.06	[1.37, 1.60]	1.72	.07	[1.58, 1.85]
	Zadovoljstvo i ljubav	6.05	.10	[5.86, 6.24]	5.84	.11	[5.63, 6.05]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.81]	2.78	.05	[2.67, 2.88]

Akter efekti $t-1 \rightarrow t$	Stres _{t-1} → Stres _t	.26	.03	[.21, .32]	.21	.03	[.16, .27]
	Perc. ant _{t-1} → Perc. ant _t	.18	.03	[.12, .24]	.12	.03	[.06, .18]
	Zad. _{t-1} → Zad. _t	.21	.03	[.16, .25]	.20	.03	[.14, .25]
	Kontakt _t → Zad _t	.13	.02	[.10, .16]	.11	.02	[.08, .14]
Partner efekti $t-1 \rightarrow t$	Stres _{t-1} → Stres _t	.04	.04	[-.03, .12]	.02	.02	[-.03, .06]
	Perc. ant _{t-1} → Perc. ant _t	-.07	.03	[-.12, -.01]	-.07	.03	[-.13, -.01]
	Zad. _{t-1} → Zad. _t	-.01	-.03	[-.05, .05]	.02	.02	[-.03, .06]
Vrijeme	Vrijeme → Stres _t	-.25	.09	[-.43, -.08]	-.18	-.07	[-.30, -.04]
	Vrijeme → Perc. ant _t	-.06	.05	[-.15, .04]	-.07	.06	[-.18, .04]
	Vrijeme → Zad.	-.16	.05	[-.25, -.07]	-.06	.04	[-.14, .03]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.94	.14	[.70, 1.26]	.80	.12	[.61, 1.06]
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.31	.05	[.23, .42]	.50	.07	[.38, .67]
	Zadovoljstvo i ljubav	1.04	.14	[.80, 1.36]	1.36	.18	[1.06, 1.78]
	Zajednički kontakt	.26	.04	[.19, .35]	.27	.04	[.20, .37]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Zadovoljstvo odnosom žena i zadovoljstvo odnosom muškaraca				.72	.13	[.50, 1.01]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres žena				-.09	.10	[-.30, .10]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres muškaraca				-.05	.09	[-.24, .13]
	Zadovoljstvo odnosom žena i percepcija partnerovog antagonizma žena				-.33	.07	[-.48, -.22]
	Zadovoljstvo odnosom žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				-.30	.08	[-.47, -.17]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres žena				-.06	.12	[-.29, .17]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres muškaraca				-.27	.11	[-.49, -.07]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i percepcija partnerovog antagonizma žena				-.25	.07	[-.40, -.13]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				-.43	.09	[-.64, -.27]
Stres žena i stres muškaraca				.24	.10	[.07, .45]	

	Stres žena i percepcija partnerovog antagonizma žena	.14	.06	[.03, .27]			
	Stres žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca	.09	.07	[-.05, .24]			
	Stres muškarca i percepcija partnerovog antagonizma žena	.02	.05	[-.08, .13]			
	Stres muškarca i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca	.29	.07	[.17, .45]			
	Percepcija partnerovog antagonizma žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca	.18	.05	[.11, .29]			
Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.23	.04	[1.15, 1.32]	.70	.03	[.65, .75]
	Percepcija partnerovog_ičinog antagonizma	.33	.01	[.31, .36]	.42	.02	[.39, .46]
	Zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici	.29	.01	[.27, .32]	.25	.01	[.23, .27]
	Zajednički kontakt	.86	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Stresa	.18		.03			[.13, .23]
	Percepcije partnerovog_ičinog antagonizma	.12		.01			[.09, .14]
	Zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici	.05		.01			[.03, .06]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. Perc. ant = percipirani antagonizam partnera_ice; Zad = zadovoljstvo i ljubav prema partneru_ici.

U Tablici 13 prikazane su prosječne vrijednosti slučajno procijenjenih nagiba i njihove varijance za sve postavljene medijacijske modele. Na dane kada su i žene i muškarci bili više nego prosječno pod stresom oni su svoje partnere doživljavali više antagonističnima (.10, [.06, .14] za žene i .11, [.05, .16] za muškarce) i bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom (-.06, [-.09, -.03] za žene i -.08, [-.13, -.03] za muškarce; hipoteza H2a). Stres muškaraca odražavao se i na to da su ih njihove partnerice doživljavale više antagonističnima (.10, [-.05, .15]), no stres žene

nije bio značajno povezan s partnerovom percepcijom njezinog antagonizma (.03, [-.02, .07]). Na dane kada su svi sudionici doživljavali svoje partnere antagonističnima, i oni (-.45, [-.55, -.35] za žene i -.29, [-.37, -.20] za muškarce) i njihovi partneri (-.18, [-.26, -.09] za žene i -.18, [-.29, -.06] za muškarce) su bili manje zadovoljni partnerskim odnosom.

Percipiranje partnera ili partnerice antagonističnim_om posredovalo je odnosu između vlastitog doživljenog stresa i vlastitog zadovoljstva partnerskim odnosom (H2b) kao i odnosu između vlastitog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom (H2g) i kod muškaraca i kod žena. Uz to, partnersčin doživljaj partnerovog antagonizma posredovao je odnosu između njegovog stresa i njezinog zadovoljstva odnosom, kao i između njezinog stresa i njezinog zadovoljstvo odnosom (H2i).

Neke varijance slučajnih efekata u Tablici 13 podebljane su što znači da su bile značajne s omjerom aposteriorne distribucije i standardne devijacije većem od tri. Sljedećim modelima provjerilo se mogu li dimenzije privrženosti objasniti, ne samo dio varijabiliteta slučajnih odsječaka kao što je rečeno ranije, nego i dio varijabiliteta slučajnih nagiba. Međurazinska interakcija ne procjenjuje se za slučajne efekte čiji varijabilitet nije značajan.

Tablica 13

Rezultati slučajnih nagiba dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu igra percipirani antagonizam partnera_ice

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H2b Stres _ž → Perc. partnerovog antagonizma _ž	.10	.02	[.06, .14]	.03	.01	[.02, .04]
Perc. partnerovog antagonizma _ž → Zadovoljstvo _ž	-.45	.05	[-.55, -.35]	.15	.04	[.02, .04]
Stres _ž → Zadovoljstvo _ž	-.06	.02	[-.09, -.03]	.01	.00	[.00, .02]
Kovarianca	-.03	.01	[-.06, -.01]			
Indirektni efekt	-.06	.01	[-.09, -.03]			
Stres _M → Perc. partnersčinog antagonizma _M	.11	.03	[.05, .16]	.04	.01	[.02, .07]
Perc. partnersčinog → Zadovoljstvo _M	-.29	.04	[-.37, -.20]	.11	.03	[.07, .18]

Stres _M → Zadovoljstv _{OM}	-0.08	.03	[-.13, -.03]	.03	.01	[.01, .05]
Kovarijanca	-0.01	.01	[-.03, .01]			
Indirektni efekt	-0.06	.02	[-.09, -.03]			
<hr/>						
H2d Stresž → Perc. partneričinog antagonizma _M	.03	.02	[-.02, .07]	.03	.01	[.02, .05]
Perc. partneričinog antagonizma _M → Zadovoljstvož	-0.18	.04	[-.26, -.09]	.12	.03	[.07, .19]
Stresž → Zadovoljstvož	-0.10	.02	[-.14, -.06]	.02	.01	[.01, .03]
Kovarijanca	-0.02	.01	[-.04, .00]			
Indirektni efekt	-0.03	.01	[-.05, .01]			
<hr/>						
Stres _M → Perc. partnerovog antagonizmaž	.10	.03	[.05, .15]	.02	.01	[.01, .05]
Perc. partnerovog antagonizmaž → Zadovoljstv _{OM}	-0.18	.06	[-.29, -.06]	.24	.06	[.15, .37]
Stres _M → Zadovoljstv _{OM}	-0.12	.03	[-.17, -.08]	.03	.01	[.01, .05]
Kovarijanca	-0.01	.01	[-.03, .02]			
Indirektni efekt	-0.02	.01	[-.05, .01]			
<hr/>						
H2g Stresž → Perc. partnerovog antagonizmaž	.10	.02	[.06, .14]	.04	.01	[.02, .06]
Perc. partnerovog antagonizmaž → Zadovoljstv _{OM}	-0.22	.06	[-.33, -.10]	.13	.04	[.07, .21]
Stresž → Zadovoljstv _{OM}	-0.02	.01	[-.04, .10]	.02	.01	[.01, .04]
Kovarijanca	-0.01	.01	[-.03, .02]			
Indirektni efekt	-0.03	.01	[-.05, -.004]			
<hr/>						
Stres _M → Perc. partneričinog antagonizma _M	.10	.03	[.04, .16]	.02	.01	[.01, .04]
Perc. partneričinog antagonizma _M → Zadovoljstvož	-0.20	.05	[-.29, -.11]	.24	.06	[.15, .37]

	Stres _M → Zadovoljstvo _ž	-.07	.03	[-.12, -.01]	.00	.00	[.00, .01]
	Kovarijanca	-.01	.01	[-.04, .01]			
	Indirektni efekt	-.03	.01	[-.06, -.01]			
H2i	Stres _ž → Perc. partneričinog antagonizma _M	.03	.02	[-.02, .01]	.03	.01	[.02, .05]
	Perc. partneričinog antagonizma _M → Zadovoljstvo _M	-.32	.04	[-.40, -.23]	.12	.03	[.08, .19]
	Stres _ž → Zadovoljstvo _M	-.03	.01	[-.05, .00]	.00	.00	[.00, .01]
	Kovarijanca	.00	.01	[-.02, .02]			
	Indirektni efekt	-.01	.01	[-.03, .02]			
	Stres _M → Perc. partnerovog antagonizma _ž	.09	.03	[.04, .14]	.02	.01	[.00, .05]
	Perc. partnerovog antagonizma _ž → Zadovoljstvo _ž	-.47	.05	[-.57, -.37]	.16	.04	[.09, .27]
	Stres _M → Zadovoljstvo _ž	-.05	.02	[-.09, .00]	.02	.01	[.01, .03]
	Kovarijanca	-.00	.01	[-.03, .02]			
	Indirektni efekt	-.04	.02	[-.08, -.01]			

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene.

Kao što je navedeno u Problemu 1, prije specifikacije četiri modela u kojima se procjenjivala međurazinska interakcija, rezultati na svakoj od dimenzija privrženosti centrirani su prema zajedničkoj aritmetičkoj sredini zasebno za muškarce i žene (Bolger i Laurenceau, 2013; Raudenbush i Bryk, 2002). Četiri modela iz prethodnog koraka modificirana su tako da se u svakom predviđalo slučajne odsječke i slučajne nagibe koji su značajno varirali među sudionicima. Iz Tablice 14 vidljivo je da dimenzije privrženosti objašnjavaju dio varijabiliteta u slučajnim odsječcima. Konkretno, kao i u Problemu 1, žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu u uzorku, izvještavale su o .28 višim razinama stresa. Kod

muškaraca se radilo o povećanju od .24. I muškarci i žene, koji su za jednu jedinici bili više anksiozni od prosječnih sudionika u istraživanju, izvještavali su o .12 povećanju u percepciji antagonizma partnera_ice. Anksiozniji muškarci bili su .16 jedinica manje zadovoljni svojim odnosom od muškarca s tipičnim razinama anksioznosti u istraživanju. Žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u izbjegavanju u odnosu na tipične žene u uzorku izvještavale su o .18 većem stresu od tipičnih žena u uzorku. Žene i muškarci s jediničnim povećanjem na dimenziji izbjegavanja bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosima (-.31 za žene i -.24 za muškarce). Jedinično povećanje u izbjegavanju muškaraca u odnosu na tipičnog muškarca vodilo je do .17 povećanja u percepciji partneričinog antagonizma.

Varijance odsječaka su se, uvođenjem dimenzija privrženosti kao prediktora na razini između dijada smanjile, što znači da se dimenzijama privrženosti uspjelo objasniti dio varijabiliteta u prosječnim vrijednostima na relevantnim varijablama. No, varijance odsječaka i dalje su značajne, što znači da je dio varijabiliteta ostao neobjašnjen dimenzijama privrženosti.

Tablica 14

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne odsječke unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu igra percipirani antagonizam partnera_ice

		Žene			Muškarci		
Slučajni odsječak	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI	
Anksioznost → Percipirani stres	.28	.08	[.12, .44]	.24	.08	[.08, .39]	
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.12	.04	[.03, .20]	.12	.06	[.01, .23]
	Zadovoljstvo i ljubav	-.08	.07	[-.21, .05]	-.20	.08	[-.36, -.03]
Izbjegavanje → Percipirani stres	.18	.09	[.01, .35]	.14	.08	[-.02, .30]	
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.07	.05	[-.03, .16]	.17	.06	[.06, .29]
	Zadovoljstvo i ljubav	-.31	.07	[-.45, -.16]	-.24	.09	[-.41, -.07]
Varijanca odsječaka	Percipirani stres	.81	.13	[.60, 1.11]	.73	.11	[.55, .97]
	Percipirani	.27	.04	[.20, .37]	.42	.06	[.32, .57]

antagonizam partnera_ice Zadovoljstvo i ljubav	.84	.12	[.64, 1.11]	1.03	.15	[.76, 1.36]
--	------------	-----	-------------	-------------	-----	-------------

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

U Tablici 15 nalaze se rezultati djelovanja dimenzija privrženosti na slučajne nagibe. Samo anksiozna privrženost žena mijenjala je slučajni nagib od muškarčevog doživljaja partneričinog antagonizma do ženinog zadovoljstva partnerskim odnosom (-.15, [.08, .39]). Žene koje su izjavljivale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na ženu s prosječnom razinom anksioznosti u istraživanju imale su za .15 jaču reaktivnost na muškarčev doživljaj njihovog antagonizma. Drugim riječima, na zadovoljstvo žena partnerskim odnosom nepovoljnije je djelovala partnerova percepcija njihovog antagonizma kada su one izvještavale o višim razinama anksiozne privrženosti.

Tablica 15

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne nagibe unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirani antagonizam partnera_ice

		Anksioznost			Izbjegavanje		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H2b	Stres _M → Perc. partneričinog antagonizam _M	-.01	.03	[-.07, .04]	-.00	.03	[-.10, .02]
H2b	Perc. partneričinog antagonizam _M → Zadovoljstvo _M	-.01	.04	[-.10, .07]	.01	.04	[-.08, .10]
H2b	Perc. partnerovog antagonizmaž → Zadovoljstvož	.01	.05	[-.08, .10]	.04	.05	[-.06, .13]
H2d i H2g	Perc. partneričinog antagonizam _M → Zadovoljstvož	.05 / -.15	.04 / .04	[-.04, .13] / [-.23, -.07]	.02 / .08	.05 / .04	[-.07, .11] / [-.01, .16]
H2d i H2g	Perc. partnerovog antagonizmaž → Zadovoljstvo _M	-.06 / .06	.06 / .06	[-.18, .06] / [-.05, .17]	.01 / -.02	.06 / .06	[-.11, .13] / [-.14, .09]

H2i	Perc. partneričinog antagonizma _M → Zadovoljstvo _M	.02 / .00	.05 / .05	[-.08, .13] / [-.10, .10]	.07 / .02	.05 / .05	[-.04, .17] / [- .07, .11]
H2i	Perc. partnerovog antagonizma _ž → Zadovoljstvo _ž	.01 / -.10	.04 / .04	[-.08, .10] / [-.09, .07]	-.01 / -.01	.05 / .05	[-.10, .08] / [- .09, .09]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, prvo su prikazane vrijednosti za moderator muških dimenzija privrženosti, a zatim za moderator ženskih dimenzija privrženosti.

Medijacijska uloga naklonosti

Modeli su konvergirali s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.003 - 1.02. Rezultati vezani uz percipirani stres i zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru gotovo su identični onima u prethodnom odlomku radi čega će u ovome dijelu biti fokus na percipiranoj naklonosti partnera_ice. Izostanak promjene u značajnosti parametara, čak i kada se specificira model s drugačijom medijatorskom varijablom, može se tumačiti kao indikator robusnosti i stabilnosti parametara.

Žene su svoje partnere doživljavale kao da su im više nakloni nego li su muškarci naklonima doživljavaju svoje partnerice (4.55 naspram 4.29). Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je da su i žene i muškarci koji su bili više zadovoljni svojim partnerskim odnosom, bili skloniji svoje partnere_ice doživljavati naklonima (.86, [.61, 1.21]; 1.08, [.76, 1.50]). Istovremeno, njih su njihovi partneri_ce doživljavali više naklonima (.75, [.48, 1.12]; .75, [.49, 1.10]). Žene, koje su svoje partnere doživljavale više naklonima, bile su u vezi s muškarcima koji su njih (žene) doživljavali više naklonima (1.07, [.73, 1.56]). Kovarijanca reziduala percepcije partnerove_ičine naklonosti bila je značajna (.03, [.02, .05]), što znači da na dane kada su žene svoje partnere doživljavale više naklonima nego obično i njih su njihovi partneri doživljavali kao više naklone i obrnuto.

Svi autoregresijski akter efekti bili su značajni. Ako su prethodni dan žene izjavljivale o jediničnom povećanju u doživljaju partnerove naklonosti, naredni dan izvještavale su o povećanju od .26 jedinica u odnosu na svoj prosjek. Kod muškaraca se radilo o povećanju od .30 jedinica u odnosu na vlastiti prosjek. Sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale su omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri.

Tablica 16

Rezultati dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_ice

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.56	.11	[2.35, 2.77]	2.12	.09	[1.94, 2.29]
	Percipirana naklonost partnera_ice	4.55	.13	[4.30, 4.80]	4.29	.14	[4.02, 4.56]
	Zadovoljstvo i ljubav	6.09	.10	[5.90, 6.27]	5.86	.11	[5.65, 6.07]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.81]	2.78	.05	[2.67, 2.86]
Akter efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.26	.03	[.21, .32]	.21	.03	[.16, .27]
	Perc. nakl _{t-1} → Perc. nakl _t	.26	.03	[.20, .32]	.30	.03	[.24, .37]
	Zad. _{t-1} → Zad. _t	.18	.02	[.13, .22]	.15	.03	[.10, .20]
	Kontakt _t → Zad _t	.13	.02	[.10, .16]	.11	.02	[.08, .14]
Partner efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.04	.04	[-.03, .12]	.02	.02	[-.03, .06]
	Perc. nakl _{t-1} → Perc. nakl _t	.06	.03	[.00, .13]	.01	.03	[-.04, .06]
	Zad. _{t-1} → Zad. _t	-.02	.03	[-.07, .03]	.02	.02	[-.03, .06]
Vrijeme	Vrijeme → Stres _t	-.33	.09	[-.50, -.25]	-.21	-.07	[-.34, -.09]
	Vrijeme → Perc. nakl _t	-.37	.09	[-.55, -.18]	-.29	.08	[-.46, -.13]
	Vrijeme → Zad.	-.07	.05	[-.16, .02]	.03	.04	[-.06, .11]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.94	.14	[.70, 1.26]	.80	.12	[.61, 1.06]
	Percipirana naklonost partnera_ice	1.61	.23	[1.23, 2.14]	2.04	.29	[1.57, 2.70]
	Zadovoljstvo i ljubav	.97	.14	[.74, 1.28]	1.32	.18	[1.03, 1.74]
	Zajednički kontakt	.26	.04	[.19, .35]	.27	.04	[.20, .37]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Zadovoljstvo odnosom žena i zadovoljstvo odnosom muškaraca				.70	.13	[.49, .99]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres žena				-.09	.10	[-.30, .10]

	Zadovoljstvo odnosom žena i stres muškaraca				-0.05	.09	[-.22, .13]
	Zadovoljstvo odnosom žena i percepcija partnerove naklonosti žena				.86	.15	[.61, 1.21]
	Zadovoljstvo odnosom žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				.75	.16	[.49, 1.10]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres žena				-.03	.11	[-.26, .19]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres muškaraca				-.26	.10	[-.48, -.07]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i percepcija partnerove naklonosti žena				.75	.16	[.48, 1.12]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				1.08	.19	[.76, 1.50]
	Stres žena i stres muškaraca				.24	.10	[.07, .45]
	Stres žena i percepcija partnerove naklonosti žena				-.04	.13	[-.31, .22]
	Stres žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				-.11	.14	[-.39, .16]
	Stres muškarca i percepcija partnerove naklonosti žena				.02	.12	[-.21, .25]
	Stres muškarca i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				-.03	.13	[-.27, .22]
	Percepcija partnerove naklonosti žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				1.07	.21	[.73, 1.56]
Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.23	.04	[1.15, 1.32]	.70	.03	[.65, .75]
	Percepcija partnerove ičine naklonosti	1.30	.05	[1.22, 1.40]	.98	.04	[.91, 1.06]
	Zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici	.27	.01	[.25, .29]	.23	.01	[.21, .25]
	Zajednički kontakt	.86	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Stresa	.18		.03			[.13, .23]
	Percepcije partnerove ičine naklonosti	.33		.03			[.26, .39]
	Zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici	.03		.01			[.02, .05]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti,

odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. Perc. nakl = Percipirana naklonost partnera_ice; Zad = zadovoljstvo i ljubav prema partneru_ici.

U Tablici 17 prikazane su prosječne vrijednosti slučajno procijenjenih nagiba i njihove varijance za sve postavljene medijacijske modele. Na dane kada su i žene i muškarci bili više nego prosječno pod stresom njihovi partneri su ih doživljavali manje naklonima (-.11, [-.16, -.06] za žene i -.12, [-.20, -.04] za muškarce). Vlastiti stres nije bio povezan s promjenom u vlastitoj percepciji partnerove_ičine naklonosti. Na dane kada su sudionici doživljavali svoje partnere_ice kao da su im više nakloni, izvještavali su o većem zadovoljstvu odnosom (.27, [.22, .31] za žene i .25, [.20, .30] za muškarce). Na te iste dane njihovi partneri su također bili više zadovoljni partnerskim odnosom (.14, [.10, .18] za žene i .09, [.04, .13] za muškarce).

Partnerova percepcija naklonosti aktera (i muškaraca i žena) posredovala je odnosu između akterovog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom (H2e), kao i između akterovog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom (H2j).

Tablica 17

Rezultati slučajnih nagiba dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ima percipirana naklonost

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H2c Stres _ž → Perc. partnerove naklonosti _ž	-0.00	.03	[-.06, .06]	.04	.02	[.02, .08]
Perc. partnerove naklonosti _ž → Zadovoljstvo _ž	.27	.02	[.22, .31]	.05	.01	[.03, .07]
Stres _ž → Zadovoljstvo _ž	-.11	.02	[-.14, -.08]	.01	.01	[.01, .02]
Kovarijanca	-.03	.10	[-.05, -.01]			
Indirektni efekt	-0.03	.01	[-.06, .01]			
Stres _M → Perc. partneričine naklonosti _M	-0.07	.04	[-.14, .00]	.04	.01	[.02, .09]
Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _M	.25	.03	[.20, .30]	.05	.01	[.03, .07]
Stres _M → Zadovoljstvo _M	-.14	.02	[-.18, -.09]	.02	.01	[.01, .04]

	Kovarianca	.00	.01	[-.02, .02]			
	Indirektni efekt	-.02	.01	[-.04, .01]			
H2e	Stres _ž → Perc. partneričine naklonosti _M	-.11	.03	[-.16, -.06]	.02	.01	[.01, .05]
	Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _ž	.14	.02	[.10, .18]	.02	.01	[.01, .04]
	Stres _ž → Zadovoljstvo _ž	-.12	.02	[-.15, -.08]	.02	.01	[.01, .03]
	Kovarianca	.00	.01	[-.01, .01]			
	Indirektni efekt	-.02	.01	[-.03, -.01]			
	Stres _M → Perc. partnerove naklonosti _ž	-.12	.04	[-.20, -.04]	.03	.02	[.01, .07]
	Perc. partnerove naklonosti _ž → Zadovoljstvo _M	.09	.02	[.04, .13]	.03	.01	[.02, .05]
	Stres _M → Zadovoljstvo _M	-.12	.03	[-.17, -.07]	.03	.01	[.01, .05]
	Kovarianca	-.02	.01	[-.03, -.01]			
	Indirektni efekt	-.03	.01	[-.05, -.01]			
H2h	Stres _ž → Perc. partnerove naklonosti _ž	.01	.03	[-.06, .07]	.04	.02	[.02, .08]
	Perc. partnerove naklonosti _ž → Zadovoljstvo _M	.11	.02	[.07, .15]	.03	.01	[.02, .05]
	Stres _ž → Zadovoljstvo _M	-.05	.02	[-.07, -.02]	.02	.00	[.00, .01]
	Kovarianca	-.01	.01	[-.03, .00]			
	Indirektni efekt	-.01	.01	[-.03, .00]			
	Stres _M → Perc. partneričine naklonosti _M	-.07	.04	[-.14, .01]	.04	.02	[.01, .08]
	Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _ž	.16	.02	[.11, .20]	.02	.01	[.01, .04]
	Stres _M → Zadovoljstvo _ž	-.09	.03	[-.14, -.04]	.02	.01	[.01, .04]
	Kovarianca	-.01	.01	[-.03, .01]			

Indirektni efekt							
H2j Stres _Ž → Perc. partneričine naklonosti _M	-.11	.03	[-.15, -.05]	.02	.01	[.01, .05]	
Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _M	.24	.03	[.19, .29]	.05	.01	[.04, .08]	
Stres _Ž → Zadovoljstvo _M	-.03	.01	[-.06, -.01]	.00	.00	[.00, .00]	
Kovarijanca	-.00	.01	[-.02, .01]				
Indirektni efekt	-.03	.01	[-.05, -.01]				
Stres _M → Perc. partnerove naklonosti _Ž	-.12	.04	[-.20, -.05]	.02	.02	[.00, .07]	
Perc. partnerove naklonosti _Ž → Zadovoljstvo _Ž	.27	.02	[.22, .31]	.05	.01	[.04, .08]	
Stres _M → Zadovoljstvo _Ž	-.07	.02	[-.12, -.03]	.02	.01	[.01, .04]	
Kovarijanca	-.01	.01	[-.03, .01]				
Indirektni efekt	-.04	.01	[-.07, -.01]				

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene.

U svrhu objašnjenja varijabiliteta slučajnih odsječaka i slučajnih nagiba s podebljano označenim varijancama u prethodnoj tablici, provjerena je međurazinska interakcija. Dimenzije privrženosti objašnjavale su dio varijabiliteta u slučajnim odsječcima (Tablica 18). Anksioznost muškaraca i žena nije objašnjavala rezultate u percipiranoj naklonosti partnera_ice ni kod muškaraca ni kod žena. No, jedinično povećanje u izbjegavanju i kod muškaraca i kod žena u odnosu na tipičnog muškarca i tipičnu ženu u istraživanju vodilo je do smanjenja u percepciji partnerove_ičine naklonosti i to za -.28 jedinica kod muškaraca i -.21 jedinicu kod žena. Kao i u modelu s međurazinskom interakcijom u kojem je medijatorsku ulogu imao percipirani antagonizam partnera_ice (Tablica 14), anksiozniji muškarci, ali ne i žene, izvještavali su o nižim razinama zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu na muškarce s prosječnim razinama anksioznosti u istraživanju (-.17, [-.32, -.03]). Sukladno s rezultatima u istom modelu (Tablica 14),

muškarci i žene koji su izvještavali o višim razinama izbjegavanja, bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosima (-.38, [-.52, -.24] za žene i (-.35, [-.50, -.20] za muškarce). Djelovanje dimenzija privrženosti na percepciju stresa konzistentno je kroz Problem 1 i model antagonizma u Problemu 2, tj. anksiozniji muškarci i žene, kao i više izbjegavajuće žene doživljavaju više razine stresa. Varijance odsječaka su se, uvođenjem dimenzija privrženosti kao prediktora na razini između osoba, smanjile u odnosu na prethodnu tablicu, što znači da se dimenzijama privrženosti uspjelo objasniti dio varijabiliteta u prosječnim vrijednostima na relevantnim varijablama.

Tablica 18

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne odsječke unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_ice

		Žene			Muškarci		
Slučajni odsječak		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost →	Percipirani stres	.28	.08	[.12, .44]	.24	.08	[.08, .39]
	Percipirana naklonost partnera_ice	-.15	.09	[-.34, .02]	.04	.11	[-.17, .25]
	Zadovoljstvo i ljubav	-.08	.07	[-.21, .05]	-.17	.08	[-.32, -.03]
Izbjegavanje →	Percipirani stres	.18	.09	[.01, .35]	.13	.08	[-.03, .30]
	Percipirana naklonost partnera_ice	-.21	.10	[-.41, -.01]	-.28	.11	[-.49, -.06]
	Zadovoljstvo i ljubav	-.38	.07	[-.52, -.24]	-.35	.08	[-.50, -.20]
Varijanca odsječaka	Percipirani stres	.81	.13	[.60, 1.1]	.73	.11	[.55, 1.00]
	Percipirana naklonost partnera_ice	1.48	.22	[.76, 1.32]	1.86	.27	[1.42, 2.50]
	Zadovoljstvo i ljubav	.78	.11	[.59, 1.03]	.99	.15	[.76, 1.32]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

U Tablici 19 nalaze se rezultati djelovanja dimenzija privrženosti na slučajne nagibe koji su imali značajnu varijancu u prethodnoj analizi. Dimenzije privrženosti nisu objasnile varijabilitet niti jednog slučajnog nagiba što znači da se jačina povezanosti između varijabli ne razlikuje s obzirom na rezultat na dimenzijama privrženosti.

Tablica 19

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne nagibe unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_ice

		Anksioznost			Izbjegavanje		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H4c	Perc. partnerove naklonosti _ž → Zadovoljstvo _ž	.03	.02	[-.02, .07]	.04	.02	[-.02, .09]
H4c	Stres _M → Perc. partneričine naklonosti _M	-.01	.04	[-.08, .06]	.01	.04	[-.07, .09]
H4c	Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _M	.03	.02	[-.05, .03]	.02	.02	[-.03, .06]
H4j	Perc. partneričine naklonosti _M → Zadovoljstvo _M	.02 / -.02	.03 / .02	[-.03, .07] / [-.03, .07]	.02 / .04	.03 / .03	[-.04, .07] / [-.03, .07]
H4j	Perc. partnerove naklonosti _ž → Zadovoljstvo _ž	.02 / .03	.03 / .03	[-.04, .07] / [-.02, .09]	.03 / -.01	.03 / .03	[-.03, .08] / [-.06, .05]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, prvo su prikazane vrijednosti za moderator muških dimenzija privrženosti, a zatim za moderator ženskih dimenzija privrženosti.

Medijacijska uloga percipiranog partnerovog dijadnog nošenja sa stresom

Modeli su konvergirali s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.005. Iz Tablice 20 vidljivo je da su veličine odsječaka usporedive s veličinama odsječaka u svim dosadašnjim modelima te da su značajnost i relativna veličina autoregresijskih akter i partner efekata stresa, i doživljaja zadovoljstva odnosom i ljubavi prema partneru konzistentni kroz sve provedene modele. Kao i u Problemu 1 te u prvom dijelu Problema 2, stres prethodnoga dana djeluje na stres narednoga

dana (.25, [.20, .31]) za žene i .21, [.15, .27]). U skladu s prvim dijelom Problema 2, zadovoljstvo odnosom prethodnog dana djeluje na zadovoljstvo odnosom narednog dana (.23, [.20, .31] za žene i .22, [.17, .28] za muškarce). Kao u Problemu 1, dijadno nošenja sa stresom prethodnoga dana nije povezano s doživljajem dijadnog nošenja sa stresom narednoga dana kod žena, no jest kod muškaraca (.16, [.07, .26]). Ovaj rezultat u skladu je s rezultatom dobivenim u modelu Problema 1 bez slučajnih nagiba.

Kovarijance slučajnih odsječaka stresa i zadovoljstva odnosom konzistentno su povezane kroz sva tri modela provedena u Problemu 2. Iz ovog modela vidljivo je da su i muškarci i žene, koji su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosom, bili u vezi s partnerima od kojih su doživljavali više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom (.51, [.35, .74] za žene i .63, [.45, .87] za muškarce) i kojima su pružali više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom (.34, [.19, .51] i .28, [.10, .50]). Općenito, muškarci koji doživljavaju više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom od svojih partnerica u vezi su sa ženama koje doživljavaju više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom od svojih partnera (.15, [.03, .29]).

Sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri radi čega se, u kasnijim koracima, provjerilo može li se dimenzijama privrženosti taj varijabilitet objasniti.

Tablica 20

Rezultati dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima partnerovo ičino dijadno nošenje sa stresom

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.58	.10	[2.37, 2.78]	2.11	.09	[1.94, 2.29]
	Doživljeno DCI	5.48	.08	[5.31, 5.64]	5.23	.08	[5.07, 5.39]
	Zadovoljstvo i ljubav	6.05	.09	[5.87, 6.23]	5.84	.11	[5.63, 6.05]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.80]	2.77	.05	[2.62, 2.80]
Akter efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.25	.03	[.20, .31]	.21	.03	[.15, .27]
	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	.08	0.04	[-.00, .16]	.16	.05	[.07, .26]
	Zad. _{t-1} → Zad. _t	.23	.03	[.18, .30]	.22	.03	[.17, .28]

Partner efekti $t-1 \rightarrow t$	Kontakt _t → Zad _t	.10	.02	[.06, .13]	.08	.02	[.05, .11]
	Stres _{t-1} → Stres _t	.04	.04	[-.04, .12]	.01	.02	[-.03, .06]
	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	-.01	.05	[-.10, .08]	-.02	.04	[-.002, .17]
Kontakt	Zad. _{t-1} → Zad. _t	.01	.04	[-.12, .08]	.02	.05	[-.10, .08]
	→ Stres						
Vrijeme	→ Doživljeno DCI	.10	.03	[.05, .16]			
	→ Zadovoljstvo i ljubav	.06	.02	[.04, .09]	.08	.02	[.05, .10]
	Vrijeme → Stres _t	-.37	.09	[-.54, -.20]	-.22	-.07	[-.35, -.09]
	Vrijeme → Doživljeno DCI _t	-.15	.10	[-.32, .06]	-.15	.08	[-.38, -.05]
	Vrijeme → Zad.	-.02	.05	[-.12, .08]	-.01	.05	[-.20, .08]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.95	.14	[.71, 1.27]	.80	.12	[.61, 1.06]
	Doživljeno DCI	.65	.10	[.48, .89]	.56	.09	[.41, .76]
	Zadovoljstvo i ljubav	1.00	.14	[.75, 1.30]	1.37	.19	[1.05, 1.79]
	Zajednički kontakt	.26	.04	[.19, .35]	.27	.04	[.20, .37]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Zadovoljstvo odnosom žena i zadovoljstvo odnosom muškaraca				.71	.13	[.49, 1.01]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres žena				-.12	.10	[-.32, .08]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres muškaraca				-.06	.09	[-.24, .12]
	Zadovoljstvo odnosom žena i doživljenog DCI žena				.51	.10	[.35, .74]
	Zadovoljstvo odnosom žena i doživljenog DCI muškaraca				.34	.09	[.19, .51]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres žena				-.04	.12	[-.27, .21]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres muškaraca				-.28	.11	[-.52, -.09]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i doživljenog DCI žena				.28	.10	[.10, .50]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i doživljenog DCI muškaraca				.63	.11	[.45, .87]
	Stres žena i stres muškaraca				.24	.09	[.07, .44]
Stres žena i doživljenog DCI žena				-.06	.09	[-.23, .10]	

	Stres žena i doživljenog DCI muškaraca				-0.03	.08	[-.14, .20]
	Stres muškarca i doživljenog DCI žena				-.11	.08	[-.26, .04]
	Stres muškarca i doživljenog DCI muškaraca				-.13	.07	[-.28, .01]
	Doživljeni DCI muškaraca i doživljeni DCI žena				.15	.07	[.03, .29]
Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.22	.04	[1.14, 1.31]	.70	.03	[.65, .75]
	Doživljeno DCI	.65	.03	[.59, .72]	.52	.03	[.47, .59]
	Zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici	.29	.01	[.26, .32]	.25	.01	[.23, .28]
	Zajednički kontakt	.86	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Stresa	.18		.03			[.13, .23]
	Doživljenog DCI	.11		.03			[.07, .16]
	Zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici	.06		.01			[.04, .08]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. Zad = zadovoljstvo i ljubav prema partneru_ici. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

U Tablici 21 prikazane su prosječne vrijednosti slučajno procijenjenih nagiba i njihove varijance. Na dane kada su i žene i muškarci svoje partnere doživljavali više podržavajućima, tj. izvještavali o višim razinama partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom, bili su zadovoljniji svojim partnerskim odnosima i osjećali su više ljubavi jedno za drugo (.31, [.24, .38] za žene i .18, [.09, .27] za muškarce). Na dane kada su žene doživljavale više dijadnog nošenja sa stresom i njihovi partneri su bili više zadovoljni svojim partnerskim odnosom (.18, [.08, .28]). Doživljeni stres je, kao i u prethodna dva medijacijska modela (medijator percipiranog antagonizma i medijator percipirane naklonosti), bio negativno povezan s vlastitim zadovoljstvom partnerskim odnosom (-.11, [-.15, -.07] za žene i -.11, [-.15, -.06] za muškarce), kao i s partnerovim_ičinim zadovoljstvom partnerskim odnosom (-.03, [-.06, -.001] i -.10, [-.15, -.05]). Stres nije bio povezan

s doživljajem partnerovog ičinog dijadnog nošenja sa stresom niti u jednom modelu. Rezultati ukazuju na nepostojanje medijacijskih efekata.

Tablica 21

Rezultati slučajnih nagiba dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima partnerovo ičino dijadno nošenje sa stresom

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H2k Stres _ž → Doživljeno DCI _ž	.02	.04	[-.04, .07]	.02	.01	[.01, .05]
Doživljeno DCI _ž → Zadovoljstvo _ž	.31	.04	[.24, .38]	.11	.02	[.08, .16]
Stres _ž → Zadovoljstvo _ž	-.11	.02	[-.15, -.07]	.02	.01	[.01, .03]
Kovarijanca	-.03	.01	[-.05, -.01]			
Indirektni efekt	-.02	.01	[-.05, .01]			
Stres _M → Doživljeno DCI _M	.05	.04	[-.03, .12]	.06	.02	[.03, .12]
Doživljeno DCI _M → Zadovoljstvo _M	.18	.05	[.09, .27]	.20	.04	[.14, .28]
Stres _M → Zadovoljstvo _M	-.11	.03	[-.15, -.06]	.03	.01	[.01, .05]
Kovarijanca	-.05	.02	[-.09, -.01]			
Indirektni efekt	-.04	.02	[-.09, .00]			
H2l Stres _ž → Doživljeno DCI _ž	.02	.03	[-.03, .08]	.02	.01	[.01, .05]
Doživljeno DCI _ž → Zadovoljstvo _M	.08	.05	[-.02, .18]	.14	.03	[.09, .20]
Stres _ž → Zadovoljstvo _M	-.03	.02	[-.06, -.001]	.00	.00	[.00, .01]
Kovarijanca	-.02	.01	[-.05, .02]			
Indirektni efekt	-.02	.01	[-.05, .01]			
Stres _M → Doživljeno DCI _M	.01	.04	[-.07, .10]	.08	.03	[.04, .15]
Doživljeno DCI _M → Zadovoljstvo _ž	.18	.05	[.08, .28]	.21	.04	[.14, .30]

Stres _M → Zadovoljstvož	-0.10	.03	[-.15, -.05]	.02	.01	[.01, .05]
Kovarijanca	-0.01	.03	[-.04, .06]			
Indirektni efekt	-0.01	.03	[-.04, .07]			

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene. DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom

U Tablici 22 prikazan je dio rezultata dvorazinskog medijacijskog modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima uz međurazinsku interakciju. Konkretno, prikazani su rezultati djelovanja privrženosti na slučajne odsječke doživljenog dijadnog nošenja sa stresom žena i muškaraca. Djelovanje dimenzija privrženosti na druga dva odsječka, percipirani stres i zadovoljstvo odnosom nije se promijenilo u odnosu na rezultate iz modela s medijatorskom ulogom antagonizma (Tablica 14), modela s medijatorskom ulogom naklonosti (Tablica 18) ni modela u Problemu 1 (Tablica 9).

Iz Tablice 21 vidljivo je da, kao i u Problemu 1 (Tablica 9), dimenzije privrženosti objašnjavaju dio varijabiliteta u slučajnim odsječcima partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom. Konkretno, žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu u uzorku, izvještavale su o .19 jedinica rjeđe doživljenom dijadnom nošenju sa stresom. I muškarci i žene koji su izvještavali o jediničnom povećanju u izbjegavanju u odnosu, izvještavali su o manje doživljenom dijadnom nošenju sa stresom i to -.23 jedinice manje za žene i -.15 jedinica manje za muškarce.

Tablica 22

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne odsječke unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom

Slučajni odsječak	Žene			Muškarci		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost → Doživljeno DCI	-0.19	.07	[-.31, -.06]	-0.02	.07	[.08, .11]

Izbjegavanje → Doživljeno DCI

-.23 .07 [-.37, -.08] **-.15** .07 [-.28, -.02]

Varijanca
odsječka Doživljeno DCI

.50 .08 [.37, .69] **.50** .08 [.36, .68]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

U Tablici 23 nalaze se rezultati djelovanja dimenzija privrženosti na slučajne nagibe koji su u prethodnom modelu (Tablica 21) imali značajne varijance nagiba. Dimenzije privrženosti nisu djelovale na razlike u nagibu različitih pojedinaca. Drugim riječima, dimenzije privrženosti nisu objasnile varijabilitet u jačini povezanosti između doživljenog partnerovog ičinog dijadnog nošenja sa stresom i zadovoljstva odnosom.

Tablica 23

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne nagibe unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima partnerovo ičino dijadno nošenje sa stresom

		Anksioznost			Izbjegavanje		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H2l	Doživljeno DCI _ž → Zadovoljstvo _ž	.05	.03	[-.01, .12]	.01	.04	[-.06, .09]
H2l	Doživljeno DCI _M → Zadovoljstvo _M	.03	.05	[-.07, .12]	.05	.05	[-.04, .14]
H2m	Doživljeno DCI _M → Zadovoljstvo _ž	.02	.05	[-.13, .09]	.05	.06	[-.07, .15]
H2m	Doživljeno DCI _ž → Zadovoljstvo _M	-.02	.04	[-.07, .03]	.00	.03	[-.05, .06]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, prvo su prikazane vrijednosti za moderator muških dimenzija privrženosti, a zatim za moderator ženskih dimenzija privrženosti.

Treći problem

Ispitati povezanost akterove percepcije partnerovog dijadnog nošenja sa stresom i akterovog i partnerovog doživljenog stresa naredni dan preko akterove percepcije partnerovog ponašanja s obzirom na privrženost oba partnera.

Kako bi se odgovorilo na treći problem postavljena su četiri *person-specific* medijacijska modela u kojima su odsječci i nagibi mogli varirati među sudionicima, a zatim dodatna četiri modela u kojima su dimenzije privrženosti uključene kao kovarijata na razini između osoba. Modeli su se razlikovali s obzirom na to je li percipirani antagonizam ili percipirana naklonost posredovao/la odnosu između prediktora i kriterija. Prediktorska varijabla u medijacijskim modelima bila je partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom, a kriterijske varijable bile su akterov_ičin doživljaj stresa naredni dan i partnerov_ičin doživljaj stresa naredni dan. U modele su uključeni autoregresijski efekti kako bi se kontroliralo djelovanje akterovih i djelovanje partnerovih rezultata na prethodnome mjerenju na akterove rezultate i partnerove rezultate u sadašnjem mjerenju, vrijeme kako bi se kontroliralo za trend u podacima i kontakt kako bi se kontroliralo za zajednički provedeno vrijeme. Modeli su analizirani koristeći identične postavke kao i u prethodnim medijacijskim problemima.

Medijacijska uloga antagonističnog ponašanja

Žene, su na skali od 1 do 7, kao i u prethodnim modelima, izjavljivale da su više pod stresom nego muškarci (2.36 naspram 1.98) te su ujedno više doživljavale dijadno nošenje sa stresom od svojih partnera (5.58 naspram 1.12). Muškarci su svoje partnerice doživljavali više antagonističnima nego li su žene antagonističnima doživljavale svoje partnere (1.70 naspram 1.46). Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je, kao i u Problemu 1 i trećem dijelu Problema 2, da su žene, koje su sklonije dijadnom nošenju sa stresom, u vezi s muškarcima koji su mu skloniji (.19, [.06, .33]). Sukladno rezultatima iz prvog dijela Problema 2, muškarci, koji su bili više pod stresom, češće su doživljavali svoje partnerice antagonističnima (.28, [.17, .44]), a žene, koje su doživljavale više stresa, svoje partnere su doživljavale više antagonističnima (.12, [.01, .24]). Novi podatak iz ovog modela jest da i žene i muškarci koji su doživljavali svoje partnere kao da više stupaju u dijadno nošenje sa stresom bili su u vezi s partnerima koji su ih rjeđe doživljavali antagonističnima (-.09, [-.18, -.02] i -.22, [-.35, -.11] i koje su oni sami rjeđe doživljavali antagonističnima (-.28, [-.41, -.18] za žene i -.22, [-.34 i -.12] za muškarce).

Svi autoregresijski efekti reflektirali su povezanosti varijabli iz prethodnih modela uz dvije iznimke. Kao i u Problemu 1 i Problemu 2, stres prethodnog dana prelijevao se u stres narednog dana i kod žena (.25, [.20, .31]) i kod muškaraca (.19, [.14, .25]). Kao u Problemu 2, doživljavanje partnera_ice antagonističnim_om prethodnoga dana povećavalo je doživljaj partnera_ice antagonističnim_om narednoga dana i kod žena (.13, [.07, .18]) i kod muškaraca (.11, [.05, .17]). Sukladno rezultatima Problema 2, muškarčev doživljaj partneričinog antagonizma prethodni dan djelovao na njezin doživljaj njegovog antagonizma naredni dan. Razlika u odnosu na rezultate Problema 2 jest u tome da u ovom modelu nije bio značajan partner efekt njezinog doživljaja njegovog antagonizma prethodni dan na njegov doživljaj njezinog antagonizma naredni dan (-.05, [-.12, .01]). Sukladno rezultatima iz Problema 1 i Problema 2, partnerov doživljaj dijadnog nošenja sa stresom prethodni dan djeluje na njegov doživljaj dijadnog nošenja sa stresom naredni dan (.20, [.10, .28]). Uz to, u ovom modelu, za razliku od prethodnih modela, pronađeno je da i ženini doživljaj partnerovog dijadnog nošenja sa stresom prethodni dan djeluje na njezin doživljaj partnerovog dijadnog nošenja sa stresom naredni dan (.10, [.02, .19]). Jednako kao i u prethodnim modelima, sve kovarijance reziduala bile su statistički značajne što znači da su, na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego obično, kada su svoje partnere doživljavale više antagonističnima nego obično ili kada su doživjele više dijadnog nošenja sa stresom, njihovi partneri izvještavali o povećanju na istim varijablama (.17, [.13, .22], .09, [.07, .11] i .06, [.02, .11]).

Iz Tablice 24 vidljivo je da su sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri što znači da se dio tog varijabiliteta može pokušati objasniti dimenzijama privrženosti. U svrhu sažetosti, u tablici nisu prikazani kontakt i vrijeme jer se nisu razlikovali od prethodnih modela., a u svrhu sažetosti.

Tablica 24

Rezultati dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirani antagonizam partnera_ice

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.58	.10	[2.38, 2.78]	2.12	.09	[1.95, 2.29]
	Percipirani ant. partnera_ice	1.46	.05	[1.36, 1.56]	1.71	.07	[1.57, 1.84]
	Doživljeno DCI	5.37	.08	[5.2, 5.52]	5.16	.07	[5.02, 5.29]

Akter efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.25	.03	[.2, .31]	.19	.03	[.14, .25]
	Perc. ant _{t-1} → Perc. ant _t	.13	.03	[.07, .18]	.11	.03	[.05, .17]
	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	.10	.04	[.02, .19]	.20	.05	[.10, .28]
Partner efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.04	.04	[-.03, .12]	.01	.02	[-.03, .05]
	Perc. ant _{t-1} → Perc. ant _t	-.06	.02	[-.10, -.01]	-.05	.03	[-.12, .01]
	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	-.01	-.03	[-.05, .05]	-.06	.04	[-.14, .01]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	1.14	.05	[1.05, 1.23]	.58	.03	[.53, .64]
	Doživljeno DCI	.65	.03	[.59, .71]	.57	.03	[.52, .63]
	Perc. ant.	.24	.01	[.22, .26]	.35	.02	[.32, .38]
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .92]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Doživljeno DCI žena i doživljeno DCI muškaraca	.19			.07		[.06, .33]
	Doživljeno DCI žena i stres žena				-.08	.09	[-.27, .1]
	Doživljeno DCI žena i stres muškaraca				-.08	.08	[-.25, .06]
	Doživljeno DCI žena i percepcija partnerovog antagonizma žena				-.28	.06	[-.41, -.18]
	Doživljeno DCI žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				-.22	.06	[-.35, -.11]
	Doživljeno DCI muškaraca i stres žena				.01	.08	[-.14, .16]
	Doživljeno DCI muškaraca i stres muškaraca				-.07	.07	[-.21, .06]
	Doživljeno DCI muškaraca i percepcija partnerovog antagonizma žena				-.09	.04	[-.18, -.02]
	Doživljeno DCI muškaraca i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				-.22	.06	[-.34, -.12]
	Stres žena i stres muškaraca				.25	.10	[.07, .45]
	Stres žena i percepcija partnerovog antagonizma žena				.12	.06	[.01, .24]
	Stres žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				.08	.07	[-.06, .21]
	Stres muškarca i percepcija partnerovog antagonizma žena				.02	.05	[-.08, .44]

	Stres muškarca i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca	.28	.07	[.17, .44]			
	Percepcija partnerovog antagonizma žena i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca	.16	.04	[.08, .25]			
Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.14	.05	[1.05, 1.24]	.59	.03	[.54, .65]
	Percepcija partnerovog_ičinog antagonizma	.24	.01	[.22, .26]	.35	.02	[.32, .38]
	Doživljeno DCI	.65	.03	[.59, .71]	.25	.01	[.23, .27]
	Zajednički kontakt	.86	.03	[.81, .93]	.57	.03	[.51, .63]
Kovarijanca reziduala	Stres	.17		.02			[.13, .22]
	Doživljeno DCI	.06		.03			[.02, .11]
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.09		.01			[.07, .11]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. Perc. ant = percipirani antagonizam partnera_ice; DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

U Tablici 25 prikazane su prosječne vrijednosti slučajno procijenjenih nagiba i njihove varijance. Na dane kada su i žene i muškarci više nego prosječno doživljavali podržavajuće dijadno nošenje sa stresom od svojih partnera, oni su svoje partnere doživljavali manje antagonističnima (-.21, [-.29, -.14] i -.22, [-.29, -.14] za žene i -.22, [-.30, -.14] i -.25, [-.33, -.17] za muškarce). Partnerovo podržavajuće dijadno nošenje sa stresom nije bilo povezano s doživljenim stresom sutradan ni kod muškaraca ni kod žena. Nadalje, doživljeno dijadno nošenje sa stresom prethodni dan nije djelovalo na doživljeni stres sutradan ni kod muškaraca ni kod žena. Osim što nije potvrđena hipoteza vezana uz direktni efekt, nije potvrđena niti jedna medijacijska hipoteza (H3b, H3e). Varijance četiri slučajna efekta doživljenog dijadnog nošenja sa stresom i percepcije partnerovog_ičinog antagonizma značajne su, što znači da je moguće provjeriti mogu li dimenzije privrženosti objasniti dio njihovog varijabiliteta.

Tablica 25

Rezultati slučajnih nagiba dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirani antagonizam partnera_ice

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H3b Doživljeno DCI _Z → Perc. partnerovog antagonizma _Z	-.21	.04	[-.29, -.14]	.15	.03	[.11, .21]
Perc. partnerovog antagonizma _Z → Stres sutradan _Z	-.05	.06	[-.17, .08]	.04	.04	[.00, .15]
Doživljeno DCI _Z → Stres sutradan _Z	.03	.06	[-.09, .15]	.07	.05	[.01, .20]
Kovarijanca	-.02	.01	[-.05, .00]			
Indirektni efekt	.01	.02	[-.04, .05]			
Doživljeno DCI _M → Perc. partneričinog antagonizma _M	-.22	.04	[-.30, -.14]	.11	.03	[.07, .17]
Perc. partneričinog antagonizma _M → Stres sutradan _M	.02	.04	[-.07, .10]	.01	.01	[.00, .05]
Doživljeno DCI _M → Stres sutradan _M	.08	.06	[-.05, .20]	.18	.05	[.10, .28]
Kovarijanca	.00	.02	[-.04, .03]			
Indirektni efekt	-.03	.02	[-.06, .00]			
H3e Doživljeno DCI _Z → Perc. partnerovog antagonizma _Z	-.22	.04	[-.29, -.14]	.15	.03	[.11, .21]
Perc. partnerovog antagonizma _Z → Stres sutradan _M	-.03	.05	[-.14, .08]	.04	.04	[.00, .14]
Doživljeno DCI _Z → Stres sutradan _M	.02	.06	[-.09, .13]	.13	.04	[.05, .22]
Kovarijanca	-.01	.02	[-.04, .03]			
Indirektni efekt	.00	.02	[-.04, .03]			
Doživljeno DCI _M → Perc. partneričinog antagonizma _M	-.25	.04	[-.33, -.17]	.10	.02	[.06, .16]
Perc. partneričinog antagonizma _M → Stres sutradan _Z	.08	.06	[-.04, .19]	.04	.04	[.01, .14]
Doživljeno DCI _M → Stres sutradan _Z	.02	.07	[-.12, .14]	.04	.09	[.00, .30]

Kovarijanca	.02	.02	[-.01, .06]
Indirektni efekt	.01	.02	[-.03, .05]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene.

Modeli iz prethodnog koraka modificirani su tako da se dimenzijama privrženosti predviđalo slučajne odsječke i slučajne nagibe koji su značajno varirali među sudionicima. Iz Tablice 26 vidljivo je da su rezultati identični rezultatima dobivenima drugim modelima u kojima se temeljem dimenzija privrženosti objašnjavalo varijabilitet slučajnih odsječaka u ove tri varijable. Konkretno, kao u Problemu 1 i Problemu 2, žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu u uzorku, izvještavale su o .28 višim razinama stresa. Kod muškaraca se radilo o povećanju od .24. Žene koje su izvještavale o jediničnom povećanju u izbjegavanju u odnosu na tipičnu ženu u uzorku izvještavale su o .18 većem stresu od tipične žene u uzorku. Sukladno rezultatima u Problemu 2, i muškarci i žene koji su za jednu jedinici bili više anksiozni od prosječnih sudionika u istraživanju izvještavali su o .10 odnosno .12 povećanju u percepciji partneričinog antagonizma, jedinično povećanje u izbjegavanju muškaraca u odnosu na tipičnog muškarca vodilo je do .19 povećanja u percepciji partneričinog antagonizma. Naposljetku, anksioznije žene doživljavale su -.16 manje podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom, dok su žene s jediničnim povećanjem na dimenziji izbjegavanja izvještavale o čak -.30 jedinica manje podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom u odnosu na tipičnu ženu u istraživanju. Porast od jedne jedinice na izbjegavanju, kod muškaraca je vodilo do smanjenja u doživljenom dijadnom nošenju sa stresom od .20 jedinica.

Tablica 26

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne odsječke unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu igra percipirani antagonizam partnera_ice

Slučajni odsječak	Žene			Muškarci		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost → Percipirani stres	.28	.08	[.11, .43]	.24	.08	[.08, .39]

	Percipirani antagonizam partnera_ice	.10	.04	[.01, .18]	.12	.05	[.01, .22]
Izbjegavanje →	Doživljeno DCI	-.16	.07	[-.29, -.02]	.01	.07	[-.12, .14]
	Percipirani stres	.18	.09	[.01, .35]	.14	.08	[-.02, .30]
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.09	.05	[-.01, .19]	.19	.06	[.08, .30]
	Doživljeno DCI	-.30	.08	[-.44, -.14]	-.20	.07	[-.33, -.06]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.83	.13	[.62, 1.12]	.72	.11	[.54, .97]
	Percipirani antagonizam partnera_ice	.25	.04	[.18, .35]	.39	.06	[.29, .52]
	Doživljeno DCI	.60	.09	[.43, .81]	.46	.08	[.33, .62]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

U Tablici 27 nalaze se rezultati djelovanja dimenzija privrženosti na slučajne nagibe. Anksiozna privrženost žena mijenjala je slučajni nagib od vlastitog doživljaja partnerovog dijadnog nošenja sa stresom do percepcije partnerovog antagonizma (-.14, [-.20, -.07]). Žene, koje su izjavljivale o jediničnom povećanju u anksioznosti u odnosu na tipičnu ženu, imale su za .14 slabiju povezanost između te dvije varijable. To znači da su više razine partnerovog dijadnog nošenja sa stresom bile slabije povezane s percepcijom antagonizma partnera. Drugim riječima, više razine partnerovog dijadnog nošenja sa stresom manje su djelovale na smanjenje percepcije partnerovog antagonizma. Anksiozna privrženost žena mijenjala je i odnos doživljenog dijadnog nošenja sa stresom i partnerovog doživljaja njezinog antagonizma (-.13, [-.20, -.06]), što znači da je povezanost između ženinog doživljaja partnerovog dijadnog nošenja sa stresom bila slabije povezana s njegovom percepcijom njezinog antagonizma.

Tablica 27

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne nagibe unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima partnerovo ičino dijadno nošenje sa stresom

		Anksioznost			Izbjegavanje		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H3b	Doživljeno DCI _ž → Perc. antagonizam partnera _ž	-.14	.04	[-.20, -.07]	.03	0.05	[-.06, .12]
	Doživljeno DCI _M → Perc. antagonizam partnerice _M	-.04	.04	[-.12, .04]	.01	0.04	[-.07, .09]
H3e	Doživljeno DCI _ž → Perc. antagonizam partnera _ž	-.13	.04	[-.20, -.06]	-.01	.04	[-.09, .07]
	Doživljeno DCI _M → Perc. antagonizam partnerice _M	-.05	.04	[.12, .02]	.01	.04	[-.07, .09]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, prvo su prikazane vrijednosti za moderator muških dimenzija privrženosti, a zatim za moderator ženskih dimenzija privrženosti.

Medijacijska uloga naklonog ponašanja

Modeli su konvergirali s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.005 - 1.009. Kao i u prethodnim modelima, autoregresijski akter efekti stresa i percipirane naklonosti bili su statistički značajni. Konkretno, stres prethodnog dana prelijevao se u stres narednog dana i kod žena (.25, [.19, .31]) i kod muškaraca (.17, [.10, .24]). Doživljavanje partnera_ice naklonim_om prethodnoga dana povećavalo je doživljaj partnera_ice naklonim_om narednoga dana i kod žena (.14, [.10, .19]) i kod muškaraca (.19, [.13, .24]). Kao i u prethodnom modelu u Problemu 3, muškarčev doživljaj partneričinog dijadnog nošenja sa stresom prethodni dan djelovao je na njegov doživljaj partneričinog dijadnog nošenja sa stresom sutradan (.21, [.12, .29]). U skladu s rezultatima u Problemu 3 (a različito od Problema 1 i 2), i kod žena je postojao autoregresivni akter efekt dijadnog nošenja sa stresom (.15, [.09, .19]).

Žene su, identično ranijim modelima, izjavljivale o višim razinama stresa (2.58 naspram 2.11), partnerovog dijadnog nošenja sa stresom (5.40 naspram 5.22) i percipirane partnerove

naklonosti nego muškarci (4.44 naspram 4.25). Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je da su, kao i u Problemu 1 i Problemu 3, žene, koje su sklonije dijadnom nošenju sa stresom, u vezi s muškarcima koji su mu skloniji (.22, [.08, .38]). Doživljaj naklonosti muškaraca i žena bio je povezan (1.14, [.77, 1.61]). Žene koje su bile više pod stresom doživljavane su kao manje afektivne od strane svojih partnera (-.01, [-.13, -.03]). I žene i muškarci koji su doživljavali svoje partnere kao da više stupaju u dijadno nošenje sa stresom bili su u vezi s partnerima koji su ih češće doživljavali naklonima i koje su oni sami češće doživljavali naklonima.

Kovarijance reziduala bile su statistički značajne što znači da su na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego obično, kada su svoje partnere doživljavale više naklonima nego obično ili kada su doživjele više dijadnog nošenja sa stresom, njihovi partneri izvještavali o povećanju na istim varijablama (.16, [.11, .21], .10, [.01, .14] i .01, [.01, .12]).

Iz Tablice 28 vidljivo je da su sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri što znači da se dio tog varijabiliteta može pokušati objasniti dimenzijama privrženosti.

Tablica 28

Rezultati dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_ice

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsječci	Percipirani stres	2.58	.09	[2.18, 2.53]	2.11	.08	[1.82, 2.14]
	Percipirana nakl. partnera_ice	4.44	.13	[4.18, 4.69]	4.25	.14	[3.98, 4.52]
	Doživljeno DCI	5.40	.09	[5.22, 5.56]	5.22	.08	[5.06, 5.38]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.62, 2.81]	2.77	.05	[2.66, 2.87]
Akter efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.25	.03	[.19, .31]	.17	.03	[.1, .24]
	Perc. nakl _{t-1} → Perc. nakl _t	.14	.03	[.09, .19]	.19	.03	[.13, .24]
	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	.15	.04	[.07, .22]	.21	.04	[.12, .29]
Partner efekti <i>t-1</i> → <i>t</i>	Stres _{t-1} → Stres _t	.03	.04	[-.04, .11]	.01	.02	[-.03, .05]
	Perc. nakl _{t-1} → Perc.	.03	.03	[-.02, .09]	-.01	.02	[-.05, .03]

	nakl _t						
Vrijeme	Doživljeno DCI _{t-1} → Doživljeno DCI _t	.03	.04	[-.05, .11]	-.03	.04	[-.1, .04]
	Vrijeme → Stres _t	-.35	.09	[-.52, -.18]	-.22	.07	[-.35, -.08]
	Vrijeme → Doživljeno DCI _t	-.07	.08	[-.22, .08]	-.14	.07	[-.28, -.002]
	Vrijeme → Perc. nakl _t	.39	.03	[.33, .44]	.25	.03	[.19, .3]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.95	.15	[.70, 1.27]	.81	.12	[.62, 1.07]
	Doživljeno DCI	.65	.10	[.48, .88]	.61	.10	[.45, .84]
	Perc. naklonost	1.66	.24	[1.27, 2.20]	2.11	.30	[1.62, 2.79]
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .92]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Doživljeno DCI žena i doživljeno DCI muškaraca				.22	.08	[.08, .38]
	Doživljeno DCI žena i stres žena				-.09	.09	[-.26, .07]
	Doživljeno DCI žena i stres muškaraca				-.10	.08	[-.25, .04]
	Doživljeno DCI žena i percepcija partnerove naklonosti žena				.81	.14	[.58, 1.11]
	Doživljeno DCI žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				.49	.14	[.25, .79]
	Doživljeno DCI muškaraca i stres žena				-.01	.08	[-.17, .16]
	Doživljeno DCI muškaraca i stres muškaraca				-.08	.07	[-.23, .06]
	Doživljeno DCI muškaraca i percepcija partnerove naklonosti žena				.47	.12	[.27, .72]
	Doživljeno DCI muškaraca i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				.95	.15	[.69, 1.29]
	Stres žena i stres muškaraca				.25	.09	[.08, .45]
	Stres žena i percepcija partnerove naklonosti žena				-.02	.13	[-.28, .24]
	Stres žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				-.10	.14	[-.39, .18]
	Stres muškarca i percepcija partnerove naklonosti žena				.03	.12	[-.19, .27]
	Stres muškarca i percepcija partneričinog antagonizma muškaraca				-.02	.13	[-.28, .24]
	Percepcija partnerove naklonosti žena i percepcija partneričine naklonosti muškaraca				1.14	.21	[.77, 1.61]

Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.15	.04	[1.07, 1.24]	.63	.04	[.56, .71]
	Percepcija partnerove_ičine naklonosti	.70	.03	[.64, .77]	.53	.03	[.49, .59]
	Doživljeno DCI	.64	.03	[.59, .71]	.54	.03	[.49, .60]
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Stres	.16		.02			[.11, .21]
	Doživljeno DCI	.08		.02			[.03, .12]
	Percipirana naklonost partnera_ice	.10		.02			[.06, .14]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. Perc. nakl = percipirana naklonost partnera_ice; DCI = partnerovo_ičino dijadno nošenje sa stresom.

U Tablici 29 prikazane su prosječne vrijednosti slučajno procijenjenih nagiba i njihove varijance za postavljene medijacijske modele. Kao ni u prvom dijelu Problema 3 s medijatorom percipiranog antagonizma, doživljeno dijadno nošenje sa stresom nije bilo povezano s doživljenim stresom sutradan. Na dane kada su i žene i muškarci doživljavali više podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom od partnera, oni su ih ujedno doživjeli više naklonima (.75, [.65, .85] za žene i .66, [.54, .78] za muškarce). Percepcija naklonosti nije bila povezana sa stresom sutradan. Nije pronađen niti jedan značajan medijacijski efekt. Konkretno, percepcija naklonosti ni kod muškaraca ni kod žena nije posredovala odnosu između partnerovog dijadnog nošenja i akterovog stresa sutradan (H3c) ili partnerovog stresa sutradan (H3f). Unatoč tome, moguće je provjeriti objašnjavaju li dimenzije privrženosti dio varijabiliteta značajnih slučajnih nagiba.

Tablica 29

Rezultati slučajnih nagiba dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_ice

	Prosječni slučajni efekti			Varijance slučajnih efekata		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
H3c Doživljeno DCI _Z → Perc. partnerove naklonosti _Z	.75	.05	[.65, .85]	.16	.04	[.09, .26]
Perc. partnerove naklonosti _Z → Stres sutradan _Z	.03	.04	[-.05, .09]	.02	.01	[.01, .05]
Doživljeno DCI _Z → Stres sutradan _Z	-.01	.06	[-.12, .11]	.03	.02	[0, .08]
Kovarijanca	.01	.02	[-.02, .05]			
Indirektni efekt	.03	.03	[-.03, .08]			
Doživljeno DCI _M → Perc. partnerove naklonosti _M	.66	.06	[.54, .78]	.29	.06	[.19, .43]
Perc. partnerove naklonosti _Z → Stres sutradan _M	-.01	.03	[-.07, .06]	.01	.01	[0, .03]
Doživljeno DCI _M → Stres sutradan _M	.04	.06	[-.08, .16]	.10	.06	[0, .21]
Kovarijanca	-.01	.02	[-.04, .02]			
Indirektni efekt	-.02	.03	[-.07, .04]			
H3f Doživljeno DCI _Z → Perc. partnerove naklonosti _Z	.74	.05	[.64, .84]	.17	.05	[.09, .28]
Perc. partnerove naklonosti _Z → Stres sutradan _M	.01	.03	[-.05, .06]	.01	.01	[0, .02]
Doživljeno DCI _Z → Stres sutradan _M	.03	.05	[-.07, .13]	.03	.03	[0, .12]
Kovarijanca	-.01	.01	[-.04, .02]			
Indirektni efekt	-.01	.02	[-.05, .04]			
Doživljeno DCI _M → Perc. partnerove naklonosti _M	.67	.06	[.55, .79]	.28	.06	[.19, .42]
Perc. partnerove naklonosti _Z → Stres sutradan _Z	.06	.04	[-.02, .15]	.02	.02	[.00, .06]
Doživljeno DCI _M → Stres sutradan _Z	.01	.07	[-.13, .15]	.02	.03	[.00, .12]

Kovarijanca	-.02	.02	[-.06, .02]
Indirektni efekt	.02	.03	[-.04, .09]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; M = muškarci, Ž = žene.

U svrhu objašnjenja varijabiliteta slučajnih odsječaka i slučajnih nagiba s podebljano označenim varijancama u prethodnoj tablici, provedena je analiza međurazinske interakcije. Dimenzije privrženosti objašnjavale su dio varijabiliteta u slučajnim odsječcima (Tablica 30). Kao u Problemu 1 (Tablica 9) i modelima u Problemu 2 (Tablica 14, Tablica 18 i Tablica 22) anksiozniji žene i muškarci izvještavali su o višim razinama stresa (.27 za žene i .22 za muškarce). Anksiozne žene izvještavale su o nižem partnerovom dijadnom nošenju sa stresom (-.19). Anksioznost nije bila povezana s percepcijom naklonosti ni kod žena (-.13) ni kod muškaraca (.002). Izbjegavajuća privrženost bila je povezana nižim razinama doživljenog dijadnog nošenja sa stresom kod žena (-.21) i muškaraca (-.20), a i s nižim razinama percipirane naklonosti kod muškaraca (-.33). Jedina razlika u ovoj tablici u odnosu na prethodna testiranja povezanosti dimenzija privrženosti i slučajnih odsječaka jest što dimenzija izbjegavanja nije značajno povezana s percipiranim stresom kod žena.

Tablica 30

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne odsječke unutar dvorazinskog medijacijskog DSĚM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu igra percipirani antagonizam partnera_ice

Slučajni odsječak	Žene			Muškarci		
	Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost → Percipirani stres	.27	.08	[.11, .43]	.22	.08	[.07, .38]
Percipirana naklonost partnera_ice	-.13	.10	[-.32, .06]	.00	.11	[-.22, .22]
Doživljeno DCI	-.17	.07	[-.30, -.03]	-.00	.07	[-.13, .13]
Izbjegavanje → Percipirani stres	.17	.09	[-.01, .35]	.13	.08	[-.03, .28]

	Percipirana naklonost partnera _{ice}	-.23	.11	[-.44, -.01]	-.33	.11	[-.54, -.11]
	Doživljeno DCI	-.21	.07	[-.35, -.06]	-.20	.07	[-.34, -.07]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.82	.13	[.61, 1.12]	.73	.11	[.56, .97]
	Percipirana naklonost partnera _{ice}	1.58	.23	[1.21, 2.12]	2.00	.28	[1.51, 2.60]
	Doživljeno DCI	.56	.09	[.41, .76]	.55	.09	[.40, .76]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; *SD* = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

U Tablici 31 nalaze se rezultati djelovanja dimenzija privrženosti na slučajne nagibe koji su imali značajnu varijancu u prethodnoj analizi. Dimenzije privrženosti nisu objasnile varijabilitet niti jednog slučajnog nagiba.

Tablica 31

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti na slučajne nagibe unutar dvorazinskog medijacijskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima i slučajnim nagibima pri čemu medijatorsku ulogu ima percipirana naklonost partnera_{ice}

		Anksioznost			Izbjegavanje		
		Est.	<i>SD</i>	95% CI	Est.	<i>SD</i>	95% CI
H3c	Doživljeno DCI _ž						
	→ Perc. naklonosti partnera _ž	.01	.05	[-.08, .10]	-.08	.05	[-.02, .03]
	Doživljeno DCI _M						
	→ Perc. naklonosti partnerice _M	-.03	.06	[-.05, .19]	.06	.06	[-.06, .19]
H3f	Doživljeno DCI _M						
	→ Perc. naklonosti partnera _ž	-.03 / -.01	.02	[-.05, .03]	.08 / -.06	.06 / .06	[-.15, .09] / [-.13, .11]
	Doživljeno DCI _ž						
	→ Perc. naklonosti partnerice _M	.02 / -.03	.05 / .05	[-.08, .13] / [-.14, .07]	-.07 / -.06	.06 / .06	[-.17, .04] / [-.18, .05]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; *SD* = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri. Kod partner efekata, prvo su prikazane vrijednosti za moderator muških dimenzija privrženosti, a zatim za moderator ženskih dimenzija privrženosti.

Četvrti problem

Ispitati povezanost zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom i percipiranog stresa te doživljaja zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru s obzirom na privrženost.

U skladu s opisanom analitičkom strategijom za ne-medijacijske modele prvo je testiran model sa slučajnim odsječcima, u koji, zbog toga što se zajedničko dijadno nošenje sa stresom nije mjerilo svaki dan, nisu bili uključeni autoregresijski putevi djelovanja zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom prethodnog dana na zajedničko dijadno nošenje sa stresom narednog dana. Model je konvergirao s *potential scale reduction* vrijednošću od 1.003.

Kao i u svim prethodnim modelima, autoregresijski akter efekti stresa i zadovoljstva partnerskim odnosom bili su značajni. Konkretno, stres prethodnog dana prelijevao se u stres narednog dana i kod žena (.25, [.20, .31]) i kod muškaraca (.21, [.15, .26]). Zadovoljstvo partnerskim odnosom prethodnoga dana djelovalo je na zadovoljstvo partnerskim odnosom narednog dana (.26, [.21, .32] za žene i .25, [.19, .30] za muškarce). Jedinično povećanje u akterovom doživljaju zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom rezultiralo je .26 povećanjem u zadovoljstvu odnosom žena, i .57 za muškarce. Kada su akteri bili više pod stresom izvještavali su o manje zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom (-.21, [-.29, -.14] za žene i -.19, [-.27, -.12] za muškarce). Kada su njihovi partneri bili pod više stresa, žene su doživljavale manje zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom (-.22, [-.34, -.09]).

Žene su, identično ranijim modelima, izjavljivale o višim razinama stresa (2.59 naspram 1.12) i većem zadovoljstvu partnerskim odnosom (6.02 naspram 5.83). Muškarci su izvještavali o malo većem zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom (4.93 za žene i 4.96 za muškarce). Iz kovarijance slučajnih odsječaka za muškarce i žene vidljivo je da su, kao i u Problemu 1 i Problemu 3, žene koje su više pod stresom s muškarcima koji su više pod stresom (.24, [.07, .44]). U skladu s rezultatima modela iz Problema 2, žene koje su zadovoljnije svojim partnerskim odnosom ujedno su u vezi s muškarcima koji su zadovoljniji svojim partnerskim odnosom (.70, [.49, 1.01]). Rezultati ovog modela pokazali su da su i žene i muškarci, koji su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosima, izjavljivali o više zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom (.79, [.55, 1.12] za žene i 1.01, [.68, 1.44] za muškarce). Štoviše, sudionici koji su izjavljivali o višim razinama zajedničkog nošenja sa stresom bili su u vezi s partnerima koji su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosom (.68, [.42, 1.01] i .86, [.59, 1.24]). Naposljetku, žene koje su izjavljivale o

više zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom bile su u vezi s muškarcima koji su smatrali isto (1.13, [.78, 1.61]).

Kovarijance reziduala bile su statistički značajne. Na one dane kada su žene doživljavale više stresa nego obično, kada su izjavljivale o većem zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom i kada su bile više zadovoljne svojim partnerskim odnosom, njihovi partneri izvještavali su o povećanju na istim varijablama (.16, [.11, .21], .22, [.11, .37] i .08, [.04, .12]). Iz Tablice 32 vidljivo je da su sve varijance odsječaka i sve rezidualne varijance imale omjer aposteriorne distribucije i standardne devijacije veći od tri što znači da se dio tog varijabiliteta može pokušati objasniti dimenzijama privrženosti.

Tablica 32

Rezultati dvorazinskog DSEM modela sa slučajnim odsječcima s varijablama percipiranog stresa, zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom i zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru

		Žene			Muškarci		
		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Odsjecci	Percipirani stres	2.59	.1	[2.39, 2.81]	2.12	.09	[1.94, 2.3]
	Zajedničko DCI	4.93	.17	[4.61, 5.26]	4.96	.16	[4.64, 5.26]
	Zadovoljstvo odnosom i ljubavi prema partneru	6.02	.09	[5.83, 6.19]	6.02	.11	[5.63, 6.03]
	Zajednički kontakt	2.71	.05	[2.61, 2.81]	2.77	.05	[2.67, 2.86]
Akter efekti $t-1 \rightarrow t$	$Stres_{t-1} \rightarrow Stres_t$	.25	.03	[.20, .31]	.21	.03	[.15, .26]
	$Zad_{t-1} \rightarrow Zad_t$	.26	.03	[.21, .32]	.25	.03	[.19, .3]
Partner efekti $t-1 \rightarrow t$	$Stres_{t-1} \rightarrow Stres_t$	.03	.04	[-.04, .10]	.01	.02	[-.04, .05]
	$Zad_{t-1} \rightarrow Zad_t$	.01	.03	[-.05, .07]	.04	.03	[-.02, .09]
Akter efekti $X_t \rightarrow Y_t$	$Stres_t \rightarrow$ Zajedničko DCI _t	-.21	.04	[-.29, -.14]	-.19	.04	[-.27, -.12]
	Zajedničko DCI _t $\rightarrow$ Zad _t	.40	.05	[.29, .49]	.57	.08	[.39, .72]
Partner efekti $X_t \rightarrow Y_t$	$Stres_t \rightarrow$ Zajedničko DCI _t	-.22	.06	[-.34, -.09]	.04	.03	[-.02, .09]
	Zajedničko DCI _t	-.15	.12	[-.36, .11]	.07	.07	[-.09, .2]

		→ Zad _t					
Zajednički kontakt	Kontakt → Stres _t	-.18	.03	[-.24, -.13]	-.10	.02	[-.14, -.05]
	Kontakt → Zajedničko DCI _t	.01	.08	[-.15, .17]	-.08	.07	[-.20, .05]
	Kontakt → Zad.	.08	.03	[.02, .15]	.13	.04	[.05, .21]
Vrijeme	Vrijeme → Stres _t	-.37	.09	[-.54, -.19]	-.21	.07	[-.35, -.08]
	Vrijeme → Zajedničko DCI _t	-.32	.21	[-.73, .09]	-.34	.15	[-.63, -.05]
	Vrijeme → Zad _t	-.04	.09	[-.22, .14]	.17	.09	[-.01, .35]
Varijanca odsječka	Percipirani stres	.95	.14	[.72, 1.27]	.81	.12	[.62, 1.09]
	Zajedničko DCI	1.26	.21	[.92, 1.75]	1.79	.28	[1.34, 2.42]
	Zadovoljstvo odnosom i ljuba prema partneru	1.04	.14	[.8, 1.35]	1.36	.18	[1.07, 1.8]
	Zajednički kontakt	.25	.04	[.19, .35]	.27	.04	[.20, .36]
Kovarijance slučajnih odsječaka	Zadovoljstvo odnosom žena i zadovoljstvo odnosom muškaraca				.70	.13	[.49, 1.01]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres žena				-.10	.10	[-.30, .09]
	Zadovoljstvo odnosom žena i stres muškaraca				-.05	.09	[-.23, .13]
	Zadovoljstvo odnosom žena i doživljeno zajedničko DCI žena				.79	.14	[.55, 1.12]
	Zadovoljstvo odnosom žena i doživljeno zajedničko DCI muškaraca				.68	.15	[.42, 1.01]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres žena				-.03	.11	[-.26, .19]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i stres muškaraca				-.27	.11	[-.50, -.08]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i doživljeno zajedničko DCI žena				.86	.16	[.59, 1.24]
	Zadovoljstvo odnosom muškaraca i doživljeno zajedničko DCI muškaraca				1.01	.19	[.68, 1.44]
	Stres žena i stres muškaraca				.24	.09	[.07, .44]
	Stres žena i doživljeno zajedničko DCI žena				-.01	.12	[-.26, .22]
	Stres žena i doživljeno zajedničko DCI muškaraca				-.15	.14	[-.44, .12]
	Doživljeno zajedničko DCI žena i doživljeno zajedničko DCI muškaraca				1.13	.21	[.78, 1.61]

	Stres muškaraca i doživljeno zajedničko DCI žena				-0.16	.12	[-.41, .06]
	Stres muškaraca i doživljeno zajedničko DCI muškaraca				-0.14	.13	[-.41, .11]
Rezidualna varijanca	Percipirani stres	1.19	.04	[1.11, 1.28]	.69	.03	[.64, .74]
	Zajedničko DCI	.76	.10	[.59, .99]	.39	.06	[.3, .53]
	Zadovoljstvo odnosom i ljuba prema partneru	.33	.03	[.28, .37]	.21	.03	[.16, .27]
	Zajednički kontakt	.87	.03	[.81, .93]	.85	.03	[.79, .91]
Kovarijanca reziduala	Percipirani stres	.16		.02			[.11, .21]
	Zajedničko DCI	.22		.07			[.11, .37]
	Zadovoljstvo odnosom i ljuba prema partneru	.08		.02			[.04, .12]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri; kod partner efekata, partnerov_ičin rezultat predviđa akterov_ičin rezultat. DCI = dijadno nošenje sa stresom. Zad = zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici.

U skladu s prethodno opisanom analitičkom strategijom, u sljedećem koraku pokušalo se provjeriti variraju li i nagibi među sudionicima, tj. postaviti model sa slučajnim odsječcima i nagibima. No, taj model nije konvergirao radi nedovoljne veličine uzorka za pouzdano procjenjivanje slučajnih nagiba (McNeish, 2019; Rast i Hofer, 2014). Naime, zajedničko dijadno nošenje sa stresom nije se mjerilo svaki dan te stoga nije bilo dovoljno podataka za procjenu slučajnih nagiba. Iako nije bilo moguće provjeriti variraju li jačine nagiba među sudionicima, bilo je moguće provjeriti može li se na temelju dimenzija privrženosti objasniti varijabilitet u slučajnim odsječcima iz Tablice 32. Iz Tablice 33 vidljivo je da su muškarci, koji su izvještavali o jediničnom porastu u anksioznosti u odnosu na tipičnog muškarca u istraživanju, izvještavali o .32 većem doživljenom zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom, dok su muškarci koji su izvještavali o jediničnom porastu u izbjegavanju u odnosu na tipičnog muškarca u istraživanju, izvještavali o .27 manjem doživljenom zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom. Anksiozna i izbjegavajuća privrženost žena nisu djelovale na njihov doživljaj zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom.

Tablica 33

Rezultati međurazinske interakcije dimenzija privrženosti i zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom.

		Žene			Muškarci		
Slučajni odsječak		Est.	SD	95% CI	Est.	SD	95% CI
Anksioznost →	Zajedničko DCI	-.09	.08	[-.26, .06]	.32	.10	[.12, .52]
Izbjegavanje →	Zajedničko DCI	.08	.10	[-.11, .27]	-.27	.12	[-.51, -.04]
Varijanca odsječka	Zajedničko DCI	1.19	.23	[.80, 1.75]	1.55	.27	[1.10, 2.15]

Legenda. Est. = Medijan aposteriorne distribucije; SD = aposteriorna distribucija standardnih devijacija; CI = interval vjerodostojnosti; podebljano su označeni parametri koji nemaju 0 unutar intervala vjerodostojnosti, odnosno koji su značajni; podebljano su označene i varijance čiji je omjer medijana aposteriorne distribucije i aposteriorne distribucije standardne devijacije veći od tri.

Rasprava

Ova doktorska disertacija usmjerena je na proučavanje intraindividualnih i dijadnih procesa, tj. bavi se pitanjem kako se svakodnevne fluktuacije u doživljenom stresu članova dijade odražavaju na njihova ponašanja u partnerskom odnosu, a samim time i na globalni doživljaj partnerskog odnosa. Pritom su se, u svrhu dobivanja potpunije slike procesa koji se, uslijed svakodnevnih fluktuacija u stresu događaju u partnerskom odnosu, provjeravali i akter i partner efekti. Naime, stres na partnerski odnos djeluje *prelijevanjem* (eng. *spillover*; Bolger i sur., 1989; Neff i Karney, 2009) ili *prelaženjem* (eng. *crossover*; Westman, 2001). Prelijevanje stresa odnosi se na to da vlastiti doživljaj stresa djeluje na vlastiti doživljaj zadovoljstva partnerskim odnosom ili vlastito ponašanje u partnerskom odnosu. Prelijevanje stresa akter je efekt. Prelaženje stresa odnosi se na to da vlastiti doživljaj stresa djeluje na partnerov_ičin doživljaj zadovoljstva partnerskim odnosom ili partnerovo_ičino ponašanje u partnerskom odnosu. Stoga je prelaženje stresa partner efekt. U ovom istraživanju provjerili su se akter i partner efekti varijable X na Y, ali i akter i partner efekti varijable X_{t-1} na X_t kako bi se dobila potpunija slika o dinamici unutar odnosa. Drugim riječima, provjeravalo se kako svakodnevne promjene u doživljenom stresu i ponašanju jednog člana dijade djeluju na tog člana dijade, ali i na njegovog ili njezinog partnera.

Stres i komunikacija stresa

Prvim problemom nastojalo se, koristeći dinamičko strukturalno modeliranje unutar Modela međuzavisnosti aktera i partnera, ispitati povezanost percipiranog stresa, komunikacije vlastitog stresa i percepcije partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom te može li se koristeći dimenzije privrženosti objasniti dio varijabiliteta u prosječnim vrijednostima na tim varijablama kao i u prosječnim povezanostima tih varijabli. Pretpostavljeno je da će percipirani stres biti negativno povezan s percepcijom partnerovog_ičinog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom i pozitivno s vlastitom komunikacijom stresa partneru_ici te da će vlastita komunikacija stresa partneru_ici biti pozitivno povezana percepcijom partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom. Potvrđene su sve hipoteze: percipirani stres pozitivno je povezan s vlastitom komunikacijom stresa; vlastita komunikacija stresa pozitivno je povezana s percepcijom partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom i stres je negativno povezan s vlastitim doživljajem dijadnog nošenja sa stresom. Dimenzije privrženosti objasnile su neke razlike u prosječnim vrijednostima i prosječnim povezanostima navedenih varijabli među sudionicima.

Žene su izjavljivale da su više pod stresom nego muškarci, što je u skladu s literaturom (npr. Bodenmann i sur. 2016; Mehulić i Kamenov, 2021; Molgora i sur., 2019; Neff i Karney, 2005; Tamres i sur., 2002). Prema McDonough i Walters (2001), žene se češće nalaze u stresnim situacijama i doživljavaju više kroničnog stresa nego muškarci, kao i više svakodnevnih stresora (Kessler i McLeod, 1984) zbog društvenih pojava poput seksizma, rodno uvjetovanog nasilja, rodnih stereotipa i određenih stavova prema rodnim ulogama u brojnim segmentima svojih života (Matud, 2004). Žene češće nego muškarci doživljavaju svoj život nekontrolabilnim (Matud, 2004), što je povezano s doživljajem stresa i ujedno jedna od čestica kojom se percipirani stres mjerio u ovom istraživanju (Cohen i sur., 1994).

Rezultati svih provedenih analiza, u svim modelima u ovoj doktorskoj disertaciji, sustavno pokazuju da se stres prelijeva iz prethodnoga dana u naredni. Kada je jačina te povezanosti bila fiksna za sudionike, žene su izjavljivale o nešto jačem efektu od muškaraca. No, kada se, u skladu s realnijim prikazom stvarnosti, dozvolilo slučajno variranje među sudionicima s obzirom na prosječnu vrijednost nagiba, i kod muškaraca i kod žena jedinično povećanje u stresu prethodnoga dana u odnosu na vlastiti prosjek bilo je slično povećanjem u stresu narednoga dana u odnosu na vlastiti prosjek. Stres izaziva psihološke i fiziološke reakcije koje narušavaju

homeostazu pojedinca i potrebno je vrijeme kako bi od njega oporavilo (Almén, 2022). Naime, čak i umjeren nekontrolabilan dnevni stres može dovesti do značajnog smanjenja u kognitivnim sposobnostima (Arnsten, 2009); interferirati sa spavanjem što narušava individualnu dobrobit i perpetuira doživljaj stresa (Minkel i sur., 2012) i narušiti funkcioniranje imunosnog i neuroendokrinog sustava (Segerstrom i Miller, 2004).

Percipirani stres jednog člana dijade bio je povezan s percipiranim stresom drugog člana dijade na svim razinama analize kao i u npr. Neff i Karney (2009) ili Tracy i suradnici (2021). Nalazi potkrepljuju teorijske postavke sistemsko-transakcijskog modela prema kojem su procjene stresa, iskustva i nošenje sa stresom partnera povezani te prema kojem doživljaj stresa jednog pojedinca u odnosu i nošenje sa stresom tog istog pojedinca ne može biti shvaćeno bez uzimanja i partnerovih iskustava u obzir (Bodenmann, 1995). Na razini između parova, žene koje su doživljavale više stresa bile su u vezi s muškarcima koji su doživljavali više stresa. Ovi nalazi, kao što je rečeno ranije, sustavno se pojavljuju kroz sve modele u istraživanju pri čemu se, zbog drugačijih varijabli u modelu ili zbog razlike u tome jesu li specificirani slučajni odsječci ili /i slučajni nagibi, same vrijednosti parametara malo razlikuju (Muthén, osobna komunikacija, 29. rujna, 2023). Sličnost članova dijade na razini između parova nije se odlikovala samo u njihovoj sličnosti u razinama percipiranog stresa već i u razinama zadovoljstva partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici, percepciji antagonizma partnera_ice, percepciji naklonosti partnera_ice, doživljaju partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom i doživljaju zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom. Sličnost članova dijade na odmjerenim varijablama jedan je od razloga zbog kojeg je bilo nužno provoditi dijadne analize (Kenny i sur., 2006). Naime, kao što je rečeno u uvodu, članovi dijade međusobno su ne-nezavisni zbog djelovanja kompozicijskih efekata, partner efekata, međusobnog utjecaja i zajedničke sudbine (Kenny i sur., 2006). Kada odnos tek započinje, pojedinci imaju tendenciju odabirati partnere_ice koji su im međusobno slični po vrijednostima, karakteristikama i očekivanjima od partnerskog odnosa (Bahns i sur., 2017), a zatim, tijekom odnosa, međusobno utječu jedni na druge i ko-kreiraju odnos i socioemocionalnu klimu u njemu dijeleći intimu, iskustva, socijalni krug, interese i sl. U ovom istraživanju, članovi dijada bili su u vezi barem dvije godina, a prosječno 11.9 godina i živjeli su zajedno barem dva mjeseca, a prosječno 8.9 godina, što ih je učinilo još i više međuzavisnima (Kenny i sur., 2006).

Na razini unutar sudionika, iz značajne kovarijance reziduala, bilo je vidljivo da postoji

kovarianje u dnevnim razinama stresa između članova dijade. Točnije, na dane kada je jedan član dijade izvještavao o višim razinama stresa u odnosu na svoj prosjek, i drugi član dijade je izvještavao o višim razinama stresa u odnosu na svoj prosjek, što je također odraz međusobne ne-nezavisnosti članova dijade (Kenny i sur., 2006). Provjerilo se i da li percipirani stres aktera prethodnoga dana djeluje na percipirani stres partnera narednoga dana i nije pronađen značajan efekt. Drugim riječima, na isti dan članovi jedne dijade doživljavaju promjene u doživljenome stresu u istome smjeru, ali se te promjene ne prelaze direktno od jednog partnera prethodni dan do drugog u naredni dan.

Vlastiti stres povezan je s vlastitom komunikacijom stresa. S obzirom na to da se povećanje u doživljenom stresu prethodni dan odražavalo na povećanje u doživljenom stresu naredni dan, smisljeno je da su i muškarci i žene, koji su komunicirali svoj stres prethodni dan za jednu jedinicu češće, naredni dan izvještavali o povećanju u vlastitoj komunikaciji stresa. U modelima u kojima su bili dozvoljeni slučajni nagibi, uz kontrolu zajedničkog kontakta, stresa doživljenog prethodni dan i komunikacije stresa prethodni dan, na dane kada su i muškarci i žene doživjeli jedinično povećanje u stresu u odnosu na svoj prosjek, oni su komunicirali svoj stres partneru_ici više nego obično. Komunikacija stresa jedan je od načina na koje pojedinci traže socijalnu podršku u svrhu emocionalne samoregulacije (Bishop-Fitzpatrick i sur., 2017; Meluch, 2022) i konkretne pomoći (Bodenmann, 2005) kada su pod stresom. Naime, partnerski odnosi ispunjavaju brojne potrebe (Liu i sur., 2019; Perel, 2006) od kojih je jedna i emocionalna regulacija. U partnerskim odnosima pojedinci najjednostavnije mogu dobiti socijalnu podršku koju traže jer su im njihovi partneri znatno više dostupni nego drugi ljudi i jer se, zbog međusobne bliskosti i intime te posljedično doživljaja povjerenja i sigurnosti, mogu otvorenije i iskrenije izraziti, što umanjuje strah od odbacivanja (Donato i sur., 2021). Osim toga, u situacijama stresa, od najranije dobi djeca traže bliskost s osobom kojoj su najviše privrženi i osjećaju se sigurnije kada su u njezinoj blizini (Mikulincer i Shaver, 2007). U odrasloj dobi to je najčešće romantični partner (Hazan i Shaver, 1987).

Štoviše, na dane kada su sudionici provodili više vremena s partnerom_icom nego uobičajeno, izvještavali su o nižim razinama stresa nego li je njihov prosjek i više su međusobno komunicirali vlastiti stres nego li to prosječno čine. Općenito, u skladu s rodnim teorijama i literaturom iz područja istraživanja stresa u partnerskim odnosima (npr. Bodenmann i sur. 2016; Mehulić i Kamenov, 2021; Molgora i sur., 2019; Neff i Karney, 2005; Tamres i sur., 2002), žene

su više komunicirale svoj stres nego muškarci.

Rezultati prvog problema ukazuju na to da doživljeni stres u partnerskom odnosu ne djeluje samo na vlastitu komunikaciju stresa. U situacijama kada su muškarci izvještavali o jediničnom povećanju u doživljenom stresu u odnosu na svoj prosjek, njihove partnerice su manje komunicirale vlastiti stres. Fredman i suradnici (2019) ističu da su žene, kada su njihovi partneri pod stresom, sklone pružati podršku i stupati u njegujuća ponašanja. Njegujuće ponašanje je i ne izazivanje dodatnog stresa vlastitom komunikacijom stresa. Osim toga, Bodenmann i suradnici (2015) navode kako su žene sposobnije nego muškarci regulirati tuđe neugodne emocije dok paralelno reguliraju vlastiti stres. Pritom je bitno napomenuti da i prosječni percipirani stres i prosječna komunikacija vlastitog stresa, kao i jačina njihove povezanosti, variraju s obzirom na dimenzije privrženosti.

Iako, zbog izostanka postignute dijadne mjerne invarijantnosti, treba izuzetno oprezno pristupiti usporedbi rezultata među muškarcima i ženama na dimenziji anksioznosti (Little, 2013), deskriptivni podaci ukazuju na veće razine anksioznosti kod žena i izbjegavanja kod muškaraca. Rezultati ukazuju na to da su i žene i muškarci ustvari izjavljivali o niskim razinama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti. U ovom istraživanju ne koriste se eksplicitne kategorije anksiozne, izbjegavajuće ili sigurne privrženosti već se govori o jediničnom povećanju ili smanjenju u odnosu na zajedničku aritmetičku sredinu žena i muškaraca, zasebno. Prema tome, bitno je imati na umu da su prosječne razine na ovim dimenzijama u uzorku relativno niske.

Žene s jediničnim povećanjem na dimenziji anksioznosti u odnosu na zajedničku aritmetičku sredinu anksioznosti svih žena u uzorku (radi jednostavnosti: anksioznije žene) i muškarci s jediničnim povećanjem anksioznosti u odnosu na zajedničku aritmetičku sredinu svih muškaraca u uzorku (radi jednostavnosti: anksiozniji muškarci) izvještavali su o višim razinama percipiranog stresa u odnosu na žene i muškarce s tipičnim razinama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti u istraživanju. Stanton i Campbell (2013) ove nalaze objašnjavaju većom psihološkom, ali i fiziološkom osjetljivošću anksiozno privrženih pojedinaca na stres. Anksiozna privrženost povezana je s aktivacijom HPA osi (Stanton i Campbell, 2013), a i anksiozna i izbjegavajuća privrženost povezane su s učestalijim doživljajem fiziološkog stresa (Ditzen i sur., 2008) i povećanom reaktivnošću kortizola uslijed sukoba (Powers i sur., 2006). Uz navedeno, anksiozni pojedinci, zbog vlastitog straha od odbacivanja, nerijetko interpretiraju neutralne situacije stresnijima (Simpson i sur., 1992). U ovom istraživanju žene, ali ne i muškarci, koji su

izvještavali o višim razinama izbjegavajuće privrženosti također su izvještavale o više doživljenog stresa. Razlike u djelovanju izbjegavajuće privrženosti na percipirani stres među muškarcima i ženama može se objasniti rodnim teorijama (Giudice, 2011).

U većini kultura, uključujući i hrvatsku, uobičajeno je da su žene anksioznije od muškaraca, a da su muškarci više izbjegavajući od žena (npr. Nijssens i sur., 2018; Schmitt i sur., 2003; Tadinac i sur., 2007; Weber i sur., 2022). Razlog za ovu rodnu razliku jest, kao što je spomenuto u uvodu, razlika u socijalizaciji: kod dječaka se više potiču nezavisnost i samodostatnost i neizražavanje emocionalne bliskosti ili ranjivosti (npr. Archer, 1996) što bi se mogle opisati kao izbjegavanje, dok se djevojčice više potiče na aktivnosti usmjerene na odnose s drugima, brigu za druge, preuzimanje odgovornosti za odnose i emocionalnost (npr. Eagly i Wood, 1999). Prema tome, moguće objašnjenje djelovanja dimenzije izbjegavanja na percipirani stres kod žena, ali ne i kod muškaraca može biti vezano uz odstupanje od tradicionalnih rodnih uloga, a odstupanje od tradicionalnih rodnih uloga izaziva stres (npr. Harrington i sur., 2022).

Muškarci koji su bili u vezi sa ženama koje su bile više anksiozne od prosječne žene u istraživanju imali su jaču povezanost vlastitog doživljenog stresa i vlastite komunikacije stresa partnerici. S obzirom na to da je anksiozna privrženost povezana sa strahom od odbacivanja (Fraley i Waller, 1998) i samim time nepovoljnom interpretacijom tuđih reakcija u odnosu na sebe te da su anksiozno privrženi pojedinci više osobno uzrujani kada njihovi partneri doživljavaju bol (Monin i sur., 2010), moguće je da su muškarci stoga češće komunicirali kada su pod stresom kako bi umanjili zabrinutost partnerica oko odnosa ili ih emocionalno umirili.

Dijadno nošenje sa stresom

Rezultati linearne regresijske analize bez procijenjenog odsječka iz preliminarnih analiza ukazuju na podjednake razine doživljenog partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom kod žena i muškaraca slično kao u Berg i Upchurch (2007), Bodenmann (2005), Ko i Lewis (2011), Molgora i suradnici (2018), Verhofstadt i suradnici (2007) ili Wang i Umberson (2022). Na one dane kada su sudionici izvještavali o većem doživljaju dijadnog nošenja sa stresom u odnosu na svoj prosjek i njihovi partneri su izvještavali isto. Meuwly i suradnici (2012) ističu da percepcija partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom može biti pod utjecajem jedne druge individualne karakteristike - vlastitog stila privrženosti. U ovom istraživanju, pojedinci s višim razinama izbjegavanja izvještavali su o manje doživljenog dijadnog nošenja sa stresom. Žene s višim

razinama anksioznosti doživljavale su manje dijadnog nošenja sa stresom u odnosu na žene s tipičnim razinama anksioznosti. Anksiozno privrženi pojedinci doživljavaju iste količine dijadnog nošenja sa stresom manje efikasno u smanjenju vlastitog stresa u odnosu na sigurno privržene pojedince, tj. kod anksioznih pojedinaca pozitivno partnerovo dijadno nošenje sa stresom slabije je povezano s oporavkom od stresa (Meuwly i sur., 2012). Anksioznije privrženi pojedinci često izvještavaju o negativnijem doživljaju partnerove ičine podrške, o tome da rjeđe doživljavaju podršku (Trillingsgaard i sur., 2014) i manje su zadovoljni tom podrškom (npr. Bradford i sur., 2002; Campbell i sur., 2005; Collins i Feeney, 2004; Davila i Kashy, 2009; Gallo i Smith, 2001). Izbjegavajuće privrženi pojedinci također imaju manje benefita od pozitivnih ponašanja partnera. Oni općenito izvještavaju o manje pozitivnih interakcija u svom partnerskom odnosu i manje su zadovoljni njime (Kamenov i sur., 2007). Naime, izbjegavajuće privrženi pojedinci umanjuju važnost socijalnih odnosa i intimnosti kako se ne bi morali suočiti s vlastitim strahom od odbijanja i napuštanja (Barholomew, 1990), a to čine tako da minimiziraju pozitivna ponašanja koja njihovi partneri za njih čine. Oni dodatno, zbog svoje intenzivne potrebe za samodostatnošću i straha od oslanjanja na druge izvještavaju o nižim razinama povjerenja i podrške (Mak i sur., 2010).

Komunikacija stresa ključan je element dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2005; Bodenmann i Shantinath, 2004; Falconier, 2015). Adekvatan oblik podrške moguće je pružiti tek ako se razumije potrebe i perspektivu partnera koji je pod stresom, a razumijevanje je znatno olakšano ako partner koji je pod stresom eksplicitno i jasno komunicira svoj stres (Kuhn i sur., 2017). Jasno i eksplicitno komuniciranje stresa doprinosi dobivanju adekvatne socijalne podrške (Kuhn i sur., 2017; Pagani i sur., 2019) uključujući i partnerovo podržavajuće dijadno nošenje sa stresom (Donato i sur., 2021). Navedeno objašnjava rezultate ovog istraživanja o povezanosti komunikacije stresa i doživljenog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom i kod muškaraca i kod žena na razini između osoba i parova. Na razini dnevnih fluktuacija, na dane kada su i muškarci i žene izvještavali o jediničnom povećanju u vlastitoj komunikaciji stresa izvještavali su i o povećanju u doživljenom dijadnom nošenju sa stresom partnera ičine. U skladu s hipotezom, doživljeni stres u analizama Problema 1 na razini unutar osoba bio je negativno povezan s doživljajem partnerovog ičinog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom. Što su partneri bili više pod stresom u odnosu na svoj prosjek, bile su im potrebne veće količine socijalne podrške od partnera pa dobivena podrška nije bila dovoljna (Martos, 2019). Stres je povezan s izraženijim zahtjevima od partnera (Barton i sur., 2015). Štoviše, akterov ičin percipirani stres bio je povezan

s akterovim_ ičinim doživljajem partnerovog_ ičinog podržavajućeg dijadnim nošenjem sa stresom preko vlastite komunikacije stresa i kod muškaraca i kod žena.

Kod žena se radilo o direktnoj i indirektnoj povezanosti, dok se kod muškaraca radilo samo o indirektnoj povezanosti vlastitog doživljenog stresa i partnerovog_ ičinog dijadnog nošenja sa stresom preko povećanja u komunikaciji vlastitog stresa. Drugim riječima, žene, kada su pod stresom, čak i ako ne komuniciraju svoj stres, doživljavaju podršku od svojih partnera, dok se kod muškaraca dobivanje podrške odvija isključivo putem njihove komunikacije stresa. Navedeno bi se moglo objasniti rodnim razlikama u stilovima komunikacije i nošenju sa stresom. Kao što je prethodno rečeno, odgoj dječaka više je usmjeren na samodostatnost i manje na izražavanje ranjivosti i traženje podrške, dok je odgoj djevojčica više usmjeren na traženje i davanje podrške (Matud, 2004). Stoga je moguće da su s vremenom muškarci razvili stil verbalne i neverbalne komunikacije koji ne odaje kako se oni uistinu osjećaju. Takva samoprezentacija, na temelju koje je teže deducirati emocionalno stanje, mogla bi biti povezana s rjeđom učestalošću dobivanja ne tražene podrške. U tom slučaju bi, za tuđe razumijevanje emocionalnog stanja muškaraca, bilo nužno da muškarci eksplicitno verbalno ili neverbalno komuniciraju vlastiti stres.

U skladu s Meuwly i suradnicima, (2012) anksiozna privrženost muškarca djelovala je i na povezanost između njegove komunikacije stresa i njegovog doživljenog dijadnog nošenja sa stresom u modelu bez medijacije kao i u medijacijskom modelu. Više anksiozno privrženi muškarci imali su manje benefita u vidu dijadnog nošenja sa stresom od komunikacije stresa nego muškarci s tipičnom razinom anksiozne privrženosti što je u skladu s prethodno napisanim o tome da anksiozno privrženi pojedinci rjeđe doživljavaju podršku (Kamenov i sur., 2007; Trillingsgaard i sur., 2014) i da su manje zadovoljni tom podrškom te (npr. Bradford i sur., 2002; Campbell i sur., 2005; Collins i Feeney, 2004; Davila i Kashy, 2009; Gallo i Smith, 2001).

Bitno je napomenuti kako je muškarčevo jedinično povećanje u anksioznoj privrženosti u odnosu na tipičnog muškarca u istraživanju pojačavalo jačinu povezanosti između komunikacije stresa njegove partnerice i njezinog doživljaja njegovog dijadnog nošenja sa stresom. Anksiozni pojedinci, kao što je prethodno rečeno, osjetljiviji su na stanje svog partnerskog odnosa i više brinu oko toga da su ljudi oko njih zadovoljni kako bi se zaštitili od odbacivanja. Stoga svojim hiperaktivirajućim strategijama posebno brinu kada su bliski ljudi iz njihove okoline uzrujani.

Zadovoljstvo odnosom

Doživljeni stres kontekstualni je faktor koji djeluje na partnerski odnos prelijevajući se u njega (Randall i Bodenmann, 2009). On djeluje na kvalitetu odnosa i zadovoljstvo odnosom (Bahun i Huić, 2017; Neff i Karney, 2009), povezan je s negativnim globalnim doživljajem partnerskog odnosa (Bradbury i Karney, 2010; Neff i Karney, 2004) i općim nezadovoljstvom odnosom (Buck i Neff, 2012; Story i Bradbury, 2004). Navedene nalaze potvrđuju i rezultati ovog istraživanja provedeni u sklopu Problema 2. Problemom 2 nastojalo se ispitati direktnu povezanost doživljenog stresa aktera i zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru aktera, ali i partnera. Uz to, nastojalo se objasniti mehanizme te povezanosti, odnosno testirali su se različiti medijacijski modeli u kojima su percipirani antagonizam partnera_ice, percipirana naklonost partnera_ice i doživljeno dijadno nošenje sa stresom imali medijatorsku ulogu.

Prije svega, zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici prelijevali su se iz prethodnog u naredni dan i za muškarce i za žene. Niti u jednom modelu nije pronađen značajan direktan partner efekt, tj. zadovoljstvo aktera prethodni dan nije bilo povezano sa zadovoljstvom partnera naredni dan. No, sudionici su, što je vidljivo iz kovarijance reziduala, u svim modelima izvještavali o istom smjeru promjene u odnosu na vlastiti prosjek. Točnije, na dane kada je jedan član dijade bio više zadovoljan svojim partnerskim odnosom i drugi član dijade bio je više zadovoljan svojim partnerskim odnosom u odnosu na vlastiti prosjek. Što se vrijednosti na slučajnim odsječcima tiče, žene su u prosjeku bile više zadovoljne svojim partnerskim odnosom nego njihovi partneri.

Žene se smatra „barometrima“ kvalitete partnerskog odnosa radi prediktivne moći njihovog doživljaja partnerskog odnosa za budućnost odnosa (Floyd i Markman, 1983). Žene češće izjavljuju o problemima u odnosu i posljedično nižem zadovoljstvu odnosom (Guo i Huang, 2005; Jose i Alfons, 2007; Karney i Bradbury, 1995), a neka istraživanja poput npr. Faulkner i suradnici (2005) ili Kurdek (2005) su pokazala da ženska percepcija partnerskog odnosa ima veću težinu od muškarčeve u predviđanju budućeg zadovoljstva odnosa. Međutim, kada su Johnson i suradnici (2022) svojom meta-analizom ispitali to uvjerenje o „ženskom barometru“ analizirajući preko 4000 parova prateći ih intenzivnim longitudinalnim i tradicionalnim longitudinalnim istraživanjima, pronašli su da su i muškarčevo i ženino zadovoljstvo odnosom jednako snažni prediktori njihovog i partnerovog_ičinog zadovoljstva partnerskim odnosom naredni dan i naredne godine. Jackson i suradnici (2014) meta-analizom

pronalaze postojanje veoma malih rodni razlika u zadovoljstvu partnerskim odnosom i to u smjeru nižeg zadovoljstva kod žena. No, uz uvođenje moderatorskih varijabli, ne pronalaze rodne razlike. Melzer i McNulty (2013) pronalaze više razine zadovoljstva partnerskim odnosom kod žena nego muškaraca

Dimenzije privrženosti objasnile su dio varijabiliteta slučajnih odsječaka zadovoljstva partnerskim odnosom. Konkretno, anksioznost i izbjegavanje muškaraca nepovoljno su se odražavale na njihovo zadovoljstvo partnerskim odnosom. Povećanje u izbjegavanju žena, u odnosu na tipičnu ženu u uzorku, smanjivalo je njihovo zadovoljstvo odnosom. U skladu s npr. Simpson (1990), Candel i Turlikiuc (2019), Hadden i suradnici (2014), sigurno privrženi pojedinci u usporedbi s nesigurno privrženim pojedincima osjećaju više povjerenja i sigurnosti u svojim odnosima te su skloniji pozitivnim vjerovanjima o sebi samima i svojim partnerima, što vodi do većeg zadovoljstva partnerskim odnosom i veće predanosti partnerskom odnosu. Nesigurno privrženi pojedinci izvještavaju o lošijim emocionalnim, kognitivnim i bihevioralnim indikatorima kvalitete partnerskog odnosa (Hadden i sur., 2014; Li i Chan, 2012). Kao što je navedeno ranije, anksiozno privrženi pojedinci boje se napuštanja i imaju pervazivnu potrebu za time da ih se umiri i uvjeri u sigurnost njihovog odnosa uslijed čega zahtijevaju više emocionalne podrške od svojih partnera nego sigurno privrženi pojedinci (Patel i sur., 2022). U slučaju izostanka podrške ili doživljene nedovoljne količine podrške, anksiozno privrženi pojedinci mogu početi zamjerati partnerima što narušava njihovo zadovoljstvo partnerskim odnosom (Patel i sur., 2022). Izbjegavajuće privrženi pojedinci izvještavaju o nižem zadovoljstvu partnerskim odnosom i bliskosti (Li i Chan., 2012) uslijed minimiziranja pojave misli vezanih uz bliskost s drugima, emocionalnog distanciranja i izbjegavanja ovisnosti o drugim ljudima (Cassidy i Kobak, 1988; Simpson i sur., 1992).

Povećanje u dnevno doživljenom vlastitom stresu u odnosu na vlastiti prosjek bilo je značajno negativno povezano sa zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici i kod muškaraca i kod žena u većini modela, a jačina povezanosti varirala je ovisno o tome koje su se povezanosti modelom procjenjivale. Naime, u svrhu odgovora na ovaj problem provedeno je 20 različitih modela. Zbog nadopunjavanja nedostajućih podataka javljale su se razlike u veličinama procijenjenih parametara koje su mogle djelovati na značajnost. No, u većini modela, njih 17 od dvadeset, povećanje u dnevno doživljenom stresu (u odnosu na vlastiti prosjek) bilo je značajno negativno povezano sa zadovoljstvom partnerskim odnosom pri čemu je

najveća takva povezanost iznosila -.14. Od neznačajnih povezanosti, radilo se o tri partner efekta. Ovakvi nalazi u skladu drugim dnevničkim istraživanjima poput Falconier i suradnici (2015), Hilpert i suradnici (2018) ili Neff i Karney (2004, 2009). I na razini između parova, stres je bio povezan sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Muškarci koji su više bili pod stresom ujedno su bili manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom.

Stres smanjuje kapacitete za održavanje odnosa i kapacitete za samoregulaciju (Buck i Neff, 2012), smanjuje responzivnost (Story i Repetti, 2006) i prostor za aktivnosti blagotvorne za odnos (Randall i Bodenmann, 2009). Kada partneri nemaju mogućnosti posvetiti se jedno drugome, nedostatak intimnosti može dovesti do uzajamnog osjećaja zanemarenosti i posljedično mijenjati doživljaj odnosa (Neff i Karney, 2004). Stres je povezan s većom učestalošću dnevnih sukoba, reaktivnosti (Neff i Karney, 2009), sklonosti hostilnom ponašanju, zamjeranju i ljutnji (Masarik i sur., 2016), povlačenju i izraženijim zahtjevima od partnera (Barton i sur., 2015).

Zadovoljstvo partnerskim odnosom reflektira se u načinu na koji se pojedinci ponašaju prema partneru_ici, što zatim oblikuje zadovoljstvo odnosom (Huston i Vangelisti, 1991) stoga se kroz tri različita medijacijska modela pokušalo ispitati putem kojeg mehanizma je stres povezan sa zadovoljstvom partnerskim odnosom i ljubavi prema partneru_ici. U te svrhe provjerilo se medijacijsko djelovanje triju varijabli, percipiranog antagonizma partnera partnera_ice, percipirane naklonosti partnera_ice i doživljeno dijadno nošenje sa stresom partnera_ice.

Percipirani antagonizam

Percipirani antagonizam partnera_ice, na razini između osoba, bio je povezan sa stresom. I muškarci i žene koji su bili više pod stresom bili su skloniji doživljavati svoje partnere antagonističnima. Pojedinci koji su bili skloniji doživljavati svoje partnere_ice antagonističnima bili su zajedno u vezi. Naposljetku, i muškarci i žene koji su bili skloniji doživljavati svoje partnere antagonističnima bili su manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom, kao što su bili i njihovi partneri. Na razini unutar osoba, na one dane kada su i muškarci i žene doživljavali jedinično povećanje u vlastitom stresu, doživljavali su svoje partnere više antagonističnima. Slično, ako su akteri prethodni dan partnere percipirali više antagonističnima, to se odražavalo na percepciju partnera naredni dan i za aktere i za partnere. Žene i muškarci koji su izjavljivali o jediničnom povećanju na anksioznosti, u odnosu na zajedničku aritmetičku sredinu uzorka, izjavljivali su i o

povećanju u percepciji partnerovog_ičinog antagonizma. Izbjegavajuća privrženost mijenjala je percipirani antagonizam samo kod muškaraca.

Stres aktera je, u skladu s prethodno navedenom literaturom i hipotezom, bio direktno povezan s njihovim zadovoljstvom odnosom i kod žena i kod muškaraca. No, stres je u nekim slučajevima bio i indirektno povezan sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Naime, percipiranje partnera ili partnerice antagonističnim_om posredovalo je odnosu između vlastitog doživljenog stresa i vlastitog zadovoljstva partnerskim odnosom, kao i odnosu između vlastitog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom i kod muškaraca i kod žena. Uz to, partneričin doživljaj partnerovog antagonizma posredovao je odnosu između njegovog stresa i njezinog zadovoljstva odnosom, kao i između njezinog stresa i njezinog zadovoljstvo odnosom.

Drugim riječima, na one dane kada su akteri, i muškarci i žene doživljavali više stresa nego li je njihov prosjek, oni su bili manje zadovoljni svojim partnerskim odnosom preko povećanja u percepciji partnerovog_ičinog antagonizma. Stres, kao što je već rečeno, povećava napetost, smanjuje kapacitete za samoregulaciju (Buck i Neff, 2012) i podiže reaktivnost (Neff i Karney, 2009). No, on nije povezan samo s onime što sudionici rade već i onime što vide, tj. stres usmjerava pažnju prema negativnome. Neff i Buck (2023) provjerili jesu li pojedinci, koji se suočavaju s više stresnih događaja u životu i/ili svakodnevnih problema, skloniji pažljivo pratiti negativna ponašanja partnera. Sudionici koji su se suočavali s više stresnih događaja percipirali su svoje partnere kao osobe koje ispoljavaju više negativnosti nego sudionici koji su se suočavali s manje stresnih događaja. Nadalje, sudionici koji su nedavno doživjeli više stresnih događaja bili su posebno osjetljivi na dnevne fluktuacije u negativnim ponašanjima svog partnera, zanemarujući pritom njihova pozitivna ponašanja. Anksioznije privržene žene bile su reaktivnije na percepciju partnerovog antagonizma. Jedinično povećanje u percepciji partnerovog antagonizma snažnije je narušavalo zadovoljstvo odnosom anksioznijih žena što je u skladu s nalazima da anksiozno privrženi pojedinci češće partnere doživljavaju konfliktnima (Brassard i sur., 2009) ili pesimistično gledaju na svoj partnerski odnos (Kimmens i sur., 2015).

Općenito, doživljavanje partnera_ice na antagonističan način nosi sa sobom odnosne posljedice. Naime, povećanje u doživljenom stresu u odnosu na vlastiti prosjek bilo je povezano i s partnerovim_ičinim doživljajem zadovoljstva vezom i to preko akterove percepcije partnerovog_ičinog antagonizma. Joel i suradnici (2023) nalaze da su pojedinci, koji su očekivali više pozitivnih ponašanja, zaista percipirali više pozitivnih ponašanja od svojih partnera tjedan

dana kasnije. Isto su pronašli i za negativna ponašanja. Razine pozitivnih iluzija između partnera povezane su sa smanjenim rizikom od raskida veze, kao i većim zadovoljstvom i manje sukoba ili sumnji u vezama (Song i sur., 2019). Očekivana ponašanja predviđaju promjene u percipiranim ponašanjima, što se može objasniti samoispunjavajućim proročanstvom. Naposljetku, dnevno povećanje u stresu muškarca bilo je indirektno povezano s partneričnim zadovoljstvom odnosom preko povećanja u njezinoj percepciji njegovog antagonizma. Ovaj nalaz ponovno se može objasniti time da su pojedinci, kada pod stresom, skloniji hostilnom ponašanju, zamjeranju i ljutnji (Masarik i sur., 2016), te da su žene osjetljivije na detekciju takvih ponašanja. Dodatno, prema Krznarić i Kamenov (2016), pojedinci koji smatraju da njihovi partneri češće pokazuju antagonistično ponašanje obično su skloniji okrivljavanju partnera za negativne događaje i vjerovanju da su ti negativni događaji namjerno izazvani, kao i motivirani sebičnošću partnera, uslijed čega svoj odnos doživljavaju manje kvalitetnim.

Percipirana naklonost

U skladu s Conger i suradnicima (1990), i percepcija partnerove_ičine afektivnosti, kao i antagonizma, posreduje odnosu između stresnih okolnosti i zadovoljstva odnosom. Partnerova percepcija naklonosti aktera (i muškaraca i žena) posredovala je odnosu između akterovog stresa i akterovog zadovoljstva partnerskim odnosom, kao i između akterovog stresa i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom. Mehanizmi opisani u poglavlju iznad mogu se primijeniti i u objašnjenju ovih medijacijskih povezanosti (npr. Joel i sur., 2023 i Neff i Buck, 2023; Neff i Karney, 2004): stres smanjuje akterovu mogućnost za odnos konstruktivnih ponašanja što njihovi partneri primjećuju. To smanjenje u učestalosti pozitivnih i afektivnih ponašanja vodi do smanjenja u partnerovom_ičinom zadovoljstvu partnerskim odnosom. Iz kovarijance reziduala je vidljivo da na one dane kada akter izjavljuje o povećanju u naklonosti i partner izjavljuje o istome. Prema tome, moguće je da stres aktera djeluje na percepciju partnera te da zbog te percepcije partner mijenja svoje ponašanje prema akteru, što bi se odražavalo na promjenu u zadovoljstvu partnerskim odnosom aktera.

Dimenzije privrženosti objašnjavaju dio varijabiliteta slučajnih odsječaka. Pojedinci s višim razinama izbjegavajuće privrženosti izvještavaju o nižim razinama percipirane naklonosti partnera, što je u skladu s Kamenov i suradnicima (2007). Anksiozna privrženost nije objašnjavala varijabilitet, tj. sudionici se nisu razlikovali u svojim procjenama percipirane naklonosti

partnera_ice ovisno o svojoj privrženosti. Navedeno dijelom korespondira s nalazima Kamenov i suradnika (2007) o tome da anksioznost partnerice ne pridonosi njezinom doživljaju učestalosti partnerovih pozitivnih interakcija. Razlike u djelovanju dimenzija privrženosti može se objasniti nalazima Li i Chen (2012). Li i Chan (2012), u svojoj meta-analizi, nalaze da je izbjegavajuća privrženost povezana s nižim zadovoljstvom partnerskim odnosom, osjećajem bliskosti i podrškom u odnosu na anksioznu privrženost, dok je anksiozna privrženost povezana s većom učestalošću sukoba u odnosu. Ovi nalazi pokazuju da je stres dijadni fenomen i odnosni konstrukt (Randall i Bodenmann, 2009; 2017).

Dijadno nošenje sa stresom i odnosni ishodi

Provela se i treća provjera mehanizama djelovanja stresa na zadovoljstvo odnosom. Pritom je medijacijsku varijablu predstavljalo doživljeno dijadno nošenje sa stresom o kojem je dosta bilo rečeno ranije u Raspravi. Dijadno nošenje sa stresom predstavlja izuzetno važan adaptivni proces jer se u obzir uzima činjenica da percipirani stres ne utječe samo na pojedinca, njegovu dobrobit i ponašanje prema partneru, već da djeluje i na percipirani stres tog partnera i posljedično i na njegov ili njezin odgovor na doživljeni stres preko načina na koji se partneri individualno i zajedno nose sa stresom (Bodenmann 1995, 2005; Falconier i sur., 2015). U ovom istraživanju akterov doživljaj partnerovog dijadnog nošenja sa stresom bio je povezan s akterovim zadovoljstvom partnerskim odnosom, što je u skladu s npr. Falconier i suradnici (2015) ili Rusu i suradnici (2020). No, i muškarčev doživljaj partneričinog dijadnog nošenja sa stresom bio je pozitivno povezan s njezinim zadovoljstvom partnerskim odnosom. Posljednje se može objasniti teorijom socijalne razmjene ili nalazima istraživanja o pozitivnom djelovanju koje pružanje podrške ima na individualnu dobrobit i zadovoljstvo odnosom i za pružatelja i za primatelja podrške (Deci i sur., 2005; Feeney i Collins, 2014). Prema teoriji socijalne razmjene, pojedinci pomažu drugima kako bi smanjili vlastiti doživljaj stresa ili ublažili vlastite neugodne emocije koji su uzrokovani doživljavanjem stresa partnera. U skladu s *Thriving through relationships teorijom* (Feeney i Collins, 2015), primanje podrške može dovesti do rasta ili prosperiteta, odnosno do optimalnog stanja koje se odlikuje osobnim rastom, ugodnim emocijama i osjećajem blagostanja te je stoga moguće da partneri žele uzvratiti na isti način.

U ovome istraživanju dijadno nošenje sa stresom, u medijacijskom modelu u sklopu Problema 2, nije bilo povezano s doživljenim stresom niti je imalo medijatorsku ulogu u odnosima

između akterovog percipiranog stresa i akterovog i partnerovog zadovoljstva partnerskim odnosom. Percipirani stres bio je granično povezan s doživljenim dijadnim nošenjem sa stresom partnera_ice i u početnim analizama u Problemu 1, a u medijacijskoj analizi s međurazinskom interakcijom u Problemu 1 bio je indirektno povezan preko vlastite komunikacije stresa kod muškaraca te i direktno i indirektno kod žena. Razlika u ovim nalazima može se objasniti korištenjem različitih varijabli u modelu (Muthén, osobna komunikacija, 29. rujna, 2023).

Teorijski bi se izostanak povezanosti percipiranog stresa i dijadnog nošenja sa stresom mogao objasniti i time da je, unatoč uporabi dijadnog nošenja sa stresom kao medijatora (npr. Donato i sur., 2021, Genç 2021; Landis i sur., 2014; Relvas 2023) upitan smjer povezanosti koji se očekuje s varijablom percipiranog stresa. Naime, kada su pojedinci pod stresom podrška koju dobivaju nije im uvijek dovoljna (Brock i Lawrence, 2014) što bi značilo da svoje partnere percipiraju kao nedovoljno podržavajuće u dijadnom nošenju sa stresom. S druge strane, ako su pojedinci u visoko funkcionirajućim odnosima tada bi se moglo očekivati da će više razine stresa biti praćene višim razinama partnerovog dijadnog nošenja sa stresom.

Umjesto ispitivanja kako stres djeluje na dijadno nošenje sa stresom, bilo bi vrijedno provjeriti pomaže li dijadno nošenje sa stresom u oporavku od stresa, tj. kako je partnerovo dijadno nošenje sa stresom prethodni dan povezano s percipiranim stresom i aktera i partnera naredni dan. Primjerice, Ditzen i suradnici (2019) u svom istraživanju na muškarcima pokazali su da socijalna podrška njihovih partnerica značajno smanjuje razine kortizola nakon stresnog događaja, a Meuwly i suradnici (2012) nalaze da je jačina te povezanosti moderirana dimenzijama privrženosti i rodnom. Stoga se četvrtim problemom pokušalo provjeriti povezanost doživljenog dijadnog nošenja sa stresom prethodnoga dana i percipiranog stresa aktera i partnera narednog dana, kao i putem kojih mehanizama se ta povezanost odvija. Kao medijatori koristili su se percepcija antagonističnog i naklonog ponašanja partnera_ice. Ponovno nije pronađen niti jedan medijacijski efekt što se može objasniti prevelikim razmakom između dva mjerenja. Naime, stres se mjerio samo jednom dnevno, prije dijadnog nošenja sa stresom. Do sljedećeg mjerenja, sutradan, moglo je djelovati puno novih kontekstualnih stresora koji bi promijenili doživljaj stresa. U dijelu s metodološkim ograničenjima ponuđene su sugestije za buduća istraživanja kojima bi se lakše moglo ispitati pomaže li dijadno nošenje u redukciji doživljenog stresa.

U Problemu 3 doživljeno partnerovo_ičino podržavajuće dijadno nošenje sa stresom bilo je negativno povezano s percepcijom partnerovog antagonizma te pozitivno povezano s percepcijom

partnerove_ičine naklonosti i za muškarce i za žene. Dijadno nošenje sa stresom imalo je značajno djelovanje na doživljaj ponašanja partnera_ice u vezi. Sudjelovanje u podržavajućem dijadnom nošenju sa stresom uključuje pružanje emocionalne podrške, suosjećanja i aktivno sudjelovanje u rješavanju problema (Falconier i Kuhn, 2019). Kada partneri sudjeluju u podržavajućem dijadnom nošenju sa stresom, to pospješuje doživljaj emocionalne povezanosti, ali i povjerenja i intimnosti što rezultira doživljajem partnera_ice kao naklonjenog_ne i podržavajućeg_e (Falconier i Kuhn, 2019). Suprotno, izostanak podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom može rezultirati doživljajem partnera kao neosjetljivog ili nepodržavajućeg (Ogan i sur., 2021), što može doprinijeti nižem zadovoljstvu vezom. Način na koji pojedinci doživljavaju ponašanje svojih partnera tijekom stresnih situacija oblikuje njihovo zadovoljstvo vezom i doživljaj kvalitete veze (Ogan i sur., 2021).

Naposljetku se provjerila povezanost doživljenog stresa, zadovoljstva odnosom i zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom. U skladu s literaturom, npr. Falconier i suradnici (2015), na razini među osobama, žene i muškarci koji su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosima, izjavljivali o više zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom. Štoviše, sudionici koji su izjavljivali o višim razinama zajedničkog nošenja sa stresom bili su u vezi s partnerima koji su bili zadovoljniji svojim partnerskim odnosom. Naposljetku, žene koje su izjavljivale o više zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom bile su u vezi s muškarcima koji su smatrali isto. Slično je dobiveno i na razini unutar osoba, jedinično povećanje u zajedničkog dijadnom nošenju sa stresom rezultiralo je povećanjem u zadovoljstvu odnosom žena i muškaraca. Kada su akteri bili više pod stresom izvještavali su o manje zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom. Naime, zajedničko dijadno suočavanje pozitivno je povezano s kvalitetom braka putem dva mehanizma: prvo, ublažavanjem negativnog utjecaja stresa na brak i drugo, jačanjem osjećaja zajedništva i bivanja parom, međusobnog povjerenja i intimnosti, te kognitivnog predstavljanja veze kao korisne i potpomognute (Bodenmann i sur., 2006).

Anksioznost i izbjegavanje muškaraca objašnjavale su dio varijabiliteta slučajnih odsječaka doživljenog dijadnog nošenja sa stresom. Muškarci koji su izvještavali o jediničnom porastu u anksioznosti u odnosu na tipičnog muškarca u istraživanju, izvještavali o većem doživljenom zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom, dok su muškarci koji su izvještavali o jediničnom porastu u izbjegavanju u odnosu na tipičnog muškarca u istraživanju, izvještavali o manjem doživljenom zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom. Kao što je rečeno ranije, Li i Chan (2012) i Kamenov i suradnici (2007) nalaze da je izbjegavajuća privrženost povezana s nižim

zadovoljstvom partnerskim odnosom, osjećajem bliskosti i podrškom u odnosu na anksioznu privrženost, što bi moglo dovesti do toga da doživljavaju manje zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom nego muškarci s tipičnim razinama anksioznosti. S druge strane, anksiozni muškarci izvještavaju o višim razinama doživljenog podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom u Problemu 1 te o višim razinama doživljenog zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom u Problemu 4. Moguće je da su anksiozni muškarci, zbog svoje povećane osjetljivosti na dinamiku odnosa i svoje više razine stresa, spremniji interpretirati partneričinu usmjerenost na sebe kao podržavajuće dijadno nošenje sa stresom. Nadalje, ako se u obzir uzme da se kod muškaraca povezanost između doživljenog stresa i dijadnog nošenja sa stresom odvija putem vlastite komunikacije stresa, moguće je da su anksiozno privrženi muškarci više zahvalni na podršci koju dobiju kada ne komuniciraju vlastiti stres. Kod žena nisu pronađene razlike u zajedničkom dijadnom nošenju sa stresom s obzirom na privrženost. Berg i Upchurch (2007) sugeriraju kako žene imaju više prilika za dijadno nošenje sa stresom pa tako i zajedničko dijadno nošenje sa stresom izvan partnerskog odnosa, što može dovesti do toga da one eventualne dodatne potrebe koje imaju zadovoljavaju izvan partnerskog odnosa. Navedeno se ne mora odnositi samo na sigurno privržene žene, već i na žene s anksioznom privrženosti. Naime, osobe koje imaju nesigurni stil privrženosti u partnerskom odnosu to mogu kompenzirati sigurnim stilom privrženosti u drugim odnosima, primjerice s prijateljima ili obitelji (Kamenov i Jelić, 2005). Iz navedenoga slijedi da bi čak i anksiozno privržene žene, zbog svojeg većeg socijalnog kruga (Berg i Upchurch, 2007) mogle zadovoljavati potrebe za zajedničkim dijadnim nošenjem sa stresom izvan partnerskog odnosa u trenucima kada su više pod stresom nego uobičajeno. Naposljetku, bitno je napomenuti da se nije moglo testirati slučajne nagibe radi nedovoljnog broja vremenskih točaka za pouzdanu procjenu parametara (McNeish, 2019).

Objedinjeni nalazi istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je doprinijeti razumijevanju djelovanja svakodnevnog stresa na parove i njihove odnose te identificirati individualne i dijadne faktore ranjivosti i otpornosti na stres koristeći konceptualni model koji kombinira dva teorijska modela: model ranjivost-stres-adaptacija (Karney i Bradbury, 1995) i sistemsko-transakcijski model (Bodenmann, 1997). Pronađeno je da su članovi dijade međusobno slični s obzirom na to kako se međusobno doživljavaju, kako se jedno prema drugome ponašaju i koliko su zadovoljni svojim partnerskim

odnosom. Dodatno, potvrđeno je da se stres prelijeva u partnerski odnos te da nepovoljno djeluje na doživljaj partnerskog odnosa na dnevnoj razini. To je posebno važan nalaz kada se u obzir uzme da su dnevne fluktuacije u doživljaju partnerskog odnosa ključne za globalni doživljaj partnerskog odnosa i njegovu stabilnost (Neff i Karney, 2009). Ovim istraživanjem prikazan je mehanizam kojim dnevne fluktuacije u stresu djeluju na zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici. Naime, dnevno povećanje u vlastitom doživljenom stresu u odnosu na vlastiti prosjek povećavalo je vlastiti doživljaj partnerovog_ičinog antagonističnog ponašanja i smanjivalo vlastiti doživljaj partnerovog_ičinog naklonog ponašanja, što je narušavalo dnevno vlastito i partnerovo_ičino zadovoljstvo partnerskim odnosom. Podržavajuće dijadno nošenje sa stresom bilo je negativno povezano s percepcijom partnerovog antagonizma i pozitivno povezano s percepcijom partnerove_ičine naklonosti i za muškarce i za žene.

Uz navedeno, stres je, u dobro funkcionirajućim odnosima poput onih u istraživanju, s visokim rezultatima na mjerama zadovoljstva partnerskim odnosom i visokim procjenama partnerove_ičine naklonosti, a niskim procjenama partnerovog_ičinog antagonizma, vodio do veće učestalosti dijadnog nošenja sa stresom, a dijadno nošenje sa stresom bilo je pozitivno povezano sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Povezanost doživljenog stresa s dijadnim nošenjem sa stresom odvijala se preko povećanja u vlastitoj komunikaciji stresa i kod žena i kod muškaraca, što potvrđuje važnost komuniciranja stresa za dobivanje adekvatne podrške. Ipak, podrška koju su parovi dobili prethodni dan, nije bila povezana s njihovim doživljajem stresa naredni dan ni u vidu smanjenja ni u vidu povećanja doživljenog stresa.

Zajedničko dijadno nošenje sa stresom, odnosno koliko su partneri, u situacijama istog stresora, podržavajući jedno prema drugome i koliko zajedno rješavaju problem, bilo je pozitivno povezano sa zadovoljstvom partnerskim odnosom što govori o važnosti zajedničke samoregulacije i međusobne podrške u situacijama poput potresa, koronavirusa, rata i drugih teškoća koje su univerzalne za sve parove. Navedeni nalazi ovog istraživanja potvrđuju važnost uključivanja procjena oba člana dijade u istraživanja koja se tiču djelovanja stresne svakodnevice na živote parova. Dodatno, s obzirom na to da se parovi međusobno razlikuju s obzirom na svoje individualne karakteristike, ovim istraživanjem pokazano je i na koje načine dimenzije privrženosti mijenjaju doživljaj partnerovog_ičinog ponašanja, zadovoljstva odnosom, ali i kako, u nekim instancama, ne omogućuju nesigurno privrženim pojedincima da uistinu zaprime trenutke u kojima su njihovi partneri bili prisutni i podržavajući.

Razvoj metodologije i suvremene tehnologije omogućio je odgovor na pitanje o mehanizmima djelovanja stresa na ponašanja u partnerskim odnosima i na zadovoljstvo partnerskim odnosima. Uz to, tehnološki i metodološki napreci korišteni u ovom istraživanju povećali su uvid u dinamiku unutar parova uslijed dnevnih fluktuacija u stresu što je velik doprinos području. Naime, ako je cilj pomoći parovima u održavanju kvalitetnih partnerskih odnosa, iz ovog istraživanja vidljivo je da se važno usmjeriti na regulaciju svakodnevno doživljenog stresa i pojasniti partnerima da je često stres taj koji mijenja percepciju partnera_ice i doprinosi neadaptivnim ponašanja prema partneru_ici. S tom sviješću moguće je raditi na regulaciji stresa i promjeni atribucija partnera u svrhu održavanja kvalitete i stabilnosti odnosa.

Metodološka ograničenja i smjernice za daljnja istraživanja

U ovom istraživanju, kao što je vidljivo iz deskriptivnih podataka, sudjelovali su parovi koji su većinom bili u zadovoljavajućim partnerskim odnosima, te koji su, od svojih partnera_ica doživljavali visoke razine naklonosti i podržavajućeg dijadnog nošenja sa stresom te niske razine antagonizma. Ovakva pojava, da u dijadnim istraživanjima na temu partnerskih odnosa sudjeluju parovi u dobro funkcionirajućim partnerskim odnosima, nije neuobičajena. Barton i suradnici (2020) usporedili su razlike među monadnim i dijadnim uzorcima i pronašli su da pojedinci koji su više zadovoljni svojim odnosom češće sudjeluju u dijadnim istraživanjima. No, unatoč tome što je to uobičajeno, upitno je mogu li se rezultati ovog istraživanja primijeniti i na parove u manje zadovoljavajućim ili čak neadaptivnim partnerskim odnosima sa znatno višim razinama antagonizma ili nasilja. Uz to, uzorak su sačinjavali pojedinci koji su izvještavali o relativno niskim razinama svakodnevno doživljenog stresa. U skladu s npr. Neff i Karney (2009), bilo bi očekivano da se više razine stresa još i više prelijevaju u partnerski odnos.

Osim navedenog, Laurenceau i Bolger (2005) napominju da postoji mogućnost da sudjelovanje u dnevničkoj studiji ima pozitivne ili negativne efekte na doživljaj i evaluacije partnera ili partnerskog odnosa uslijed svakodnevnog fokusiranja na određene, za istraživanje relevantne, karakteristike odnosa i iskustva u partnerskom odnosu. Primjerice, odgovaranje na pitanja koja su usmjerena na pozitivne ili negativne događaje u odnosu može povećati svijest o kvaliteti partnerskog odnosa ili poteškoćama u partnerskom odnosu. Acevedo i Laurenceau (2004), u čak tri nezavisna uzorka, nalaze da su partneri imali pozitivne reakcije na sudjelovanje u dnevničkim studijama te da su izjavljivali o malo promjena u percipiranom sukobu i neznačajnim

promjenama na nekoliko indikatora funkcioniranja odnosa. Iako su u ovoj doktorskoj disertaciji, slično kao i u istraživanju Acevedo i Laurenceau (2004), partneri posredno informirali istraživačicu o pozitivnim reakcijama na istraživanje, osvještavanju vlastitih i partnerovih_ičinih pozitivnih i negativnih ponašanja, rezultati dobiveni testiranjem stacionarnosti varijabli ukazali su na to da su, s protokom istraživanja, parovi izvještavali o smanjenju u razinama percipirane naklonosti i partnerovog_ičinog dijadnog nošenja sa stresom, ali i o smanjenju u razinama doživljenog stresa. Moguće je da su se parovi, kroz odgovaranje na dnevne ankete, počeli obraćati više pažnje na određena ponašanja i davati točnije, manje pristrane procjene svojeg partnerskog odnosa. Što se smanjenja u razinama doživljenog stresa tiče, moguće je da se radi o realnoj pojavi i da se istraživanjem zahvatio period života sudionika u kojem su sudionici prelazili iz stresnijeg u manje stresan period. No, jednako tako moguće je i da je ispunjavanje dnevničkih anketa imalo efekt pisanja dnevnika za koji Garrouste-Orgeas i suradnici (2012) pronalaze da smanjuje razine stresa. Kako bi se provjerilo djeluje li sudjelovanje u istraživanju na promjenu u vrijednostima relevantnih varijabli, u buduća istraživanja mogla bi se uključiti kontrolna/komparabilna skupina

Potencijalno dodatno ograničenje ovog istraživanja leži u vremenskom intervalu između dva mjerenja. Prednosti intenzivnih longitudinalnih nacrtu su to što omogućuju opažanje i opisivanje procesa promjena koje se ne bi mogle zahvatiti tradicionalnim nacrtima, kao što je razumijevanje dinamike ponašanja tijekom vremena (Bolger i Laurenceau, 2013) i što smanjuju vrijeme između doživljaja i izvještavanja o doživljaju koje narušava valjanost istraživanja. No, ključno je da je vremenski razmak između pojedinih točaka prikupljanja podataka teorijski i empirijski utemeljeni (Bolger i Laurenceau, 2013). U ovom istraživanju podaci su mjereni jednom dnevno, između 19 i 24h i postoji mogućnost da to nije bilo dovoljno za razumijevanje željene dinamike. Naime, u ovom istraživanju od interesa je bilo provjeriti kako svakodnevni stres djeluje na ponašanja partnera u odnosu i doživljaj zadovoljstva oba partnera tim odnosom, ali i da li dijadno nošenje sa stresom smanjuje doživljeni stres. U te svrhe koristio se model međuzavisnosti aktera i partnera kao i modeliranje vremenskim serijama. Podaci svih provedenih modela ukazivali su na kovariranje u dnevnim promjenama među članovima dijade na svim odmjerenim konstruktima. Primjerice, na one dane kada je jedan član dijade bio više pod stresom nego uobičajeno i drugi član dijade doživljavao je porast u doživljenom stresu u odnosu na svoj prosjek. No, kada se provjeravao autoregresijski partner efekt djelovanja doživljenog stresa aktera prethodni dan na doživljeni stres partnera drugi dan, te povezanosti bile su statistički neznačajne.

Postoji mogućnost da je vremenski period između mjerenja bio prevelik da bi se zahvatilo direktno prelaženje stresa s jednog člana dijade na drugog člana dijade.

Osim toga, time što je stres mjeren samo jednom nije bilo moguće provjeriti neposredne promjene u doživljenom stresu prije i nakon interakcije s partnerom_icom. Sudionike se pitalo samo o doživljenom stresu do trenutka ispunjavanja ankete, ali se nije pitalo radi li se o ekstradijadnom ili intradijadnom stresu. U budućim istraživanjima bilo bi potrebno učiniti jednu od dvije stvari: ili pitati sudionike o količini ekstradijadnog i intradijadnog stresa ili mjeriti stres dva puta, jednom prije susreta s partnerom_icom i jednom kasno navečer, nakon što su partneri vjerojatno bili u interakciji. Na taj način jasnije bi se mogla razdvojiti varijanca doživljenog stresa na onu uzrokovanu faktorima izvan partnerskog odnosa i na onu uzrokovanu faktorima unutar partnerskog odnosa.

Bitno je napomenuti i da se nije moglo kontrolirati uvjete u kojima je istraživanje provedeno. Moguće je da su sudionici, unatoč uputama, međusobno komunicirali o istraživanju, što je moglo djelovati na rezultate. Naposljetku, ovim istraživanjem zbog nedovoljnih analitičkih napredaka nije bilo moguće provjeriti dijadnu dnevničku mjernu invarijantnost instrumenata, a dijadna mjerna invarijantnost dimenzije anksioznosti Inventara iskustava u bliskim vezama nije bila postignuta. Navedeno je moglo djelovati na rezultate i tematizirano je ranije u tekstu.

Znanstveni i praktični doprinosi istraživanja

Ispunjavajući partnerski odnosi ključan su aspekt zdravog psihosocijalnog funkcioniranja, no brz i individualističan način života, često opterećen stresom i otuđen od obiteljskih i socijalnih mreža, stavlja posebne pritiske na partnerske odnose (Perel, 2006). Svakodnevni stres i svakodnevna ponašanja ono su što čini partnerski odnos zbog čega je doprinos ovog istraživanja upravo u nadograđivanju i produbljivanju spoznaja vezanih uz dinamiku promjena u percepciji svakodnevnog stresa i povezanost tih promjena s promjenama u percepciji partnerovog_ičinog ponašanja u odnosu i s promjenama u globalnom doživljaju partnerskog odnosa i ljubavi prema partneru_ici. Ovim istraživanjem dobio se uvid, ne samo u to kako promjena u percepciji stresa iz dana u dan djeluje na vlastite odnosne ishode, već i kako ona djeluje na adaptivne procese oba člana para, kako partneri doživljavaju te promjene i koji je mehanizam djelovanja percipiranog stresa na doživljaj zadovoljstva partnerskim odnosom oba člana dijade.

Doprinosi ovog istraživanja teorijske su, metodološke i analitičke prirode. Teorijski doprinos višestruk je i proizlazi iz objedinjavanja modela ranjivost-stres-adaptacija i sistemsko-transakcijskog modela čime se, za razliku od brojnih dosadašnjih istraživanja, u obzir uzimaju i individualne karakteristike, i percepcija stresa, i adaptivni procesi i doživljeno zadovoljstvo partnerskim odnosom i ljubav prema partneru_ici za oba člana dijade i to na dnevnoj razini. Uključivanjem dijadnog nošenja sa stresom oba člana para kao adaptivni proces koji se događa u partnerskom odnosu te korištenjem Modela međuzavisnosti aktera i partnera (Cook i Kenny, 2005), kao paradigme unutar koje se obrađuju podaci, bolje su se mogli opisati mehanizmi koji se, uslijed stresa, događaju u partnerskim odnosima. Fokus na svakodnevne mehanizme djelovanja stresa na ponašanja u partnerskom odnosu i odnosne ishode te ispitivanje načina na koji iskustva prethodnog dana djeluju na naredni dan oba člana dijade pruža bolji uvid u to kako dnevne interakcije oblikuju partnerski odnos. Nadalje, u istraživanjima koja se oslanjaju na model ranjivost-stres-adaptacija (Karney i Bradbury, 1995) uzorak običavaju činiti mladi parovi koji su tek stupili u brak (Buck i Neff, 2012), pri čemu su to najčešće studenti (Neff, 2004; Neff i Karney, 2009) ili parovi koji doživljavaju neki od značajnih stresora poput fizičke ili psihičke bolesti partnera ili neplodnosti (za pregled vidi Randall, 2016), dok u istraživanjima koja se oslanjaju na sistemsko-transakcijski model uzorak obično čine parovi srednje dobi koji žive zajedno (Falconier i Epstein, 2010; Knapp i sur., 2015). Ovim istraživanjem naglasak je bio na ispitivanju dinamike odnosa opće populacije parova koji kohabitiraju barem tri mjeseca, koji nisu primarno studenti i koja može doživjeti različite stresne događaje i okolnosti.

Metodološki doprinosi vezani su uz metodološka unaprjeđenja omogućena dijadnim intenzivno longitudinalnim nacrtom. Ovakav pristup omogućuje ispitivanje međudjelovanja percepcije stresa i ponašanja od strane oba partnera, što daje realniju sliku odnosa među ispitivanim varijablama i daje uvid u dinamiku povezanosti pojedinih varijabli značajnih za održavanje kvalitetnih partnerskih odnosa u stresogenom kontekstu. Provođenje dijadnih intenzivnih longitudinalnih istraživanja rijetkost je radi kompleksnosti prikupljanja podataka i motiviranja članova dijade na sudjelovanje te radi iznimne zahtjevnosti analitičke obrade ovakvih podataka. Ova doktorska disertacija prvo je takvo istraživanje u Republici Hrvatskoj i otvara put za daljnja dijadna intenzivna longitudinalna istraživanja.

Analitički doprinosi ove doktorske disertacije brojni su. Podaci su obrađeni koristeći dinamičko strukturalno modeliranje (Asparouhov i sur., 2018), novu analitičku strategiju koja

objedinjuje prednosti tehnika za analiziranje vremenskih serija, višerazinskog modeliranja i strukturalnog modeliranja i to unutar modela međuzavisnosti aktera i partnera (Cook i Kenny, 2005; Kenny i Ledermann, 2010). S obzirom na recentnost dinamičkog strukturalnog modeliranja, u trenutku pisanja ove disertacije, postojao je relativno malen broj drugih istraživanja koja koriste dinamičko strukturalno modeliranje za analiziranje dijadnih podataka. Dodatno, za razliku od npr. Savord i suradnici (2023) ili Escudero i suradnici (2022), u ovom istraživanju provjeravani su medijacijski utjecaji i međurazinska interakcija. Daniel McNeish (osobna komunikacija, 27. rujna, 2023), stručnjak za dinamičko strukturalno modeliranje koji trenutno objavljuje didaktičke radove u svrhu približavanja dinamičkog strukturalnog modeliranja drugim istraživačima, analitičku strategiju ove doktorske disertacije (dinamičko strukturalno modeliranje + APIM + medijacija + međurazinska interakcija) opisao je kao kompleksan pothvat, a prema saznanjima autorice, u trenutku pisanja ove disertacije (2023. godina), niti jedan objavljeni rad nije provjeravao medijaciju unutar Modela međuzavisnosti aktera i partnera koristeći dinamičko strukturalno modeliranje. Procjene pouzdanosti izračunate su korištenjem najnovijih jednadžbi (DiGiovanni i sur., 2023), a u skladu sa Sakaluk i suradnicima (2021) tematizirana je i provjerena mjerna invarijantnost najčešće korištenog instrumenta za mjerenje dimenzija privrženosti. Naposljetku, prije provedbe ovog istraživanja provjerila se i mogućnost korištenja planiranih nedostajućih podataka u svrhu izbjegavanja zasićenosti sudionika. Trenutni tehnološki napreci u području prikupljanja dijadnih dnevničkih podataka još ne omogućuju korištenje planiranih nedostajućih podataka.

Osim spoznajnih i metodoloških doprinosa, rezultati ovog istraživanja imaju i praktični doprinos u vidu implikacija za savjetodavni i terapijski rad s parovima koji imaju poteškoća u međusobnoj interakciji, nošenju s vlastitim i partnerovim_ičinim stresom i koji su nezadovoljni vezom, te onima s rizičnim obrascima privrženosti. Naime, evidentna povezanost svakodnevno doživljenog stresa s promjenama u dnevnim ponašanjima i samom funkcioniranju partnerskog odnosa može koristiti parovima i praktičarima u osvještavanju nepovoljnog djelovanja svakodnevnog stresa na partnerske odnose. Svijest o tome da čak i svakodnevni stres, a ne samo veliki vanjski stresori (poput smrti, preseljenja, medicinske dijagnoze, dobivanja djeteta, stupanja u brak), narušava percepciju partnerovog_ičinog ponašanja i doživljava partnerskog odnosa, može promijeniti način na koji se partnerova_ičina ponašanja i sam partnerski odnos, uslijed stresa, interpretira. Drugim riječima, ako se zna da čak i svakodnevni stres mijenja percepciju partnera i ako se poznaju mehanizmi putem kojih se to događa, ta informacija može se koristiti za kognitivno

restrukturiranje i emocionalnu regulaciju kako bi se zaštitilo odnos od nepovoljnih učinaka stresa, a posljedično i vlastito i partnerovo_ičino zdravlje i individualnu dobrobit. Zaključno, ovo istraživanje može doprinijeti razvoju preventivnih i intervencijskih programa usmjerenih ka osvještavanju parova o štetnim učincima stresa na pojedinca i partnerski odnos i ponašanjima koja tome doprinose.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je provjeriti kako se svakodnevni stres odražava na ponašanja partnera u intimnoj vezi i njihov doživljaj tog odnosa. U te svrhe objedinilo se model ranjivost-stres-adaptacija koji objašnjava procese koji održavaju ili narušavaju partnerske odnose i sistemsko-transakcijski model kojim se istražuje djelovanje doživljenog stresa na ponašanje u odnosu i kvalitetu odnosa. Provjeravalo se odnos percipiranog stresa, percepcije naklonosti, antagonizma i dijadnog nošenja sa stresom partnera_ice, kao i zadovoljstvo partnerskim odnosom. Testirani su medijacijski modeli djelovanja stresa na zadovoljstvo partnerskim odnosom preko specifičnih ponašanja, kao i medijacijski modeli djelovanja dijadnog nošenja sa stresom na percipirani stres narednoga dana preko percepcije antagonizma i naklonosti partnera_ice. Istraživanje je provedeno koristeći dijadnu dnevničku metodologiju sa 140 parova koji su bili u vezi barem dvije godine i živjeli zajedno barem tri mjeseca. Podaci su obrađeni u okviru modela međuzavisnosti aktera i partnera koristeći dinamičko strukturalno modeliranje kako bi se ispitali akter i parter efekti te efekti prelijevanja, ali i medijacijski procesi kojima stres djeluje na ponašanja u odnosu i odnosne ishode. Rezultati su pokazali da se stres prelijeva u odnos narušavajući zadovoljstvo partnerskim odnosom te da se odražava na svakodnevna afektivna i antagonistična ponašanja prema partneru_ici, kao i na percepciju partnerove_ičine afektivnosti i antagonizma. Provjerene su individualne razlike u dimenzijama privrženosti na prosječnim vrijednostima odsječaka i nagiba kako bi se dobilo detaljniji uvid u procese kojima stres djeluje na partnerski odnos za različite pojedince.

Provedeno istraživanje prvo je takvo u Republici Hrvatskoj i ima teorijske, metodološke i analitičke doprinose području istraživanja partnerskih odnosa. Nalazi ovog istraživanja mogu se koristiti u svrhu pomoći parovima i stručnjacima pomagačkih zanimanja u osvještavanju mehanizama djelovanja stresa kao i njegovih posljedica na percepciju partnera_ice, ponašanje u odnosu i globalni doživljaj zadovoljstva odnosom. Zaključno, ovo istraživanje doprinijelo je

dobivanju cjelovitije spoznaja o međudjelovanju svakodnevnog stresa i vlastitog ponašanja te percepcije partnerovog_ičnog ponašanja u odnosu.

Popis literature

- Almén N. (2022). A Functionalistic Stress Recovery Intervention Improves Perceived Recovery Opportunities and Relaxational Behaviors: A Secondary Analysis of a Randomized Controlled Trial. *International journal of environmental research and public health*, 19(21), 14005. <https://doi.org/10.3390/ijerph192114005>
- Archer, J. (1996). Sex differences in social behavior: Are the social role and evolutionary explanations compatible? *American Psychologist*, 51, 909-917.
- Arnsten, A. F. (2009). Stress signalling pathways that impair prefrontal cortex structure and function. *Nature Reviews Neuroscience*, 10(6), 410-422. <https://doi.org/10.1038/nrn2648>
- Asparouhov, T. i Muthén, B. (2019). Latent variable centering of predictors and mediators in multilevel and time-series models. *Structural Equation Modeling*, 26(1), 119-142.
- Asparouhov, T. i Muthén, B. (2020). Comparison of models for the analysis of intensive longitudinal data. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 27(2) 275-297. <https://doi.org/10.1080/10705511.2019.1626733>
- Asparouhov, T., Hamaker, E. L. i Muthén, B. (2018). Dynamic structural equation models. *Structural Equation Modeling*, 25(3), 359–388. <https://doi.org/10.1080/10705511.2017.1406803>
- Bahns, A., Crandall, C., Gillath, O. i Preacher, K. (2017). Similarity in relationships as niche construction: choice, stability, and influence within dyads in a free choice environment.. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(2), 329-355. <https://doi.org/10.1037/pspp0000088>
- Bar-Kalifa, E., Randall, A. K. i Perelman, Y. (2022). Daily dyadic coping during COVID-19 among Israeli couples. *Emotion*, 22(8), 1713–1722. <https://doi.org/10.1037/emo0000971>
- Barton, A., Lavner, J., Stanley, S., Johnson, M. i Rhoades, G. (2020). “will you complete this survey too?” differences between individual versus dyadic samples in relationship research. *Journal of Family Psychology*, 34(2), 196-203. <https://doi.org/10.1037/fam0000583>
- Bates, D., Mächler, M., Bolker, B. i Walker, S. (2015). Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4. *Journal of Statistical Software*, 67(1), 1–48. <https://doi.org/10.18637/jss.v067.i01>
- Ben-Ari, A. i Lavee, Y. (2007). Dyadic closeness in marriage: From the inside story to a

- conceptual model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(5), 627–644.
<https://doi.org/10.1177/0265407507081451>
- Berli, C., Lüscher, J., Luszczynska, A., Schwarzer, R. i Scholz, U. (2018). Couples' daily self-regulation: The Health Action Process Approach at the dyadic level. *PLoS ONE*, 13(10), Article e0205887. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0205887>
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O. i Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 929–943.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.5.929>
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O. i Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 929–943.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.5.929>
- Bischl, B., Lang, M., Kotthoff, L., Schiffner, J., Richter, J., Studerus, E., ... Jones, Z. (2016). mlr: Machine learning in R. *Journal of Machine Learning Research*, 17, 1–5.
- Bodenmann, G. (1997). The influence of stress and coping on close relationships: A two-year longitudinal study. *Swiss Journal of Psychology*, 56, 156–164.
- Bodenmann G. (2005). Dyadic coping and its significance for marital functioning. U T. A. Revenson, K. Kayser i G. Bodenmann (Ur.), *Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping* (str. 33–49). American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/11031-002>
- Bodenmann, G. i Perrez, M. (1992). Experimentell induzierter stress in dyadischen interaktionen darstellung des EISI-experiments. [Experimentally induced stress in dyadic interaction. A description of the EISI experiment]. *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 40, 263–280.
- Bodenmann G. i Shantinath S. D. (2004). The couples' coping enhancement training (CCET): a new approach to prevention of marital distress based upon stress and coping. *Family Relations*, 53, 477–484. <https://doi.org/10.1111/j.0197-6664.2004.00056.x>
- Bodenmann, G. (2006). Multidimensionaler Stressfragebogen für Paare [Multidimensional Stress Questionnaire]. Neobjavljeni instrument. University of Fribourg.
- Bodenmann, G. (2008). *Dyadisches Coping Inventar: Test manual* [Dyadic Coping Inventory:

Test manual]. Huber.

- Bodenmann, G., Meuwly, N. i Kayser, K. (2011). Two conceptualizations of dyadic coping and their potential for predicting relationship quality and individual well-being. *European Psychologist, 16*(4), 255-266. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000068>
- Bodenmann, G., Meuwly, N., Bradbury, T. N., Gmelch, S. i Ledermann, T. (2010). Stress, anger, and verbal aggression in intimate relationships: Moderating effects of individual and dyadic coping. *Journal of Social and Personal Relationships, 27*(3), 408–424. <https://doi.org/10.1177/0265407510361616>
- Bodenmann, G., Meuwly, N., Germann, J., Nussbeck, F. W., Heinrichs, M. i Bradbury, T. N. (2015). Effects of Stress on the Social Support Provided by Men and Women in Intimate Relationships. *Psychological science, 26*(10), 1584–1594. <https://doi.org/10.1177/0956797615594616>
- Bolger, N. i Laurenceau, J.-P. (2013). *Methodology in the social sciences. Intensive longitudinal methods: An introduction to diary and experience sampling research*. Guilford Press.
- Bolger, N. i Shrout, P. E. (2007). Accounting for statistical dependency in longitudinal data on dyads. In Little, T. D., Bovaird, J. A. i Card, N. A. (Ur.), *Modeling contextual effects in longitudinal studies*, (str. 285–298). Routledge.
- Bolger, N., DeLongis, A., Kessler, R. C. i Wethington, E. (1989). The contagion of stress across multiple roles. *Journal of Marriage and the Family, 51*(1), 175–183. <https://doi.org/10.2307/352378>
- Bradford, S. A., Feeney, J. A. i Campbell, L. (2002). Links between attachment orientations and dispositional and diary-based measures of disclosure in dating couples: A study of actor and partner effects. *Personal Relationships, 9*, 491–506. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00031>
- Braiker, H. B. i Kelley, H. H. (1979). Conflict in the development of close relationships. U R. L. Burgess i T. L. Huston (Ur.), *Social exchange in developing relationships* (str. 135-168). Academic.
- Brassard, A., Lussier, Y. i Shaver, P. R. (2009). Attachment, perceived conflict, and couple satisfaction: Test of a mediational dyadic model. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 58*(5), 634–646. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2009.00580.x>

- Breitenstein, C. J., Milek, A., Nussbeck, F. W., Davila, J. i Bodenmann, G. (2018). Stress, dyadic coping, and relationship satisfaction in late adolescent couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(5), 770-790. <https://doi.org/10.1177/0265407517698049>
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. U J. A. Simpson iW. S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 46–76). Guilford.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guilford publications.
- Buck, A. A. i Neff, L. A. (2012). Stress spillover in early marriage: The role of self-regulatory depletion. *Journal of Family Psychology*, 26, 698–708. doi:10.1037/a0029260
- Buck, A. A. i Neff, L. A. (2012). Stress spillover in early marriage: The role of self-regulatory depletion. *Journal of Family Psychology*, 26, 698–708. <https://doi.org/10.1037/a0029260>
- Byrne, B. (2011). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Byrne, B. M., Shavelson, R. J. i Muthén, B. (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: The issue of partial measurement invariance. *Psychological Bulletin*, 105(3), 456–466. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.105.3.456>
- Campbell, L., Simpson, J. A., Boldry, J. i Kashy, D. A. (2005). Perceptions of conflict and support in romantic relationships: The role of attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 510–531. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.510>
- Can, S., van de Schoot, R. i Hox, J. (2014). Collinear latent variables in multilevel confirmatory factor analysis: A comparison of maximum likelihood and Bayesian estimations. *Educational and Psychological Measurement*, 75(3), 406–427.
- Candel O. S. i Turliuc M. N. (2019). Insecure attachment and relationship satisfaction: A meta-analysis of actor and partner associations. *Personality and Individual Differences*, 147, 190–199.
- Cassidy, J. i Kobak, R.R. (1988). Avoidance and its relationship with other defensive processes. U J. Belsky i T. Nezworski (Ur.), *Clinical implications of attachment* (str. 300-323). Erlbaum.
- Caughlin, J. P. i Huston, T. L. (2006). The affective structure of marriage. U A. L. Vangelisti i D. Perlman (Ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 131–156). Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511606632.009

- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of Goodness of Fit Indexes to Lack of Measurement Invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 14, 464-504.
<https://doi.org/10.1080/10705510701301834>
- Cheung, G. W. i Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling*, 9, 233–255.
https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0902_5
- Chmura Kraemer, H., Kiernan, M., Essex, M. i Kupfer, D. J. (2008). How and why criteria defining moderators and mediators differ between the Baron & Kenny and MacArthur approaches. *Health Psychology*, 27(2, Suppl), S101–S108. [https://doi.org/10.1037/0278-6133.27.2\(Suppl.\).S101](https://doi.org/10.1037/0278-6133.27.2(Suppl.).S101)
- Cohan, C. L. i Bradbury, T. N. (1997). Negative life events, marital interaction, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 114–128. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.1.114>
- Cohen, S., Kamarck, T. i Mermelstein, R. (1983). *Perceived Stress Scale* [Database record]. APA PsycTests.
- Collins, N. L. i Feeney, B. C. (2004). Working models of attachment shape perceptions of social support: Evidence from experimental and observational studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 363–383. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.3.363>
- Conner, T. S. i Lehman, B. (2007). Getting Started: Launching a Study in Daily Life. U: M. R. Mehl i T. S. Conner (Ur.), *The Handbook of Research Methods for Studying Daily Life* (str. 89-109). Guilford Press.
- Cranford, J. A., Shrout, P. E., Iida, M., Rafaeli, E., Yip, T. i Bolger, N. (2006). A Procedure for evaluating sensitivity to within-person change: Can mood measures in diary studies detect change reliably? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(7), 917–929.
<https://doi.org/10.1177/0146167206287721>
- Cronbach, L. J., Gleser, G. C., Nanda, H. i Rajaratnam, N. (1972). *The dependability of behavioral measurements: Theory of generalizability for scores and profiles*. Wiley.
- Curran, P. J. i Bauer, D. J. (2011). The disaggregation of within-person and between-person effects in longitudinal models of change. *Annual Review of Psychology*, 62, 583-619.
- Davila, J. i Kashy, D. A. (2009). Secure base processes in couples: Daily associations between support experiences and attachment security. *Journal of Family Psychology*, 23, 76–88.

<https://doi.org/10.1037/a0014353>

Deci, E. L., La Guardia, J. G., Moller, A. C., Scheiner, M. J. i Ryan, R. M. (2006). On the benefits of giving as well as receiving autonomy support: mutuality in close friendships. *Personality & social psychology bulletin*, 32(3), 313–327.

<https://doi.org/10.1177/0146167205282148>

DiGiovanni, A. M., Cornelius, T. i Bolger, N. (2023). Decomposing Variance in Co-Rumination Using Dyadic Daily Diary Data. *Social Psychological and Personality Science*, 14(5), 636–646. <https://doi.org/10.1177/19485506221116989>

Ditzen, B., Germann, J., Meuwly, N., Bradbury, T. N., Bodenmann, G. i Heinrichs, M. (2019). Intimacy as Related to Cortisol Reactivity and Recovery in Couples Undergoing Psychosocial Stress. *Psychosomatic medicine*, 81(1), 16–25.

<https://doi.org/10.1097/PSY.0000000000000633>

Ditzen, B., Schmidt, S., Strauss, B., Nater, U. M., Ehlert, U. i Heinrichs, M. (2008). Adult attachment and social support interact to reduce psychological but not cortisol responses to stress. *Journal of psychosomatic research*, 64(5), 479–486.

<https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2007.11.011>

Donato, S., Parise, M., Pagani, A., Lanz, M., Regalia, C., Rosnati, R., ... i Iafrate, R. (2021). Together against covid-19 concerns: the role of the dyadic coping process for partners' psychological well-being during the pandemic. *Frontiers in Psychology*, 11.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.578395>

Dueber, D., Toland, M. D., Lingat, J. E. M., Love, A. M. A., Qiu, C., Wu, R., ... i Brown, A. V. (2021). To reverse item orientation or not to reverse item orientation, that is the question. *Assessment*, 29(7), 1422-1440. <https://doi.org/10.1177/10731911211017635>

Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social role interpretation*. Erlbaum.

Enders, C. K. (2010). *Applied missing data analysis*. Guilford Press.

Escudero, V., Friedlander, M. L., Kivlighan, D. M., Jr., Orłowski, E. i Abascal, A. (2022).

Mapping the progress of the process: Codevelopment of the therapeutic alliance with maltreated adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 69(5), 656–666.

<https://doi.org/10.1037/cou0000621>

Falconier M. K. (2015). TOGETHER - a couples' program to improve communication, coping, and financial management skills: development and initial pilot-testing. *Journal of Marital*

- and Family Therapy*, 41, 236–250. <https://doi.org/10.1111/jmft.12052>
- Falconier, M. K., Jackson, J. B., Hilpert, P. i Bodenmann, G. (2015). Dyadic coping and relationship satisfaction: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 42, 28–46.
- Falconier, M. K., Nussbeck, F., Bodenmann, G., Schneider, H. i Bradbury, T. (2014). Stress from daily hassles in couples: its effects on intradyadic stress, relationship satisfaction, and physical and psychological well-being. *Journal of marital and family therapy*, 41(2), 221–235. <https://doi.org/10.1111/jmft.12073>
- Fallahchai, R., Fallahi, M. i Randall, A. K. (2019). A Dyadic Approach to Understanding Associations Between Job Stress, Marital Quality, and Dyadic Coping for Dual-Career Couples in Iran. *Frontiers in psychology*, 10, 487. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00487>
- Feeney, B. C. i Collins, N. L. (2015). A new look at social support: a theoretical perspective on thriving through relationships. *Personality and social psychology review : an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 19(2), 113–147. <https://doi.org/10.1177/1088868314544222>
- Feeney, B. C. i Collins, N. L. (2015). Thriving through relationships. *Current opinion in psychology*, 1, 22–28. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2014.11.001>
- Fenech, A. L., Perndorfer, C., Soriano, E. C., Otto, A. K., Brownlee, H. A., Morreale, M., Siegel, S. D. i Laurenceau, J. P. (2022). Daily partner responsiveness and everyday sleep outcomes in breast cancer survivors and their partners. *Supportive care in cancer : official journal of the Multinational Association of Supportive Care in Cancer*, 30(9), 7561–7568. <https://doi.org/10.1007/s00520-022-07195-z>
- Ferrerm E. i Zhang, G. (2009). Time series models for examining psychological processes: Applications and new developments. U R. E. Millsap i A. Maydeu-Olivares (Ur.), *Handbook of quantitative methods in psychology* (str. 637–657). Sage.
- Flake, J. K., Pek, J. i Hehman, E. (2017). Construct validation in social and personality research: Current practice and recommendations. *Social Psychological and Personality Science*, 8, 370–378. <https://doi.org/10.1177/1948550617693063>
- Floyd, F. J. i Markman, H. J. (1983). Observational biases in spouse observation: toward a cognitive/behavioral model of marriage. *Journal of consulting and clinical psychology*, 51(3), 450–457. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.51.3.450>

- Floyd, K. i Riforgiate, S. (2008). Affectionate communication received from spouses predicts stress hormone levels in healthy adults. *Communication Monographs*, 75(4), 351–368. <https://doi.org/10.1080/03637750802512371>
- Fraley, R. C. (2002). Attachment Stability From Infancy to Adulthood: Meta-Analysis and Dynamic Modeling of Developmental Mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123–151. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0602_03
- Fraley, R. C. (2018). Adult Attachment Theory and Research. <http://labs.psychology.illinois.edu/~rcfraley/attachment.htm>
- Fraley, R. C. i Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132-154. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132>
- Fraley, R. C. i Waller, N. G. (1998). Adult attachment patterns: A test of the typological model. U J. A. Simpson i W. S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 77-114). Guilford Press.
- Fraley, R. C. i Waller, N. G. (1998). *Adult attachment patterns: A test of the typological model*. In J. A. Simpson i W. S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 77–114). The Guilford Press.
- Fraley, R. C., Roisman, G. I., Booth-LaForce, C., Owen, M. T. i Holland, A. S. (2013). Interpersonal and genetic origins of adult attachment styles: A longitudinal study from infancy to early adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(5), 817–838. <https://doi.org/10.1037/a0031435>
- Friedman, M. I. K. E., Rholes, W. S., Simpson, J., Bond, M., Diaz-Loving, R. i Chan, C. (2010). Attachment avoidance and the cultural fit hypothesis: A cross-cultural investigation. *Personal Relationships*, 17(1), 107-126.
- Funk, J. L. i Rogge, R. D. (2007). Testing the ruler with item response theory: Increasing precision of measurement for relationship satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of Family Psychology*, 21(4), 572–583. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.4.572>
- Gagliardi, S., Bodenmann, G., Heinrichs, N., Maria Bertoni, A., Iafrate, R., and Donato, S. (2013). Unterschiede in der Partnerschaftsqualität und im dyadischen Coping bei verschiedenen bindungsbezogenen Paartypen [Differences in relationship quality and

- dyadic coping in different attachment-related couple types]. *Psychotherapie Psychosomatik Medizinische Psychologie Psychosomat*, 63, 185–192.
<https://doi.org/10.1055/s-0032-1333291>
- Gagné, F. M. i Lydon, J. (2003). Identification and the commitment shift: accounting for gender differences in relationship illusions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 907-919. <https://doi.org/10.1177/0146167203029007009>
- Gallo, L. C. i Smith, T. W. (2001). Attachment style in marriage: Adjustment and responses to interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 263–289.
<https://doi.org/10.1177/0265407501182006>
- García-Fernández, J., Postigo, Á., Izquierdo, M. C., González-Nuevo, C., Menéndez-Aller, Á. i Cueto, E. G. (2022). To be direct or not: reversing likert response format items. *The Spanish Journal of Psychology*, 25. <https://doi.org/10.1017/sjp.2022.20>
- Garrouste-Orgeas, M., Coquet, I., Perier, A., Timsit, J., Pochard, F., Lancrin, F., ... i Misset, B. (2012). Impact of an intensive care unit diary on psychological distress in patients and relatives*. *Critical Care Medicine*, 40(7), 2033-2040.
<https://doi.org/10.1097/ccm.0b013e31824e1b43>
- Genç, E., Su, Y. i Turhan, Z. (2021). The mediating role of dyadic coping on the effects of covid-19 and relationship satisfaction among turkish couples. *American Journal of Family Therapy*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.1984338>
- Gillath, O., Karantzas, G. i Fraley, R. C. (2016). *Adult Attachment: A Concise Guide to Theory and Research*. Academic Press.
- Gistelinck, F. i Loeys, T. (2019). The actor–partner interdependence model for longitudinal dyadic data: An implementation in the SEM framework. *Structural Equation Modeling*, 26(3), 329–347. <https://doi.org/10.1080/10705511.2018.1527223>
- Giudice, M. D. (2011). Sex differences in romantic attachment: a meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(2), 193-214. <https://doi.org/10.1177/0146167210392789>
- Givertz, M., Woszidlo, A., Segrin, C. i Knutson, K. (2013). Direct and indirect effects of attachment orientation on relationship quality and loneliness in married couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(8), 1096–1120.
<https://doi.org/10.1177/0265407513482445>
- González-Romá, V. i Hernández, A. (2017). Multilevel modeling: Research-based lessons for

- substantive researchers. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 4, 183–210. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-041015-062407>
- Gottman, J. M. i Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 221–233. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.2.221>
- Guerrero L. K., Anderson P. A., Afifi W. A. (2011). *Close Encounters: Communication in Relationships*. Sage.
- Guzmán-González, M., Rivera-Ottenberger, D., Brassard, A., Spencer, R. i Lafontaine, M. F. (2020). Measuring adult romantic attachment: psychometric properties of the brief Spanish version of the experiences in close relationships. *Psicologia, reflexao e critica: revista semestral do Departamento de Psicologia da UFRGS*, 33(1), 9. <https://doi.org/10.1186/s41155-020-00145-w>
- Hadden, B. W., Smith, C. V. i Webster, G. D. (2014). Relationship duration moderates associations between attachment and relationship quality: meta-analytic support for the temporal adult romantic attachment model. *Personality and social psychology review : an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 18(1), 42–58. <https://doi.org/10.1177/1088868313501885>
- Hamaker, E. L. (2012). Why researchers should think "within-person": A paradigmatic rationale. U M. R. Mehl i T. S. Conner (Ur.), *Handbook of research methods for studying daily life* (str. 43–61). The Guilford Press.
- Hamaker, E. L. i Grasman, R. P. P. P. (2012). Regime switching state-space models applied to psychological processes: Handling missing data and making inferences. *Psychometrika*, 77(2), 400–422. <https://doi.org/10.1007/s11336-012-9254-8>
- Hamaker, E. L. i Muthén, B. (2020). The fixed versus random effects debate and how it relates to centering in multilevel modeling. *Psychological Methods*, 25(3), 365–379. <https://doi.org/10.1037/met0000239>
- Hamaker, E. L. i Grasman, R. P. (2015). To center or not to center? Investigating inertia with a multilevel autoregressive model. *Frontiers in psychology*, 5, 1492. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01492>
- Hamaker, E. L., Asparouhov, T., Brose, A., Schmiedek, F. i Muthén, B. (2018). At the Frontiers of Modeling Intensive Longitudinal Data: Dynamic Structural Equation Models for the

- Affective Measurements from the COGITO Study. *Multivariate behavioral research*, 53(6), 820–841. <https://doi.org/10.1080/00273171.2018.1446819>
- Harrington, A. G., Overall, N. C. i Maxwell, J. A. (2022). Feminine Gender Role Discrepancy Strain and Women's Self-Esteem in Daily and Weekly Life: A Person x Context Perspective. *Sex roles*, 87(1-2), 35–51. <https://doi.org/10.1007/s11199-022-01305-1>
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Heisig, J. P. i Schaeffer, M. (2019). Why You Should Always Include a Random Slope for the Lower-Level Variable Involved in a Cross-Level Interaction. *European Sociological Review*, 35(2), 258–279. <https://doi.org/10.1093/esr/jcy053>
- Hilpert, P., Xu, F., Milek, A., Atkins, D. C., Bodenmann, G. i Bradbury, T. N. (2018). Couples coping with stress: Between-person differences and within-person processes. *Journal of Family Psychology*, 32(3), 366–374. <https://doi.org/10.1037/fam0000380>
- Hox, J., Moerbeek, M. i van de Schoot, R. (2018). *Multilevel Analysis: Techniques and Applications*. Routledge.
- Huston, T. L., Kamenov, Ž. i Huić, A. (2010). *Inventory of affection and antagonism in marriage*. Neobjavljeni materijal.
- Jackson, J., Miller, R., Oka, M. i Henry, R. (2014). Gender differences in marital satisfaction: a meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 105-129. <https://doi.org/10.1111/jomf.12077>
- Jason T. Newsom (2002) A Multilevel Structural Equation Model for Dyadic Data, *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 9:3, 431-447, [HTTPS://DOI.ORG/10.1207/S15328007SEM0903_7](https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0903_7)
- Jelić, M., Kamenov, Ž. i Huić, A. (2014). Perceived spouse's affectionate and antagonistic behaviours and marital satisfaction. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 123, 87-107.
- Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata* (Neobjavljeni diplomski rad). Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Joel, S., Maxwell, J. A., Khera, D., Peetz, J., Baucom, B. R. W. i MacDonald, G. (2023). Expect and you shall perceive: People who expect better in turn perceive better behaviors from their romantic partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 124(6), 1230–

1255. <https://doi.org/10.1037/pspi0000411>
- Johnson, M. D., Lavner, J. A., Muise, A., Mund, M., Neyer, F. J., Park, Y., Harasymchuk, C., i Impett, E. A. (2022). Women and Men are the Barometers of Relationships: Testing the Predictive Power of Women's and Men's Relationship Satisfaction. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 119(33), e2209460119. <https://doi.org/10.1073/pnas.2209460119>
- Johnson-Siegel, M. (2017). Dyadic analyses of daily interactions: Effects of perceived social support and social control on physical activity behavior". *Graduate Theses and Dissertations*, 15542, 1–139. <https://lib.dr.iastate.edu/etd/15542>
- Jokić-Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J. i Sangster Jokić, C. (2020). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone*. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta. <https://www.bib.irb.hr/1159973>
- Jokić-Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J. i Sangster Jokić, C. (2021). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone. Preliminarni rezultati drugog vala (studeni/prosinac 2020.) istraživačkog projekta*. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta.
- Jongerling, J., Laurenceau, J. P. i Hamaker, E. L. (2015). A Multilevel AR(1) Model: Allowing for Inter-Individual Differences in Trait-Scores, Inertia, and Innovation Variance. *Multivariate behavioral research*, 50(3), 334–349. <https://doi.org/10.1080/00273171.2014.1003772>
- Jorgensen, T. D., Kite, B. A., Chen, P. -Y. i Short, S. D. (2018). Permutation randomization methods for testing measurement equivalence and detecting differential item functioning in multiple-group confirmatory factor analysis. *Psychological Methods*, 23(4), 708–728. <https://doi.org/10.1037/met0000152>
- Kamenov, Ž. i Grgičević, I. (2006). *Young adults' attachment styles and beliefs about „true love“*. 36th Annual Congress of European Association for Behavioral and Cognitive Therapies, Paris, France (CD Sažeci, str. 491).
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama.

Suvremena psihologija, 6(1), 73-91.

- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2005). Stability of attachment styles across students' romantic relationships, friendships and family relations. *Review of Psychology*, 12, 2, 115-123.
- Kamenov, Ž., Jelić, M., Tadinac, M. i Hromatko, I. (2007). *Privrženost partnera, čestina pozitivnih interakcija i kvaliteta veze*. XVIII Dani Ramira i Zorana Bujasa, Zagreb, Hrvatska (Sažeci str. 72).
- Karademas, E. C. i Roussi, P. (2017). Financial strain, dyadic coping, relationship satisfaction, and psychological distress: A dyadic mediation study in Greek couples. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 33(5), 508–517. <https://doi.org/10.1002/smi.2735>
- Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods. *Psychological Bulletin*, 118, 3–34. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3>
- Katzenelenbogen, O., Knoll, N., Stadler, G. i Bar-Kalifa, E. (2022). The Role of Individual and Dyadic Planning in Couples' Daily Goal Pursuits. *Personality & social psychology bulletin*, 48(2), 239–253. <https://doi.org/10.1177/0146167221997630>
- Kenny, D. A. i Judd, C. M. (1986). Consequences of violating the independence assumption in analysis of variance. *Psychological Bulletin*, 99(3), 422–431. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.99.3.422>
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. i Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. Guilford Press.
- Kenny, D. A., Korchmaros, J. D. i Bolger, N. (2003). Lower level mediation in multilevel models. *Psychological Methods*, 8(2), 115–128. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.8.2.115>
- Kenny, D. A. i Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor–partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 359–366. <https://doi.org/10.1037/a0019651>
- Kessler, R. C. i McLeod, J. D. (1984). Sex differences in vulnerability to undesirable life events. *American sociological review*, 620-631.
- Kiecolt-Glaser, J. K. i Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>
- Kimmes, J. G., Durtschi, J. A., Clifford, C. E., Knapp, D. J. i Fincham, F. D. (2015). The role of

- pessimistic attributions in the association between anxious attachment and relationship satisfaction. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 64(4), 547–562. <https://doi.org/10.1111/fare.12130>
- Ko, L. i Lewis, M. (2011). The role of giving and receiving emotional support in depressive symptomatology in older couples: An application of the Actor-Partner Interdependence Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 28, 83–99.
- Kroemeke, A., Knoll, N. i Sobczyk-Kruszelnicka, M. (2019). Dyadic support and affect in patient-caregiver dyads following hematopoietic stem-cell transplantation: A diary study. *Journal of consulting and clinical psychology*, 87(6), 541–550. <https://doi.org/10.1037/ccp0000398>
- Krull, J. L. i MacKinnon, D. P. (2001). Multilevel Modeling of Individual and Group Level Mediated Effects. *Multivariate behavioral research*, 36(2), 249–277. https://doi.org/10.1207/S15327906MBR3602_06
- Krznarić, T. i Kamenov, Ž. (2016). Attributions of partner's negative behavior and intimate relationship quality. *Socijalna psihijatrija*, 44(4), 283-290.
- Kuhn R., Milek A., Meuwly N., Bradbury T. N., Bodenmann G. (2017). Zooming in: a microanalysis of couples' dyadic coping conversations after experimentally induced stress. *Journal of Family Psychology*, 31, 1063–1073. <https://doi.org/10.1037/fam0000354>
- Kurdek, L. A. (2005). Gender and Marital Satisfaction Early in Marriage: A Growth Curve Approach. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 68–84. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00006.x>
- Landis, M., Bodenmann, G., Bradbury, T. N., Brandstätter, V., Peter-Wight, M., Backes, S., Sutter-Stickel, D. i Nussbeck, F. W. (2014). Commitment and dyadic coping in long-term relationships. *GeroPsych: The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry*, 27(4), 139–149. <https://doi.org/10.1024/1662-9647/a000112>
- Langer, A., Lawrence, E. i Barry, R. A. (2008). Using a vulnerability–stress–adaptation framework to predict physical aggression trajectories in newlywed marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76, 756–768. doi:10.1037/a0013254
- Laurenceau, J.-P. i Bolger, N. (2012). Analyzing diary and intensive longitudinal data from dyads. U M. R. Mehl i T. S. Conner (Ur.), *Handbook of research methods for studying*

- daily life* (str. 407–422). The Guilford Press.
- Laurenceau, J.-P. i Bolger, N. (2012). Analyzing diary and intensive longitudinal data from dyads. U M. R. Mehl i T. S. Conner (Ur.), *Handbook of research methods for studying daily life* (str. 407–422). The Guilford Press.
- Le, B. i Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships*, *10*, 37-57.
- Ledermann, T., Bodenmann, G., Gagliardi, S., Charvoz, L., Verardi, S., Rossier, J., Bertni, A. i Iafrate, R. (2010). Psychometrics of the Dyadic Coping Inventory in three language groups. *Swiss Journal of Psychology/Schweizerische Zeitschrift für Psychologie/Revue Suisse de Psychologie*, *69*(4), 201-212.
- Ledermann, T., Bodenmann, G., Rudaz, M. i Bradbury, T. N. (2010). Stress, communication, and marital quality. *Family Relations*, *59*, 195–206. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00595.x>
- Li, L. i Bentler, P. M. (2006). Robust statistical tests for evaluating the hypothesis of close fit of misspecified mean and covariance structural models. UCLA Statistics Preprint #506. University of California.
- Little, T. D. (2013). *Longitudinal structural equation modeling*. Guilford Press.
- Liu, S., Ma, R., Liu, X., Zhang, C., Chen, Y., Jin, C., ... i Zhang, X. (2019). Using transcranial alternating current stimulation (tacs) to improve romantic relationships can be a promising approach. *Frontiers in Psychology*, *10*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00365>
- Londero-Santos, A., Natividade, J. i Féres-Carneiro, T. (2020). Attachment and Relationship Satisfaction: Mediating Role of Perception of the Partner's Investment. *Journal of Relationships Research*, *11*, E13. <https://doi.org/10.1017/jrr.2020.13>
- Lotar, M. i Kamenov, Ž. (2011). *Provjera dimenzija modela o sebi i modela o drugima mjerjenih Skalom privrženosti u bliskim odnosima (RSQ)*. XX Dani Ramira i Zorana Bujasa, Zagreb, Hrvatska (Sažeci, str. 127).
- Lüdtke, O., Marsh, H. W., Robitzsch, A., Trautwein, U., Asparouhov, T. i Muthén, B. (2008). The multilevel latent covariate model: a new, more reliable approach to group-level effects in contextual studies. *Psychological methods*, *13*(3), 203–229. <https://doi.org/10.1037/a0012869>
- Lüscher, J., Stadler, G. i Scholz, U. (2017). A Daily Diary Study of Joint Quit Attempts by Dual-

- Smoker Couples: The Role of Received and Provided Social Support. *Nicotine & tobacco research : official journal of the Society for Research on Nicotine and Tobacco*, 20(1), 100–107. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntx079>
- Mak, M. C. K., Bond, M. H., Simpson, J. A. i Rholes, W. S. (2010). Adult attachment, perceived support, and depressive symptoms in Chinese and American cultures. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29(2), 144-165. <https://doi.org/10.1521/jscp.2010.29.2.144>
- Martos, T., Sallay, V., Nagy, M., Gregus, H. i Filep, O. (2019). Stress and Dyadic Coping in Personal Projects of Couples - A Pattern-Oriented Analysis. *Frontiers in psychology*, 10, 400. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00400>
- Matud, M. P. (2004). Gender differences in stress and coping styles. *Personality and individual differences*, 37(7), 1401-1415.
- McDonald, R. P. i Ho, M.-H. R. (2002). Principles and Practice in Reporting Statistical Equation Analyses. *Psychological Methods*, 7(1), 64-82. <https://doi.org/10.1037/1082-989x.7.1.64>
- McNeish, D. (2019). Effect partitioning in cross-sectionally clustered data without multilevel models. *Multivariate Behavioral Research*, 54(6), 906–925. <https://doi.org/10.1080/00273171.2019.1602504>
- McNeish, D. i Hamaker, E. L. (2020). A primer on two-level dynamic structural equation models for intensive longitudinal data in Mplus. *Psychological Methods*, 25(5), 610–635. <https://doi.org/10.1037/met0000250>
- McNeish, D. i MacKinnon, D. P. (2022). Intensive longitudinal mediation in Mplus. *Psychological Methods*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/met0000536>
- McNeish, D., Mackinnon, D. P., Marsch, L. A. i Poldrack, R. A. (2021). Measurement in Intensive Longitudinal Data. *Structural equation modeling : a multidisciplinary journal*, 28(5), 807–822. <https://doi.org/10.1080/10705511.2021.1915788>
- McNeish, D., Somers, J. A. i Savord, A. (2023). Dynamic structural equation models with binary and ordinal outcomes in Mplus. *Behavior research methods*, 10.3758/s13428-023-02107-3. Advance online publication. <https://doi.org/10.3758/s13428-023-02107-3>
- McNulty, J. K. i Karney, B. R. (2001). Attributions in Marriage: Integrating Specific and Global Evaluations of a Relationship. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(8), 943–955.
- Mehulić, J. i Kamenov, Ž. (2021). Mental Health in Affectionate, Antagonistic, and Ambivalent

- Relationships During the COVID-19 Pandemic: A Latent Profile Analysis. *Frontiers in psychology*, 12, 631615. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.631615>
- Meier, F., Milek, A., Rauch-Anderegg, V., Benz-Fraginière, C., Nieuwenboom, J. W., Schmid, H., Halford, W. K. i Bodenmann, G. (2020). Fair enough? Decreased equity of dyadic coping across the transition to parenthood associated with depression of first-time parents. *PloS one*, 15(2), e0227342. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227342>
- Meltzer, A. L., McNulty, J. K., Jackson, G. L. i Karney, B. R. (2014). Sex differences in the implications of partner physical attractiveness for the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(3), 418–428. <https://doi.org/10.1037/a0034424>
- Meluch, A. (2022). Psychosocial benefits of the social support experienced at a community-based cancer wellness organization. *Qualitative Research in Medicine & Healthcare*, 5(3). <https://doi.org/10.4081/qrmh.2021.10232>
- Mesman, J., Van IJzendoorn, M. H. i Sagi-Schwartz, A. (2016). Cross-cultural patterns of attachment. Universal and contextual dimensions. U J. Cassidy i P. Shaver (Ur.), *Handbook of attachment. Theory, research, and clinical applications* (str. 852-877). Guilford.
- Meuleman, B., Żółtak, T., Pokropek, A., Davidov, E., Muthén, B., Oberski, D. L., Billiet, J. i Schmidt, P. (2022). Why measurement invariance is important in comparative research. A response to Welzel et al. (2021). *Sociological Methods & Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/00491241221091755>
- Meuwly, N., Bodenmann, G., Germann, J., Bradbury, T. N., Ditzen, B. i Heinrichs, M. (2012). Dyadic coping, insecure attachment, and cortisol stress recovery following experimentally induced stress. *Journal of Family Psychology*, 26(6), 937–947. <https://doi.org/10.1037/a0030356>
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2007). *Attachment Patterns in Adulthood: Structure, Dynamics and Change*. Guilford Press.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2012). Adult attachment orientations and relationship processes. *Journal of Family Theory & Review*, 4(4), 259-274. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2012.00142.x>
- Millsap, R. E. (2011). *Statistical approaches to measurement invariance*. Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203821961>

Minkel, J., Banks, S., Htaik, O., Moreta, M., Jones, C., McGlinchey, E., ... i Dinges, D. (2012). Sleep deprivation and stressors: evidence for elevated negative affect in response to mild stressors when sleep deprived. *Emotion*, 12(5), 1015-1020.

<https://doi.org/10.1037/a0026871>

Molenaar, P. C. M. (2013). On the necessity to use person-specific data analysis approaches in psychology. *European Journal of Developmental Psychology*, 10(1), 29–39.

<https://doi.org/10.1080/17405629.2012.747435>

Molgora, S., Fenaroli, V., Acquati, C., De Donno, A., Baldini, M. P. i Saita, E. (2019). Examining the Role of Dyadic Coping on the Marital Adjustment of Couples Undergoing Assisted Reproductive Technology (ART). *Frontiers in psychology*, 10, 415.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00415>

Monin, J. K., Schulz, R., Feeney, B. C. i Cook, T. B. (2010). Attachment Insecurity and Perceived Partner Suffering as Predictors of Personal Distress. *Journal of experimental social psychology*, 46(6), 1143–1147. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.05.009>

Murray, S., Holmes, J. G. i Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.1.79>

Musca, S. C., Kamiejski, R., Nugier, A., Méot, A., Er-Rafiy, A. i Brauer, M. (2011). Data with hierarchical structure: impact of intraclass correlation and sample size on type-I error. *Frontiers in psychology*, 2, 74. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00074>

Muthén, B. (2010). Bayesian Analysis In Mplus: A Brief Introduction. Mplus Technical Report. <http://www.statmodel.com>

Muthén, L. K. i Muthén, B. O. (2017). *Mplus: Statistical Analysis with Latent Variables: User's Guide (Verzija 8)*. Authors.

Neff, L. A. i Buck, A. A. (2023). When Rose-Colored Glasses Turn Cloudy: Stressful Life Circumstances and Perceptions of Partner Behavior in Newlywed Marriage. *Social Psychological and Personality Science*, 14(6), 675-685.

<https://doi.org/10.1177/19485506221125411>

Neff, L. A. i Karney, B. R. (2009). Stress and reactivity to daily relationship experiences: How stress hinders adaptive processes in marriage. *Journal of Personality and Social*

Psychology, 97, 435–450. [https://doi.org/ 10.1037/a0015663](https://doi.org/10.1037/a0015663)

Newman, D. A. (2014). Missing Data: Five practical guidelines. *Organizational Research Methods*, 17(4), 372-411.

Niehuis, S., Davis, K., Reifman, A., Callaway, K., Luempert, A., Rebecca Oldham, C., Head, J. i Willis-Grossmann, E. (2022). Psychometric Evaluation of Single-Item Relationship Satisfaction, Love, Conflict, and Commitment Measures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/01461672221133693>

Nijssens, L., Bleys, D., Casalin, S., Vliegen, N. i Luyten, P. (2018). Parental attachment dimensions and parenting stress: the mediating role of parental reflective functioning. *Journal of Child and Family Studies*, 27(6), 2025-2036. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1029-0>

O'Brien, T. B., DeLongis, A., Pomaki, G., Puterman, E., and Zwicker, A. (2009). Couples coping with stress: the role of empathic responding. *Eur. Psychol.* 14, 18–28. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.14.1.18>

Ogan, M. A., Monk, J. K., Kanter, J. B. i Proulx, C. M. (2021). Stress, Dyadic Coping, and Relationship Instability During the COVID-19 Pandemic. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(10), 2944-2964. <https://doi.org/10.1177/02654075211046531>

Pagani A. F., Donato S., Parise M., Iafrate R., Bertoni A. i Schoebi D. (2015). When good things happen: the effects of implicit and explicit capitalization attempts on intimate partners' well-being. *Family Science*, 6, 119–128. <https://doi.org/10.1080/19424620.2015.1082013>

Pagani, A. F., Donato, S., Parise, M., Bertoni, A., Iafrate, R. i Schoebi, D. (2019). Explicit Stress Communication Facilitates Perceived Responsiveness in Dyadic Coping. *Frontiers in psychology*, 10, 401. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00401>

Patel, P., Mahar, E. i Webster, G. (2022). Adult romantic attachment, electronic messaging, and relationship quality. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*, 25(3), 200-206. <https://doi.org/10.1089/cyber.2021.0060>

Portela, D. M. P. (2012). Contributo das Técnicas de Análise Fatorial para o Estudo do Programa “Ocupação Científica de Jovens nas Férias.” Universidade aberta 2010.

Powers, S. I., Pietromonaco, P. R., Gunlicks, M. i Sayer, A. (2006). Dating couples' attachment styles and patterns of cortisol reactivity and recovery in response to a relationship conflict. *Journal of personality and social psychology*, 90(4), 613–628.

<https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.4.613>

- Preacher, K. J., Zhang, Z. i Zyphur, M. J. (2011). Alternative methods for assessing mediation in multilevel data: The advantages of multilevel SEM. *Structural Equation Modeling*, *18*(2), 161–182. <https://doi.org/10.1080/10705511.2011.557329>
- Putnick, D. L. i Bornstein, M. H. (2016). Measurement Invariance Conventions and Reporting: The State of the Art and Future Directions for Psychological Research. *Developmental review*, *41*, 71–90. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2016.06.004>
- R Core Team (2022). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for R package version 1.1.2, <<https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>>.
- Ram, N. i Gerstorf, D. (2009). Time-structured and net intraindividual variability: tools for examining the development of dynamic characteristics and processes. *Psychology and aging*, *24*(4), 778–791. <https://doi.org/10.1037/a0017915>
- Raudenbush, S.W. i Bryk, A.S. (2002) *Hierarchical Linear Models Applications and Data Analysis Methods*. Sage Publications.
- Relvas, A.P., Lacomba-Trejo, L., Portugal, A. *et al.* YES, WE COPE: Dyadic Coping as a Mediator Between Perceived Relationship Quality and Emotional Representation of COVID-19. *Cogn Ther Res* **47**, 563–573 (2023). <https://doi.org/10.1007/s10608-023-10379-4>
- Robitzsch, A. i Lüdtke, O. (2023) Why Full, Partial, or Approximate Measurement Invariance Are Not a Prerequisite for Meaningful and Valid Group Comparisons. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*. <https://doi.org/10.1080/10705511.2023.2191292>
- Rodrigues, M. (2021). Turning the Focus to Fathers: Broadening Our Understanding of How Fathers Influence Child Development [Doktorska disertacija, Sveučilište u Torontu].
- Rodriguez, L. M., Fillo, J., Hadden, B. W., Øverup, C. S., Baker, Z. G. i DiBello, A. M. (2019). Do You See What I See? Actor and Partner Attachment Shape Biased Perceptions of Partners. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *45*(4), 587–602. <https://doi.org/10.1177/0146167218791782>
- Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, *48*(2), 1-36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rusu, P. P., Hilpert, P., Beach, S. R. H., Turliuc, M. N. i Bodenmann, G. (2015). Dyadic coping

- mediates the association of sanctification with marital satisfaction and well-being. *Journal of Family Psychology*, 29(6), 843–849. <https://doi.org/10.1037/fam0000108>
- Sakaluk, J. K., Fisher, A. N. i Kilshaw, R. E. (2021). Dyadic measurement invariance and its importance for replicability in romantic relationship science. *Personal Relationships*, 28, 190– 226. <https://doi.org/10.1111/pere.12341>
- Savord, A., McNeish, D., Iida, M., Quiroz, S. i Ha, T. (2023). Fitting the Longitudinal Actor-Partner Interdependence Model as a Dynamic Structural Equation Model in Mplus. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 30(2), 296–314. [HTTPS://DOI.ORG/ 10.1080/10705511.2022.2065279](https://doi.org/10.1080/10705511.2022.2065279)
- Saxbe, D. E., Repetti, R. L. i Nishina, A. (2008). Marital satisfaction, recovery from work, and diurnal cortisol among men and women. *Health Psychology*, 27(1), 15–25. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.27.1.15>
- Schönbrodt, F. D., Zygarr-Hoffmann, C., Nestler, S., Pusch, S. i Hagemeyer, B. (2021). Measuring motivational relationship processes in experience sampling: A reliability model for moments, days, and persons nested in couples. *Behavior Research Methods*, 1–20. <https://doi.org/10.3758/s13428-021-01701-7>
- Schultzberg, M. i Muthén, B. (2018). Number of subjects and time points needed for multilevel time-series analysis: A simulation study of dynamic structural equation modeling. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 25(4), 495–515. <https://doi.org/10.1080/10705511.2017.1392862>
- Schwaninger, P., Lüscher, J., Berli, C. i Scholz, U. (2021). Daily support seeking as coping strategy in dual-smoker couples attempting to quit. *Psychology & Health*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/08870446.2021.1913157>
- Segal, N. i Fraley, R. C. (2016). Broadening the investment model: An intensive longitudinal study on attachment and perceived partner responsiveness in commitment dynamics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(5), 581–599. <https://doi.org/10.1177/0265407515584493>
- Seegerstrom, S. i Miller, G. (2004). Psychological stress and the human immune system: a meta-analytic study of 30 years of inquiry. *Psychological Bulletin*, 130(4), 601-630. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.4.601>

- Selig, J. P., McNamara, K. A., Card, N. A. i Little, T. D. (2008). Techniques for modeling dependency in interchangeable dyads. U N. A. Card, J. P. Selig i T. D. Little (Ur.), *Modeling dyadic and interdependent data in the developmental and behavioral sciences* (str. 191–212). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Shavelson, R. J. i Webb, N. M. (1991). *Generalizability theory: A primer*. Sage Publications, Inc.
- Shrout, P. E. i Lane, S. P. (2012). Psychometrics. U M. R. Mehl i T. S. Conner (Ur.) *Handbook of research methods for studying daily life*. Guilford Press.
- Simpson, J. A., Ickes, W. i Grich, J. (1999). When accuracy hurts: Reactions of anxious–ambivalent dating partners to a relationship-threatening situation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 754–769. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.5.754>
- Simpson, J. A., Rholes, W. S. i Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3), 434–446. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.62.3.434>
- Song, H., Zhang, Y., Zuo, L., Chen, X., Cao, G., d'Oleire Uquillas, F. i Zhang, X. (2019). Improving Relationships by Elevating Positive Illusion and the Underlying Psychological and Neural Mechanisms. *Frontiers in human neuroscience*, 12, 526. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2018.00526>
- Spence, J. T. i Helmreich, R. L. (1978). *Masculinity and femininity: Their psychological dimensions, correlates, and antecedents*. University of Texas Press.
- Stadler, G., Scholz, U., Bolger, N., Shrout, P. E., Knoll, N. i Lüscher, J. (2023). How is companionship related to romantic partners' affect, relationship satisfaction, and health behavior? Using a longitudinal dyadic score model to understand daily and couple-level effects of a dyadic predictor. *Applied psychology. Health and well-being*, 10.1111/aphw.12450. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/aphw.12450>
- Stanton, S. and Campbell, L. (2013). Psychological and physiological predictors of health in romantic relationships: an attachment perspective. *Journal of Personality*, 82(6), 528-538. <https://doi.org/10.1111/jopy.12056>
- Story, L. B. i Repetti, R. (2006). Daily occupational stressors and marital behavior. *Journal of Family Psychology*, 20, 690–700.

- Story, L. B. i Repetti, R. (2006). Daily occupational stressors and marital behavior. *Journal of Family Psychology*, 20, 690–700.
- Suárez-Álvarez, J., Pedrosa, I., Lozano, L. M., García-Cueto, E., Cuesta, M. i Muñiz, J. (2018). Using reversed items in Likert scales: A questionable practice. *Psicothema*, 30(2), 149–158. <https://doi.org/10.7334/psicothema2018.33>
- Switzer, A., Caldwell, W., da Estrela, C., Barker, E. T. i Gouin, J. P. (2018). Dyadic Coping, Respiratory Sinus Arrhythmia, and Depressive Symptoms Among Parents of Preschool Children. *Frontiers in psychology*, 9, 1959. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01959>
- Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (Ur.) (2007). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom?* Izvještaj s XV ljetne psihologijske škole. Odsjek za psihologiju i Klub studenata Filozofskog fakulteta. FF Press.
- Tamres, L. K., Janicki, D. and Helgeson, V. S. (2002) Sex Differences in Coping Behavior: A Meta-Analytic Review and an Examination of Relative Coping. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 2-30. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0601_1
- Tracy, E. L., Berg, C. A., Kelly, C. S., Kent de Grey, R. G., Litchman, M. L., Allen, N. A. i Helgeson, V. S. (2021). Daily stress spillover and crossover in couples coping with type 1 diabetes. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 35(5), 618–627. <https://doi.org/10.1037/fam0000819>
- Vandenberg, R. J. i Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods*, 3, 4–70. <https://doi.org/10.1177/109442810031002>
- Vedelago, L., Balzarini, R. N., Fitzpatrick, S. i Muise, A. (2023). Tailoring dyadic coping strategies to attachment style: Emotion-focused and problem-focused dyadic coping differentially buffer anxiously and avoidantly attached partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 40(6), 1830–1853. <https://doi.org/10.1177/02654075221133575>
- Verhofstadt, L. L., Buysse, A. i Ickes, W. (2007). Social support in couples: An examination of gender differences using self-report and observational methods. *Sex Roles*, 57, 267–282.
- Weber, R., Eggenberger, L., Stosch, C. i Walther, A. (2022). Gender differences in attachment anxiety and avoidance and their association with psychotherapy use—examining students

- from a german university. *Behavioral Sciences*, 12(7), 204.
<https://doi.org/10.3390/bs12070204>
- Weijters, B. i Baumgartner, H. (2012). Misresponse to reversed and negated items in surveys: a review. *Journal of Marketing Research*, 49(5), 737-747.
<https://doi.org/10.1509/jmr.11.0368>
- Weiss, R.S. (1982). Attachment in adult life. U C.M. Parkes i J. Stevenson-Hinde (Ur.). *The Place of Attachment in Human Behavior*, (str. 171-184). Basic Books.
- Wickham, H. (2022). `stringr`: Simple, Consistent Wrappers for Common String Operations. R package version 1.5.0. <https://CRAN.R-project.org/package=stringr>.
- Wickham, H., Averick, M., Bryan, J., Chang, W., McGowan, L. D., François, R., Grolemund, G., Hayes, A., Henry, L., Hester, J., Kuhn, M., Pedersen, T. L., Miller, E., Bache, S. M., Müller, K., Ooms, J., Robinson, D., Seidel, D. P., Spinu, V., Takahashi, K., Vaughan, D., Wilke, C., Woo, K., Yutani, H. (2019). “Welcome to the tidyverse.”. *Journal of Open Source Software*, 4(43), 1686. <https://doi.org/10.21105/joss.01686>.
- Wickham, H., François, R., Henry, L., Müller, K. i Vaughan, D. (2023). `dplyr`: A Grammar of Data Manipulation. R package version 1.1.2, <https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>.
- Widaman, K. F., Ferrer, E. i Conger, R. D. (2010). Factorial invariance within longitudinal structural equation models: Measuring the same construct across time. *Child Development Perspectives*, 4(1), 10–18. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2009.00110.x>
- Williamson, H. C., Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (2013). Financial strain and stressful events predict newlyweds’ negative communication independent of relationship satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 27, 65–75.
- Wood, D., Harms, P. D., Lowman, G. H. i DeSimone, J. A. (2017). Response speed and response consistency as mutually validating indicators of data quality in online samples. *Social Psychological and Personality Science*, 8(4), 454–464.
<https://doi.org/10.1177/1948550617703168>
- Woody, E. i Sadler, P. (2005). Structural Equation Models for Interchangeable Dyads: Being the Same Makes a Difference. *Psychological Methods*, 10(2), 139–158.
<https://doi.org/10.1037/1082-989X.10.2.139>

- Xu, F., Hilpert, P., Nussbeck, F. W. i Bodenmann, G. (2018). Testing stress and dyadic coping processes in Chinese couples. *International Journal of Stress Management*, 25(1), 84–95.
<https://doi.org/10.1037/str0000051>
- Yuan, K.-H. i Bentler, P. M. (2000). Robust mean and covariance structure analysis through iteratively reweighted least squares. *Psychometrika*, 65(1), 43–58.
<https://doi.org/10.1007/BF02294185>

Prilozi

Prilog 1

Razlike između planiranog i provedenog istraživanja

Zbog prirode nacrtu i korištenja nove mobilne aplikacije (ExpiWell) u svrhu prikupljanja podataka, bilo je potrebno provesti predistraživanje. Originalni plan provedbe predistraživanja razlikovao se od načina na koji je predistraživanje naposljetku provedeno, kako zbog ograničenja u dostupnim financijskim sredstvima, pristupu sudionicima, tako i zbog ograničenja u mogućnostima mobilne aplikacije pomoću koje su prikupljeni podaci.

Konkretno, planirano predistraživanje trebalo se razlikovati od planiranog glavnog istraživanja u dvije stavke od kojih je jedna vezana uz instrumente, a druga uz veličinu, strukturu i formiranje uzorka. U istraživanjima sličnog cilja (npr. Ben-Ari i Lavee, 2007; Buck i Neff, 2012; Cohan i Bradbury, 1997; Falconier i sur., 2014; Ledermann i sur., 2010; McNulty i Karney, 2001; Neff i Karney, 2009; O'Brien, 2000; Story i Repetti, 2006; Saxbe i sur., 2008) običava se koristiti skraćene verzije postojećih instrumenata, što znači da sudionici svakodnevno odgovaraju na isti set pitanja. Unatoč ovoj uobičajenoj i uvriježenoj praksi, u nacrtu predistraživanja planiralo se provjeriti može li se u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima koristiti planirane nedostajuće podatke (eng. *planned missing data*), kako bi se povećao metodološki doprinos ovog doktorskog rada. Naime, planirano korištenje nedostajućih podataka običava se koristiti u transverzalnim istraživanjima, pri čemu su različitim sudionicima slučajnim odabirom prikazana različita pitanja iz originalnog instrumenta, ili u longitudinalnim istraživanjima kada ne sudjeluju svi sudionici u svim valovima. Na taj način sudionici odgovaraju na manji broj pitanja iz originalnog instrumenta, a istraživači dobivaju rezultate na svim česticama. Predistraživanjem se planiralo provjeriti upotrebljivost prikazivanja različitih pitanja istim sudionicima na različite dane i donijeti odluka o formatu instrumenata koji će biti korišteni u glavnom istraživanju – hoće li sudionici svaki dan odgovarati na isti set pitanja iz skraćene verzije instrumenata ili će svaki dan odgovarati na različita pitanja iz originalnog instrumenta. Planirano je da bi se, u potonjem slučaju, pitanja počela ponavljati jednom kada sudionici odgovore na sva pitanja iz instrumenta. U slučaju da se predistraživanjem korištenje originalnih instrumenata s planiranim nedostajućim podacima pokaže neefikasnim, u glavnom istraživanju planiralo se koristiti skraćene verzije instrumenata koje su opisane u dijelu s instrumentima. Nažalost, u razgovoru s predstavnicima različitih mobilnih

aplikacija za prikupljanje intenzivnih longitudinalnih podataka, ispostavilo se da niti jedna od dostupnih aplikacija za prikupljanje dnevničkih podataka nije imala mogućnost prikazivanja slučajno odabranih čestica iz instrumenata različitim sudionicima (npr. ExpiWell, osobna komunikacija, 2021; Teamscope, osobna komunikacija, 2021). Posljedično, prije provedbe predistraživanja zaključeno je da nije moguće koristiti planirane nedostajuće podatke u istraživanjima ovoga tipa te su stoga i u predistraživanju i u glavnome istraživanju korištene skraćene verzije instrumenata, kao što je to i običaj u intenzivnim longitudinalnim istraživanjima.

Planirano predistraživanje razlikovalo od planiranog glavnog istraživanja u dvije stavke od kojih je jedna vezana uz instrumente, a druga uz veličinu, strukturu i formiranje uzorka. Prva razlika, razlika vezana uz instrumente opisana je ranije u tekstu doktorske disertacije. Druga planirana razlika predistraživanja u odnosu na glavno istraživanje bila je vezana uz formiranje uzorka. U glavno istraživanje planiralo se uključiti kohabitirajuće parove u dobi između 18 i 35 godina koji su u trenutku istraživanja u ozbiljnoj raznorodnoj vezi koja traje barem dvije godine pri čemu je bilo nužno da parovi žive zajedno barem tri mjeseca i da nisu u braku i nemaju djecu te da žive u Zagrebu. Barem jedan od članova para trebao je biti zaposlen, odnosno financijski neovisan. Ovi uvjeti za sudjelovanje nešto su drugačiji od onih opisanih u potpoglavlju Sudionici i bit će komentirani u nadolazećim odlomcima. Parove u glavno istraživanje planiralo se regrutirati pomoću komercijalne agencije za tržišna istraživanja kojim se osigurava kvotni uzorak s obzirom na dob i obrazovni status. Iz postojeće baze od 15 000 panelista agencija kreira kvotne uzorke s obzirom na zadane kriterije, a sudionici su potom slučajnim odabirom kontaktirani za sudjelovanje u istraživanju s pitanjem bi li oni i njihovi partneri sudjelovali u istraživanju. U predistraživanju je trebalo sudjelovati 100 parova u raznorodnim vezama različite dobi koji žive u Zagrebu. Sudionici su za svoj trud trebali biti nagrađeni poklon bonovima sponzora, a u istraživanje regrutirani iz osobnih kontakata, preko društvenih mreža i pomoću studenata_ica Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u zamjenu za „eksperimentalne sate“. Planirano je regrutiranje parova različite dobi kako bi se olakšao proces pronalaska parova i kako se populacija sudionika u dobi od 18-35 godina ne bi iscrpila. Nažalost, zbog ograničenih financijskih sredstava za provedbu ovog dokorskog istraživanja, nije bilo moguće financirati panel komercijalne agencije za tržišna istraživanja kako bi se osigurao kvotni uzorak s obzirom na dob i obrazovni status. Dostupna financijska sredstva utrošena su u jednogodišnju licencu za mobilnu aplikaciju putem koje se provodilo istraživanje, poklon bonove za motivaciju sudionika te jedan poklon paket spa vikenda

u termama. S obzirom na to da nije bilo moguće regrutirati parove u glavno istraživanje kroz komercijalne agencije za tržišna istraživanja, parove se u glavno istraživanje regrutiralo iz osobnih kontakata, preko društvenih mreža, mailing lista i pomoću studenata_ica Odsjeka za psihologiju. Pronalazak parova koji bi sudjelovali u dijadnim istraživanjima je općenito kompleksan, a pogotovo kada se radi o dnevničkim studijama poput ove koje traju dva tjedna. Kako se ne bi iscrpilo populaciju parova koja bi sudjelovala u glavnome istraživanju, odlučeno je da će se predistraživanje provesti na znatno manjem uzorku od planiranog.

Naposljetku, predistraživanjem se ukupno planiralo provjeriti šest stvari: funkcionalnost mobilne aplikacije i eventualne poteškoće s njezinom upotrebom; adekvatnost i razumljivost skraćenih verzija odabranih instrumenata jer se zbog njihove duljine oni ne mogu primijeniti u cijelosti; prijevod i funkcioniranje *Multidimenzionalnog upitnika stresa za parove* (Bodenmann, 2006); odabir instrumenta za mjerenje percipiranog stresa u glavnom istraživanju - *Skraćena skala percipiranog stresa* (Cohen i sur., 1983) ili *Multidimenzionalni upitnik stresa za parove* (Bodenmann, 2006); mogućnost korištenja planiranih nedostajućih podataka te procjene parametara kako bi se izračunao broj potrebnih sudionika za glavno istraživanje. Predistraživanje je provedeno na osam parova, regrutiranih od strane istraživačice i ostvareno je pet od šest funkcija predistraživanja. Provjerena je funkcionalnost mobilne aplikacije i kontaktirana je tehnička podrška mobilne aplikacije kako bi se popravili *bugovi* u aplikaciji; zaključeno je kako nije moguće koristiti planirane nedostajuće podatke; skraćene verzije odabranih instrumenata sudionici su procijenili razumljivima i one su adekvatno funkcionirale. Iako je prijevod *Multidimenzionalnog upitnika stresa za parove* bio jasan i razumljiv svim sudionicima predistraživanja, zaključeno je kako je taj instrument veoma zahtjevan za svakodnevno ispunjavanje te je za procjenu doživljenog stresa odabran kraći instrument naziva *Skraćena skala percipiranog stresa*. Stavka koju predistraživanjem nije bilo moguće ostvariti odnosila se na procjene statističke snage, tj. procjene svih parametara hipotetiziranog statističkog modela koje uključuje aritmetičke sredine, varijance, kovarijance i korelacije za svaku od razine analize, dijadu, pojedinca i vremenske točke unutar pojedinca na temelju kojih se trebala donijeti procjena o potrebnom broju parova za glavno istraživanje. Ovo nije bilo moguće provjeriti jer je uzorak parova u predistraživanju bio premalen. Ipak, kao što je navedeno ranije, veličina uzorka u ovome istraživanju od $N = 140$ parova i 4480 podataka jednaka je, a ponekad i veća od, uobičajene veličine uzorka u dijadnim dnevničkim istraživanjima (npr. Bar-Kalifa i sur., 2022; Berli i sur., 2018; Bolger i Laurenceau, 2005; Fenech

i sur., 2022; Johnson-Siegel., 2017; Katzenelenbogen i sur., 2022; Lüscher i sur., 2018; Newsom, 2002; Savord i sur., 2023; Schwaninger i sur., 2021; Stadler i sur., 2023).

Posljednja razlika između planiranog i provedenog glavnog istraživanja odnosi se na strukturu uzorka glavnog istraživanja. Naime, u nacrtu istraživanja je navedeno da su, u trenutku provođenja istraživanja, parovi trebali biti u dobi između 18 i 35 godina, u ozbiljnoj raznorodnoj vezi koja traje barem dvije godine pri čemu je bilo nužno da parovi žive zajedno barem tri mjeseca. Barem jedan od članova para trebao je biti zaposlen, odnosno financijski neovisan. Parovi nisu smjeli biti u braku i imati djecu te su morali živjeti u Zagrebu ili okolici Zagreba. Ovi kriteriji većinom su argumentirani u dijelu s opisom sudionika. Kriteriji vezani uz dob, status veze i imanje djece originalno su planirani kako bi se kroz ograničavanje uzorka kontroliralo za ove potencijalno relevantne varijable umjesto da ih se uključuje u, ionako izuzetno kompleksne modele. No, kriteriji su odbačeni jer su uvelike sužavali populaciju parova koju je bilo moguće regrutirati bez agencija za komercijalna istraživanja tržišta.

Iako nije uobičajeno navoditi sve razlike planiranog u odnosu na provedeno istraživanje, transparentnost u opisivanju istraživanja jedan je od načina da se istraživanja reproduciraju na način na koji su uistinu provedena te da se osigura kredibilitet istraživača, ali i da čitatelji koji će u budućnosti biti zainteresirani za provođenje dijadnih intenzivnih longitudinalnih istraživanja mogu dobiti uvid u kompleksnost osmišljavanja i provođenja ovog istraživanja, kao i naučiti na greškama istraživanja koja su prethodila. Provođenje istraživanja, a pogotovo istraživanja koja su metodološki i tehnološki zahtjevnija i opterećujuća za sudionike, kao što je ovo, zahtijeva određena financijska sredstva koja, iako planirana, nisu uvijek dobivena. Navedene izmjene u provedenom istraživanju u odnosu na planirano, a koje su posljedica nedovoljnih financijskih sredstava, također mogu poslužiti drugim istraživačima u planiranju budućih istraživanja.

Prilog 2

Kraća formalna verzija pozivnog pisma

Poštovani/a,

pozivamo Vas da sudjelujete u doktorskom istraživanju o svakodnevnom ponašanju u partnerskim odnosima kada parovi jesu i nisu pod stresom. Samo istraživanje provodi se u dva koraka. Prvi korak uključuje **obavezno sudjelovanje na uvodnom sastanku na Filozofskom fakultetu** (adresa: Ivana Lučića 3), a drugi korak istraživanja provodit će se **putem mobilne aplikacije**. Nužno je da **oba člana para sudjeluju u istraživanju**.

Kao znak zahvalnosti, svi sudionici koji sudjeluju u istraživanju u njegovoj cijelosti, dobit će poklon bon u vrijednosti od 100HRK po osobi i imat će priliku sudjelovati u lutriji. Jedan par moći će osvojiti vikend paket u termama Tuhelj s pristupom bazenima i saunama.

Kakve parove tražimo? U raznospolnoj vezi barem 2 godine. Žive zajedno bar 3 mjeseca. Stariji od 22 godine. Barem jedan od članova para je zaposlen. Par živi u Zagrebu ili okolici Zagreba.

Ako znate nekoga ili vi i vaši partneri želite sudjelovati, molimo vas da popunite anketu i odaberite termin u kojem biste došli na uvodni sastanak. Sve upute pišu u anketi.

Bili bismo Vam iznimno zahvalni ako pristanete sudjelovati u istraživanju ili podijelite ovaj poziv parovima koje poznajete, a koji zadovoljavaju kriterije za uključivanje.

<https://www.soscisurvey.de/parovi/>

Lijep pozdrav svima,

Jasmina Mehulić, asist. i prof. dr. sc. Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Duža formalna verzija pozivnog pisma

Poštovani/a,

ovim putem Vas pozivamo da Vi i Vaš/a partner/ica sudjelujete u istraživanju o djelovanju stresne svakodnevice na živote parova i kvalitetu njihove veze, koje se provodi u okviru doktorske disertacije Jasmine Mehulić na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreba pod mentorstvom prof. dr. sc. Željke Kamenov.

Preduvjeti za sudjelovanje u istraživanju su da ste u vezi **minimalno dvije godine i da zajedno s partnerom/icom živite barem tri mjeseca**. Nužno je **da živite u Zagrebu ili okolici Zagreba**, da ste ili Vi ili Vaš/a partner/ica **zaposleni**, te da ste oboje **stariji od 22 godine**.

Kako je cilj ovog istraživanja usmjeren na živote parova i kvalitetu njihove veze, u **istraživanju možete sudjelovati samo ako i Vaš/a partner/ica sudjeluje u istraživanju**.

Kako će izgledati ovo istraživanje?

Ovo istraživanje provodit će se u dva koraka. Prvi korak uključuje **obavezno sudjelovanje na uvodnom sastanku koji će se održati na Filozofskom fakultetu** Sveučilišta u Zagrebu (adresa: Ivana Lučića 3). Ako pristanete sudjelovati u ovome istraživanju, od Vas će se tražiti da tijekom sastanka ispunite upitnik o Vašim iskustvima i mišljenjima o Vašoj trenutnoj romantičnoj vezi i partneru/partnerici i da preuzmete mobilnu aplikaciju putem koje će se prikupljati podaci u drugom dijelu istraživanja. Taj sastanak trajat će maksimalno sat vremena. Drugi korak istraživanja provodit će se putem mobilne aplikacije u trajanju od dva tjedna i to tako da ćete svaki dan odgovarati na nekoliko pitanja (oko 4 minute) o tome kako ste se osjećali taj dan i kako ste se i Vi i Vaš/a partner/ica ponašali jedno prema drugome.

Što ako moj/a partner/ica i ja želimo sudjelovati u istraživanju?

Ako ste i Vi i Vaš/a partner/ica zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju molimo Vas da zajedno ispunite anketu na sljedećoj poveznici i da **u anketi označite u kojem terminu biste oboje došli na uvodni sastanak**.

<https://www.soscisurvey.de/parovi/>

Ako želite sudjelovati u istraživanju, **nužno je da i Vi i Vaš/a partnerica dođete na uvodni sastanak** te da **na taj sastanak oboje donesete svoje mobitele** te da su ti **mobiteli napunjeni** jer će se dio istraživanja provoditi upravo preko mobilne aplikacije. Važno je i da imate **dovoljno memorije na mobitelu za instalaciju aplikacije** putem koje će se provoditi istraživanje.

Što mogu dobiti iz ovog istraživanja?

Po završetku istraživanja zahvalit ćemo Vam se nagradom u obliku poklon bona u vrijednosti od 100 kuna po osobi. Svi parovi koji završe istraživanje moći će sudjelovati u lutriji koju ćemo

organizirati, a čija je nagrada poklon paket vikend spa opuštanja u termama Tuhelj s pristupom bazenima i saunama za jedan par.

Sudjelovanje u istraživanju **dobrovoljno je** i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. Sudjelovanje u ovom istraživanju je **anonimno**, što znači da ne postoji način da se podaci prikupljeni ovim istraživanjem povežu s Vama osobno. **Povjerljivost informacija u istraživanju je zajamčena**, a pristup podacima imat će samo istraživačica.

Unaprijed Vam **zahvaljujemo** na vremenu kojeg ste odlučili odvojiti za čitanje ovog teksta. Nadamo se da ćete Vi i Vaš/a partner/ica odlučiti sudjelovati u istraživanju!

Ukoliko imate kakvih pitanja, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Srdačno Vas i s poštovanjem pozdravljamo,

Jasmina Mehulić, asist. i prof. dr. sc. Željka Kamenov

Prilog 3

Sadržaj web-stranice <https://www.soscisurvey.de/parovi/> putem koje su se parovi sami mogli prijavljivati u istraživanje

Poštovani/a,

hvala Vam što ste izrazili interes za sudjelovanje u istraživanju o djelovanju stresne svakodnevnice na živote parova i kvalitetu njihove veze, koje se provodi u okviru doktorske disertacije Jasmine Mehulić na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreba pod mentorstvom prof. dr. sc. Željke Kamenov.

Preduvjeti za sudjelovanje u istraživanju su da ste u **raznospolnoj** vezi **minimalno dvije godine** i da **zajedno s partnerom/icom živite barem tri mjeseca u istom kućanstvu**. Nužno je **da živite u Zagrebu ili okolici Zagreba**, da je barem jedno od vas dvoje **zaposleno**, te da **ste oboje stariji od 22 godine**.

Kako je cilj ovog istraživanja usmjeren na živote parova i kvalitetu njihove veze, u istraživanju možete sudjelovati samo ako i Vaš/a partner/ica sudjeluje u istraživanju.

Kako će izgledati ovo istraživanje?

Ovo istraživanje provodit će se u dva koraka. Prvi korak uključuje **obavezno sudjelovanje na uvodnom sastanku koji će se održati na Filozofskom fakultetu** Sveučilišta u Zagrebu (adresa: Ivana Lučića 3). Ako pristanete sudjelovati u ovome istraživanju, od Vas će se tražitida tijekom sastanka ispunite upitnik o Vašim iskustvima i mišljenjima o Vašoj trenutnoj romantičnoj vezi i partneru/partnerici i da preuzmete mobilnu aplikaciju putem koje će se prikupljati podaci u drugom dijelu istraživanja. Taj sastanak trajat će maksimalno sat vremena.

Drugi korak istraživanja provodit će se putem mobilne aplikacije u trajanju od dva tjedna i to tako da ćete svaki dan oko 4 minute odgovarati na nekoliko pitanja o tome kako ste se osjećali taj dan i kako ste se i Vi i Vaš/a partner/ica ponašali jedno prema drugome. Sve upute

vezane uz upitnik i aplikaciju bit će dane na uvodnom sastanku.

Po završetku istraživanja zahvalit ćemo Vam se nagradom u obliku poklon bona u vrijednosti od 100 kuna po osobi. Svi parovi koji završe istraživanje moći će sudjelovati u lutriji koju ćemo organizirati, a čija je nagrada poklon paket vikend spa opuštanja u termama Tuhelj s pristupom bazenima i saunama za jedan par.

Sudjelovanje u istraživanju **dobrovoljno** je i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. **Povjerljivost** informacija u istraživanju je **zajamčena**, a pristup podacima imat će samo istraživačica. Ovo istraživanje odobrilo je Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Što ako moj/a partner/ica i ja želimo sudjelovati u istraživanju?

Ako ste i Vi i Vaš/a partner/ica zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju molimo Vas da **zajedno ispunite** ovu anketu i da **u ovoj anketi označite u kojem terminu biste oboje došli na uvodni sastanak**.

Ako želite sudjelovati u istraživanju, **nužno je da i Vi i Vaš/a partnerica dođete na uvodni sastanak** te da **na taj sastanak oboje ponesete svoje mobitele** te da su ti **mobiteli napunjeni** jer će se dio istraživanja provoditi upravo preko mobilne aplikacije. Važno je i daimate **dovoljno memorije na mobitelu** za **instalaciju aplikacije putem koje će se provoditi istraživanje**.

Naposljetku, u ovoj anketi moći ćete odabrati termin uvodnog sastanka na koji biste Vi i Vaš/a partner/ica zajedno došli, a pitat ćemo Vas i par pitanja zato da vidimo odgovarate li gore spomenutim kriterijima za sudjelovanje u istraživanju.

Unaprijed Vam **zahvaljujemo** na vremenu kojeg ste izdvojili za čitanje ovog teksta. Nadamose da ćete Vi i Vaš/a partner/ica odlučiti sudjelovati u istraživanju!

Ukoliko imate kakvih pitanja, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Srdačno Vas i s poštovanjem pozdravljamo,

Jasmina Mehulić, asist. i prof. dr. sc. Željka Kamenov

Stranica 02

Jeste li i Vi i Vaš/a partner/ica stariji od 22 godine?

- Da
- Ne

Jeste li u vezi s trenutnim/om partnerom/icom barem dvije godine (uključujući i vrijeme prije stupanja u brak, ako ste u braku)?

- Da
- Ne

Živate li zajedno s trenutnim/om partnerom/icom barem tri mjeseca?

- Da
- Ne

Jeste li Vi ili Vaš/a partner/ica zaposleni?

- Da
- Ne

Živate li u Zagrebu ili okolini Zagreba?

- Da
- Ne

Stranica 03

Hvala Vam što ste odgovorili na prethodna pitanja. Prethodna pitanja neće se koristiti u istraživačke svrhe već nam služe kako bismo vidjeli jeste li Vi i Vaš/a partner/ica par kakav tražimo za ovo istraživanje.

Ako ste i Vi i Vaš/a partner/ica zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju molimo Vas da odaberete termin uvodnog sastanka koji Vama i Vašem/oj partneru/ici odgovara i na koji ćete doći. **Svi sastanci održavaju se na Filozofskom fakultetu, adresa Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb.**

- utorak, 31. svibnja u 17.30h
- utorak, 31. svibnja u 19h

- srijeda, 1. lipnja u 18.30h
- srijeda, 1. lipnja u 20h
- četvrtak, 2. lipnja u 18.30h
- moj/a partner/ica i ja želimo sudjelovati i došli bismo na uvodni sastanak na FFZG, ali nam ne odgovaraju predloženi termini sastanaka
- moj/a partner/ica i ja želimo sudjelovati, ali ne možemo doći na Filozofski fakultet

Stranica 04

Molimo Vas da sada napišete svoju e-mail adresu kako bismo Vam mogli poslati podsjetnik o sudjelovanju u istraživanju. Putem sustava ankete poslat će Vam se e-mail s podsjetnikom o terminu održavanja uvodnog sastanka.

Ako ne napišete svoju e-mail adresu, to znači da Vam nećemo moći poslati podsjetnik o istraživanju te Vas molimo da si zapišete termin sastanka i da zajedno s partnerom/icom dođete na sastanak s napunjenim mobitelima i dovoljno memorije na mobitelu za instalaciju aplikacije.

Vaša e-mail adresa:

Stranica 05

Ako i Vi i Vaš/a partner/ica želite sudjelovati u istraživanju, ali ne možete doći niti na jedan sastanak, ovdje možete ostaviti svoju e-mail adresu na koju ćemo Vam početkom lipnja poslati upute za preuzimanje aplikacije putem koje će se održati istraživanje.

Na taj način ćete moći sudjelovati u istraživanju bez da dolazite na uvodni sastanak.

Vaša e-mail adresa:

Stranica 06

S1

Ako želite sudjelovati u istraživanju, a ne odgovaraju Vam predloženi termini sastanaka, ovdje nam možete napisati u kojem terminu biste Vi i partner/ica mogli doći na sastanak te ostaviti svoju e-mail adresu kako bismo Vas kontaktirali o alternativnim terminima sastanka.

Kada bi Vam odgovaralo doći na sastanak? Molimo upišite datum.

Kada bi Vam odgovaralo doći na sastanak? Molimo upišite vrijeme.

Vaša e-mail adresa:

Zadnja stranica

Hvala Vam što ste ispunili ovu anketu!

Javit ćemo Vam se podsjetnikom za sudjelovanje u istraživanju putem maila dva dana prije samog istraživanja. Podsjećamo, nitko, uključujući ni istraživačice, nema uvid u Vašu e-mail adresu već se e-mail podsjetnik šalje direktno putem platforme na kojoj je rađena anketa.

Naposljetku, ako znate par koji bi bio zainteresiran za sudjelovanje u istraživanju, slobodno prosljedite link na anketu. Na tome bismo Vam bili zahvalni 😊

U slučaju pitanja, slobodno pišite na jmehulic@ffzg.hr

[Jasmina Mehulić, asist.](#), Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Prilog 4

Podsjetnik o terminu uvodnog sastanka

Poštovani/a,

hvala Vam što ste izrazili interes za sudjelovanje u istraživanju o **djelovanju stresne svakodnevnice na živote parova i kvalitetu njihove veze**, koje se provodi u okviru doktorske disertacije Jasmine Mehulić na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreba.

Podsjećamo da će se uvodni sastanak **za Vas i Vašeg/u partnera/icu** održati **u srijedu, 1. lipnja u 18.30h** u dvorani **D6** na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (adresa: Ivana Lučića 3). Ako do sada niste bili na Filozofskom fakultetu, za lokaciju dvorane možete priupitati studente/ice koji će sjediti unutar Fakulteta, a blizu ulaza. Ujedno će postojati i putokazi koje ćete moći pratiti kako biste došli do dvorane u kojoj ćemo održati uvodni sastanak.

Molimo vas da na sastanak dođete zajedno s partnerom/icom te da oboje ponesete svoje mobitele. Važno nam je da na mobitelima imate dovoljno baterije i memorije za instalaciju i korištenje aplikacije putem koje će se provoditi istraživanje.

Dolaskom na uvodni sastanak i dalje se ne obvezujete sudjelovati u istraživanju.

U slučaju pitanja, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Lijep pozdrav,

Jasmina Mehulić, asist. i prof. dr. sc. Željka Kamenov

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

This e-mail was sent using SoSci Survey (<https://www.soscisurvey.de/en/contact>). For information about content and privacy please contact Jasmina Mehulić, asist. <jmehulic@ffzg.hr>.

Prilog 5

Pisane upute za studente_ice koji će regrutirati parove u istraživanju

Upute za regrutaciju parova u istraživanje

Kako će izgledati ovo istraživanje?

Cilj ovog istraživanja je doprinijeti razumijevanju djelovanja stresne svakodnevice na živote parova i kvalitetu njihove veze te saznati što ih čini više, a što manje otpornima na stres. Istraživanje će se provesti u dva koraka. Prvo, jednokratno grupno na Filozofskom fakultetu, a zatim svakodnevno, jednom dnevno, kroz period od dva tjedna koristeći mobilnu aplikaciju za prikupljanje dnevnčkih podataka.

Prvi korak istraživanja, koji će se provesti na Filozofskom fakultetu, traje maksimalno jedan sat i uključuje objašnjenje cilja istraživanja parovima, informacije o povjerljivosti u istraživanju, upute za preuzimanje mobilne aplikacije putem koje će se prikupljati dnevnički podaci i vježbanje korištenje iste te ispunjavanje upitnika u trajanju do maksimalno 20 minuta. Nužno je da oba člana para koje ste regrutirali dođu na uvodni sastanak i da oboje ponesu mobitele koji su napunjeni i na kojima ima dovoljno memorije za instalaciju aplikacije.

Tko su parovi koje mogu pozvati u istraživanje?

- parovi u raznospolnim vezama koji su u vezi barem 2 godine
- žive zajedno barem 3 mjeseca
- članovi para su stariji od 22 godine
- bar jedan od članova para je zaposlen/a
- parovi trenutno žive u Zagrebu ili okolici Zagreba
- (nebitno je jesu li parovi u braku, zaručeni, imaju/nemaju djecu)

Nužno je da u istraživanju sudjeluju oba člana para!

Koji je moj prvi zadatak ako želim pomoći u pronalasku parova za ovo istraživanje?

Prvi zadatak je pronalazak sudionika.

- vaš prvi zadatak je **pronaći parove sudionika** koji odgovaraju spomenutim kriterijima i motivirati ih na sudjelovanje.
- objasniti parovima sudionika da će se istraživanje provoditi u dva koraka te da, ako žele sudjelovati, **oboje trebaju doći na uvodni sastanak**
- naglasiti sudionicima da na sastanak **moraju doći s mobitelima** i da moraju imati **dovoljno baterije i dovoljno memorije (za instalaciju aplikacije) na mobitelima**

- **poslati sudionicima pozivno pismo** (pozivno pismo dobit ćete od nas na svoju e-mail adresu – u tom pozivnom pismu piše vaša studentska šifra)
- naglasiti sudionicima kako su njihovi rezultati u istraživanju povjerljivi (neće se moći povezati s njima osobno) i kako vi osobno nećete vidjeti njihove rezultate

Koji je moj drugi zadatak ako želim pomoći u pronalasku parova za ovo istraživanje?

Drugi zadatak je dogovaranje termina uvodnog sastanka.

- kada sudionici pročitaju pozivno pismo, trebate **dogovoriti s njima termin uvodnog sastanka** na koji će sudionici/ce i njihovi partneri/ce doći (s napunjenim mobitelima)
- to ćete učiniti na sljedeći način:
  - otići ćete na link <https://tinyurl.com/sastancimo>
  - upisati svoju šifru (iz pozivnog pisma) u tablicu s terminima kako biste rezervirali odabrani termin za jedan par ako je termin slobodan
  - dogovoriti alternativni termin ako termin nije slobodan
  - naglasiti da oba člana para moraju (s napunjenim mobitelima i dovoljno memorije na mobitelu) doći na dogovoreni termin
  - potvrditi sudionicima rezervaciju termina i podsjetiti ih dva dana prije istraživanja (i ja ću podsjetiti vas)

Ako se sudionici predomisle oko termina uvodnog sastanka, to vam trebaju javiti i tada ćete obrisati staru rezervaciju iz tablice i ponoviti iznad napisani postupak.

Ne smijete brisati tuđe rezervacije.

Koji je moj treći zadatak ako želim pomoći u pronalasku parova za ovo istraživanje?

Treći zadatak je motiviranje sudionika da do kraja ostanu u istraživanju i osiguravanje dobivanja eksperimentalnih sati.

- naposljetku, trebate spomenuti sudionicima da će se vaša studentska šifra nalaziti u pozivnom pismu te da to pozivno pismo ne smiju brisati iz svog e-mail sandučića prije grupnog sastanka jer će na grupnom sastanku unijeti tu šifru u mobilnu aplikaciju putem koje se provodi istraživanje
- motivirati sudionike da sudjeluju u cijelosti u istraživanju što zbog vas koji ćete dobiti eksperimentalne sate što zbog znanosti i mog doktorata. 😊

Svaki student/ica može regrutirati jedan ili više parova.

Kako ću dobiti svoje eksperimentalne sate?

U pozivnom pismu koje ćete proslijediti svojim sudionicima pisat će vaša jedinstvena studentska šifra. Tu šifru sudionici će, već na uvodnom grupnom sastanku, trebati upisati u aplikaciju. Svim sudionicima koji će sudjelovati u uvodnom sastanku i koji će pristati sudjelovati u istraživanju na grupnom sastanku bit će postavljeno pitanje:

“Ako su Vas studenti ili studentice Odsjeka za psihologiju ili fonetiku pozvali u istraživanje, molimo Vas da ovdje napišete šifru, odnosno riječ koju ste od njih dobili na e-mail u pozivnom pismu koje su Vam poslali.

Ako niste sigurni koju ste riječ dobili u pozivnom pismu, molimo da to sada provjerite.“

Drugim riječima, sudionici će trebati prepisati točnu riječ ili šifru u aplikaciju koju ste im poslali u pozivnom pismu.

Da biste dobili 2 eksperimentalna sata potrebno je da oba člana para sudjeluju u gotovo cijelom istraživanju.

Ako ćete imati ikakvih poteškoća provedbom regrutacije, motivacije ili organiziranja sastanka, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Slobodno se javite i ako ćete imati bilo kakvih pitanja u vezi uzorka, postupka ili samog istraživanja.

Srdačan pozdrav i sretno s pronalaženjem parova!

Jasmina Mehulić i Željka Kamenov
Katedra za socijalnu psihologiju
Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet u Zagrebu

Prilog 6

Pozivno pismo za parove koje su regrutirali studenti_ce

Poštovani/a,

pozivamo Vas na sudjelovanje u istraživanju o **djelovanju stresne svakodnevice na živote parova i kvalitetu njihove veze**, koje se provodi u okviru doktorske disertacije Jasmine Mehulić na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreba.

Preduvjeti za sudjelovanje u istraživanju su da ste u **raznospolnoj vezi minimalno dvije godine i da zajedno s partnerom/icom živite barem tri mjeseca u istom kućanstvu**. Nužno je **da živite u Zagrebu ili okolici Zagreba**, da je barem jedno od vas dvoje **zaposleno**, te da ste oboje stariji od **22 godine**. Kako je cilj ovog istraživanja usmjeren na živote parova i kvalitetu njihove veze, u istraživanju **možete sudjelovati samo ako i Vaš/a partner/ica sudjeluje u istraživanju**.

Sudjelovanje u istraživanju **dobrovoljno** je i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. **Povjerljivost** informacija u istraživanju je zajamčena, a pristup podacima imat će samo istraživačica. Ne postoji način da se podaci prikupljeni ovim istraživanjem povežu s Vama osobno. Istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Kako će izgledati ovo istraživanje?

Ovo istraživanje provodit će se u dva koraka. Prvi korak uključuje **obavezno sudjelovanje na uvodnom sastanku koji će se održati na Filozofskom fakultetu** Sveučilišta u Zagrebu (adresa: Ivana Lučića 3). Ako pristanete sudjelovati u ovome istraživanju, od Vas će se tražiti da tijekom sastanka ispunite upitnik o Vašim iskustvima i mišljenjima o Vašoj trenutnoj romantičnoj vezi i partneru/partnerici i da preuzmete mobilnu aplikaciju putem koje će se prikupljati podaci u drugom dijelu istraživanja.

Drugi korak istraživanja provodit će se putem mobilne aplikacije u trajanju od dva tjedna i to tako da ćete svaki dan odgovarati na nekoliko pitanja o tome kako ste se osjećali taj dan i kako ste se i Vi i Vaš/a partner/ica ponašali jedno prema drugome. Sve upute vezane uz upitnik i aplikaciju bit će dane na uvodnom sastanku.

Što mogu dobiti iz ovog istraživanja?

Sudjelovanje u istraživanju može biti poticaj za promišljanje o partnerskom odnosu. Može Vam pomoći da napravite malu inventuru svog partnerskog odnosa. Po završetku istraživanja, ako sudjelujete u njegovoj cijelosti, zahvalit ćemo Vam se simboličnom nagradom u obliku poklon bona u vrijednosti od 100 kuna. Svi parovi koji završe istraživanje moći će sudjelovati u lutriji koju ćemo organizirati, a čija je nagrada poklon paket s dvodnevnom noćenjem u termama Tuhelj.

Što ako moj/a partner/ica i ja želimo sudjelovati u istraživanju?

Ako ste i Vi i Vaš/a partner/ica zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju molimo Vas da se **sa studentom/icom psihologije dogovorite u kojem od ponuđenih termina Vi i Vaš/a partner/ica možete doći na uvodni sastanak**. Smijete promijeniti odabrani termin za neki drugi termin ako naknadno shvatite da Vam originalno odabrani termin ne odgovara.

Termini uvodnog sastanaka na koji i Vi i Vaš/a partner/ica morate doći ako želite sudjelovati u istraživanju su:

utorak, 31. svibnja u 17.30h na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u dvorani D3

utorak, 31. svibnja u 19h na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u dvorani D3

srijeda, 1. lipnja u 18.30h na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u dvorani D6

srijeda, 1. lipnja u 20h na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u dvorani D6

četvrtak, 2. lipnja u 18.30h na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u dvorani D3

Molimo da se dogovorite s partnerom/icom kada biste došli na sastanak i da tu informaciju podijelite sa studentom/icom koji/a Vas je regrutirao/la. Student/ica će rezervirati mjesto za Vas i partnera/icu u dvorani koristeći šifru studenta kako bi Vaš identitet ostao nepoznat.

Što je šifra studenta? Kako bismo studentima i studenticama Odsjeka za psihologiju koji su nam pomogli pozvati Vas u ovo istraživanje, dodijelili eksperimentalne sate koji su im potrebni za završetak studija, od Vas ćemo u istraživanju tražiti da unesete sljedeću **šifru studenta**:

koralj

Preporučujemo da ne brišete ovaj mail kako biste ga, u slučaju da šifru zaboravite, mogli pogledati tijekom istraživanja.

Naglašavamo, ako želite sudjelovati u istraživanju, **nužno je da i Vi i Vaš/a partnerica dođete na uvodni sastanak** te da **na taj sastanak oboje ponesete svoje mobitele** te da su ti **mobiteli napunjeni** jer će se dio istraživanja provoditi upravo preko mobilne aplikacije. Važno je i da imate **dovoljno memorije na mobitelu** za **instalaciju aplikacije putem koje će se provoditi istraživanje**.

Zahvaljujemo Vam na vremenu kojeg ste odvojili za čitanje ovog pozivnog pisma. Nadamo se da ćete Vi i Vaš/a partner/ica odlučiti sudjelovati u istraživanju i da ćete proslijediti ovaj poziv i drugim parovima!

Ukoliko imate kakvih pitanja, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Srdačno Vas i s poštovanjem pozdravljamo,

Jasmina Mehulić, asist. i prof. dr. sc. Željka Kamenov

Prilog 7**Suglasnost za sudionike****Šifra sudionika: NVX907****Pristanak na sudjelovanje u istraživanju***Međudjelovanje individualnih obilježja partnera i interakcije u dijadi na percepciju svakodnevnog stresa i održavanje kvalitetnih partnerskih odnosa***Istraživačica:**

Jasmina Mehulić, asistentica, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
 jmehulic@ffzg.hr

Mentorica:

prof. dr. sc. Željka Kamenov, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
 zkamenov@ffzg.hr

Zbog čega se provodi ovo istraživanje?

Ovo istraživanje provodi psihologinja Jasmina Mehulić u okviru svoje doktorske disertacije na poslijediplomskom doktorskom studiju psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pod mentorstvom prof.dr.sc. Željke Kamenov. Istraživanjem se želi se doprinijeti razumijevanju djelovanja stresne svakodnevne na živote parova i kvalitetu njihove veze.

Kako će izgledati ovo istraživanje?

Ovo istraživanje provodit će se u dva koraka.

Prvi korak uključuje sudjelovanje na ovom uvodnom sastanku. Ako pristanete sudjelovati u ovome istraživanju, od Vas će se tražiti da tijekom ovog sastanka ispunite upitnik o Vašim iskustvima i mišljenjima o Vašoj trenutnoj romantičnoj vezi i partneru/partnerici. Pitanja su vezana uz to kako se Vi svakodnevno ponašate prema svom partneru/ici i kako se Vaš partner/ica ponaša prema Vama u situacijama kada jeste i niste pod stresom. Samo rješavanje upitnika traje oko 15, a maksimalno 20 minuta.

Drugi korak istraživanja provodit će se putem mobilne aplikacije tijekom dva tjedna, svaki dan između 19 i 24h, i trajat će 4-7 minuta. Dnevno će se od Vas tražiti da odgovorite na nekoliko pitanja koja se odnose na to koliko ste taj dan bili pod stresom te kako ste se Vi ponašali prema partneru/ici i kako se Vaš/a partner/ica ponašao/la prema Vama. Detaljne upute i način odgovaranja bit će rečeni na sastanku.

Kako biste se upoznali s aplikacijom, na ovome sastanku ćemo Vam pokazati kako se ona koristi i imat ćete priliku riješiti par probnih pitanja.

S obzirom na to da se ovo istraživanje bavi time kako se članovi para ponašaju jedno prema drugome i kako stres djeluje na to ponašanje, važno nam je moći upariti Vaše odgovore s

odgovorima Vaše/g partnera/ice. Stoga ćemo i Vas i Vašeg/u partnera/icu zamoliti da u aplikaciju prepisete jedinstvenu šifru koja se nalazi na vrhu ove suglasnosti.

Po završetku istraživanja, ako ćete u istraživanju sudjelovati u njegovoj cijelosti, unutar aplikacije ćemo Vas obavijestiti o terminu u kojem ćete moći doći preuzeti nagradu za sudjelovanje u istraživanju. Osim toga, ako ćete u aplikaciji izraziti želju za sudjelovanjem u lutriji i ako ćete u istraživanju sudjelovati u njegovoj cijelosti, po završetku istraživanja, obavijestit ćemo Vas o rezultatima lutrije. Naposljetku, ako će to biti moguće, pokušat ćemo s Vama, putem aplikacije, podijeliti i neke materijale usmjerene ka poboljšanju kvalitete partnerskih odnosa i nošenju sa stresom, temeljene na rezultatima ovog istraživanja.

Kako da odgovaram na pitanja u ovom istraživanju?

Molimo Vas da na pitanja odgovarate što spontanije i što iskrenije možete bez puno razmišljanja. Osim toga, izuzetno nam je važno da na pitanja ne odgovarate zajedno s partnerom/icom već kada Vaš partner/ica nije u blizini te da ne komentirate svoje odgovore s partnerom/icom tijekom trajanja istraživanja.

U svrhu dobivanja što potpunijih rezultata, bilo bi nam korisno kada prilikom istraživanja ne biste izostavili odgovor niti na jedno pitanje. Međutim, ako odlučite da na neka pitanja ne želite odgovoriti, to nipošto ne morate učiniti i za to nećete snositi nikakve posljedice. Osim toga, u bilo kojem trenutku možete odustati od istraživanja bez ikakvih posljedica. Možete odustati tijekom rješavanja upitnika na grupnome sastanku, ali i u bilo kojem trenutku u 14 dana koliko će trajati prikupljanje podataka putem mobilne aplikacije.

Povjerljivost informacija – hoćete li znati tko sam ja?

Povjerljivost informacija o Vašem identitetu je u istraživanju zajamčena. Nigdje tijekom istraživanja nećete trebati navoditi svoje ime i prezime ili druge osobne podatke pomoću kojih bi Vas bilo moguće identificirati. No, trebate ćete unijeti svoju e-mail adresu kako biste instalirali aplikaciju. Unatoč tome, istraživačica niti u jednome trenutku neće znati Vašu e-mail adresu niti će ta e-mail adresa biti povezana s Vašim podacima. Vaši odgovori bit će spremljeni pod šifrom i pristup će im imati samo istraživačica, a rezultati istraživanja bit će prikazivani isključivo na grupnoj razini. Prikupljeni podaci bit će korišteni isključivo u istraživačke svrhe i njihova tajnost osigurana je strogim načelima istraživačke i profesionalne etike psihologa. Ako nalazi ovog istraživanja budu javno objavljeni, objavit će se samo za čitavu grupu sudionika, te se neće objavljivati individualni odgovori.

Zbog čega ste baš mene pozvali u istraživanje?

Pozvani ste u ovo istraživanje jer ste u ozbiljnoj raznospolnoj vezi trajanja minimalno dvije godine i jer barem tri mjeseca živite s partnerom/icom te jer ste stariji od 22 godine i živite u

Zagrebu ili okolici Zagreba. Nadamo se da će u istraživanju sudjelovati oko 200 parova kako bismo mogle ostvariti svrhu istraživanja.

Hoću li tijekom istraživanja doživjeti neki rizik, stres ili neugodu?

U ovom istraživanju nećete biti izloženi nikakvom specifičnom riziku, a razina stresa i/ili neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavate u vrlo uobičajenim svakodnevnim situacijama. Postoji mogućnost da će Vam neka pitanja izazvati neugodu, no očekujemo da je ta neugoda minimalna. Ako se ne osjećate ugodno odgovoriti na neko pitanje, to nipošto ne morate učiniti.

Ako ćete uslijed sudjelovanja u ovome istraživanju osjetiti neku neugodu, možete kontaktirati neke od niže navedenih besplatnih lokalnih udruga za podršku. Popis ovih udruga moći ćete pronaći i unutar mobilne aplikacije što ćemo Vam pokazati tijekom sastanka.

Plavi telefon. Tel: 01 4833 888 URL: <https://www.plavi-telefon.hr/>

Psihološki centar Tesa. Tel: 01 4929 999 MAIL: psiho.centar@tesa.hr

Niste sami. URL: <https://nistesami.online/>

Na ovoj stranici možete pronaći opsežan popis mjesta na kojima možete potražiti podršku ili pomoć: <https://kakosi.ffzg.unizg.hr/psiholoska-podrska/>

Što ako imam neki problem s ovim istraživanjem?

Ako imate neke pritužbe na provedeni postupak ili ste zabrinuti zbog nečega što ste tijekom istraživačkog postupka doživjeli, možete se obratiti Etičkom povjerenstvu Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu putem sljedeće e-mail adrese etikapsi@ffzg.hr

Što mogu dobiti iz ovog istraživanja?

Sudjelovanje u istraživanju može biti poticaj za promišljanje o partnerskom odnosu. Može Vam pomoći da napravite malu inventuru svog partnerskog odnosa. Po završetku istraživanja zahvalit ćemo Vam se nagradom u obliku poklon bona u vrijednosti od 100 kuna po osobi. Svi parovi koji završe istraživanje moći će sudjelovati u lutriji koju ćemo organizirati, a čija je nagrada poklon paket spa vikend u termama Tuhelj.

Osim toga, ako će to biti moguće, po završetku istraživanja, nakon što se obrade prikupljeni podaci, pokušat ćemo svim sudionicima unutar mobilne aplikacije ponuditi materijale usmjerene ka poboljšanju kvalitete partnerskih odnosa i nošenju sa stresom, a temeljene na rezultatima ovog istraživanja.

Zaključno

Nadamo se da ćete pristati sudjelovati u ovom istraživanju jer su nam potrebni odgovori što većeg broja ljudi kako bismo dobili bolji uvid u romantične odnose parova. Ukoliko imate bilo kakvih pitanja, slobodno se javite na gore navedenu e-mail adresu. Naglašavamo da je

sudjelovanje u ovom istraživanju dobrovoljno i da imate pravo bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja ili se iz njega povući.

Hvala Vam što ste pročitali ovaj tekst i što razmišljate o sudjelovanju u ovome istraživanju!

Ako dajete svoj informirani pristanak na ovdje opisane postupke istraživanja i želite sudjelovati u ovome istraživanju molimo da označite ovu kućicu.

Prilog 8

Anketa Osnovne informacije

Poštovani/a,

hvala Vam što sudjelujete u istraživanju o djelovanju stresne svakodnevnice na živote parova i kvalitetu njihove veze.

Podaci u ovome istraživanju prikupljat će se pomoću ove mobilne aplikacije. Vaš zadatak bit će da svakoga dana odgovorite na set ponuđenih pitanja. Važno nam je da svoje odgovore ne pokazujete partneru/ici te da o svojim odgovorima ne razgovarate sa svojim partnerom / svojom partnericom kako bismo ostvarili svrhu ovog istraživanja.

Na postavljena pitanja u ovoj anketi i u anketama u kojima ćete sudjelovati tijekom sljedećih dva tjedna nema pogrešnih odgovora – zanima nas što Vi mislite i osjećate. Stoga Vas molimo da odgovarate što iskrenije možete i da odaberete one odgovore koji najbolje opisuju Vašu situaciju, iskustvo ili razmišljanje, bez puno razmišljanja.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. Ne morate odgovoriti na sva pitanja ako ne želite.

Kako biste se upoznali s aplikacijom prije početka istraživanja, molimo Vas da sada sudjelujete u ovoj uvodnoj anketi.

Pristajete li sudjelovati u istraživanju?

- Ovim putem potvrđujem da sam pročitao/la papirnatu suglasnost i PRISTAJEM sudjelovati u istraživanju.
- Ovim putem potvrđujem da sam pročitao/la papirnatu suglasnost i NE PRISTAJEM sudjelovati u istraživanju.

Ako su Vas studenti ili studentice Odsjeka za psihologiju ili fonetiku pozvali u istraživanje, molimo Vas da ovdje napišete šifru koju ste od njih dobili na e-mail u pozivnom pismu koje su Vam poslali. Ako niste sigurni koju ste riječ dobili u pozivnom pismu, molimo da to sada provjerite u e-mail poruci.

Ako niste pozvani u ovo istraživanje od strane studenata/ica Odsjeka za psihologiju ili fonetiku, molimo da upišete 0. _____

Sada Vas molimo još nekoliko šifri. :)

Važno nam je da upišete svoju šifru i šifru partnera/ice.

Šifra će poslužiti tome da povežemo Vaše podatke s podacima Vašeg partnera/ice bez narušavanja Vaše anonimnosti.

Prepišite šifru koja piše u gornjem desnom kutu Vaše suglasnosti.

Koja je Vaša šifra? _____

Molimo da sada **prepišete šifru** koja piše u **gornjem desnom kutu suglasnosti** Vašeg partnera/Vaše partnerice. _____

Sada Vas molimo nekoliko osobnih podataka.

1. Koliko imate godina? _____

2. Jeste li?

- Muškarac
 Žena

3. Koje je veličine mjesto/naselje u kojem ste živjeli do punoljetnosti?

- Selo
 Manji grad (do 20 000 stanovnika)
 Grad srednje veličine (20-100 000 stanovnika)
 Veliki grad (100-500 000 stanovnika)
 Veograd (više od 500 000 stanovnika)

4. Koje je veličine mjesto/naselje u kojem sada živite?

- Selo
 Manji grad (do 20 000 stanovnika)
 Grad srednje veličine (20-100 000 stanovnika)
 Veliki grad (100-500 000 stanovnika)
 Veograd (više od 500 000 stanovnika)

5. Koji je najviši stupanj obrazovanja koji ste završili?

- Osnovna škola
 Srednja škola
 Viša škola ili preddiplomski studij
 Fakultet ili diplomski studij
 Specijalizacija, magisterij, doktorat

6. Jeste li zaposleni (u radnom odnosu ili radim honorarni posao)?

- Da
 Ne

7. Kako biste procijenili svoje sadašnje materijalne mogućnosti?

- Znatno ispod prosjeka
 Nešto ispod prosjeka

- Prosječne
- Nešto iznad prosjeka
- Znatno iznad prosjeka

8. Jeste li u braku?

- Da
- Ne

9. Koliko dugo traje Vaša veza u mjesecima (računajući i vrijeme prije stupanja u brak, ako ste u braku)? _____ mjeseci

10. Koliko dugo živite s partnerom/icom u mjesecima ? _____ mjeseci

11. Imate li dijete/djecu (zajedničku s trenutnim partnerom/icom, vlastitu ili partnerovu/ičinu)?

- Da
- Ne

12. Koliko djece živi s Vama u Vašem kućanstvu?

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4 i više

13. Koliko godina imaju djeca koja žive s Vama u Vašem kućanstvu? (molimo unesite broj godina; u slučaju više djece odvojite zarezom; npr. 7, 12) _____

14. Želite li sudjelovati u lutriji po završetku istraživanja? Nagrada je vikend u termama Tuhelj.

- Da
- Ne

Hvala Vam na sudjelovanju u uvodnoj anketi!

Prilog 9

Početna anketa žene

Poštovana,

hvala Vam što sudjelujete u ovom istraživanju. 😊 Podsjećamo, na postavljena pitanja nema pogrešnih odgovora – zanima nas što Vi mislite i osjećate. Stoga Vas molimo da odgovarate što iskrenije možete i da odaberete one odgovore koji najbolje opisuju Vašu situaciju, iskustvo ili razmišljanje, bez puno razmišljanja.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. Ne morate odgovoriti na sva pitanja ako ne želite.

Naposljetku, od izuzetne nam je važnosti da ne razgovarate s partnerom o ovim pitanjima ili pokazujete svoje odgovore na ova pitanja.

Hvala Vam!

Modificirani Inventar iskustava u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003)

Sljedeće tvrdnje odnose se na Vaše osjećaje u ljubavnim vezama **OPĆENITO**. Zanima nas kako se Vi općenito osjećate u Vašim vezama s LJUBAVNIM PARTNERIMA uključujući i s trenutnim partnerom.

Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite odabirom odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
 uopće se niti se slažem niti se ne slažem u potpunosti se slažem
 ne slažem

1. Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih.	1	2	3	4	5	6	7
3. U trenutku kada se moj partner počne zbližavati sa mnom, primjećujem da se ja povlačim.	1	2	3	4	5	6	7
4. Jako se brinem da ću izgubiti partnera.	1	2	3	4	5	6	7
5. Ne osjećam se ugodno kada se emocionalno otvaram ljubavnim partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ako ne mogu navesti partnera da pokaže interes za mene, postajem uznemirena ili ljuta.	1	2	3	4	5	6	7

7. Nervozna sam kada mi se partneri previše emocionalno približe.	1	2	3	4	5	6	7
8. Brinem se da ću ostati sama.	1	2	3	4	5	6	7
9. Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom. *	1	2	3	4	5	6	7
10. Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.	1	2	3	4	5	6	7
11. Pokušavam izbjeći preveliko zbližavanje s partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
12. Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokazuju više osjećaja, više obvezivanja.	1	2	3	4	5	6	7
13. Gotovo sve govorim svojim partnerima. *	1	2	3	4	5	6	7
14. Kada nisam u vezi, osjećam se pomalo tjeskobno i nesigurno.	1	2	3	4	5	6	7
15. Osjećam se jako neugodno kad sam bliska s partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
16. Postanem nezadovoljna kad moji partneri nisu na raspolaganju kada ih trebam.	1	2	3	4	5	6	7
17. obraćam se partneru iz puno razloga, uključuju utjehu i smirivanje. *	1	2	3	4	5	6	7
18. Zamjeram partneru kada provodi vrijeme odvojeno od mene.	1	2	3	4	5	6	7

Inventar socioemocionalne klime u odnosu (Huston i sur., 2010)

Molimo Vas da za svaki od navedenih postupaka označite koliko često ga je u **zadnjih mjesec dana** radio Vaš partner pri čemu 1 znači niti jednom, a 7 redovito.

1. Vaš partner je pohvalio ili komplimentirao nešto što ste učinili	1	2	3	4	5	6	7
2. Vaš partner Vam je pružio utjehu	1	2	3	4	5	6	7
3. Vaš partner je pokazao interes za Vaše probleme	1	2	3	4	5	6	7
4. Vaš partner je pokazivao svoju naklonost fizičkim dodirima – grljenje, ljubljenje, maženje (ali ne kao dio seksualnog odnosa)	1	2	3	4	5	6	7
5. Vaš partner je učinio ili rekao nešto kako bi Vas nasmijao/oraspoložio	1	2	3	4	5	6	7
6. Vaš partner je pokazao nestrpljenje ili ljutnju tako da se obrecnuo, podigao glas ili vikao na Vas	1	2	3	4	5	6	7

7. Vaš partner je izgledao nezainteresirano ili kao da se dosađuje dok ste Vi pričali	1	2	3	4	5	6	7
8. Vaš partner je kritizirao ili se žalilo na nešto što jeste ili niste učinili	1	2	3	4	5	6	7
9. Vaš partner je učinio nešto znajući da Vas to smeta (npr. zakasnio na dogovor, otkazao zajedničke planove i sl.)	1	2	3	4	5	6	7
10. Vaš partner je dominirao u razgovoru s Vama tako da Vas je prekidao ili Vam nije pružio priliku da govorite	1	2	3	4	5	6	7
11. Vaš partner je rekao „Volim te“	1	2	3	4	5	6	7
12. Vaš partner je za Vas učinio nešto lijepo što niste očekivali.	1	2	3	4	5	6	7
13. Vaš partner je odbio ili izbjegavao Vaše fizičke dodire - grljenje, ljubljenje, maženje (ali ne kao dio seksualnog odnosa)	1	2	3	4	5	6	7
14. Vaš partner je s Vama podijelio svoje osjećaje ili probleme	1	2	3	4	5	6	7
15. Vaš partner je pokazao brigu za Vas/ono što radite	1	2	3	4	5	6	7
16. Vaš partner nije napravio nešto što ste ga zamoli ili nešto što ste očekivali da će napraviti (npr. nije obavio neki posao, nije Vam pomogao u nečemu i sl.)	1	2	3	4	5	6	7
17. Vaš partner Vam je preporučavao što mu se događalo dok ste bili razdvojeni	1	2	3	4	5	6	7
18. Vaš partner je drugima prepričavao ono što ste mu rekli u povjerenju	1	2	3	4	5	6	7
19. Vaš partner je radije izabrao zabavu s drugima nego ostao s Vama kada ste to htjeli ili trebali	1	2	3	4	5	6	7
20. Nakon svađe, Vaš partner se durio i čekao da Vi napravite prvi korak ka pomirenju	1	2	3	4	5	6	7

Skraćena skala percipiranog stresa (PSS-4; Cohen i sur., 1983)

Sljedeća pitanja odnose se na to kako ste se osjećali u **posljednjih mjesec dana**. Molimo da za svaku tvrdnju označite koliko ste se često osjećali na opisani način pri čemu 1 znači nimalo, a 7 izrazito puno.

U posljednjih mjesec dana, koliko ste često ...							
1. ... osjećali kao da se teškoće nagomilavaju toliko da ih ne možete nadići?	1	2	3	4	5	6	7
2. ...osjećali preplavljeno problemima?	1	2	3	4	5	6	7

3. ... osjećali kao da ne možete kontrolirati važne stvari u svom životu?	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

Inventar dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008)

Sljedeća pitanja odnose se na to kako se Vi i Vaš partner nosite sa stresom, odnosno koliko se često ponašate na dolje opisane načine. Pritom 1 znači nikada/vrlo rijetko, a 7 vrlo često.

Kako partneru dajete do znanja da ste pod stresom?							
1. Dajem partneru do znanja da cijenim njegovu praktičnu podršku, savjet i pomoć.	1	2	3	4	5	6	7
2. Tražim od partnera da obavi stvari umjesto mene kada imam previše posla.	1	2	3	4	5	6	7
3. Svojim ponašanjem pokazujem partneru da nisam dobro ili da imam nekih problema.	1	2	3	4	5	6	7
4. Otvoreno kažem partneru kako se osjećam te da bih cijenio/la njegovu/njezinu potporu.	1	2	3	4	5	6	7
Što <u>Vaš partner</u> čini kada ste Vi pod stresom?							
5. Pokazuje empatiju i razumijevanju za mene.	1	2	3	4	5	6	7
6. Daje mi do znanja da je na mojoj strani.	1	2	3	4	5	6	7
7. Okrivljuje mene što se ne nosim dobro sa stresom.	1	2	3	4	5	6	7
8. Ne doživljava moj osjećaj stresa ozbiljno.	1	2	3	4	5	6	7
9. Pruža mi podršku, no to čini nevoljko i nemotivirano.	1	2	3	4	5	6	7
10. Preuzima na sebe poslove i obaveze koje su inače moje kako bi mi pomogao.	1	2	3	4	5	6	7
11. Pomaže mi da stresnu situaciju vidim u drugačijem svjetlu.	1	2	3	4	5	6	7
12. Sluša me i daje mi priliku da mu kažem što me zaista muči.	1	2	3	4	5	6	7
13. Pomaže mi da analiziram situaciju kako bih se lakše suočila s njom.	1	2	3	4	5	6	7
14. Kada sam previše zaposlena, moj partner mi pomaže.	1	2	3	4	5	6	7
15. Kada sam pod stresom, moj partner se uglavnom povlači.	1	2	3	4	5	6	7
Kako Vaš partner daje Vama do znanja da je <u>on</u> pod stresom?							
16. Daje mi do znanja da cijeni moju praktičnu podršku, savjet i pomoć.	1	2	3	4	5	6	7
17. Traži od mene da obavim stvari umjesto njega/nje kada ima previše posla.	1	2	3	4	5	6	7

18. Svojim ponašanjem pokazuje mi da nije dobro ili da ima nekih problema.	1	2	3	4	5	6	7
19. Otvoreno mi kaže kako se osjeća te da bi cijenio moju potporu.	1	2	3	4	5	6	7
Što Vi činite kada Vam partner/ica da do znanja da je pod stresom?							
20. Dajem mu do znanja da sam na njegovoj strani.	1	2	3	4	5	6	7
21. Okrivljujem njega što se ne nosi dobro sa stresom.	1	2	3	4	5	6	7
22. Slušam ga i dajem mu priliku da mi kažem što ga zaista muči.	1	2	3	4	5	6	7
23. Kada je moj partner pod stresom, ja se uglavnom povlačim.	1	2	3	4	5	6	7
24. Pružam mu podršku, no to činim nevoljko i nemotivirano.	1	2	3	4	5	6	7
25. Preuzimam na sebe poslove i obaveze koje su inače njegove kako bih mu pomogla.	1	2	3	4	5	6	7
26. Pokazujem empatiju i razumijevanje za njega.	1	2	3	4	5	6	7
27. Ne doživljavam njegov osjećaj stresa ozbiljno.	1	2	3	4	5	6	7
Što Vi i partner činite kada ste oboje pod stresom?							
31. Trudimo se zajedno nositi s problemom i pronaći najbolje rješenje.	1	2	3	4	5	6	7
32. Ozbiljno razgovaramo o problemu i razmišljamo o tome što moramo učiniti.	1	2	3	4	5	6	7
33. Pomažemo jedno drugome da problem stavimo u drugačiju perspektivu i vidimo ga u drugom svjetlu.	1	2	3	4	5	6	7
34. Pomažemo jedno drugome da se opustimo pomoću masaže, zajedničke kupke, slušanja glazbe i sl.	1	2	3	4	5	6	7
35. Nježni smo jedno prema drugome, vodimo ljubav i pokušavamo se na taj način riješiti stresa.	1	2	3	4	5	6	7
Kao par, kako se Vi i Vaš partner nosite sa stresom?							
36. <u>Zadovoljna sam</u> s podrškom koju dobivam od svog partnera i načinom na koji se zajedno nosimo sa stresnim situacijama.	1	2	3	4	5	6	7
37. <u>Zadovoljna sam</u> s podrškom koju dobivam od svog partnera i mislim da se kao par <u>uspješno nosimo</u> sa stresom.	1	2	3	4	5	6	7

Skala ljubavi (Braiker i Kelley, 1979)

U nastavku su navedena pitanja o nekim aspektima Vaše veze s partnerom. Molimo Vas da odgovorite na pitanja imajući na umu kakav je **trenutačno Vaš odnos**. Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite označavanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7. Pritom 1 znači uopće ne, a 7 izrazito puno.

Kakva je kvaliteta Vaše veze s partnerom?

1	2	3	4	5	6	7
Izrazito loša						Izrazito dobra

Šifra

Šifra se sastoji od 8 znakova, a formira se na sljedeći način:

1. upisujete prvo i treće slovo Vašeg imena bez korištenja hrvatskih znakova (npr. ako se zovete Željka, upisujete ZL)
2. upisujete dvije brojke koje predstavljaju dan u mjesecu Vašeg rođenja (npr. ako ste rođeni 2. veljače, upisujete 02)
3. upisujete prvo i treće slovo imena Vašeg partnera (npr. ako Vam se partner zove Marko, upisujete MR)
4. upisujete dvije brojke koje predstavljaju dan u mjesecu rođenja Vašeg partnera (npr. ako je Vaš partner rođen u 5. lipnja, upisujete 05)

Molimo pišite velikim tiskanim slovima.

Dakle, u primjeru navedenom u zagradama konačna šifra bila bi: ZL02MR05

Vaša šifra _____

Hvala Vam što ste sudjelovali u ovome istraživanju!

U slučaju kakvih pitanja, slobodno se javite na jmehulic@ffzg.hr

Prilog 10

Dnevna anketa žene

Poštovana,

hvala Vam što danas sudjelujete u ovom istraživanju 😊

Podsjećamo, na postavljena pitanja nema pogrešnih odgovora – zanima nas što Vi mislite i osjećate. Stoga Vas molimo da odgovarate što iskrenije možete i da odaberete one odgovore koji najbolje opisuju Vašu situaciju, iskustvo ili razmišljanje, bez puno razmišljanja.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i možete odustati u svakom trenutku bez ikakvih posljedica. Ne morate odgovoriti na sva pitanja ako ne želite. Naposljetku, od izuzetne nam je važnosti da ne razgovarate s partnerom o ovim pitanjima ili pokazujete svoje odgovore na ova pitanja. Molimo Vas da anketu riješite na samo.

Hvala Vam!

Zajednički kontakt

Koliko vremena ste danas proveli s partnerom (**uživo, online, telefonski, putem poruka**) do ovog trenutka, tj. do trenutka ispunjavanja ove ankete?

- Do sada nismo bili u kontaktu
- Manje od jednog sata
- 1-3 sata
- 4-8 sati
- Gotovo cijeli dan smo proveli zajedno

Inventar socioemocionalne klime u odnosu (Huston i sur., 2010)

Molimo Vas da označite u kojoj mjeri se Vaš partner **danas** ponašao na opisani način prema Vama. Pritom 1 znači nimalo, a 7 izrazito puno.

1. Vaš partner je pohvalio ili komplimentirao nešto što ste učinili	1	2	3	4	5	6	7
2. Vaš partner Vam je pružio utjehu	1	2	3	4	5	6	7
3. Vaš partner je pokazao interes za Vaše probleme	1	2	3	4	5	6	7
4. Vaš partner je pokazivao svoju naklonost fizičkim dodirima – grljenje, ljubljenje, maženje (ali ne kao dio seksualnog odnosa)	1	2	3	4	5	6	7
5. Vaš partner je učinio ili rekao nešto kako bi Vas nasmijao/oraspoločio	1	2	3	4	5	6	7
6. Vaš partner je pokazao nestrpljenje ili ljutnju tako da se obrecnuo, podigao glas ili vikao na Vas	1	2	3	4	5	6	7

7. Vaš partner je izgledao nezainteresirano ili kao da se dosađuje dok ste Vi pričali	1	2	3	4	5	6	7
8. Vaš partner je kritizirao ili se žalilo na nešto što jeste ili niste učinili	1	2	3	4	5	6	7
9. Vaš partner je učinio nešto znajući da Vas to smeta (npr. zakasnio na dogovor, otkazao zajedničke planove i sl.)	1	2	3	4	5	6	7
10. Vaš partner je dominirao u razgovoru s Vama tako da Vas je prekidao ili Vam nije pružio priliku da govorite	1	2	3	4	5	6	7

Skraćena skala percipiranog stresa (PSS-4; Cohen i sur., 1983)

Sljedeća pitanja odnose se na to kako ste se **danas** osjećali pri čemu 1 znači nimalo, a 7 izrazito puno.

U kojoj mjeri ste se danas ...							
1. ... osjećali kao da se teškoće nagomilavaju toliko da ih ne možete nadići?	1	2	3	4	5	6	7
2. ...osjećali preplavljeno problemima?	1	2	3	4	5	6	7
3. ... osjećali kao da ne možete kontrolirati važne stvari u svom životu?	1	2	3	4	5	6	7
4. Ako uzmete prethodno pitanje u obzir, koliko biste rekli da ste danas bili pod stresom?	1	2	3	4	5	6	7

Inventar dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008)

Sljedeća pitanja odnose se na to kako se Vi i Vaš partner nosite sa stresom, odnosno u kojoj mjeri ste se danas ponašali na opisane načine. Pritom 1 znači nimalo, a 7 izrazito puno.

U kojoj mjeri ste danas dali partneru do znanja da ste pod stresom?							
1. Tražila sam od partnera da obavi stvari umjesto mene kada sam imala previše posla.	1	2	3	4	5	6	7
2. Svojim ponašanjem pokazala sam partneru da nisam dobro ili da imam nekih problema.	1	2	3	4	5	6	7
3. Otvoreno sam rekla partneru kako se osjećam te da bih cijenila njegovu potporu.	1	2	3	4	5	6	7
Koliko se danas Vaš partner ponašao na sljedeći način kada ste Vi bili pod stresom?							
1. Pokazao je empatiju i razumijevanju za mene.	1	2	3	4	5	6	7
2. Dao mi je do znanja da je na mojoj strani.	1	2	3	4	5	6	7

3. Okrivljavao me što se ne nosim dobro sa stresom.	1	2	3	4	5	6	7
4. Nije doživljavao moj osjećaj stresa ozbiljno.	1	2	3	4	5	6	7
5. Pružao mi podršku, no to je činio nevoljko i nemotivirano.	1	2	3	4	5	6	7
6. Preuzimao je na sebe poslove i obaveze koje su inače moje kako bi mi pomogao.	1	2	3	4	5	6	7
U kojoj mjeri je Vaš partner danas Vama davao do znanja da je pod stresom?							
1. Tražio je od mene da obavim stvari umjesto njega kada je imao previše posla.	1	2	3	4	5	6	7
2. Svojim ponašanjem pokazao mi je da nije dobro ili da ima nekih problema.	1	2	3	4	5	6	7
3. Otvoreno mi je rekao kako se osjeća te da bi cijenio moju potporu.	1	2	3	4	5	6	7
Ako uzmete prethodno pitanje u obzir, koliko biste rekli da Vam je partner danas davao do znanja da je pod stresom?	1	2	3	4	5	6	7
Koliko ste se Vi danas ponašali na sljedeći način kada Vam je partner dao do znanja da je pod stresom?							
1. Dala sam mu do znanja da sam na njegovoj strani.	1	2	3	4	5	6	7
2. Okrivila sam njega što se ne nosi dobro sa stresom.	1	2	3	4	5	6	7
3. Slušala sam ga i dala mu priliku da mi kaže što ga zaista muči.	1	2	3	4	5	6	7
4. Kada je moj partner bio pod stresom, ja sam se povukla.	1	2	3	4	5	6	7
5. Pružala sam mu podršku, no to sam činila nevoljko i nemotivirano.	1	2	3	4	5	6	7
6. Preuzimala sam na sebe poslove i obaveze koje su inače njegove kako bih mu pomogla.	1	2	3	4	5	6	7
7. Pokazala sam empatiju i razumijevanje za njega.	1	2	3	4	5	6	7
8. Nisam doživljavala njegov osjećaj stresa ozbiljno.	1	2	3	4	5	6	7
Koliko ste u proteklih tjedan dana Vi i Vaš partner doživjeli nekih zajedničkih stresora?							
	1	2	3	4	5	6	7
Što ste u proteklih tjedan dana Vi i Vaš partner činili kada ste <i>oboje</i> bili pod stresom?							
31. Trudili smo se zajedno nositi s problemom i pronaći najbolje rješenje.	1	2	3	4	5	6	7
32. Ozbiljno samo razgovarali o problemu i razmišljali o tome što moramo učiniti.	1	2	3	4	5	6	7

Prilog 11

Odobrenje Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Psychology

Klasa:
Ur.broj:
Zagreb,

Etičko povjerenstvo
Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
I. Lučića 3, Zagreb

Rbr.: EPOP_2021_22_11

8. listopada 2021.

ODOBRENJE ZA PROVEDBU ISTRAŽIVANJA

Odobrava se provedba istraživanja pod nazivom: ***Proces međudjelovanja individualnih obilježja partnera i interakcije u dijadi na percepciju svakodnevnog stresa i održavanje kvalitetnih partnerskih odnosa***

u svrhu izrade doktorskoga rada studentici *Jasmini Mehulić*
pod mentorstvom *Prof. dr. sc. Željke Kamenov*

Na temelju uvida u nacrt i plan provedbe istraživanja, te u sve psihologijske instrumente i postupke čija se primjena planira, *Etičko povjerenstvo* Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu zaključilo je da istraživanje udovoljava načelima propisanim Kodeksom etike psihološke djelatnosti Hrvatske psihološke komore i ostalim relevantnim etičkim kodeksima, te Povjerenstvo odobrava njegovu provedbu.

Ovo odobrenje vrijedi za sve predložene postupke u okviru istraživačkog nacrta.

Predsjednik Etičkog povjerenstva

Dr. sc. Zvonimir Galić

Prilog 12

Infografika

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

ISTRAŽIVANJE ZA PAROVE

- doktorsko istraživanje -

O čemu je istraživanje?

O djelovanju (ne)stresne svakodnevice na živote parova i kvalitetu njihove veze. Parove se prati kroz dva tjedna. Prvo takvo istraživanje u RH.

Tko može sudjelovati?

Parovi u raznorodnoj vezi ili braku
Zajedno barem 2 godine
Žive zajedno 3+ mjeseca
Stariji od 22 god.

Nužno da sudjeluju oba člana para!

Kako izgleda istraživanje?

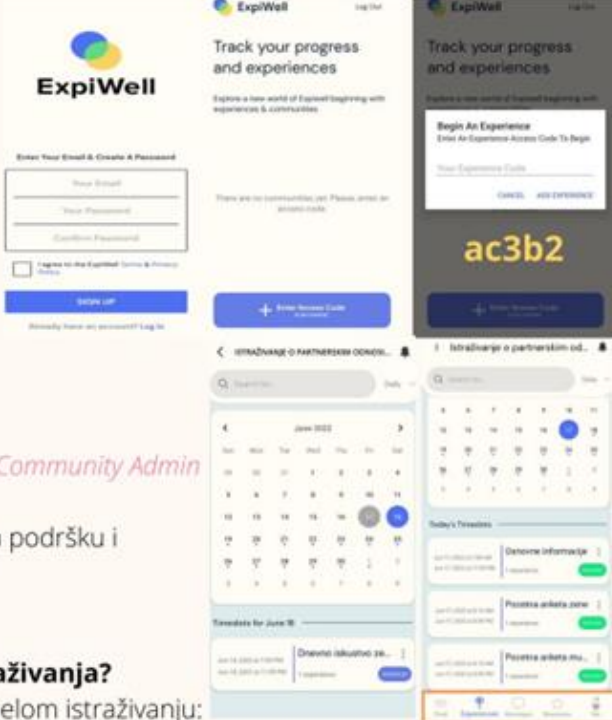
Oba člana para svaki dan kroz dva tjedna odgovaraju na set istih pitanja putem mobilne aplikacije **ExpiWell**

Prvi dan rješava se jedna kratka anketa (**Osnovne informacije**) i jedna duža anketa (**Početna anketa**, max. 20 min)

Sve ostale dane između **19h i 23.59h** rješava se anketa **Dnevno iskustvo** (cca 4 min.)

Kako sudjelovati?

- 1) Na mobitel preuzmite aplikaciju ovdje:
- 2) Napravite račun
- 3) Unesite šifru istraživanja **ac3b2**
- 4) Riješite **Osnovne informacije**
- 5) Riješite **Početnu anketu** žene, odnosno muškarci
- 6) Od sutra nadalje rješavajte **Dnevno iskustvo**

Klikom na:
Messages šaljete poruku istraživačici - *Community Admin*
Experiences vraćate se na ankete
Resources vidite suglasnost, kontakt za podršku i kontakt istraživačice
Me vidite anonimiziranog/nu sebe :)

Što mogu dobiti iz istraživanja?

Ako i Vi i partner/ica sudjelujete u cijelom istraživanju:

- Poklon bon od 100HRK u Mülleru po osobi
- Nagradno izvlačenje - spa vikend u termama Tuhelj
- Napravit ćete inventuru svog odnosa

Više informacija i video pronađite na soscisurvey.de/istrazivanje_parovi

Jasmina Mehulić
Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet u Zagrebu
jmehulic@ffzg.hr

Prilog 13

Konfiguralni model mjerne invarijantnosti za dimenziju izbjegavanja.

Čestice izbjegavanja	Faktorska zasićenja							
	Konfiguralni model (9 čestica)		Konfiguralni model (8 čestica)		Konfiguralni model (7 čestica)		Konfiguralni model (6 čestica)	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
1. Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.	.57	.621	.549	.606	.541	.586	.533	.555
2. U trenutku kada se moj partner počne zbližavati sa mnom, primjećujem da se ja povlačim.	.679	.697	.684	.695	.684	.699	.688	.698
3. Ne osjećam se ugodno kada se emocionalno otvaram ljubavnim partnerima.	.788	.581	.787	.595	.784	.559	.787	.566
4. Nervozna sam kada mi se partneri previše emocionalno približe.	.681	.512	.69	.537	.694	.571	.692	.589
5. Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom. *	.412	.558	.398	.534				
6. Pokušavam izbjeći preveliko zbližavanje s partnerom.	.834	.687	.844	.695	.855	.74	.852	.742
7. Gotovo sve govorim svojim partnerima. *	.443	.461	.425	.428	.405	.377		
8. Osjećam se jako neugodno kad sam bliska s partnerima.	.573	.499	.573	.516	.57	.498	.577	.501
9. Obraćam se partneru iz puno razloga, uključuju utjehu i smirivanje. *	.466	.335						
Korelacije latentnih faktora	.17, $p = .16$		.11, $p = .37$		.15, $p = .25$		.15, $p = .26$	

Legenda. Podebljano su označene isključene čestice; zvjezdicom su označene obrnuto kodirane čestice. Ž = žene, M = muškarci.

Prilog 14***Konfiguralni model mjerne invarijantnosti za dimenziju anksioznosti***

Čestice anksioznosti	Faktorska zasićenja u konfiguralnim modelima									
	9 čestica		7 čestica		6 čestica		5 čestica		4 čestica	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
1. Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih.	.541	.568	.578	.592	.570	.548	.547	.494	.600	.470
2. Jako se brinem da ću izgubiti partnera.	.634	.479	.653	.484	.661	.595	.630	.583	.747	.647
3. Ako ne mogu navesti partnera da pokaže interes za mene, postajem uznemirena ili ljuta.	.699	.599	.672	.611	.671	.527	.698	.563	.526	.468
4. Brinem se da ću ostati sama.	.600	.451	.603	.426	.594	.547	.568	.587	.622	.634
5. Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.	.420	.603	.401	.571	.370	.552				
6. Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokazuju više osjećaja, više obvezivanja.	.436	.686	.428	.713						
7. Kada nisam u vezi, osjećam se pomalo tjeskobno i nesigurno.	.251	.377								

8. Postanem nezadovoljna kad moji partneri nisu na raspolaganju kada ih trebam.	.599	.485	.575	.443	.603	.432	.637	.438
9. Zamjeram partneru kada provodi vrijeme odvojeno od mene.	.345	.437						
Korelacije latentnih faktora	.18, $p = .10$	.23, $p = .04$	.17, $p = .17$	.12, $p = .32$	.10, $p = .46$			

Legenda. Podebljano su označene isključene čestice. Ž = žene, M = muškarci.

Prilog 15

Jednadžbe za procjenu pouzdanosti (DiGiovanni i sur., 2023)

Jednadžbe za izračun pouzdanosti

Između
parova

$$\frac{\sigma_P^2 + \sigma_{PI}^2 / m + \sigma_{PD}^2 / k + \sigma_{PDI}^2 / km}{\sigma_P^2 + \sigma_{PI}^2 / m + \sigma_{PD}^2 / k + \sigma_{PDI}^2 / km + \sigma_{O(P)}^2 / 2 + \sigma_{O(P)D}^2 / 2k + \sigma_{O(P)I}^2 / 2m}$$

Između
osoba
(unutar
para)

$$\frac{\sigma_{O(P)}^2 + \sigma_{O(P)I}^2 / m + \sigma_{O(P)D}^2 / k}{\sigma_{O(P)}^2 + \sigma_{O(P)I}^2 / m + \sigma_{O(P)D}^2 / k + \sigma_e^2 / km}$$

Promjena
unutar
para

$$\frac{\sigma_{PD}^2 + \sigma_{PDI}^2 / m}{\sigma_{PD}^2 + \sigma_{PDI}^2 / m + \sigma_{O(P)D}^2 / 2 + \sigma_e^2 / 2m}$$

Promjena
unutar
osobe
(unutar
para)

$$\frac{\sigma_{O(P)D}^2}{\sigma_{O(P)D}^2 + \sigma_e^2 / m}$$

Legenda. P = komponenta para, O = komponenta osobe, D = komponenta dana, I = komponenta čestice, m = broj čestica, k = broj dana.

Prilog 16***Rezultati raščlambe varijance i postotak ukupne varijance za svaku od komponenata u instrumentima korištenima u dnevničkom dijelu istraživanja***

Raščlamba varijance kompozitne mjere afektivnosti iz instrumenta Socioemocionalna klima u odnosu (Huston i sur., 2010)

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.943	20.70
Osoba (unutar para)	0.667	14.64
Dan	0.027	0.59
Par po danu	0.310	6.81
Osoba (unutar para) po danu	0.650	14.27
Zanemarive komponente (eng. nuisance components)		
Čestica	0.107	2.34
Par po čestici	0.172	3.77
Dan po čestici	0.004	0.09
Par po danu po čestici	0.152	3.33
Osoba (unutar para) po čestici	0.306	26.72
Pogreška	1.217	
Ukupna varijanća		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~56.42% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere antagonizma iz instrumenta Socioemocionalna klima u odnosu (Huston i sur., 2010)

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.147	11.01
Osoba (unutar para)	0.227	17.04
Dan	0.001	0.04
Par po danu	0.133	9.99
Osoba (unutar para) po danu	0.168	12.59
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	0.023	1.76
Par po čestici	0.000	0
Dan po čestici	0.001	0.10
Par po danu po čestici	0.026	1.98
Osoba (unutar para) po čestici	0.110	8.26
Pogreška	0.496	37.23
Ukupna varijanca		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~50.63% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere zadovoljstva partnerskim odnosom na temelju čestica iz Couples Satisfaction Index (Funk i Rogge, 2007) i procjene kvalitete odnosa i ljubavi prema partneru_ici

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.649	35.08
Osoba (unutar para)	0.446	24.13
Dan	0.004	0.21
Par po danu	0.131	7.07
Osoba (unutar para) po danu	0.243	13.12
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	0.029	1.53
Par po čestici	0.013	0.69
Dan po čestici	0.002	0.10
Par po danu po čestici	0.001	0.28
Osoba (unutar para) po čestici	0.102	5.52
Pogreška	0.227	12.28
Ukupna varijanica		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~79.40% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere percipiranog stresa na temelju čestica Skraćene skale percipiranog stresa (Cohen i sur., 1983) i dodatne čestice o ukupno doživljenom stresu

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.217	9.17
Osoba (unutar para)	0.646	27.27
Dan	0.104	4.40
Par po danu	0.158	6.65
Osoba (unutar para) po danu	0.790	33.36
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	0.012	0.50
Par po čestici	0.007	0.28
Dan po čestici	0.002	0.07
Par po danu po čestici	0.015	0.73
Osoba (unutar para) po čestici	0.079	3.34
Pogreška	0.340	14.34
Ukupna varijanca		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~76.44% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere vlastite komunikacije stresa iz Inventara dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008)

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0	0
Osoba (unutar para)	0.654	18.48
Dan	0.001	0.04
Par po danu	0	0
Osoba (unutar para) po danu	0.905	25.58
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	0.246	6.94
Par po čestici	0.124	3.51
Dan po čestici	0.007	0.21
Par po danu po čestici	0.043	1.22
Osoba (unutar para) po čestici	0.280	7.91
Pogreška	1.278	36.10
Ukupna varijanica		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~44.06% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere partnerovog dijadnog nošenja sa stresom iz Inventara dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008)

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.110	2.42
Osoba (unutar para)	0.372	8.22
Dan	0.002	0.04
Par po danu	0.051	1.13
Osoba (unutar para) po danu	0.282	6.23
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	1.886	41.65
Par po čestici	0.116	2.56
Dan po čestici	0.020	0.45
Par po danu po čestici	0.020	0.44
Osoba (unutar para) po čestici	0.520	11.47
Pogreška	1.151	25.41
Ukupna varijanca		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju ~18% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Raščlamba varijance kompozitne mjere zajedničkog dijadnog nošenja sa stresom iz Inventara dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008)

Komponente varijance	Procjena	Postotak varijance
Ključne komponente		
Par	0.764	21.93
Osoba (unutar para)	0.340	8.08
Dan	0	0
Par po danu	0.004	0.10
Osoba (unutar para) po danu	0.534	15.31
Zanemarive komponente (eng. <i>nuisance components</i>)		
Čestica	0.640	18.36
Par po čestici	0.276	7.92
Dan po čestici	0	0
Par po danu po čestici	0	0
Osoba (unutar para) po čestici	0.207	5.94
Pogreška	0.760	21.79
Ukupna varijanca		100.00

Opaska. Podebljano su označene ključne komponente varijance na temelju kojih je izračunata pouzdanost. Označene ključne komponente varijance objašnjavaju 45.98% ukupne varijance; zbroj postotaka možda ne rezultira brojem 100 zbog zaokruživanja.

Životopis

Jasmina Mehulić rođena je 1992. godine u Zagrebu gdje je završila osnovnu školu i prirodoslovno-matematičku gimnaziju s dodatnim DSD programom njemačkog jezika te osnovnu i srednju glazbenu školu Pavao Markovac (violina). Bila je članica Zagrebačkog omladinskog komornog orkestra, sudjelovala na više državnih natjecanja, ostvarila 1. mjesto na državnom natjecanju iz njemačkog jezika, 2. mjesto iz povijesti i 4. mjesto iz engleskog jezika.

Diplomirala je na Odsjeku za psihologiju, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2017. godine. Dobitnica je Rektorove nagrade za znanstveni rad. Sudjelovala je u Erasmus+ SMS razmjeni na Ernst-Moritz-Arndt Sveučilištu u Greifswaldu (Njemačka). Tijekom studija volontirala je u Gestalt centru Homa i Dječjoj kući Borovje te sudjelovala u aktivnostima Odsjeka za psihologiju. Osvojila je 3. mjesto na natjecanju Kineski most iz poznavanja kineskog jezika i kulture. Dobila je stipendiju Vlade NR Kine i nastavila obrazovanje u trajanju od šest mjeseci na Sveučilištu u Xiamenu u Kini.

Od 2018. godine zaposlena je kao asistentica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeku za psihologiju pri Katedri za socijalnu psihologiju. Sudjelovala je u izvođenju nastave na kolegijima: Socijalna percepcija i stavovi, Komunikacijske vještine te Neeksperimentalna psihologijska metodologija. Sudjelovala je u radu više sveučilišnih institucijskih projekata usmjerenih ka proučavanju odrednica kvalitete partnerskih odnosa, u projektu *#Mi možemo jednako*, u projektu *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone* te u nekoliko međunarodnih projekata među kojima su *PsyCorona* i *Sexual reponsiveness* u sklopu *European Association for Social Psychology*.

Sudjelovala je na nizu domaćih i međunarodnih konferencija i edukacija te u aktivnostima popularizacije psihologije kao znanosti poput organizacije PsihoFesta, Tjedna psihologije, ali i radijskoj emisiji Psiholog I ja te edukaciji srednjoškolaca na temu asertivnosti. Bila je članica organizacijskih odbora međunarodne znanstvene konferencije Dani Ramira i Zorana Bujasa. Recenzirala je časopis studenata Psychē. Sudjelovala je u radu studentskog Savjetovališta. Apsolventica je gestalt psihoterapije pod supervizijom (Gestalt centar Homa).

Popis publikacija

- Enea, V., Eisenbeck, N., Carreno, D. F., Douglas, K. M., Sutton, R. M., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Abakoumkin, G., Abdul Khaiyom, J. H., Ahmedi, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., Berisha Kida, E., Bernardo, A., Buttrick, N. R., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ... Leander, N. P. (2022). Intentions to be Vaccinated Against COVID-19: The Role of Prosociality and Conspiracy Beliefs across 20 Countries. *Health communication*, 1–10. Advance online publication.
- Keng, S. L., Stanton, M. V., Haskins, L. B., Almenara, C. A., Ickovics, J., Jones, A., Grigsby-Toussaint, D., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Lemay, E. P., Jr, vanDellen, M. R., Abakoumkin, G., Abdul Khaiyom, J. H., Ahmedi, V., Akkas, H., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ... Leander, N. P. (2022). COVID-19 stressors and health behaviors: A multilevel longitudinal study across 86 countries. *Preventive medicine reports*, 27, 101764.
- Löfgren, C., Elmerstig, E., Schröder, J., Chollier, M., Mehulić, J., de Graaf, H., Klapilova, K., Tavares, I., Briken, P., Köse, Ö., Nobre, P. i Štulhofer, A. (2022). Changes in Intimacy and Sexuality During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Analysis of Data from a Survey on Partnered Individuals in Eight European Countries. *Sexuality & culture*, 1–23. Advance online publication.
- Lucas, T., Manning, M., Strelan, P., Kopetz, C., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Leander, N. P. i PsyCorona Collaboration [... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ...] (2022). Justice beliefs and cultural values predict support for COVID-19 vaccination and quarantine behavioral mandates: a multilevel cross-national study. *Translational behavioral medicine*, 12(2), 284–290.
- Mula, S., Di Santo, D., Resta, E. Bakhtiari, F., Baldner, C., Molinario, E., Pierro, A., Gelfand, J. M., Denison, E., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Abakoumkin, G., Abdul Khaiyom, J. H., Ahmedi, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., ...Kamenov, Ž., ... Mehulić, J., ... N. Pontus Leander, N. P. (2022). Concern with COVID-19 pandemic threat and attitudes towards immigrants: The mediating effect of the desire for tightness, *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 3, 100028. 10.1016/j.cresp.2021.100028
- Reitsema, A. M., Jeronimus, B. F., Bos, E. H., PsyCorona Collaboration [... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ....], de Jonge, P. i Leander, P. (2022). Age differences in hedonic adaptation to societal restrictions? Positive and negative affect trajectories during the first wave of the COVID-19 pandemic in 33 nations. *Emotion*. Advance online publication.
- Schumpe, B.M., Van Lissa, C.J., Bélanger, J.J., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. .... (2022). Predictors of adherence to public health behaviors for fighting COVID-19 derived from longitudinal data. *Sci Rep* 12, 3824.

- Štulhofer, A., Mehulić, J., Briken, P., Klapilová, K., de Graaf, H., Carvalheira, A. A., Löfgren-Mårtenson, C., Nobre, P., Chollier, M., Köse, Ö., Elmerstig, E., Lançon, C., Plášilová, L. i Schröder, J. (2022). Changes in Sexual Interest and Distress About Discrepant Sexual Interest during the First Phase of COVID-19 Pandemic: A Multi-Country Assessment in Cohabiting Partnered Individuals. *Archives of Sexual Behavior*.
- Van Lissa, C. J., Stroebe, W., vanDellen, M. R., Leander, N. P., Agostini, M., Draws, T., Grygoryshyn, A., Gützgow, B., Kreienkamp, J., Vetter, C. S., Abakoumkin, G., Abdul Khaiyom, J. H., Ahmed, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., Kida, E. B., Bernardo, A. B. I., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ... Bélanger, J. J. (2022). Using machine learning to identify important predictors of COVID-19 infection prevention behaviors during the early phase of the pandemic. *Patterns (New York, N.Y.)*, 3(4), 100482.
- Vowels, L. M., Roos, C. A., Mehulić, J., O'Dean, S. M. i Sánchez-Hernández, M. D. (2022). What Does It Mean to Be Responsive to a Partner's Sexual Needs? Toward a Definition of Sexual Need Responsiveness. *Archives of sexual behavior*, 51(8), 3735–3747.
- Han, Q., Zheng, B., Agostini, M., Belanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Reitsema, A. M., van Breen, J., PsyCorona Collaboration [Kamenov, Ž., Mehulić, J.] i Leander, N. P. (2021). Associations of risk perception of COVID-19 with emotion and mental health during the pandemic. *Journal of Affective Disorders*.
- Han, Q., Zheng, B., Cristea, M., Agostini, M., Bélanger, J., Gützkow, B., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J., ... Leander, N. (2021). Trust in government regarding COVID-19 and its associations with preventive health behaviour and prosocial behaviour during the pandemic: A cross-sectional and longitudinal study. *Psychological Medicine*, 1-11.
- Jin, S., Balliet, D., Romano, A., Spadaro, G., Van Lissa, C. J., Agostini, M., Bélanger, J. J., Kreienkamp, J., PsyCorona Collaboration [Kamenov, Ž., Mehulić, J.] i Leander, N. P. (2021). Intergenerational conflicts of interest and prosocial behavior during the COVID-19 pandemic. *Personality and Individual Differences*, 171, [110535].
- Jokić-Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J. i Sangster Jokić, C. (2021). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone. Preliminarni rezultati drugog vala (studeni/prosinac 2020.) istraživačkog projekta.* Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta.
- Koletić, G. i Mehulić, J. (2021). Pornografija, stav o uporabi kondoma i uporaba kondoma kod riječkih adolescenata. *Socijalna ekologija*, 30(2), 177-196.
- Lemay, E. P. Jr., Kruglanski, A. W., Molinaro, E., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Reitsema, A. M., vanDellen, M. R., PsyCorona Collaboration [Kamenov, Ž., Mehulić, J.], i Leander, N. P. (2021). The role of values in coping with health and economic threats of COVID-19, *The Journal of Social Psychology*, 163(6), 755–772.

- Mehulić, J. i Kamenov, Ž. (2021). Mental Health in Affectionate, Antagonistic, and Ambivalent Relationships During the COVID-19 Pandemic – A Latent Profile Analysis. *Frontiers in Psychology*, 12(631615), 10.3389/fpsyg.2021.631615
- Nisa, C. F., Bélanger, J. J., Faller, D. G., Buttrick, N. R., Mierau, J. O., Austin, M., Schumpe, B. M., Sasin, E. M., Agostini, M., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Abakoumkin, G., Abdul Khaiyom, J. H., Ahmedi, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., Kida, E. B., ...Kamenov, Ž., ... Mehulić, J. ... Leander, N. P. (2021). Lives versus Livelihoods? Perceived economic risk has a stronger association with support for COVID-19 preventive measures than perceived health risk. *Scientific reports*, 11(1), 9669.
- Resta, E., Mula, S., Baldner, C., Di Santo, D., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Abakoumkin, G., Khaiyom, J., Ahmedi, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., Kida, E. B., Bernardo, A., Buttrick, N. R., Chobthamkit, P., ... Kamenov, Ž., ...Mehulić, J., ... Leander, N. P. (2021). 'We are all in the same boat': How societal discontent affects intention to help during the COVID-19 pandemic. *Journal of community & applied social psychology*, 10.1002/casp.2572
- van Breen, J. A., Kutlaca, M., Koç, Y., Jeronimus, B. F., Reitsema, A. M., Jovanović, V., Agostini, M., Bélanger, J. J., Gützkow, B., Kreienkamp, J., Abakoumkin, G., Khaiyom, J. H. A., Ahmedi, V., Akkas, H., Almenara, C. A., Atta, M., Bagci, S. C., Basel, S., Berisha Kida, E., ... Kamenov, Ž., ... Mehulić, J., ... Leander, N. P. (2021). Lockdown Lives: A Longitudinal Study of Inter-Relationships Among Feelings of Loneliness, Social Contacts, and Solidarity During the COVID-19 Lockdown in Early 2020. *Personality and Social Psychology Bulletin*.
- Jokić-Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J. i Sangster Jokić, C. (2020). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone*. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta.
- Jokić Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J., Sangster Jokić, C. (2020). Kako smo svi mi? Rezultati istraživanja psihičkog zdravlja za vrijeme pandemije COVID- 19 u Hrvatskoj. U A. Bogdan (Ur.) *Koronavirus i mentalno zdravlje: psihološki aspekti, savjeti i preporuke* / Bogdan, Andreja (str. 415-460). Hrvatska psihološka komora i HPD.
- Mehulić, J. i Jelić, M. (2020). What is humility and do we need it? Validating a humility questionnaire. U A. Tokić (Ur.). *Book of Selected Proceedings of 21st Psychology Days in Zadar*. (str. 109-124). Sveučilište u Zadru.
- Šević, S., Mehulić, J. i Štulhofer, A. (2019). Is Pornography a Risk for Adolescent Academic Achievement? Findings from Two Longitudinal Studies of Male Adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, online first, 1-18.